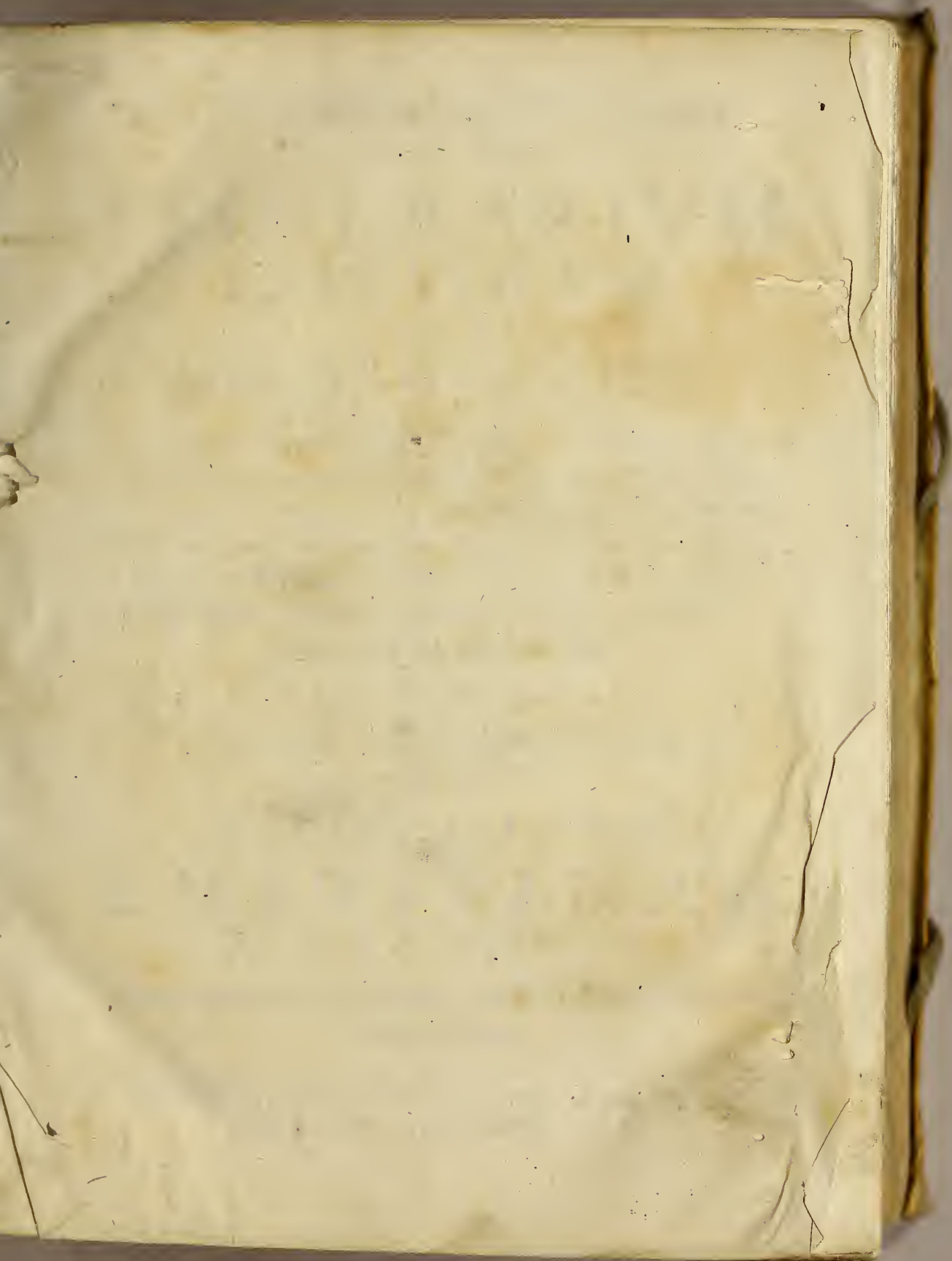
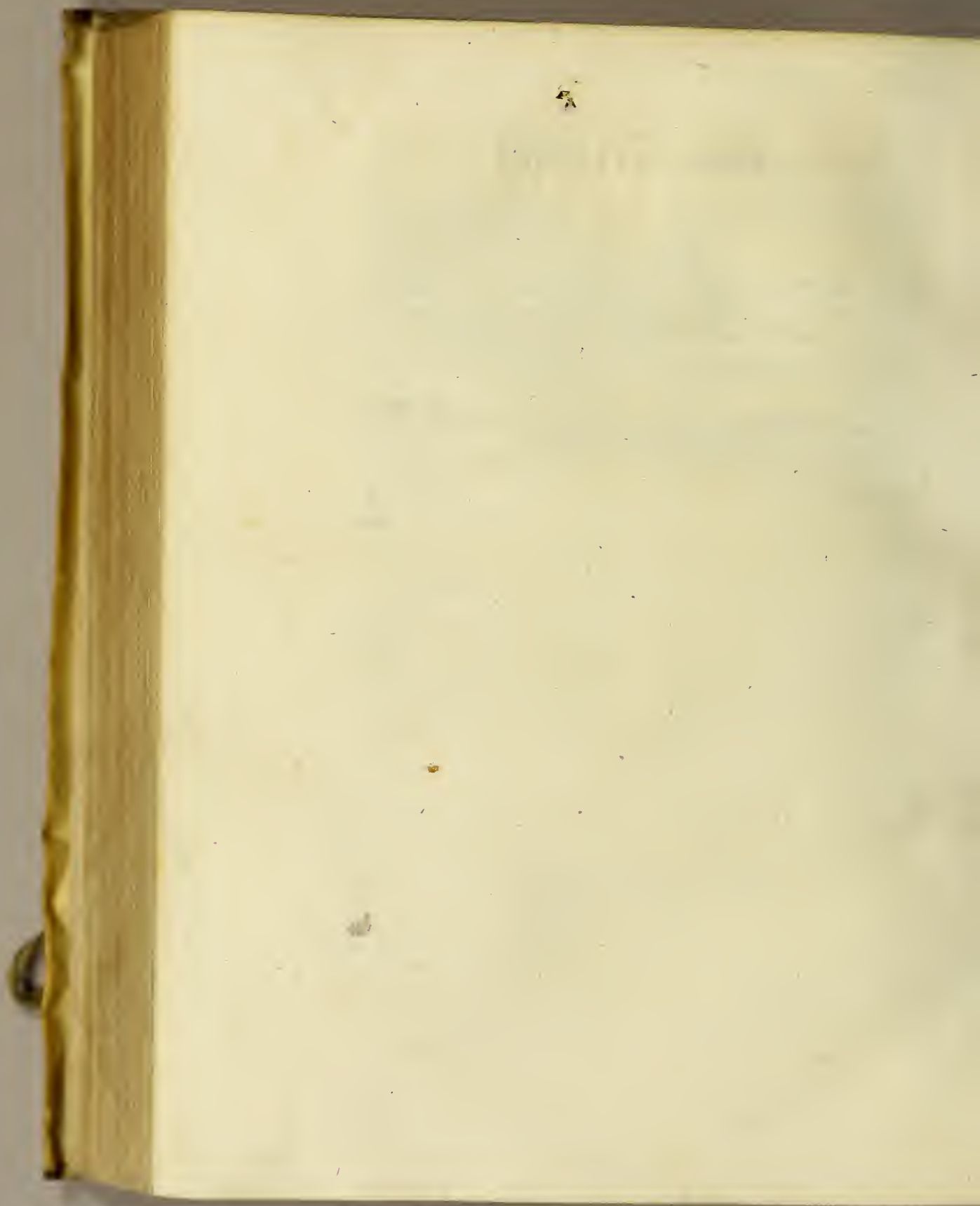

John Carter Broton
Library
Brown University

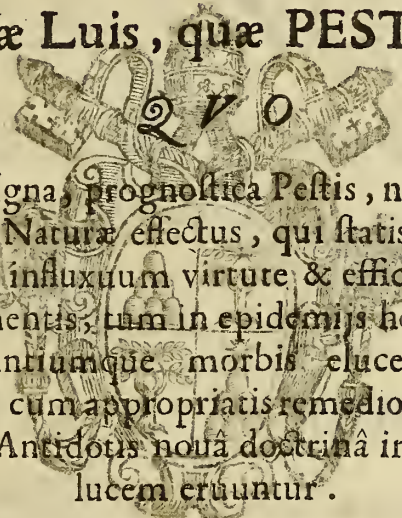

1722

ATHANASII KIRCHERI
E SOC. IESV
SCRVTINIUM
PHYSICO-MEDICVM

Contagiosæ Luis, quæ PESTIS dicitur.

Origo, causæ, signa, prognostica Pests, nec non insolentes
malignantis Naturæ effectus, qui statis temporibus,
cælestium influxuum virtute & efficacia, tum
in Elementis, tum in epidemijs hominum
animantiumque morbis elucescunt,
vnâ cum appropriatis remediorum
Antidotis nouâ doctrinâ in
lucem eruuntur.

A D
ALEXANDRVM VII.
PONT. OPT. MAX.

ROMÆ, Typis Mascardi. MDCLVIII.

SVPERIORVM PERMISSV.

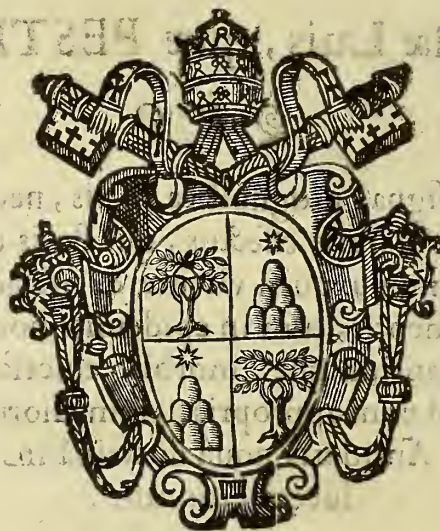
ATHANASII KIRSCHERII

E. SOC. REG.

SECRETISSIMUM

PHYSICO-MEDICVM

Consiglio di Sua Maestà

Faint, mirrored text from the reverse side of the page, including the words "Consiglio di Sua Maestà" and "ATHANASII KIRSCHERII".

A. D.

ALEXANDRVM VII

POINT OVI. MAY.

ROMÆ, Typog. Maredii. MDCCLVII.

PHYSICO-MEDICVM

SANCTISSIMO D. N.

ALEXANDRO

SEPTIMO

PONTIFICI OPTIMO MAXIMO.

Felicitatem precatur

ATHANASIVS KIRCHERVS.

ERICLITANTEM RO-
mam restituisti,
BEATISSIME PATER;
Quid enim aliud
cruenta labes ex
imo Pandoræ va-

se nuper egressa, & in nostrum

✠ 2

finum

sinum grassata intentavit, quàm
extremam Romæ perniciem? Ve-
rum, **TE MONTIVM CVSTODE**, nec
Hydra pestilens, nec ardor Infe-
rorum inde sævientium obesse no-
bis potuerunt. **Tantum** interest
illi subesse Principi, cuius scep-
trum est pietas, & clava amor po-
pulorum. Huius itaque monstri
causas & effecta mihi scrutanti
temperare non potui, quin hoc
volumen veluti hostis depulsi tro-
phæum ad tuos Beatissimos pedes
deferrem; quanquam enim pro
cladis depulsa magnitudine maio-
ra tibi debentur priuatis publi-
cisque expressa plausibus monu-
menta; patietur tamen Sanctitas
TVA, pro cognita mihi iam olim

beni-

benignitate, & innata clementia,
vt ego quoque hac victoria fruar,
& hanc tabellam ceu meæ gratula-
tionis testimonium appendam VA-
TICANÆ MAIESTATIS ad Tholum, quod
dum facio, Deum Opt. Max.
impensè precor; vt Apostolici
muneris Principatum ad quem
natus & delectus es, tueatur & ser-
uet in excurrentis seculi felicitate-
tem. E Collegio Romano die
22. Febr. 1658.

PROOE-

penitentiæ & iuncta clarioribus

nonnullorumque multorumque

PROOEMIUM

AD LECTOREM

nonnullorumque multorumque

nonnullorumque multorumque

I veteres vnquam appo-
sitè cecinère Poëtæ ;

*Sunt mille hominum sensus,
capitum discrimina mille.*

id certè hac ætate nostra
vel maximè comproba-

tum videmus, qua in tanta scripturien-
tium multitudine, vti impotens quidam
ingeniorum feruor, vires suas longè la-
tèque explicat; ita nescio quis eidem so-
ciatus vix ferendæ *artilexyias* pruritus, mi-
rum in modum nonnullorum exagitat
corda, non dicam in scrutandis abditis

PROOEMIUM

na-

naturæ miraculis, non in morum rectè
formandorum, aut Reipublicæ ritè ad-
ministrandæ ratione, sed in exploran-
dis hominum pectoribus, virtutumque
operibus perperam expendendis; quod
sanè ingeniorum vlcus tanto virulentius
est, quanto occultioris propaginem fo-
mitis, intimis animorum medullis in-
fertam cum infamiæ labe multorum de-
ducit altius. Explico mentem meam.

Mirabuntur haud dubiè non pauci
meum in huius præsentis Opusculi edi-
tione consilium; istiusmodi extra omnes
professionis meæ limites constitutum ar-
gumentum fortassis etiam cauillabun-
tur; cur ex natiua Physiologiæ statione
ad Medicinæ campos transfugam ege-
rim? quærent. Quid hisce respondeam;
non habeo, nisi quod olim Gallus à Fele
reprehensus, hoc mihi ingenium, hanc
insitam mihi affectionem esse. Medicus
non sum fateor, neque artis praxin,
vtpotè religionis meæ legibus contra-
riam vnquam exercui. quid tum? An

vel

vel ideo mihi vitio vertetur, si ingenij
qualemcunque à DEO Optimo Ma-
ximo commissam spartam, in omnium
nobilissima iuxta atque abstrusissima
Physicæ parte, quam merito totam sui
iuris facit Iatrica facultas, excolenda
impigrè impendam? Impendam, ex-
pendam, pandam, omni dicarum me-
tu proscripto, omnibus Aristarchorum
obeliscis expunctis, ea potissimum fidu-
cia fretus, futurum, vt argumentum,
non tam proprij ingenij instinctu, quàm
diuini honoris, ac boni communis ob-
sequij causa, cui iam dudum in litera-
ria palæstra me meaque omnia conse-
craui, susceptum, nec non instantibus
quà Principum virorum, quà priuato-
rum hominum in tanta necessitate hoc
calamitoso luis tempore constitutorum
precibus extortum, diuina adspirante
gratia, in nonnullum afflictis vsum ce-
dat, conducatque emolumentum! Sed
vt ad propositum nobis thema reuertamur?

Anno

Anno 1656. Cum Neapolim Urbem
populosissimam atrocissima, & ab omni-
bus seculis inaudita pestis adorta, tre-
centa ferè hominum millia intra seme-
stris temporis curriculum horrenda sanè
& formidabili strage confecisset, nescio
quo fato, aut inconsulta commercij ne-
cessitudine acciderit, vt Roma eodem
tempore nonnullam quoque, etsi Nea-
politana multò mitiorem cladem, ex ne-
scio qua clandestina negotiatione illatis
in eam contagiosæ luis seminarijs, susti-
nuerit, cum qua per annum & amplius
conflictata, vltèrius haud dubiè fune-
stam propaginem deriuasset, nisi ALE-
XANDRI VII. Sanctissimi Domini
nostri pietate, prudentia, atque incre-
dibili cura & sollicitudine tempestiue
suppressa, tandem sæuire desijisset. Hoc
rerum statu, cum quisque plurima mor-
tis imagine territus, contra tam atrox
malum antidota salutis profutura non
sine anxietate & sollicitudine quæreret;
siquidem pestifera lue correpti, adeo di-

uer-

uerfis varijsque symptomatis exagita-
bantur, vt omnem penè Medicorum in-
dustriam elufisse viderentur, atque
adeo inter varias medicorum consulta-
tiones vltro citroque transactas, dum
meum quoque quantumuis tenue de ve-
ra pestis causa iudicium exquireretur,
iubentium voluntati, & iustæ postulatio-
ni, vti diutius refragari nefas duxi, ita
eodem tempore tam horrido mœstæ Vr-
bis silentio, atque omni Collegij Roma-
ni aditu intercluso, sepositis aliquantisper
solitis mihi literarijs argumentis, in al-
tissimo solitudinis recessu eam, quam iam
dudum animo conceperam de pestis ori-
gine materiem, impigro quidem, at oportu-
no labore euoluere conatus sum. Ve-
rum enim verò cum sine præuio experi-
mentorum apparatu id difficile futurum
rerer, primò cum Medicis & Chirurgis
Nosodochij præsidibus, potissimum
cum Iulio Placentio Medico peritissimo
institutum meum contuli, tum hunc
tum cæteros etiam atque etiam obtesta-
tus,

tus, ut quæ singularia & exotica in correptis symptomata, aliaque scitu digna reperirent, studiosa indagine obseruata, annotataq; mihi communicarent; quod haud inuiti animi obsequio egregiè præstitum. Accesserunt & hisce minimè prætereunda consilia Doctoris Jacobi Albani Gibbesij, medicæ facultatis peritia non clari duntaxat, sed & inter paucos huius temporis Philologos Viri singularis. Quibus omnibus ritè tandem inter se cum ijs, quæ in complurium Authorum annotationibus circa varia pestis euenta repereram, comparatis, hanc præsentis opusculi diatriben exorsus, aspirante DEO, opinione mea citius perfeci. Ne denique in materia abstrusissima, & apud ipsosmet Medicorum principes Hipocratem & Galenum adhuc indefinita, proprijs ingenij partibus inconsultius fauere viderer. Scrutinium hoc Physico-Medicum, qualecunque tandem illud sit, excellentissimis Vrbis Medicis (quorum primus

fuit Ioannes Benedictus Sinibaldus in
Athenæo Romano Iatrics professor
meritissimus; alter Paulus Zacchias Au-
læ Pontificiæ Medicus clarissimus; ter-
tius Hieronymus Bardius Theologiæ,
vti & vtriusque Medicinæ eximius Do-
ctor) viris sanè sapientia, reconditoris
Medicinæ peritia, librorumque editione
Orbi notis, ea qua par est, submissione,
recognoscendum exhibui, quorum sanè
benigno censuræ influxu opusculum ve-
luti animatum, exornatumq; lucem vi-
dere gestijt. In quo, si quid bono publi-
co proficuum, hominumque necessitati
occurrerit oportunum, DEO Opt. Max.
id cum primis adscribi velim, qui vti bo-
norum omnium fons est & origo, ita gra-
tiæ suæ inciles, cui vult, aperit, cuius
proinde beneficia recognouisse, est in-
eum, à quo profluxerunt, omnia refudif-
se. Vale Lector beneuole, meamque in
hoc opusculo præstitam opellam æqui
bonique consule.

TESTIMONIA

Celeberrimorum Urbis Medicorum,
quibus huius censura opusculi de-
mandata fuit.

*Ioannes Benedictus Sinibaldus in Romano Athe-
neo Medicinæ practicæ Professor
ordinarius.*

Librum hunc, cuius est epigraphæ, Scrutinium
Phyfico-Medicum contagiosæ luis, exaratum
ab Admodum R. P. Athanasio Kirchero Societatis
IESV Scriptore iam dudum in omni pene Scientia-
rum genere emerito, verèque Athanasio, vidi, & in-
tento animo perlegi, atque in eo non solum nihil de-
siderari posse assevero, quod ad pestis integram dia-
gnosin attineat; sed miras insuper atque inauditas
adhuc profiteor contineri doctrinas, vti cæteris om-
nibus hæctenus inaccessas, ita vni viro tanquam Oedi-
po peruias. Porro mirari subit, quomodo Author
hic Iatricæ facultatis alioquin expertus, quoad praxin
saltem ac professionem, de re medicâ valde ardua,
intimèque abstrusa tam doctè, basilicè, methodicè-
que, tamque acroamaticè scripserit, vt mihi proinde
fas sit asserere, neminem adhuc nec vetustioris seculi
rei medicæ professorem ad pestis ideam proximius
calamo collimasse. Ex ædibus nostris die 15. Augu-
sti. Anno 1657.

P Athanasius Kircherus è Societate IESV eminentioris notæ Scriptor, iam dudum doctiores omnes ingeniosissimis suis literarijs laboribus, in sui admirationem pellexit. In Tractatu verò de Peste, quem summa delectatione perlegi, omnem admirationem superavit: dum enim in alienam messem manum imponit, illam tam doctè, tamque prudenter exagitat, vt ijs ipsis, quorum illa messis est propria, palmam omnibus surripuerit. Nam in penitissima Naturæ penetralia sese insinuans, non vulgares, & ex triuio petitas rerum causas, sed abstrusiores, alijsque inperscrutabiles ac veras ita assecutus est, vt ipsis sensibus nobis consequendas offerat. Quid mirum ergo, si in proponendis contra truculentissimam luem remedijs scopum omnem attigerit, qui causas eius est assecutus. Prodeat itaque iam in lucem Liber, qui veritatis lucem tenebris diu obrutam detegit, vt qui ærumnosissimis hominibus tam salutaris esse possit,

*Hieronymus Bardi D. T. Intro philo Eucly-
micus.*

Scrutinium Physico-Medicum de Peste opus exi-
mium, mole quidem paruum, sed doctrinæ
pondere maximum omniscij & per vniuersum ter-
rarum Orbem famigeratissimi P. Athanasij Kircheri
è Societate IESV, de mandato Sacri Palatij Apostoli-
ci Magistri Reuerendissimi sedulâ diligentia perlegen-
do degustauit, & in eo nihil reperi censurâ neque ciui-
li, neque morali, neque Ecclesiasticâ corrigendum;
sed cum sit abstrusissimis, & prorsus reconditis ani-
maduersionibus & experimentis condecoratum, &
pro auerruncanda peste maximè proficuum & perne-
cessarium, ideo prælo quamprimùm subijciatur, ut
ab Authore licet Sacerdote Theologo, in hoc etiam
Ranutium Episcopum Arausiensem, regimen contra
pestilentiam & Epidemiam conscribentem, & typis
impressum imitantem, digna gloria, & à legentibus
summa vtilitas præoccupetur. Ex meo Musæo 9. Iu-
nij 1657.

GOSVINVS NICKEL

Societatis IESV Præpositus Generalis.

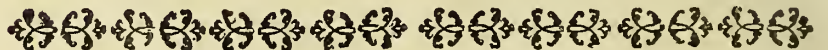
CVm Tractatum de Peste à P. Athanasio Kirchero nostræ Societatis Sacerdote conscriptum, aliquot eiusdem Societatis Religiosi, nec non insignes quidam Medicinæ Doctores recognouerint, & in lucem edi posse censuerint, potestatem facimus, vt typis mandetur, si ita ijs, ad quos pertinet, videbitur, cuius rei gratia has literas manu nostra subscriptas, sigilloque nostro munitas damus Romæ. 1. Nouembris 1657.

Gosvinus Nickel.

Imprimatur. Si videbitur Reuerendiss. Patri
S. P. A. Magistro.

M. A. Episc. Hierapol. Vicesg.

Imprimatur
F. Raymundus Capifuccus S. P. A. Magister
Ord. Præd.

SCR V.

SCRVTINII
PHYSICO-MEDICI

Contagiosæ luis.

Quæ

PESTIS vulgò dicitur.

SECTIO I.

De origine, causis, & effectibus Pestis.

CAPVT I.

*Pestis est flagellum & sagitta Dei ob peccata
hominibus immissa.*

HUMANVM genus originalis pec-
cati contagione pollutum, vti pro-
tinus vel à teneris vnguiculis in se
malorum aliorum vim, veluti à
Protoplasto commissi sceleris quas-
dam reliquias sensit; ita à diuino-
rum mandatorum tramite, insita quadam prauitate

A

de-

Genes. 6.

declinans, in omnia vitiorum genera ultroque voluntate se præcipitavit, vel ipso Deo ad tantam humani generis depravationem ingemiscente. *Videns autem Deus, quod multa malitia hominum esset in Terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore, pœnituit eum, quod hominem fecisset in Terra; Delebo, inquit, hominem, quem creavi à facie terræ.*

Ascendente itaque intolerabili Mortalium iniquitate in conspectum Dei, ita quidem aquarum Cataclysmo omnes disperdidit Mortales, ut tamen in Noëmi area novæ generationis humanæ Seminarium reliquerit. Verùm crescente denuò hominum multitudine, & æquo passu malitiâ eorum inualefcente, ne prorsus, quos ad imaginem suam condiderat, perderet; alia ijs flagella tantò sanè duriora, quanto enormium delictorum perpetracione diuinam misericordiam grauius offenderant, constituit; quibus à primæuis Mundi temporibus in hunc vsque diem iustus Deus non desinit in dorsa peccatorum animaduertere. Siquidem triplici iaculo, si quandoq; à diuino cultu diuinorumque mandatorum semitis declinantes, peccatis non ferendis se commaculauerunt, adoritur; bello, furoris Domini sagittâ, superba dominatorum terræ colla miserè premit; fame, infatiabilem hominum auaritiâ horrendum in modum configit; peste, omnium foedissima lue, foedam castigat Mortalium luxuriam. Non poterat sanè diuina clementia aptius ad emendandos rebelles mortalium animos remedium inuenire, hac pluri-

ma

Tria flagella
Dei, quibus
Deus peccata
hominum pu-
nat.

ma mortis imagine vel ipso conceptu formidanda. Quis enim, dum Urbem derepente huiusmodi calamitate occupatam, luctu mærentem, plateas omnes cadaverum ruina, horrido nimium spectaculo offusas intuetur, intolerabilem fœtoris eluuiem sentit, dum pater filium, filius patrem, mater utrosque omni auxilio destitutos deserit, dum confusa omnia mœrore, luctu, eiulatu omnia susque deque feruntur, non statim diuinam scelerum vindicem dextram occulta virtute operantem, quæ terga ferit Mortalium, intelligat? dumque pestifera Angeli sagitta ex pharetra promitur exitiali lue plena, cœlestis iræ fulmen torquetur, nemine à tantâ immuni plagâ: quisnam tam efferrati insensatique animi est, qui tam funesta rerum Catastrophe non commoueatur? Huiusmodi itaque inauditas calamitates, dum ex varia

Horrenda catastrophe pestis tempore.

Scopus Authoris.

Pestes nonnul-
læ etiam à
Deo immiffæ,
naturalibus
tamen causis
non carent.

libuerit, edere possit; vt plurimum tamen hoc tem-
pore fecundarum concursu causarum vitur, dum
epidemicis huiusmodi calamitatibus premit Orbem
terrarum. Et dum vel insensatam naturam in ultio-
nem sui animat, iuxta illud, *& pugnabit pro eo Orbis
terrarum contra insensatos*. Certum est, huiusmodi
plagas naturalibus causis non carere, quæ veluti diui-
næ iustitiæ ministræ contra humanum genus insur-
gunt atque defæuiunt, Mundumque innumeris ma-
lis inuolutum exagitant. Quemadmodum verò Sa-
piens rerum Conditor ita in Mundo bona temperauit
malis, vt nullum sit adeo grande malum, cui non
suum protinus paratum esse voluerit antidotum, ita
in pestifera lue, antidota esse voluit tantò efficio-
ra, quantò malum violentius ac truculentius est.
Hinc sæpius mecum volui, quænam tantæ plagæ cau-
sa esse posset, quæ eidem remedia contraponi, quibus
modis contagij vis euitari, vt tandem in tanta Medi-
corum altercantium confusione aliquid certi statui
posset, quod quidem hoc Opusculo oportunè
fieri posse existimaui. Quod an assecutus
sim, erit eruditi & æqui Lecto-
ris dijudicare.

***

C A P V T II.

De Pestis Etymo & definitione

NON moror in pestis Etymo descri-
bendo, vbi effectus nullibi & nemi-
ni incognitus est; siue enim à peri-
mendo sit dicta, quod derepentè
iaculi in morem adoriatur morta-
les; siue à pascendo, quod instar
belluæ venenatæ Vrbes integras de-
pascens & funditus euertentis regna in morem lupi
deprædetur, siue aliunde sic dicta, parum interest,
cùm quid illa propriè sit, quis aëreus ille draco læ-
thifero suo toxico omnia infestans, vbi originis suæ
natales habeat, nobis cum primis demonstrandum
incumbat.

Vt itaque omissis definitionibus varijs minùs suf-
ficientibus, exacta (quantum fieri potest) & præcisa
detur pestis definitio. In primis notandum, quod ad
præsens attinet, triplex morbi genus ex Medicis posse
assignari; quorum primum dicatur *σποραδικόν*, alte-
rum *ἐνδημικόν*, tertium *ἐπιδημικόν*, iuxta Hippocratem
& Galenum. Sporadicum, siue quod idem disper-
sum dicitur, quotiescunque in vna vel pluribus re-
gionibus diuersa morborum genera vagantur, siue
sint citra mortis periculum, siue lethum acceleran-
tes, cuiusmodi sunt ophthalmiæ, dyssenteriæ, variæ
febres, variolæ similesque morbi, qui subinde vel ex
abun-

Triplex mor-
bi genus.

Sporadicum .
Epidemion .
Endemion .
Et quid sint .

abundantia humorum, vel alijs de causis vni vel alteri Regioni accidere possunt . Secundum dicitur *ἐνδημικόν*, siue patrium, quod id morbi genus vni alicui regioni sit ex natura loci peculiare; hoc pacto Ægyptus præ cæteris morbum, quem elephantiasin vocant, parturit; nonnullæ Alpinarum regionum valles ex nociua aquæ potabilis qualitate in hominibus scædas strumarum protuberationes producant, vtres inflatos dices, patriæ communes . Insula Melitensis dysenterias insitâ quadam naturæ vi generat . Ita vt nulla propemodum sit natio, quæ vni diuersum situs naturalisque constitutionis temperamentum sortita est; ita diuersa quoque, sibi que propria morborum semina insita non habeat . Tertium quod vocant *ἐνδημικόν*; popularis morbus omnibus communis dicitur; eò quod scilicet ita sit communis, vt nulli regioni proprius videatur, sed naturâ suâ omnes infestet, qui si singulariter contagiosus & perniciosus fuerit, propriè pestis dicitur; quam cum quibusdam sic fere definimus . *Pestis est morbus communis complures simul etiam diuersarum regionum infestans; dirorum malorum causa & origo; lethalis & maxime contagiosus .* Dicitur morbus communis ad differentiam sporadicorum; dicitur infestans complures etiam diuersarum regionum, vt distinguatur ab Endemijs morbis, qui vnâ tantum (vt supra diximus) regionem, ex naturali loci constitutione vexare solent . Dicitur dirorum malorum causa & origo, quia innumeris Symptomatis ex intimo mali-

Pestis definitio .

inalignantis naturæ sinu repullulascensibus, infestos eâ exagitat. Lethalis dicitur, quia celeri insinuatione sui magnam mortalium portionem exiguo temporis spacio conficit. Dicitur maximè contagiosus; ad differentiam aliorum quorundam morborum, qui tamen nonnulla contagionis labe polleant, non tamen maximè contagiosi dicuntur. Nec refert, quod nonnulli Medici pestem dicant sine contagione, saltem excellenti esse posse. Nam, quidquid de hoc sit (in quo alij dissentiunt, dicentes; pestem, etiam quamcumque esse contagiosam, & maximè contagiosam) etiam hoc dato, adhuc congruenter ea particula additur; ut videlicet significetur, pestem, si non in omni casu, aut in singulis (vbi loquuntur) indiuiduis, at saltem ex ipso suo genere maximè contagiosam esse: siue quia nulli alij morbi de sui naturâ ita contagiosi sunt, quod etiam agnoscit Aristoteles in problematis Sectione VII. siue quia pestis per se contagiosa est omni genere contagij, quod assignare solent Medici; per contactum scilicet, per fomitem è propinquo, atque ad distans. Sola, itaque pestis maximè contagiosa est, tum ob abditam excellentis putredinis vim, qua pollet, tum ob velocem morbi serpentis propagationem non in vicinas tantùm, sed & in remotas quoque regiones per contagij diffusionem. Hactenus exposuimus definitionem; iam tantæ malignitatis causas exploremus.

Cur maximè
contagiosa.

CAPUT III.

De causis pestis.

Lib. 2. c. 12.

MORBOS pestilentes occultas & cæcas causas habere, testatur cum alijs Fernelius, de abditis rerum causis. Vnde etiam in ijs eruendis magna est Medicorum altercatio. Nos hîc paulò altiùs rem indagantes tam insolentis in hominibus scaturientis effectus eas causas Deo dante assignabimus, quas is solus, qui Naturæ Oeconomiam penitiùs excusserit, non ignorare possit. Neque quispiam sibi persuadeat velim, vnicam tantùm totalem huius mali causam assignari. Siquidem effectus exoticos in pestifera contagione elucescentes, ex pluribus ijsque partialibus causis resultare tam certum est, quàm certa est Symptomatum summa in Microcosmum dominantium ferocia. Verùm antequam hoc doceamus, primùm de varijs causis, ex quibus pestis nasci possit, agemus, vt deinde ad primam paulatim eius originem fontemque veluti per varios riuos delati, pertingamus.

Pestis duplex
diuina & naturalis.

Notandum itaque, pestilentiam duplici modo spectari posse; vel prout diuinum quid esse censetur, vel prout intra naturæ claustra continetur. De priori luc, non est quod hîc agamus, cùm omnes naturæ terminos longè excedat, solo Omnipotentis Dei præ-

præpotenti dextra in pœnam enormium delictorum, quibus homines sese commaculare non verentur, inflicta. Et huiusmodi plaga fuit pestilentia & primogenitorum mors in Ægypto à Deo per Mosen in *σκλη* *εγκαρσις* siue obstinationis pharaonicæ pœnam immissa. Talis fuit & Davidis temporibus à Deo Angeli ministerio inflicta, qua 70. hominum millia tri-duo extincta sunt. Tales subinde quoque leguntur in Historijs Ecclesiasticis, quas suo loco recitabimus: Et quamvis ipsa contagiosa lue, veluti immediato iustitiæ suæ instrumento, Mundum castiget; vt plurimum tamen mediante natura eius ministra, iustitiæ suæ rigorem exerit; atque adeò pestis suas in natura fundatas rationes habet, cum plerumque Deus Optimus Maximus causarum secundarum concursu ad si-miles humano generi plagas inferendas vtatur.

Pestis Ægyptiaca Moysi & Davidis tempore.

2. Reg. c. 24.

Deus vtitur natura ad mundum castigandum.

§. I.

Varijs modis pestis ex putrefactione rerum nasci potest.

Pestis itaque sæpiùs oritur ex grauis & pestiferi aëris halitu, aut eiusdem intemperie & acrasia, qua mixtum vim quandam malignam paulatim ad corruptionem dispositiuam acquirit. Aër autem efficitur pestifer.

B

Primò

Causa pestis
ex putrefactio-
ne.

Primò ex putridis exhalationibus ijs in locis exspiratis, quæ stagnorum paludumque cœnoso & putrido limo abundant; quæ Solis accedente extrinsecò calore, nescio quid virulentum concipiunt; quod morbi pestiferi seminaria necessariò consequuntur.

Cadavera in
prælio occiso-
rum hominũ
pestis subinde
causa.

Secundò ex cadaverum temerè projectorum virulento halitu; putrescunt autem & sanie diffluunt humana cadavera imprimis, tum insita sibi ad putredinem dispositione, tum extrinsecò solaris ætus accessu. Et hoc ut plurimum fit duplici ratione. Primùm videlicet, vbi commisso cum ingenti hominum strage, prælio, cadavera hominum in campis hinc inde temerè dispersa, omni sepulturæ beneficio priuantur, aut superficie tenus duntaxat terræ mandantur; vnde ijs à carniuoris animalibus odoratus sagacitate ductis, erutis, deuoratisque nouum fundatur contagionis Seminarium; vti summa mortalium iacturâ, iam à triginta annis sæpe sæpius afflicta Germania, summo suo dolore experta fuit; & Liuius apertè docet; cædes enim, quas regnante Romulo Eidenates & Romani mutuis sese excursionibus infestati in campis fecerunt, ingens mox in Latio pestis consecuta fuit. Rursum fit subinde, ut homines, vel summa penuriæ necessitate pressi, & famis, inediæque rabie infestati, dum vel quodlibet obuium, & humano nutrimento incongruum inconsultius deuorant, mox pessimi succi alimento assumpto, morbos acquirant, pestiferæ contagioni maximè congruos; vnde pestis famem, vti heram pedissequa ut plurimum, sequi-

Latet in ho-
mine aliquid
pestis causa-
tuum.

sequitur ; vti innumeris exemplis ex omnium Historicorum monumentis probatur .

Tertiò contingit subindè , vt magno in mari commisso prælio cadauera in mare proijciantur ; quæ æquor , ab inimico hospite sese exonerandi desiderio , littoribus committit ; quæ semiputrida insepultaque magnam dant sæpenumero contagionis materiam . Eademque est cadauerum in amnes proiectorum & in littora dispulforum ratio .

Quartò . Vbi animalia ex incongruo & maligna qualitate imbuto pabulo contagionem contrahunt , experientia docuit , nihil ad aërem inficiendum potentiùs efficaciusque esse posse , quàm si mortua , quantocyùs terra profundè non obruantur . Et experienciâ didicit Gallia , dum in Aluernia tabe extinctorum bouum corpora non ritè sepulta , pestiferæ qualitatis mephyti inde expirante , vniuersum ferè regnum ingenti infectionis damno infecisse narratur .

Quintò ; fit subinde , vt siue terræ motu , siue ex alio accidente , ex imo maris fundo contagiosus , ex deprauata mineralium spirituum exhalatione halitus erumpat ; quo infecta omnis generis squamigeri gregis animalia extincta in littus deijciuntur ; quorum noxia putredo dici vix potest , quàm facilè in pestem degeneret . Docuit hoc balenæ cadauer in littus Tuscum prope Grauiscum superiori sæculo eiectum , cuius contagio vniuersam mox Tusciam inficiens , magni mortalium exitij causa fuit . Quare quod proinde in nonnullis regionibus maritimis continuò

Cadauera ex
marini litus
eiecta pestis
causa .

Ex animalium
morboforum
constitutione
pestis .

Boues non
rite sepulti
in Gallia
pestis causa .

Ex terræ
motu pestis &
ex piscium
mortuorum
putrefactione .

Balæna in
littus eiecta &
putrefacta
causa pestis .

Cur in mari-
timis urbibus
plerunque pe-
stis domine-
tur.

Pestis in Ægy-
pto causa.

Serpentes pu-
trificati.

Locustæ in lit-
toræ Africæ
putrificatæ pe-
stis inauditæ
causa.

ferè pestis contagio sæuiat, alia causa non est, quam piscium ostreorumque, vti affluxu maris in littus coniectorum, ita defluxu eiusdem in sicco hærentium putrefactio; & testis est Ægyptus in quò Nilo exundante, dum is piscium, Crocodilorum, cæterorumque monstrorum multitudinem secum in campos limosos deuehit; hæc enim deficiente exundatione, putrefacta, eam regioni pestis frequentiam conciliant; quam illinc experiuntur. Idem contingit in Septentrionis partibus, vbi certis annorum constitutionibus pisces intra flumina glacie densissima constricta, aues intra arborum domuumque foramina, serpentes intra terræ viscera enormitate frigoris enecta, succedente verni temporis calore putrefacta, veluti ex busto ingens excitarunt contagionis incendium. Serpentes quoque magnis aquarum diluuijs ex montium fissuris elicitos, & intra alueos deuolutos, dum littoribus committuntur, pestem excitasse docent Historici; vt constet ex peste quæ sub Pelagio II. Romæ inualuit. De qua vide Baronium.

Sextò. Locustarum & bruchorum similiumque insectorum genera, ventorum violentiâ in mare coniecta, dum deinde coaceruatim in littora congeruntur, putrefacta memorabilem omnibus seculis pestem generarunt Carthaginensem, de qua Diodorus Siculus alijque: nec Siciliæ huius generis catastrophæ in suis historijs desunt.

Septimò. Contingit subindè, vt ex repentino terræ motu fundus maris apertus magnam secum piscium

fcium conchyliorum aliorumque animalium insecto-
torum virulentorum quantitatem in occultos terræ
meatus trahat, quæ in cœcas montium cryptas coacta,
& superueniente limo terrestrisque materiæ quifqui-
lijis, ibidem defectu liberioris aëris corrupta & putre-
facta, præter animalia toxico referta putridum quo-
que aërem generent; qui successu temporis terram vi-
cinam inficiat; donec tandem per porosæ terræ mea-
tus montiumque fissuras exteriori aëri communique-
tur, herbarum plantarumque radices inquinet, vnde
magna sæpè brutis hominibusque strages accidit. Ex
simili occasione videntur dracones illi nati, qui teste
Aristotele intra antrum quoddam Montis Macedo-
niæ stabulantes, teste Cardano libro de Venenis, tam
pestiferum halitum spirabant, vt vel transeuntes in
momento interficerent, atque adeò totius regionis
exterminium intenderent; quibus tamen occisis, pe-
stis mox cessauit.

Alia pestis
causa.

Card. lib. de
venen.

Ostaudè. Cannabis & linum in stagnantibus
aquis maceratum nescio quam virulentam putredi-
nem acquirit pesti generandæ aptissimam; quam
nonnullas vrbes summo suo damno incurrisse legi-
mus.

Cannabis &
linum aquis
maceratum
pestis causa.

§. II.

In quo de causis pestis ex infecto
aëre prouenientis quædam
adduntur .

*μᾶσματῶ
quæ*

*Quomodo aër
inquinetur.*

A Er sub duplici ratione considerari potest . Pri-
mò , quoad propriam substantiam essentiam-
que . Secundò quoad accidentia seu inquinamenta ,
quæ *μᾶσματῶ* à Græcis dicuntur . Priori modo aër
omnis contagionis expers est , ob summam sui sub-
tilitatem , qua & naturam ætheris & ignis , quæ in-
quinari non possunt , imitatur ; posteriori verò mo-
do tum varijs expirationum è terra effluuijs , tum ne-
bulis , nubibus , vaporibus halituum varia miscella-
fæctis , quibus aër veluti corpore quodam & vestimen-
to sensibili induitur , infici dici potest ; vnde cum aër
dictorum inquinamentorum tantum vehiculum
quoddam sit , certum est , non vehiculum , sed va-
rium perniciosarum mercium confluxum (dum aë-
ris poris altius insinuatus , huc illucque pro ventorum
ratione agitur) hominibus , plantis , animalibus
exitium affare ; vnde purum & limpidum ætherem
omnis inquinamenti incapacem esse asserimus ; cum
alterius naturæ sit inquinamentum ; alterius æther ,
siue purissimus aër ; dicitur tamen infici , quòd in-
quinamentum , sine aëris , vtpotè pestiferorum spiri-
tuum

tuum vectoris ope, effectum fortiri nullum possit. Quomodo verò hæc fiant, aperio.

Sciendum itaque vniuersam Tellurem siue Terraqueum globum ex omni parte ingentia effluuiorum agmina diffundere, quæ & Athmo-sphæram terrestrem constituunt, idque sapienti sanè naturæ consilio, cum enim homo purissimo aëre ob summam subtilitatem raritatemque viuere non possit, natura rerum prouida ita humido illo effluuio aërem telluris superficiem ambientem temperare voluit, vt aptissimum & proportionatissimum foret respirationis hominum cæterorumque animalium instrumentum. Vti verò huiusmodi effluuium, pro ratione & constitutione regionum, oppidò diuersum est; ita diuersos quoque effectus in viuentium œconomia producit. Hinc aër nonnullis in locis opacus, difficilis, putridus & morbosus; in alijs salubris, serenus, viuicus & omnis noxæ expers; in alijs & alijs mediocritatem quandam sectatur. Quoniam verò natura in perpetua alterationum machinatione versatur, fit nonnunquam, vt vel per terræ motus, vel intimarum partium igne subterraneo deprauatarum nouam & exoticam generis, aër abditus corruptionis veneno prægnans per porosos terrarum tractus montiumque rimas exspiratus, tandem suprapositæ sibi regionis aërem purum quisquilijs suis inficiat; atque hoc pacto fundet veneni concepti longè latèque propagandi Seminarium. Quod vel potissimum liquet in nonnullis antris, quæ adeò virulentum continuò halitum emittunt,

Aëris diuersa ratio in diuersis locis.

Antra lechifera halitu vicium autem aërem inficiunt.

tuant, vt & homines & bruta, quotquot inconsultius ea intrarint, mox extinguat; quorum complura in diuersis Mundi partibus obseruaui, cum illa non sine meo periculo singula curiosius exploraturus subiui; quemadmodum vberimè in Mundo nostro Subterraneo ostendetur. Huiusmodi antra, si quandoque malignam pestiferorum halituum turbam sibi in auxiliares copias adsciuerint, tantas tumultuante natura, strages edere possunt, quantas cum admiratione legimus contigisse in varijs Orbis partibus, ex diffractis per terræ motum huiusmodi Charontis claustris; vel dum per occultorum canalicum aperturam sese amicis iungunt memoratorum antrorum spiraculis noxiæ lethalium halituum aporrhææ. Ex huiusmodi enim halitibus primùm terra superficiei extimæ vicina inficitur; huius venenum hauriunt radices, plantæ, gramina & fructibus refertæ arbores; quarum mucor ex floribus fructibusque exundans in vermes & insecta omnis generis animatur; hæc, bruta iuxta atque homines, in alimentum corruptione plenum assumunt; vnde sanguinis corruptio & pestife-

ra contagio necessariò consequitur, vt

postea dicetur.

* * *

C A P V T I V .

De putrefactione contagiosa, eiusque causis proximis & remotis.

TI facilè est contagij effectus concipere, ita nihil ferè est, quod tantòperè Medicorum ingenia torserit, quàm vera & propria contagionis origo effectuumque tam insolentium causa. Hinc non defuerunt, qui pestis per contagium propagationem fieri nulla ratione, contra omnium sæculorum experientiam, existimarunt; dum omnes pestiferæ propagationis rationes soli aëri putredine contaminato adscribunt. Cùm itaque in præcedentibus fusè, quomodo & quot quibusque modis aër inquinatus pestem inducere possit, descriperimus, modò qui eadem ab aëre in humana corpora inducta propagetur, dicendum restat. Quod ut exactius fiat, de causa contagionis, quæ est putrefactio, disceptationis nostræ primordia auspicabimur.

Putrefactio quæ species quædam corruptionis est, dupliciter hoc loco considerari potest: vel secundum se & generatim; prout eam spectant Philosophi; vel speciatim prout eam hîc Medicorum considerant palestræ. Iuxta priorem modum, nihil aliud est Philosopho teste, quam *corruptio eius, quæ in*

Unoquoque humido propriè & secundum naturam caliditatis, ab aliena caliditate, hac autem est ambientis, id est, putrefactio nihil aliud est, quàm corruptio caloris natiui, in humido radicali-existentis alicuius mixti corporis, facta ab externo & peregrino calore. Hic quippe externus ac peregrinus calor, dum eum interno robustiorem esse contigerit; caloris interni arcem aggressus, id est humidum, attenuando dissoluit; unde calor natiuus humidi alimento destitutus, atque vnà cum humido attenuato fuga sibi consulens, externo calori commissâ statione cedit; ex qua tandem alteratione ea corruptio nascitur, quam putrefactionem dicimus.

Verùm in proposito cum Medicis eam putrefactionem peculiariter consideramus, quæ non quacunque externi caloris in internum actione & victoria perficitur; sed speciali vi caloris illius qui peregrinis quibusdam prauarum conditionum copijs associatus; & clandestinis machinationibus sese insinuans, mox cor vitæ, caloris, spirituumque officinam inuadens, susque deque fert omnia, truculentoque assultu, vitæ arce expugnata peregrino quodam præsidio illud munit; quam putrefactionem pestiferam & summè contagiosam, idcirco dicimus; quòd non tantùm intra occupatæ arcis terminos sese continet, sed & excursus suos exercet, in longè latèque exporrectas regiones, omnia deuastando, & ad interneccionem delendo cum infinita mortalium strage; quam etiam pestem appellamus: quippe quæ nihil aliud est ex supradictis, quàm

quàm morbus summè contagiosus, à supra citatis cau-
sis proueniens, qui putredinem excellentem in con-
tenti à corde vel in ipso corpore inducit. Est autem Quid sit con-
tagio. contagio (vbi varij definiunt) corporis corruptio in
totum vel in partem, ab vno in alterum transiens,
corruptione in particulis clam facta. Porro conta-
gionem, cum Antonio Porto alijsque corruptionem
putrefactionem quandam esse dicimus: quamuis Lib. I de Pe-
ste c. 5. eam aliqui (fortassis latius quàm nos hoc loco acci-
pientes) absque corruptione dari posse existiment.
Dicitur clam facta infectio, quia virtute quadam ab-
dita & vix cognita, humorum spirituumque officinæ
sefe insinuat, vnde & à febribus ardentibus acutis &
putridis distinguitur, quæ etsi malignâ qualitate pol-
leant, contagiosa tamen vt plurimum facultate ca-
rent. Vt itaque, in quonam exotica illa putrefactio-
nis facultas consistat, aperiat; sciendum, duplex Purrefactio in
quo confutat. huius principium statui posse, primum ex parte sub-
iecti siue intrinsecum, estque praua quædam ex visce-
rum oppilatione humorumque malitia in humano
corpore resultans dispositio. Alterum principium
extrinsecum aër est venenosus, & pestiferis effluuijs,
siue ex terrestribus & cæcis æternæ noctis receptaculis
expirantibus, siue ex noxijs influxuum cælestium fu-
liginibus tinctus contaminatusque existat, siue alijs
de causis supra commemoratis exoriens; certum
est vtrasque tanquam concausas ad eundem effe-
ctum vt plurimum concurrere. Siquidem exotica
cælestium corporum constitutio, terrestris globi

aërisque vicini *παραρρηγίας* virtute sua mouet, paulatimque ad monstrosos partus disponit; qui cum ex peregrina mineralium excrementorum commistione & vapore, eccellente quadam putredine contaminato resultent, fit vt nunc hîc nunc illîc, vel per terræ motus, vel per ignium subterraneorum vastitatem Telluris externa superficie fatiscente, occulta & nullis sensibus obuia quædam spiracula efficiantur, per quæ conceptus inuis à multo tempore foetus malignitate vapor expirans disposito iam vaporoso aëri communicetur, hic virulento expirati vaporis inquinamento vitiatus, dum ab hominibus per inspirationem hauritur; mox inimicum sibi Antagonistam Archæum spirituum vitalium Oeconomum, id est, cor calidi & humidum & consequenter vitæ officinam adoritur, qui repentina inimici irruptione territus viribusque diffusus fugiens stationem derelictam hosti cedit; hic natiuo hospite expulso, noua & priori toto cælo contraria Seminaria, ponit, quam putrefactionem contagiosam nominamus, in viuentibus quidem morbi inuitabilis prodromon; in mortuis quoque fecundam eiusdem mortiferæ sobolis propagatricem. A putredine itaque huiusmodi excellenti lenta, viscosa, profunda, sordida, in intimis humorum recessibus conclusa & ad minima redacta, tanquam à fonte quodam totius contagionis Seminarium promanat; quomodo verò id contingat, sequenti capite specialius cum bono Deo exponemus.

C A P V T V .

De pestis seminarijs, siue de propagationis contagiosa modo & ratione uberius explicatio .

X dictis patuit, putrefactionem contagiosam propriè non ex simplici quatuor elementorum contaminatione, sed præterea ex aliena & peregrina qualitatis deleteriæ facultate superueniente constitutam esse, cuius proprium sit sordidam & foetidam vim in alterum siue per contactum immediatum, siue mediante fomite transferre, atque adeo idem in alieno & separato subiecto præstare, quod eadem ex insita virtutis suæ efficacia per inspirationem præstitit in priori subiecto; haud secus ac magnes solo ferri contactu ei vim suam communicat, quàm ferrum sibi insitam innumeris alijs ferramentis, quamuis à Magnete remotissimo spacio distitum communicare potest; delectantur enim similia similibus, & ad se inuicem confluunt, se fouent, se mutuis officijs benignè afficiunt, per reciprocam virium communicationem. Quemadmodum itaque putredo pestifera siue contagiosa non ex primarum qualitatum naturali penuria suæ virtutis & virulentæ efficaciam robur suscipit; sed ex abditis naturæ peregrinis Seminarijs foeturam concipit; ita minimè quoque mirum, tam exoticis
& in-

Pestis specificam qualitatem inficit corpora.

Putredinis
vis exotica, &
essentia eius.

& insolentibus Symptomatis contagio affectos exagitari . Habet enim omnis putredo excellens hoc à natura sibi insitum , vt effluendo ab infecto corpore in alterum , mediante eâdem virulentia contaminato aëre , sese exoneret ; & hic concepta putredine in complures alios conferat ; atque adeo communis & popularis siue epidemius per continuam propagationem euadat , in qua essentia pestis meritò à Medicis communiùs constituitur : Est enim putredo lenta , viscosa , maligna , cum foetore vt plurimum coniuncta , quæ hic Romæ vbi scribo se intra corpus per continuum corpusculorum insensibilium eadem virulentia , qua totum imbutorum poros , meatusque principales sensusque vix insinuauit , cum ecce , intimos vitalium viscerum recessus , latentes inquam spirituum sanguinisque cordis & hepatis officinas inficit , vnde fugato calore natiuo mortem hominis consequi necesse est . Vt autem paulò penitus huius contagiosi morbi processum & occultas semitas conspiciamus .

Quæ sidera
potissimum
pestem cau-
sent .

Suppono hoc loco , pestem , vt supra probauimus , præsertim ex subterraneis per cœli influxum causatis expirationibus effici ; in aëre , & aqua primò depositis quibusdam quasi seminarijs ; cœlum autem stellasque horum effectuum remotas causas in Itinerario Extatico sat superque probauimus . Sunt enim duo maximè globi cœlestes , Mars & Saturnus , qui dum virulentis quibusdam ex certo sicut effluuijs suis , inferiorem Telluris Athmo-sphæram inquinant , sic

vt

vt aër primùm conceptam foeturam in humidi Oeconomiam conferat, hæc vltèrius participata seminaria per cœcos terræ meatus in occulta aëris subterranei conceptacula deuehat, quæ ibidem concreta & ad maturitatem deducta per expirationem abditam, non in aëream tantùm substantiam iam ex siderum eclipsiumque contaminatione nonnullum vitalis auræ damnum passam, sed & in sentientis vegetantisque naturæ familiam traducit; quarum illa necessario & perpetuo haustu, hæc tum intrinsecus per radicum fibras, tum extrinsecus per affusum madorem iam ab aëre inquinatum, virus occultum suscipit; vnde plantis, herbis, fructibusque iam Sole decoctis dum fruuntur animalia, ex latente virulentia mox in morbos insurgunt, iuxta speciei cuiusque naturalis temperamenti constitutionem proportionatos; vt vel ex hoc in animalibus, iam bobus, modò equis, nunc pecudibus pestis origo luce meridiana clarius pateat. Quod verò non omnia simul diuersæ speciei animalia hoc pestiferæ qualitatis afflatu inuadantur, tum temperamenti animalium diuersitas in causa est, tum plantarum, quibus diuersis ex insita natura fruuntur, esûs disparata ratio; virulentam siquidem vim dum differentis naturæ herbæ attrahunt, illa natiuas pariter dictarum herbarum proprietates vitiat, vnde ex diuersa veneni attractione, diuersos morbos resultare necesse est, qui verbi causâ boum solummodo speciem, non alteram infestet; si enim venenosa
exspi-

Vnde pestis animalium.

Cur subindè tantùm boves, nonnuncquam equi aut pecudes peste inuadantur.

expiratio herbis bouinæ speciei proprijs congruerit, boues solùm adorietur; si equinæ, solos equos, si pecuinæ solas pecudes inuadet; herbæ enim non æquè virulentæ conspirationis vim, sed pro dispositionis ratione & subiecti capacitate participant; quamuis aquarum putridarum eadem inquisitionis vi pollentium potus, quibus vt plurimum vtuntur, plurimum ad contagionis vim promouendam conferat.

Assumpto itaque ab animalibus vitiato miasmate pabulo in alimentum; mox illud virulentæ feminaria natiui caloris excitatione exerit, vitalia membra humorum corruptela conficit, quam mors tandem consequitur. Vidisti ni fallor, contagionis pestiferæ in animalibus primordia; nunc quomodo per eadem homo paulatim ad eandem vim disponatur, exponam.

C A P V T V I.

*Quod ex nutrimentis hominum vitiato humore
contaminatis oriaur sterilitas; hanc fa-
mes, famem tandem pestis se-
quatur.*

DI- XIMVS in præcedentibus, quomo-
do herbæ, fructus, segetes venenosa
expiratione inficiantur; iam quomo-
do illa contagionis in hominibus ani-
malibusque occasio esse possit, videam-
us. Certum est, hominem non
nisi carniū, fructuum, herbarum, frumentique
in panem coacti coctique alimento vti; solo enim
illo nutrimur, quod aliquando vitam habuerit, id
est, sensitiua aut vegetabili natura constiterit; hinc
homo terrâ, luto, saxi, cæterisque inanimatis rebus
nutriri non potest. Quæ quidem nutrimenta si sa-
lubria & sana fuerint, totum quoque hominem in
saluberrimo corporis statu, si abusum excipias, con-
stituunt; si verò mali succi fuerint, ea intra corpus
assumpta id efficiunt, quod ipsa esse comperiuntur.
Et huiusmodi nutrimenta in tria genera diuidimus:
quorum primum est frumenti; secundum carniū;
tertium olerum, herbarum, fructuum. A frumen-

Illis nuerimur
tancum, quæ
aliquando vi-
tâ habuerint.

Quomodo sterilitas nascatur.

Fruentum degenerans quid mali adferat.

Effectus lolij in corpore humano.

to humanæ vitæ hypostasi ordiamur, cuius defectu statim in foribus fames est pestilentiae prodromus; defectus autem prouenit vel ex agrorum sterilitate, vel bellorum turbinibus, quibus desiderata messis impedita, Colonisque dissipatis, omnem frumenti colligendi spem tollit, vel frumentum certè locustarum violentiâ destructum, humanam vitam necessaria sustentatione priuat. Quomodo verò sterilitas ista nascatur, ostendamus. Si virulentus halitus è terrenis exspiratus latibulis causticam quandam virtutem ex venenosi mineralis spiritu progeneratam, admittam habuerit; certum est, omnem in segetibus vigorem eâ ita labefactatum iri, vt ad spicam formandam vix pertingat, vel si pertingat, eandem vt plurimum granis aut nullis aut exiguis vel flaccidis vestitam relinquat. Accedit, quod nutrimentum illud, quod granis formandis deputabatur, vt plurimum inimica humoris vi, nescio, in quam peregrinam, aut lolij aut ægylopi viciæque aut alterius spurij grani sobolem degeneret, quæ simul frumento mixta, dici vix potest, quàm panis inde confectus, exotics in humano corpore succos, quantam humorum acrasian siue intemperiem efficiat; vti enim veneni in humore assumpto latentis vi inquinantur, ita eandem quoque vim internæ humorum Oeconomiae communicant; & experientia sat superque docet in ijs, qui huiusmodi alimento vtuntur, dum vt plurimum capitis agitantur vertigine, cordis angorem
sen.

fentiunt, insignem stomachi cruditatem patiuntur; quæ aperta putrefactiæ facultatis intus operantis indicia sunt.

Colliges ex his, ni fallor, luculenter, quomodo segetes hauſto aliena vi deprauato alimento aut ſterileſcant, aut vna ſecum ſpuriam ſobolem generent, humano vſui oppidò incongruam. Altera ſterilitatis origo emanat ex putredine quadam peregrina humori plantæ inſita, quæ infecta noxiâ generantur. Nam experientia docet, ex lolij, & Gith, ſeu nigidij (vulgo nigella) ſemine putrefacto, vt plurimum pernicioſa infectorum ſeminaria exurgere; ex quibus bruchi, locuſtæ, cæteraque noxiorum infectorum fœtura pululat, quæ in infinitam multitudinem paulatim excreſcens, & ſegetes ſpicis, (ea enim maximè appetunt pro nutrimento, ex quibus originem traxerunt) arbores fructibus, colera verò folijs funeſta depopulatione priuant, campos deuaſtant, aërem virulento effluuio non viuæ tantum, ſed & mortuæ contaminant, famis & peſtis inſallibiles, quemadmodum ex hiſtorijs conſtat, præcurſores. Denique quacunque ex cauſa annonæ defectus oriatur; dum famis vrgente rabie quodlibet, quod ſors ſuggeſſerit, in nutrimentum, vt ſunt canes, feles, ſorices, aſinina & equina caro, herbarum radices pernicioſæ, panis ex glandibus, furfuribus, confectus aſſumitur; mirum non eſt, ex deprauatis alimentis deprauatos in humanis corporibus humores paulatim ad peſtis geneſin diſponi. Eademque carniſum eſt ratio. Quippe dum

Putredo peregrina plantis inſi a peſtis cauſa.

Deprauatus victus peſtis cauſa.

homines carnes comedunt animalium pisciumque, maligna iam alimenti vitii putredine coinquinatorum, eo alimento altius sese insinuante, humores necessariorum deprauantur; accedente verò; externi aëris simili deprauatione laborantis, continua inspiratione, humores iam dispositi, naturæ quadam similitudine aëri iuncti, eam tandem quam diximus funestam pestis foeturam excludunt. Idem de fructibus dicendum, tantò hac rerum constitutione periculiosioribus, quantò putredinis vitiosæ capaciores sunt. Hinc fructuum vermibus procreandis aptorum immoderatus vsus, velis remisque fugiendus est, fructus præterea perniciosi peruersique succi, uti sunt persica poma, pepones, cucumeres, similesque vitandi; fungorum verò vsus, cum viuæ toxici burse sint, prorsus abolendus; si enim vnquam huiusmodi fructus, certè durante memorato terræ effluuio aërisque inquinati statu, lethiferæ putredinis vim in se attractam deriuant, quam & hominibus assumptam communicant.

C A P V T V I I .

Quod ex putredine perpetuò corpuscula quædam insensibilia in circumfita corpora exspirentur , quæ effluvia pestis seminaria dicuntur .

QUONIAM corpus naturale mixtum virtutum suarum effluvia quædam exspirat , quæ hoc loco non pro ipsis qualitatibus , aut veluti accidentia quædam à subiecto per medium propagata sumenda sunt , sed sunt verè

& propriè corpuscula minima , nulla visus potentiâ attingibilia , veluti accidentium proprietatumque à subiecto emanantium vehicula quædam , eiusdem cum toto subiecto , à quo effluunt , proprietatis . Hoc pacto Telluris corpus & cælestes Astrorum globi singuli & omnes Athmo-sphæram quandam circa globum proprium fundant ; quæ quidem nihil aliud est , quàm dicti globi vaporosum quoddam effluuium ex minutissimis insensibilibusque corpusculis aqueis aut igneis pro natura globi compositum . Sequuntur naturam globi omnia reliqua mixtorum genera , ita quidem , vt quidquid odoriferum , sapidum , scædum sordidumque sensibus appropriatis occurrit , id effluuium quoddam vapidum illius mixti , à quo diman-

nat ,

Effluvia corpusculorum minimorum pestis seminaria .

Astrorum tellurisque Athmo-sphæra .

Quomodo
corpuseula
diffundantur.

Quid sint
istiusmodi cor-
puscula.

nat, dicendum sit; in corporibus quidem siccis sub halitus, in humidis sub vaporis nomine indigitatum. Hinc ex igneis corporibus effluuium fit, igneis corpusculis constitutum, quæ quantò constipatiore sunt, tantò intensiorem quoque calorem efficiunt; quantò verò in longiusculum spatium prouecta, rariora effecta fuerint, tantò quoque remissiorem caloris gradum præ se ferre censenda sunt; donec tandem spheram à natura sibi destinata transgressa, aut prorsus deficient, aut mixti attractu resorbeantur. Quod itaque de igneis corporibus diximus, de omnibus alijs corporibus mineralibus, metallicis, lapidibus pretiosis, de vegetabilis & sensitiuæ naturæ substantijs, speciebusque, forma, proprietate, accidentibus, tum in herbis, plantis, arboribus, tum in animalibus cuiuscunque ordinis dicendum est. Sunt autem huiusmodi corpuscula nil aliud nisi spirabiles quædam mixti portiunculæ, eiusdem, vt dixi, cum toto proprietatis & naturæ, quæ vel calore externo mixtum ambiente, vel per violentum affricum rarefacta, dum ampliorem locum requirunt, in aërem externum diffunduntur; frigore verò circumstante in subiectum à quo profluxerant, remeant. Vel si conditione corporis ita postulante non remeant, tunc aëris vicini portiunculæ in effluxorum locum attractu quodam naturali subrogatæ, in abditis pororum recessibus in natiuam mixti sobolem iisdem dotibus specificis instructam transformantur; vt proinde de diminutione & totali corporis consumptione, successu

cessu temporis effluxuum huiusmodi continuatione, minimè timendum sit. Hisce suppositis, iam ad ea, quæ instituti nostri propria sunt, progrediamur.

Quemadmodum itaque odorifera effluuia intus per anhelitum attracta primò odoratum, deinde vitalium membrorum spiritus ex similitudine quadam naturæ mirificè recreant, excitantque; ita ex virulento corpore fœtida, sordida & deprauatæ indolis effluuia intus per inspirationem suscepta, ex naturæ quadam repugnantia, mox interiorem Oeconomiam perturbant, spiritus opprimunt, grauedinem doloremque capiti adsciscunt, tanta vehementia, vt mephyti sua plus obesse, quàm odores gratiâ suâ prodesse videantur. Et experientia docet, tetrum odorem tantæ subinde pertinaciæ esse, vt nullo aromaticorum vsu dissipari possit. Procedit autem fœtor huiusmodi potissimum ex putrefactione corporis malignis & virulentibus qualitatibus deprauati, cuius quidem putredinis virulentia tum primùm manifestè sese exerit, quando excellenti fœtore & mephyti osmeticum sentum perculerit. Hoc itaque pariter proposito, iam quomodo paulatim ex acquisitæ putredinis sordido inquinamento contagium propagetur, explicemus.

Effluuia odorifera.

Fœtoris grauitas.

Suppono itaque semper in aliqua Mundi parte supramemoratas terræ euaporationes maligna qualitate refertas vigere, cuius haustu primus ille inficendus est, qui maiorem ad id dispositionem habuerit, subiectumque recipiendæ virulentæ ac huiusmodi

Quomodo pe-
stis contraha-
tur.

Cur tempore
pestis nonnul-
li apoplexia
concidant.

iufmodi pestis feminibus excludendis magis con-
gruum; ab vno enim, vel pluribus simul, qualescun-
que tandem sinistra fors arripuerit, contagiosæ pro-
pagationis initium duci debet. Cùm itaque externa
aëris putredo effectrix pestis causa sit, hinc fit, vt
calor externus putridus anhelitu in pulmonem du-
ctus, ex pulmonis verò extensione per abditas semi-
tas à corde attractus, si in vniuersam cordis Oecono-
miam feratur, id accensum mox contrariorum spiri-
tuum lucta, tandem interno priuatam calore penitus
suffocet. Atque hinc patet, cur nonnulli etiam ad
apparentiam externam iam tempore pestis mox ve-
luti apoplexiâ quadam percussi concidant exanimés.
Si vero dicta pestiferæ contagionis inspiratio, ad hu-
mores in cordis ventriculis per venam cauam in eos
deriuatos deflexerit, illos mox putrefactos accendit;
vnde pestiferæ & putridæ febris virulentia exurgit,
qua infecti nunc primo, nunc tertio, quarto, quinto,
oçtauo die pro hausti aëris violentia, nisi antidotis
efficacissimis obstetur, tandem intereunt. Suborien-
tibus enim putridis exhalationibus, aër à pulmoni-
bus attractus, mox deinde iam vitiatu exspirari so-
let; quo proximus aër quantumuis purus & sincerus
pestiferæ exspiracionis fuligine tinctus, protinus con-
taminatur; quem dum adstantes curamque ægri ha-
bentes hauriunt, eadem vi morbi replentur. Hoc
pacto vel vnus plurimos alios contagione & pestifero
spiritus anhelitu conficit; quemadmodum vna ouis
solitâ infecta scabie reliquum coinquinat gregem; &

elephantiasi, lue venerea, cæterisque lepræ speciebus infecti, alios coinquinant. Porrò pestis infecti contagione, halitum illum putridum non per asperam tantum arteriam, sed & per insensibilia cutis foramina egerunt; quam vestes potissimum lintea & culcitra, stragula & puluini corripiunt; quibus eos, qui postea ijs vtuntur, pestifero inquinamento indui & vexari, vulgus inexpertum quotidie cum maximo vitæ periculo experitur; vbi enim incaluerint, ecce mox, veluti naphthâ igni appositâ, halitum in vestibus stabulantem per poros aut anhelitum attractum excipiunt. Hinc autem existunt Symptomata, horridorum vlcerum protuberationes, glandularum, bubonum, carbunculorumque diuersæ species, maculæ & pustulæ in milij granorum similitudinem per cutis superficiem disseminatæ, quas res deliria, vomitus, singultus ac febris consequuntur; cùm enim putredo externa cordis humores putrefacit, id veneno vexatum, ipsum per abditos venarum ductus vel in glandulas bubonumque tubera, quæ sub axillis è regione cordis sunt; vel in cerebrum, vel in iecur exonerat; & cerebrum quidem sufficientibus adhuc viribus polens, susceptum virus deponit in tumorum auricularium apostemata, quæ parotides vocantur à medicis, quia circa aures sedem suam figunt, quod si viribus iam labefactatum fuerit, & ad expellendum venenum insufficiens, mox in ipso eiusque meningum membranis importuna phrenesis nascitur, quæ inflammatio vbi primas cerebri partes occupauerit, mens statim

Quanam pestifero halitu inficiantur.

Symptomata pestis quænam

In quibus potissimum corporis partibus pestis bubones causet.

varia phantasmatum vertigine agitata, delirare inci-
 pit; vbi mediam verò cerebri cellulam, iuxta Ara-
 bum placita inuaserit, tum ecce æstimatiuæ faculta-
 tis Oeconomia insigne damnum patitur, dum men-
 te vacillante neque rectè res apprehendit, neque, vti
 in se existunt, verò ratiocinio ac iudicio complecti-
 tur; vbi denique postremam cerebri cellam possede-
 rit, tum ecce titubante memoria rerum omnium le-
 thæa quædam obliuio eos tenet. Non nescio aliter
 de cerebri loculamentis Galenum sentire, sed Auin-
 cennæ, cæterorumque Arabum in hoc placita sequi
 malui. Atque ex his patet, cerebrum pestifero vapo-
 re offusum, tum parotidum, tum dictorum Sympto-
 matum vnicam causam esse. Iecur verò virulento ha-
 litu infectum, vitiosisque onustum humoribus, eos
 in inguinum latebras deponit, vbi mox glandulæ bu-
 bonesque exorti imbecilles ignobilesque partes præ-
 propera inflammatione corripiunt; at carbunculus
 fit, cum in omnibus corporis partibus tum maximè
 in pectore pustula nigra, liuida, vel pallida rubro
 colore, seu flammeo rubore tincta comparet; quæ
 cum saniem in se continere videatur, subtus nigro
 colore squalet. Quando verò pustula rubro mista
 pallore viget, tum id apertum bilis flauæ sanguini
 commistæ indicium est; vel quando atro colore ni-
 grescit, melancholici humoris confluxus, sicuti quan-
 do cum albore quodam pallet, vitiiati phlegmatis si-
 gnum est: Signa vti plerumque in medio inflamma-
 tionis oriuntur; ita quoque de ægri cura conclama-
 tum

Ex quibus
 causis Sympto-
 mata nascan-
 tur.

tum esse censeas, cum æger virium prostratus robore, dum, quo circumdatur, malum omni conatu dispellere satagit, nec potest, fit vt huiusmodi maculis pustulisque tandem in extremam cutis superficiem, diffusis, inimicus intra murorum præsidia suis intentus rebus, omnia susque deque vertat cum vltimo totius Oeconomix interioris exterminio.

Symptomata verò & horrenda stratagemata, quibus in euertenda Microcosmi Republica virulentus Monarcha vititur, sunt intensus capitis dolor, cum vigilijs, insomnijs; qui pedissequos sibi adiunctos habent dementiam, cordis afflictissimi angorem, internum pectoris ardorem, extremum cibi fastidium & nauseam; succedunt hisce vomitus, animi deiectionio, præcordiorum tensio, sitis ingens, gutturis ardor, linguæ scabrities & liuor, halitûs graueolentia, frequentes alui deiectiones, & tandem sanguinis è naribus profusio. Sed iam, si placet, causas singulorum amplius explicemus.

Capitis dolorem biliosi pestiferi veneni vapores in caput sublati commouent, qui si inflammati in incendia erumpunt, dementiam & phrenesin efficiunt, vt supra dictum fuit. Cor angore conficitur virulenta illa putredine, qua vel eius substantia infecta est, vel humores in eiusdem latentes ventriculis, eiusdem putredinis ardore internas pectoris partes vellicant. Cibi fastidium, vel calor febrilis, vel humor putridus in stomachum infusus creat, quo vtroque eam, quam diximus intemperiem incurrit; accedit hisce,

Alia pestis
Symptomata.

Causæ singu-
lorum Sym-
ptomatum.

quod putredinis vapor in ventriculum eleuatus mor-
 su continuo vellicans orificium stomachi, dolorem,
 nauseam quoque, vomitum; singultum & Lipothy-
 miam seu animi deliquium vnà secum adducat. At
 præcordiorum tensionem humores gignunt in visce-
 ribus subiectis retenti, quam *ἀσπυρία* seu spirandi dif-
 ficultas consequitur. Internus quoque putredinis va-
 por in fauces gutturisque concauitates deriuatus, ve-
 hementem illam, quam experiuntur, sitim causat;
 cum linguæ scabritie & nigredine consequente. Alui
 frequentes deiectiones, humorum putridorum in in-
 testina defluentium impetus concitant; sanguinis de-
 nique profusionem è naribus ex biliosa euaporatione,
 sanguinis circa cerebrum densioris resolutio efficit.
 Ex his igitur quæ exposuimus; quomodo putredo
 (& ex illa pestis) per contagium propagetur, mani-
 festum est.

Putredo quippe hæc sordida & virulenta per ex-
 pulsionem calidi natiui contracta, est vnica & verif-
 sima contagionis causa; siquidem illa in viuentibus
 adhuc efficit auram vitalem, qui in aëream expira-
 tus secum corpuscula supramemorata, quæ, vt dixi,
 sunt ipsius auræ vitalis iam infectæ tenuissimæ quæ-
 dam portiunculæ, vnà emittit; quæ cum lentæ, vi-
 scosæque sint & mira quadam tenacitate polleant,
 circumfisis sibi rebus, linteaminibus, culcitrīs, le-
 cto, stragulis, vestibus circumstantium adherentes,
 in conclusi denique cubiculi obuias res earumque
 poros, altiùs se insinuant; vnde fit vt mox tum per
 pri-

primum attactum rerum hæreant manibus, earumque poros forinsecus penetrantes, tum per anhelitum quoque intus attractæ, intus auræ vitalis officinam inficiant, illæ per subcutaneos meatus propagatæ putredine sua latentem humorem intercutaneum inquinant; atque hoc pacto prima ponuntur contagionis exordia, quæ deinde alios quoscunque præsentis simili fœtura inficere possunt. Porrò in cadaueribus huiusmodi contagionis vis potissimum exeritur; cum enim expulso calore nativo spirituumque naturalium dominio extincto, sola putredo in exanimi corpore dominetur, sit vt ea suæ in totum cadauer iurisdictionis potestatem exerceat, qua inuasum cadauer, putredinis quippe serpentis vi in omnia totius corporis tam intrinseca quàm extrinseca membra propagatâ, totum in tabum diffluit; atque sub hac putredine, vera latent pestis semina, quæ tum internæ & peregrinæ putredinis, tum externi in aëre latentis caloris malignitate excitata, vndique & vndique dicta corpusculorum effluuia dum egerunt, mox tantò periculosiora fundant contagia, quantò maiori vigore & efficacia prædita fuerint; quemadmodum verò huiusmodi corpuscula vt plurimum vita carent, ita externi caloris ambientis & simili iam inquinamento infecti efficacia mox in innumerabilem insensibilium vermiculorum sobolem excluduntur, ita vt quot corpuscula in effluuio concipiuntur, tot inde vermiculos enasci certum sit; adeoque non iam vitæ expertia, sed animata effluuia dici possint. Paradoxa forsitan

Effluuia pestifera ex cadaueribus peste extinctorum emissa contagij causa.

Putredo in vermiculos animata.

san Lectori hæc videbuntur , sed vbi experimenta iam multorum annorum spacio per exquisitissima Smicroscopia comprobata penitus perceperit , hæc ita sese habere non tantum crediturum , sed & proprii experimenti veritate doctum , vltro , quæ diximus , attestaturum confido . Verum vt hæc luculentiùs ostendantur per §§ ea diducere visum fuit .

§. I.

Omne putridum ex se & sua natura vermes generat .

Theoph. lib. 3.
c. 27.
Plin. lib. 11.
c. 23 & 35.

Arist. lib. 2. de
hist. anim.

Omnia viuencia
putredine
obnoxia esse .

CVm omnis generatio in calido & humido teste Philosopho consistat ; duplex hinc corruptio considerari potest ; vna naturalis , altera præter naturam specialiter adueniens ; quæ propriè putrefactio appellari solet .

Dico itaque , nullum esse viuens , quod putredini non obnoxium sit , vel ipso Philosopho teste . Quod vt intelligatur , notandum , ex putrido formaliter nullum viuens nasci posse . Verum cum id quod putrefactum est , mistum , separatione partium impurarum à puris , in elementa sua resoluatur ; puræ verò partes mixto naturales putredini mixtæ calore agitentur ; natura verò optimum semper intendat ; sit vt calor externus dispositam iam materiam , non in excrement-

mentitium quid , sed puriores mixti partes in animatum quodpiam excludat ; atque hæc vnica causa est originis viuientium ex putri . Quod verò vulgò Philosophi dicere solent ex ipsa & sola putrefactione animalia nonnulla gigni ; id verum est , si totam mixti corruptionem sub vna actione fieri concipiamus ; quoniam verò nullum mixtum ita corrumpitur , vt non aliquæ partes puriores mixto naturales maneant ; dum hæc excrementitiarum ex putredine partium fuligine tinctæ sunt , fit vt illæ calore externo agitatæ , similem qualitati partium tingentium prolem excludant . Sed iam propositionis nostræ veritatem inductione rerum comprobemus .

Primò videmus terram in interioribus visceribus ex nescio qua putredine , non omnis tantum generis infecta , sed & varia animalium venenatorum monstra , vt serpentes , rubetas , dracones in antris & speluncis montium humiditate & varia virulentarum quisquiliarum mixtura ortos progignere ; quæ eadem ex stagnis , lacubus , maribus è vario terrestrium partium confluxu , externo ambientis aëris calore , excluduntur ; quin & aquam vasi conclusam solique expositam mox in vermes animari , quotidiana docet tum in maritimis nauigationibus , tum intrapriuos domuum parietes , experientia . Quis nescit intra humani corporis viscera ex putredine è vitiato nutrimento contracta mox vermes scaturire ; imò putredine intra subcutaneos meatus serpente ,
humo-

Terra virulentos fetus ex putredine educit .

humoreque corrupto penitus totum corpus vermibus animatum paulatim, quemadmodum in phtiriasi fit, & dracunculis qui sunt vermes dorsum infestantes, perque eius regionem caput exerentes, depasce consumique.

Secundò: nulla est plantæ species, quæ non appropriatum sibi ex mucore vermem generet; quod Smicroscopij arcanum vltimis hisce temporibus detexit, & postea comprobabitur; quin & acetum, lac, sanguis febrientium vermibus plena sunt, tametsi oculo non armato insensibilibus.

Tertiò. In cadaueribus verò tum hominum tum brutorum mira illa putredinis in vermibus generandis efficacia potissimum elucescit. Quæ cum vulgo nota sint, & Aristoteles, Theophrastus, Plinius sat superque doceant, ijs recensendis non immoror.

Quartò. Aqua per vaporem eleuata, aër, grandis, nix vermibus scatent. De niuib; docet Plinius; de grandine Cornelius Gemma; de aëre Georgius Agricola, & vermium, ranarum, aliorumque insectorum (quæ per pluuiam subinde in terram decussa fuisse, historiæ docent) repentina genesis ostendit. Vix quoque lignum aut fructus, aut quodcumque aliud mixtum assignari potest, quod non suam generet in exitium generantis sobolem, iuxta illud Lucretij

Arist. l. 4. de
gen c 6
Theophr. l. 4.
c 27.

Plin. l. 11. c. 34

Lib. de diuinis
nat. Charact.

Lib. de artibus
metallica.

*obnoxia cuncta putrori
Corpora putrores infecta animata sequuntur.*

Quemadmodum itaque nullum viuens ali potest, nisi ex ijs rebus, quæ quandoque vitâ imbutæ fuerint, ita nullum quoque corrumpi potest, nisi ex ijs rebus, quæ quandoque vitam habuerunt. Si dicas, ex elementis aëre, aqua, terra gigni, vti dictum est, varias insectorum species. Respondebo, ex inanimato corpore, cuiusmodi sunt elementa & mineralia, prout in simplici sua natura considerantur, nullum animatum produci posse; produci tamen ex varijs vegetabilis sentientisque naturæ seminibus per elementaria corpora huc illucque dispersis, ex quorum cum humido tum aëri, tum terræ inexistente commistione, externi caloris ambientis vi excluduntur in animal viuens. Cum itaque putredo quarumcunque rerum a viuento originem suam trahat, illa mōx ad proximam dispositionem in viuens animatur, vt hoc pacto, vnde originem suam traxit, eidem restituatur. Verum vt Lector admirandam naturæ vim propiùs intueatur, dicta

Quomodo subinde vermes intra saxa generentur.

Omne viuens putredini obnoxium est.

hucusque experimentis irrefragabilibus comprobanda duxi.

* *

F   Confe-

§. II.

Experimenta confectaria.

Aerem, aquam, terram innumerabilibus infectis scaterere, adeo certum est, ut id etiam ad oculum demonstrari possit. Notum quoque hucusque est omnibus, vermes e putridis corporibus scaturire, sed non nisi post admirandam Smicroscopij inventionem, omnia putrida innumerabili vermium oculo non armato insensibilium foetura scaterere, cognitum fuit; quod & ego nunquam credidissem, nisi frequenti multorum annorum experimento id comprobassetem. Quod ut patefiat, sit

Omnia putrida plena veribus.

Experimentum I.

Accipe particulam carnis, quam noctu lunari madori usque ad sequentis diei exordium expositam relinques, deinde illam attentè Smicroscopio contempleris, & reperies, totam à Luna contractam putredinem in innumerabiles vermiculos diversæ quantitatis degenerasse, quos tamen seposito smicroscopio nullo visus acumine deprehendere queas, exceptis ijs, quos moles notabilis, in quam excreuerunt, sensibiles facit. Idem experieris in caseo, lacte, aceto, similibusque putredine redundantibus.

Caro rancida veribus plena.

ribus corporibus. Smicroscopium tamen non putres vulgare esse debere, sed diligenti non minus quam perita manu elaboratum; cuiusmodi mihi est, quod obiecta millies maiora quam in se sunt repræsentat.

Lab. caseus, acetum vermicibus plena.

Experimentum II.

Serpentem in minutas partes conscissum pluuiæ Soli aqua maceratum Soli ad nonnullos dies exposueris, deinde in terra per integrum diem & noctem sepelieris, & postea exceptas putredine flaccidas partes Smicroscopio examinaveris, intrenies totam illam putredinem tanta serpentulorum pullulantium multitudine scaterè, vt nemo adeò Lynceus sit, qui eos numerare possit; quod idem subinde sensibili intuitu comperies in serpentibus occisis & putrefactis; idque de omni serpentum genere verissimum esse, iam olim fusè docuimus in Arte Magnetica.

Serpentes putrefacti pleni vermicibus.

Experimentum III.

S Aluam non lotam oppidò noxiam fumentibus esse Matheiolus, Fuchsius, & complures alij Botanici fatentur; imò nonnullos, testis est Mizaldus, eius esu derepente concidisse mortuos; causam in nescio quas rubetas suo radices intoxicantes halitu conijciunt; at ego aliam huius rei causam detexi;

Salvia plena
araneolis.

dum enim smicroscopij ope minutiùs huius plantæ constitutionem examinarem, aduertì tandem foliorum asperitate quadam pollentium extrinsecam superficiem totam opertam veluti aranearum texturâ quadam; intra quam minutissima animalcula comparebant, quo labori perpetuo insistebant, cû bullulis quibusdam veluti ovis superficiei offusis; quæ vti procul dubio fœtura quædam animalculorum istiusmodi est, ita virulento suo humore ingentem homini noxam adferre possunt. Quæ tamen vel digito absterfo folio, aut aquâ loto, statim disparebant; unde veram causam perniciosæ qualitatis Salviæ non lotæ collegi. Si porrò experimentum in reliquis herbis feceris, summa admiratione reperies, nullam herbam esse, ex cuius madore seu mucore putrido non infectum quoddam emergat, quod primo quidem se sub minutissimi vermiculi aut eruculæ figura spectandum exhibet, mox alas acquirit, & in papilionem vel alterius cuiuspiam volatilis insecti speciem, iuxta herbæ plantæue conditionem transmutatur; quæ omnia frequenti experimento mihi comperita, alijs etiam, qui eiusdem rei periculum facere volent, constare pos-

Nulla planta
est, ex cuius
putredine nõ
differentis spe-
ciei infectum
nascatur.

sunt.

Expe-

Experimentum IV.

SI cariosum cuiuscunque ligni puluerem smicroscopio examines, immensam vermiculorum pullulaginem, quorum nonnulli corniculis instructi, quidam alatum quid affectant, aliqui polypodijs vermibus non absimiles reperiuntur; oculos quoque instar punctorum nigrorum cum proboscide aduer-tes; vt proinde Deus Opt. Max. non tam in vastissimis Mundi corporibus, quam vel in minutissimis, & omni visus acumini imperuijs animalculis mirabilem se ostenderit, cum singula ijs membris instruxerit, sine quibus nec mouere se, nec vllos vitales actus exercere possent. Cum autem illa ipsa extra omnem sensus attractum ob exiguitatem corpusculorum posita sint, quam in ijs corculum exiguum? quam iecusculum aut ventriculum, quam cartilagine & neruulos, motus instrumenta parua esse oportebit? Visui non armato minutius animal acaro non occurrit, vtpote candidi puncti similitudinem præ se ferente; quod tamen smicroscopio visum, animal pilosum & prorsus visio simile nobis exhibetur.

Ligna carie
exesa plena
vermibus.

Sapientia con-
ditoris in mi-
nutissimis
rebus.

**

Expe-

Experimentum V.

Origo Cyni-
phum.

Accipe phialam aquâ ad medietatem refertam, intra quam pulverem terræ insperges; qui subito fundum petet; & sic per aliquot dies phialam æstiuo tempore Soli expositam, vsque dum aqua ad putredinem vergat, immotam relinques; & obseruabis (aqua ad putredinem vergente) in fundo phialæ, ex aquæ seu pulueris infecti sedimento, veluti bullas quasdam emergere, quarum singulæ succedentibus diebus in minutissimos vermiculos animantur, qui miros per aquæ meditullium iocos lususque exercent; atque ad maturitatem perducti, tandem ad humidi & sicci aëris confinia transmigrantes in alatos Cyniphes ingenti numero animantur; aërique commissi ea importunitate & molestia homines & animalia vexant; quam omnes æstiuo tempore, & potissimum noctu cum doloris sensu, atque indignatione experiuntur.

Experimentum VI.

Omne viuens
ex putredine
sua generat
animal quod-
dam naturæ
viuendi con-
gruum.

OMne viuens ex putredine sua educit animal quoddam naturæ viuents congruum, & à cæteris omnibus differens; quod uti in herbarum differentium speciebus verum per experimentum comprobauimus, & ex frumento in alatos vermes anima-

to constat ; ita in animalibus tam perfectis quam im-
 perfectis certissimum est . Bos mortuus & in putre-
 dinem versus in apes animatur , de quo vide Obeli-
 scum Pamphilius nostrum , hieroglyphico de Boue ;
 Equi vespas & scarabæos viui & mortui gignunt ;
 vnde ex ijs , ex quibus sunt , in nutrimentum suum ,
 sanguinem magna animalium molestia exugunt .
 Homines cimices , pediculos , pulices (vti & nonnul-
 la bruta) generant , qui ijs proinde familiares , ad
 vitiosum sanguinem eliciendum à natura instituti
 sunt . Cadauer vero putredine spurcum vermium
 fit seminarium . Reliqua vero insecta putrefacta , si-
 milis sibi naturæ animalia generant . Ex his recensiti-
 tis luce meridiana clariùs patet , vt quemadmodum
 omnia putrefactioni obnoxia sunt , & corruptio vnus
 est generatio alterius , ita nihil fere in rerum natura
 esse possit ; quod animal ex putrefactione sui non edat .
 Ex putrefactione itaque & ex limo varia seminum
 commistione referto , ex stirpibus animalibus viuis
 & mortuis , producuntur .

Plin. l. 11. c. 23

Generatio
 animalium
 ex brutorum
 cadaueribus .

Ex limo & putrescente materia omne animalium
 testaceorum genus nasci asserit Arist. lib. 5. de hist.
 anim. cap. 15. Ranæ in limum ex quo fuerunt , post
 semestris vitæ spacium resoluuntur , vt renascantur .
 Ex terra imbribus offusa Cossi , tabani , & arefcente
 humore culices ; ita Plinio teste , tereudo siue linea ex
 humiditate ligni putrefacti genita , vbi tantum cor-
 roserit , vt se circumagat , alium sibi similem generat
 ver-

Plin. l. 11. c. 23

Generatio ex
Auribus.

Virg. georg.

Theoph. lib 3.
c. 17.

vermiculum. Pulvis in veste lanea tineas generat, quæ & in chartis cum natura arefcit, nascitur. Natura itaque ad generationes rerum promouendas adeo sollicita est, vt vbicunque repererit dispositionem, id est calorem cum proportionata humiditate, ibi animal mox excludat; sic flatibus austrinis stirpes putrescunt & in radicibus generant vermes Theophrasto teste: hoc pacto Ipses in vitibus, in oleis carpæ, in oleribus erucæ; ex pinu pyriocampæ *populatque ingentem farris aceruum Gurgulio*, tritico & hordeo infestissimum animal. Quæ quidem insecta, si exactius armato oculo aspexeris, mox nouum ei minimorum animalculorum examen adiunctum reperies; vti non ita pridem in scarabeo experti sunt, duo magni nominis Societatis nostræ viri. Experimento pariter mihi non ita pridem innotuit, Araneos in capturam muscarum intentos, mox ac reti suo inuolutos offenderit, in foramen vicinum deponere, quod si per smicroscopium examinâris, innumeræ mox vespulæ compareunt, quæ quidem excludi non potuerunt, nisi ex incubitu quodam aranei; vnde verum esse cognoui, quod iam olim Aristotelem quoque obseruasse lib. 5. de histor. animal. cap. 20. de vespærum genesi traditur. Innumera hoc loco ex omnium viuentium classibus producere possem, sed quoniam hæc ad instituti nostri comprobationem sufficiunt, ijs non ampliùs immorabimur. Hoc vnicum asseuero, omnem putredinem insita

infusa sibi ad animalium generationem quædam feminaria habere; quæ mox externo & oportuno calore in supramemoratam vermium colluuiem erumpunt tantò quidem perniciosiorem, quantò ipsa putredo ex peregrina & spuria quadam degeneratione virulentior est. Quibus quidem præmissis iam ad pestis ipsius contagiosam propagationem calamum nostrum conuertamus.

CAPUT VIII.

*Putredinem cadaverum peste infectorum ex
profluvio corpusculorum tum animatorum
tum inanimatorum, contagionis
causam esse.*

Halitus pesti-
fer quid?

Quomodo cor-
puscula pro-
pagentur.

PESTIFERVM virus ab homine hau-
stum attractumque mox spiritibus
internis vnà cum natiuo calore pro-
fligatis, humorem latentem protinus
sua virulentia ad putredinem dispo-
nit, quo disposito fœtor sequitur
pestifer, quo corripuntur qui aut vicinius sese sistunt
infirmo, aut pannis halitu iam infectis. Est autem
hic halitus nihil aliud, quàm euaporatio humoris
putridi; euaporatio verò ex innumerabilibus & in-
sensibilibus corpusculis composita, vbi auram libe-
riorem inuenerit, mox sese dilatando omnia circum-
sita virulenta contagij sui virtute inficit; quæ cum
eâdem virtute exitiali, qua putredo, cuius particulæ
sunt, consent, illa intra corpus vel per inspiratio-
nem assumpta, vel pannorum intimis receptaculis
insinuata, mox id efficiunt, quod in eo, vnde pro-
fluxerunt, subiecto. In cadaveribus verò toto cor-
pore in tabum diffluente, illa corpusculorum effluvia
non tantum inficiunt propinquos, sed & in animatam
minu-

minutissimorum & insensibilium animalculorum, sobolem abeunt, quæ primò linteis, pannis, lignis, & quicquid tandem porosa & rariori materia constat, illi altius inspirata, humorem inibi latentem vnà secum contaminant; vnde fit, vt vel ad primum contactum, haud secus ac ad contactum olei, illa se manuum digitorumque poris insinuata virulentiam contrectanti communicent; vestibis quoque hac foetura contaminatis vbi vsi fuerint, foeturâ per calorem excitatâ per cutis poros reliquo corpori atque vnà cum inspiratione intus haustâ, eos operatur effectus, quos pestiferi magno suo damno experiuntur.

Hæc verò effluuia animata esse ex insensibilibus animatis corpusculis constituta, patet ex vermium, quæ ex eisdem corporibus scaterere solent, multitudine, quorum nonnulla in sensibilem molem excreverunt, quædam in insensibilis magnitudinis statu permanent, tanto tamen numero multiplicata, quantis corpusculis seu particulis, quorum non est numerus, constat effluuium; quæ cum subtilissima tenuissima & leuissima sint, non secus ac atomi minimò aëris flatu agitantur; quoniam verò lentore quodam constant, & glutinosa tenacitate, facillimo negotio intimis pannorum, funium, linteorumque fibris sese insinuant; imò quicquid porosum est, vti ligna, ossa, suber, quin & metalla, subtilitate sua penetrant, ibique noua fundant contagionis seminaria; & vti tenuissima sunt, ita longissimo temporis spacio, solo extrinsecus aduenientis, & potissimum

Effluuium est animata foetura vermium.

Quomodo ducet pestifera foetura.

ab aëre circumfiso attracti humidi succo viuunt, quem & in suam virulentam substantiam mox conuertunt. Hinc adeò difficulter virus à similibus rebus abstergitur; nec non nisi longis ablutionibus, aceti & lixiuij frequentibus expurgationibus, ac quod omnium receptissimum remedium est, ignis flamma consumuntur; hinc vestes & simili contagione infecta supellex aliò translata, tragicas nullo non tempore catastrophas excitarunt; dum repentina & inexpectata contagione non vrbes tantum, sed & prouincias & regna in vastitatem deduxerunt. Vidimus modum & rationem, qua contagium propagari solet; iam dicta exemplis confirmemus.

Exempla

Quibus, quæ de contagionis propagatione huc vsque dicta sunt, confirmantur.

PUtredinem contagiosam in vermes animari, qui funesta sua strage Vrbes populosque deuastent, multæ historiæ narrant. Refert Cardanus suo tempore pestem sæuissimam Mediolani excitatam fuisse ex infinitis vermiculis; siue ex pulueribus terræ, siue ex aëris contaminati effluuijs generatis, non refert: certè mortalitatem tantam fuisse scribit, vt

Cardan. lib. de
venen.

Pulus terræ
in vermiculos
animatus.

vrbs.

vrbs ingens omni habitatore orbata multis mœnibus, mœsto lugeret silentio; vnde qui paulò ante dicta penitius examinauerit, luculenter videbit, effluuia animata aliunde vel ventis allata, vel infecti aëris putredine genita pulueribus terræ commixta aut fructibus arborum cohærescentia, tantam excitasse catastrophem. Hanc confirmat alia, quam Georgius Agricola notat historia, suo tempore pestem extitisse, quæ originem suam ex fructuum pyrorum prunorumque esu traxerat; eius enim conditionis fuisse, scribit, vt mox comestis fructibus, peste correpti intra paucos dies decederent; cuius quidem rei ratio alia esse non potuit, nisi effluuij dicti aliunde aut per ventos translari, aut ex aëre putrido & infecto geniti virulentia. Addit enim, plerosque fructus ingenti insensibilium ferè vermium multitudine scatuisse; vnde mirum non est, veneno pestifero fructuum substantiam inquinatam, tantam in corporibus humanis stragem edidisse. Ex quo patet, quàm periculosum sit, contagionis tempore fructibus sine vlla adhibita discretione saturari; nam, vti suprâ diximus, cadauera pestiferâ lue polluta mox in aërem magnam animatorum effluuiorum multitudinem diffundunt, quæ liberiori aëri concredita per ventos in circumfatas arbores herbasque diffusa, omnia putrido suo lentore inficiunt, vnde proxima edentibus ruina imminet funestissima; gaudent enim huiusmodi humore, qualis in fructibus & herbis est, ad putredinem inclinato. Narrant pariter in hac potestrema.

Lib. de peste.

Pestis ex esu
fructuum.

strema Neapolitana peste, homines plerosque extra urbem fame stimulos, dum panis copia non suppeteret, solo fructuum esu concidisse exanimos; fieri enim non poterat, ut innumerablem cadauerum multitudinem, quæ ingentia putris sobolis effluvia diffunderent, fructus non inficerentur.

Card. lib. de
venen.

Historia de
aperto sepul.
chro.

Refert Cardanus ex veterum relatione, tres milites quondam thesauri reperiendi desiderio in Babylonia arcam quandam aperuisse, ex quo tanta repente multitudo vermium cum tam intolerabili foetore erupit, ut peste protinus inuasi vniuersum exercitum, hic verò totam Asiam cum infinita mortalium strage infecerit. Narrat quoque supracitatus Agricola, in Germania lintamina pestifera lue extinctorum cuidam muro eo fine conclusa fuisse, ut suo tempore usus eorum esse posset; quæ tandem post multos annos extracta, vermibusque referta, cum ingenti mephysi, mox eruentes infecerunt; hi dein urbem & circumiacentem regionem peste truculentissima deuastarunt; effluvia enim ex prima contagione linteis insinuata, & intra murum conclusa ad multos annos perdurarunt; cum enim huiusmodi murorum conceptacula ut plurimum, eò quod aëris motu purgari nequeant, putrido & foeculento aëre polleant, quo effluvia huiusmodi non tantum nutriuntur, sed & in magnum sensibilem vermium & numerum & molem ex humidi proportionati pabulo excrescunt; certum est, illa ut primæ originis dotibus non sunt destituta, ita aëri concredita ijs maximè in humanum

num genus defæuire . Patet itaque quomodo subinde de repente in aliquo loco , nullo aut infecti aëris aut in circumiacente regione contagij indicio comparante , ex improviso homines sæuissima pestis contagio adoriatur , quæ plerumque ex huiusmodi animati fomitis ex occultis latibulis in lucem extracti diffusionem contingit . Experta est magno suo damno Roma tum aliæ vrbes , qui profligatam iam quasi pestem , dum infecta supellex ex abditis locis (quibus eam indiderant stulta quorundam temeritas) extracta , integras denuo domos , vicosque infecit , extinxitque peste maiores progressus factura , nisi summa præsidum cura malo serpenti maturè & opportunis subsidijs , occurrisset . Innumera hoc loco huius farinae infelicis fortunæ casus adducere possem ; sed cum hæc ad instituti nostri rationes comprobandas sufficiant , & in sequentibus ea fusiùs firmus explicaturi , ad alia procedimus . Sed dicet forsitan nonnemo . Si effluuia per ventos delata , contagionis causa forent , totum paulatim mundum in ruinam duci posse ; dum hæc successiua propagatione delata primò hanc , deinde hæc aliam , tandem hæc eadem aliam atque aliam regionem inficere possent . Respondeo , hoc fieri non solere ob diuersos & disparatos regionum situs , naturam , proprietates , vti & ventorum ijs dominantium aërisque diuersam constitutionem . In locis enim frigidiori cælo gaudentibus , tantum abest vt scætura pestifera duret , vt potius quantocytum siccitate aëris , tum natiua regionis proprietate

de-

Cur subinde de repente pestis oriatur .

Quomodo scætura exanimetur .

destruatur . Hinc maximè tempore Iuis Boreales venti appetuntur ; contra Australes tanquam contagionis fomentum quoddam abominationi sunt omnibus . Accedit exhalationes subterraneas , quorundam locorum , vi loci ita pesti contrarias , vt mox vnum alterum conficiat , vt ex sequentibus patebit .

Conseſtaria nouæ iam traditæ doctrinæ .

EX hac noua per experimentorum irrefragabilium demonstrationem stabilita doctrina luculenter patet , plerosque abditos & Medicis incognitos malignantis naturæ morbos vt plurimum à virulenta quadam , & peregrina putredine pendere , quæ cum tempore animata , vt in verminosam quandam atque insensibilem sobolem degenerat , ita peregrinam quæ exoticorum symptomatum , quorum causas difficulter assignant Medici , catastasin causant . Quemadmodum enim nullum cibi genus adeo sanum est , quod non subinde huiusmodi verminosæ foeturæ obnoxium fiat ; ita in corpore humano vix vlla vitalium operationum officina est , quæ non interdum hac corripiatur . Nam vt scitè in aureo illo diuinorum naturæ Characterismorum libro attestatur Cornelius Gemma nobilissimus iuxta ac politissimus Scriptor , foeminæ cuiusdam , post vehementissimos & diuturnos

Cibi omnes aliqua subinde putredine obnoxij fiunt.

Cornel. Gem.
lib. de diuin.
nat. Charact.

nos maximè cruciatus, nec quicquam proficiente, vniuersa Machaonis officina, post mortem dissectam caluariam; magnam mox putredinis vim ostendisse circa substantiam cerebri, inter meninges verò tum vermiculorum, tum cimicum copiam incredibilem; vt nemini adeo mirum videatur illud Hollerij de Scorpione intra cerebri substantiam nato. Intra Hepatis substantiam cuiuspiam alterius viri post mortem secti, insignem vermium foetoram incogniti morbi causam fuisse idem refert. Et si vniuersam Medicæ disciplinæ historiam euoluamus, inueniemus non solum inter præcipuas humani corporis officinas, cordis, hepatis, cerebri, renum, splenis, vesicæ, stomachi huiusmodi foetoram ex spuria putredine pullulasse, sed & in ipsis sanguinis canalibus, intestinorumque voluminibus, miris variisque modis prognatam fuisse, vt interim intercutaneos recessus fileam, quos nullo non tempore etiam in sanitate integra constitutis hominum corporibus huiusmodi scaterere; acari, cimices, acarides, pediculi, pulices sat superque testantur. Quemadmodum scitè in suo de viua mortis imagine libello Augustus Hauptman nobilis Saxonæ Medicus demonstrat. Cùm enim vnanimi Medicorum sententia, morborum omnium causa sit abdita quædam inter occultos humorum recessus putredo; putredo verò omnis vel ad proximam dispositionem vermes nullis sensibus peruios progeneret; pro varia verò humorum discrasia putredo pro combinationis hu-

H
morum

In cerebro humano Scorpiones & cimices nati.

In ipsis vitalibus membris nascitur vermes.

Putredo causa omnium morborum exoticorum.

Propagatio
putredinis . . .

Gerimus in-
tra nos semi-
na morborū
exoticorum .

morum malignantium lege varia , virus diuersum , diuersasque in operando vires acquirat ; tales & fœtu-ram inde pullulantem nancisci necesse est tanto uti-que perniciosiorem ; quanto virus animatum inani-mi violentius est . Hæc siquidem pedetentim disse-minata , primò humorum massam inficit , deinde ser-pendo viscera rodit , virusque per intimas corporis fibras spargendo horrendis symptomatum paroxif-mis , hominem paulatim ad vltimum vitæ extermi-nium disponit . Mirantur Medici in exoticis morbo-rum quorundam constitutionibus effectus pænè pro-digiosos & præter naturæ ordinem euenientes ; tentan-tur omnia , Pharmacopolia pænè suis vacuantur me-dicamentis , nulla tamen spe salutis promouendæ re-licta : qui si latentis inimici molimina ritè dignosce-rent , forsân in optatum tandem sanitatis portum per appropriata medicamenta infirmum constituerent ; sed sobolem ex proprijs visceribus genitam subinde circumferimus , tantæ contumaciæ , vt eius auxiliares copias si in vno loco prostraueris , easdem in altero mox repullulasse comperias . Serpit enim cæcis vis insinuata latebris , violenti ignis impetu omnia euer-tit , & conficit cum inexplicabili infirmorum afflic-tione , non nisi morte terminanda .

Habes hic benigne Lector meam de morborum quorundam abditorum causis sententiam ; prima for-tè fronte paradoxam sed nulla ratione absõnam ijs , qui , quæ in præcedentibus de peste animata retuli-mus , æqua rationis trutina ponderauerint .

C A P V T I X.

De varijs diffenentijs pestis, & causis earum.

Homnium historiarum autoritate constat, pestem non iisdem omninò, sed diuersissimis Symptomatis homines in diuersis terræ partibus vexasse; quæ omnia vt exponantur, iam ordinis ratio postulat. Quemadmodum itaque Catarrhus prauis dispositionibus imbutus pro membrorum; quæ impetit, vario temperamento, varia morborum genera inducit; si enim falsus pulmonis se recessibus insinuauerit, phtisin; si tartareus, in pedibus podagram; in genibus gonagram, in manibus chiragram causat; si putridus, in stomacho nauseas, vomitus & appetitus deiectionem efficit; si biliosus, sanguinem in febres accendit, & sic de cæteris. Ita de vapore pestifero, siue suos in terra, siue in aqua, siue in aère natales habuerit, dicendum est; siquidem pro rerum, ex quibus excoquitur, conditione & mixturæ cataclasi morbos omninò pestiferos diuersæ qualitatis proprietatisque conciliat. Hinc in nonnullis pestibus, virus contagiosum, in omnibus solos oculos infestasse legimus; alio tempore gutturis concauitatem inuasisse referunt:

Mercurial. lib.
de peste.

vt Venetijs, teste Mercuriali, eam quæ vulgò Gianduffa dicta. Anno 1617. diuturnis pluuiarum diluuijs camporum pascua cæno oblita, non nisi virides comas limoso solo, necdum ritè decoctas exerebant, quas armenta boum carpentia, repentina putrilagine in faucibus conceptâ, suffocata interibant; vixque enecta, bubulcis colonisque nil sibi tale verentibus, mox pœnitendam cedebant in alimoniam; par namque calamitas faturos adoriebatur commensatores; neque ijs contentâ lue, quin & contubernilibus infestâ; peregrinus hic hospes Neapolim inuolauit, vbi ad sexaginta millia infantium, (hanc enim ætatulam cum primis adoriebatur) præter innumeros cuiusuis ætatis & conditionis homines, qui contagiosa hac lue ab incolis (malè in canna) nuncupata, intra septimum ab inuasiōe diem, nil proficientibus antidotis, extincta sunt; causa fuit virulenta veneni concepta in putredine euaporatio, cuius proprietas fuit, acidæ cuiusdam & constringentis qualitatis vi, primùm obuia faucium gutturisque latibula infestare; & inflammatione ex consequente calore tumefacta spirituque intercluso laborantes sine remedij spe suffocare; quæ effectum & nonnullæ aquæ minerales præstant. Meminit Mercurialis alterius cuiusdam pestis, quæ pedes, tibias atque os potissimum infestabat, atque hoc pacto intra triduum omnes correptos expediebat; cuiusmodi quondam Hierosolymæ ortam fuisse referunt Historici apud eundem. Nascitur vt plurimum in Anglia pestis quædam,

Male in canna dicta. contagio Neapolitana.

Mercurialis.

Contagio pestifera quæ tibias pedes & os inuadebat.

dam, quem Anglicum sudorem vocant, quo quicumque correpti sunt, inter exiguum temporis spacium sudoris vehementia toto corpore colliquescente; extinguuntur; causa; veneni qualitas est, totius corporis substantiam in humores resoluens; quemadmodum in venenis quibusdam eadem proprietate, pollutibus contingere posse refert Cardanus. Fuit & alia pestis notata à Georgio Agricola, quæ homines veluti stupefactos sideratis omnibus membris conficiebat; quos & alia pestis è contrà rotos in putredinem verminosam resolvebat; prioris causa fuit veneni vis similis aspidi, cuius morfu homines siderati, omni motu destituuntur, nervis potissimum infestæ; posterioris verò causa est veneni vis contraria, similis ijs serpentibus, qui quos momorderint, mox omnibus membris putrescentibus in tabem verminosam resoluunt. Pestem communem, etsi eadem vi polleat, diuersos tamen effectus operari non quoad se, sed quoad diuersa hominum temperamenta, testatur pestis Atheniensis, quæ teste Thucydide, & Lucretio, in quibusdam sævas alui proluuies, in nonnullis copiosum è naribus sanguinem euocabat. Nec deerant, qui peripneumoniæ angustijs plerumque vexarentur. In alijs dyssenteriacas intestinorum exulcerationes, subinde lientericis affectibus iunctas efficiebat; quæ omnia vna & eadem pestis contagio in diuersis hominibus, teste Thucydide, operabatur; haud secus ac tarantulæ virus, vnum & idem

Sudor Anglicus.

Pestis stupefactiua.

Pestis resoluens corpus in vermes.

Pestis diuersa est ratione diuersitatis temperamentorum.

Tarantula vis

spe-

Venenum pe-
stis pro varia
putredinis ra-
tione varium
est, variisque
effectus pro-
ducens.

Pestis putrorū
tantum semi-
narum gravi-
darum.

specie, diuersissimos tamen effectus pro varia hominum tarantismo affectorum conditione, & naturali temperamento, operatur; de quibus lege, quæ fuffissimè de tarantulæ veneno olim in Arte Magnetica tradidimus. Ita dico comparatum esse pestifero veneno, quod pro subiecti dispositione humores alterat, mutat, diuersisque modis exagitat; cū enim nulla sit veneni species, quæ non disparatos ab alia quapiam specie effectus præstet, aut eadem quoque pestis species mira pro dispositione subiecti quod peruatit, Symptomata excitet; pestis autem certam quædam veneni species sit, ex putredinibus in intimis telluris visceribus natis, expiratisque, aut in homine humoribus vitiatas in talem & talem veneni speciem elaborata, certè pro alia & alia veneni mixtura alios & alios effectus in eo infectis causari necesse est; vt proinde vel ex hoc ratiocinio nullo negotio omnium quæ diuersis temporibus in pestiferis acciderunt, Symptomatum rationes & origines assignare possis. Huc etiam reuocari potest, cur subinde pueros tantum, aliàs scæminas easque vterum gerentes, interdum virgines, nonnunquam robore summo præditos adorta magnam stragem ediderit; quæ si quis iuxta nostra principia resoluerit, is illos non tam ex specifica quadam diuersarum pestium differentia, quàm ex diuerso ætatis sexusque statu resultasse reperiet; gaudet enim pestis humido calido veluti pabulo & nutrimento quodam, quo pueri & virgi-

virgines cum primis abundant, gaudet & mulieribus prægnantibus ob multas excrementitias fœces humorumque, quibus tunc temporis infestantur, confluxum; qui uti ex menstruo sanguine non nisi inquinamenta susceperunt, ita ob similitudinem quandam faciliè illis pestifera iuncta contagio, veluti igni apposita naphtha, aut fomes, applicatâ stuppâ flammam concipiunt.

Ratio differentium eff. Stuu.

Narrant Valentiaë in Hispania anno 1648. pestem repente exortam, primò quidem præter Sutores nullum alium inuasisse, tandem omnes illos, qui crepidis calceisque ab ijs coëmptis vterentur, adortam fuisse, atque hoc pacto serpente contagione mox vniuersum regnum inuasisse; multæ sanè inter Medicos fuerunt de tam insolitæ contagionis causa, altercationes; scitum tandem fuit, nauim Algerio soleis coriaceis suberibusque onustam non ita pridem appulisse, quæ in Africa vehementi peste laborante; contractis contagiosis effluuijs, Valentiaë Sutores, qui priùs ea coëmerant, & deinde quotquot ijs vsi fuerant, & hi denique alios & alios innumeros concepta lue infecerant. Vniuersam quoque Siciliam, dum ex Africa suas infectionis lue inquinatas merces Messanam mittit, horrenda lue correptam. Campanella in suo de Medicina opere, refert. Narrat Ingrassia Mediolani pestem nulla vicinæ contagionis suspicione repente exortam fuisse; contraxerat eam primùm ædituus, à quo & vniuersa Ciuitas infecta,

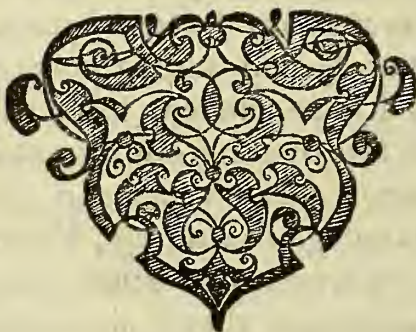
Pestis Sutorii.

Pestis Siciliae ex mercibus Africanis.

Ingrassia lib. de Peste.

Funis infectus
post 25. pestē
resuscitat.

fecta, quinquaginta millium suorum strage luit; & cum origo tanti mali examinaretur, inuentum fuit, chordam, post peruetustam quandam arcam, inuentam, contagionis semina intulisse; fuerat autem illa chorda Vespillonum, qui eam ante viginti quinque circiter annos eodem in loco sæuiente contagione in usum sepeliendorum adhibuerant. Quomodo verò tanto tempore contagiosa vis perseveret, suo loco dicetur.

CAPVT X.

De peste artificiosa & Magica, seu diabolica arte procurata.

ANTA est hominum malitia super terram, vt non dumtaxat contra Deum Opt. Max. horrenda temeritate & præsumptione exurgentes superba contumacis animi cornua erigant, sed & inaudita sæuitie ingenus humanum intolerandâ quadam audaciâ debacchentur, tantò sanè periculofiori, quantò magis clandestina est; dum intigante humani generis hoste diabolo, vindictæ & vltionis fumendæ desiderio, aut odio in Magistratum, cæterisque deprauatis animi perturbationibus in transuersum acti, nonnulli aquas perneccellarium inter omnia elementum inficiunt; quidam vnguentis ex varia venenorum miscella confectis in commune omnium exitium, vltimamque hominum ruinam noua scelerum inuentione insurgunt. Vnde etiam L. Annæus Seneca, inter hominum atrocia scelera recenset violatos fontes venenis, & pestilentiam (sic enim loquitur) manufactam. At quisnam tam absconditam veneniferæ compositionis rationem, vix summis adhuc philosophis

Lib. 1. de Ira
c. b.

Pestis artificialis Magister diabolus est.

Scientia diaboli circa res naturales.

phis penetratam, rudes plerumque & idiotas docuit? Certè non aliud, nisi Dei hominumque inimicus diabolus; qui uti à primordijs rerum non desijt humanum genus insitâ sibi nequitiaâ duro tyrannidis suæ iugo premere, ita quoque non cessat, ad eius exitium per homines pessimæ & conclamatæ conscientia, genuinos inferarum furiarum ministros, varijs modis & rationibus cooperari. Constat enim diabolum naturali scientiæ dono, ob peccatum non priuatum, sed illud veluti sibi concreatum inseparabili nexu retinere, vnde cum totiùs naturæ consultus sit, omnesque naturalium rerum rationes, elementorumque abditas virtutes perfectè capiat, imò consensûs dissensûsque leges à natura vnicuique inditas intimè & profundissimè calleat, certè ex applicatione actiuorum cum passiuis miros eum & stupendos in natura rerum effectus producere posse, nemini dubium esse debet. Nouit is quàm intimè, quomodo & qua industria nubes in pluuias, ventos, grandines, ad tempestates in perniciem hominum terrarumque concitandas, cogenda; peritiam summanu habet ad producenda omnis generis insecta, ad segetes, fructus arborum, vinearumque emolumenta, si à Deo ob mortalium scelera, permissum fuerit, ijs euertenda ac penitus destruenda; non ignorat, quâ ratione diuersorum venenorum miscella ad pantamorphæ naturæ similitudinem & exemplar adornata, & aërem inficere & sæuissimis pestiferæ contagionis

nis plagis non vrbes duntaxat, sed & regiones integras, regnorumque longè lateque exporrectas ditio- nes deuastare possit; & vti omni gratiæ dono priua- tus infito sibi appetitu in omne malum veluti pon- dere quodam fertur; ita nihil acceptius illi esse po- test, quàm eas potissimum artes, quæ in animarum corporumque perniciem cum primis cedunt, scho- læ suæ addictos & clientelâ professâ sibi subiugatos discipulos, Magos inquam & Necromantas edocere, edoctos verò tanquam vicarios quosdam & ad nutus eius promptissimos ministros; huc illucque iusto Dei iudicio scelerumque enormitate sic postulante, ad ingentem mortalium ruinam machinandam amandare. Atque hæc est abominanda & diris de- uouenda Ars, qua nonnulla ex Orco prodeuntia monstra, homines verè Satanico spiritu tumentes, domus, Vrbes, Regiones funesta & Circeæ veneno- rum vnguentorumque compositione cum ingenti mortalium strage infestare solent. Quæ omnia vt lu- culentiùs patefiant, exemplis illustranda duxi.

Artis magicæ abominatio.

Quinto Fabio Ædili Curule Urbem peste infe- statam fuisse Liuius narrat dec. 7. l. 8. quam Romanæ Pharmaceutriæ Matronæ non ignobiles, in odium nonnullorum procerum procurarant, ex quibus ali- quæ in flagranti crimine deprehensæ, dum medica- menta quæ coxerant pestifera esse negassent, coactæ potu eorum periculum facere, mox extinctæ conci- derunt: indeque comprehensis earum Comitibus, ex ijs ad 170. damnatæ sunt.

Pharmaceu- triæ Romanæ Urbem inhi- ciunt.

Mediolanen-
sis pestis arti-
ficialis.

Processio in-
stituta miti-
gat rigorem
diuinæ iusti-
tiæ.

Pestes præterea maleficorum hominum opera in Oriente non semel suscitatas, Nicephorus, Zonaras, Cedrenus alijque Ecclesiasticarum rerum Scriptores narrant. Sed relictis veterum temporum euentibus, ad viciniora nostris temporibus seculum accedamus. Nemini inaudita est horrenda illa pestis, quæ anno 1630. Mediolanum ad ultimam propè ruinam vexauit; cuius origo, vti acta docent, ab execrandis sceleratorum hominum maleficijs; qui siue à vicinis Hæreticis magnâ pecuniæ vi propositâ allecti, siue concepto in morum Reformatores odio, veneni quoddam genus Circæâ prorsus virulentiam refertum, vti que Cacodæmone ductore & directore, confecerunt; quod templorum postibus domuumque portis, scamnis, fenestris illitum, vel ad minimam contrectationem homines ad ineuitabilem mortis periculum deduceret. Et quoniam hominum morientium nullus finis, nec vlla tantæ mortis antidota superesse videbantur, visum fuit ad superna auxilia per publicam precum indicationem, processionum piè diuinæ misericordiæ supplicantium apparatus, ieiuniorumque obseruationem confugere, vt diuinæ rigor iustitiæ flexus tantis castigationibus tandem finem imponeret: vnde noua processio instituta, qua Corpus Sancti Caroli Borromæi quaternorum fulcitum Episcoporum humeris, tum Cardinale Urbis Archiepiscopo, tum prælatis, totaque nobilitate concomitante inæstimabili apparatu circumferebatur, tanto omnium Ordinum & vtriusque

utriusque sexus deuotionis ardore, vt præter eiulatus, ploratus, singultus, gemitus, humilesque mentis confessiones, nihil aliud audiretur. Peropportuna hanc occasionem, ad contagionis malum longè latèque propagandum, rati scelesti Satanæ ministri, spe freti futurum, vt concidentium hominum multitudine, & in confusionem redacta processione, ipsi interim conceptas machinationes confidentiùs in executionem deducerent; turbæ itaque hominum numerosissimæ sese insinuantes, vestibis supplicantium præparatum inferebant venenum; vnde mox ingens exorta strages publicam solemnitàtem suspendit; at diuina clementia piorum supplicatione mota, tantam diabolicæ insultationis insolentiam ulterius progredi non est passa; siquidem detecti malorum omnium Architecti, acerbissimis subiecti supplicij, modum & rationem unguentique conditionem, quo tantum mortalium numerum confecerant, apertè confessi sunt, dignis proinde tantis sceleribus tormentis variè exagitati, igne tandem exusti sunt. Unguenti verò, vt & pulueris pestiferi compositionem, cuius non haustu duntaxat malum propagabatur, sed vel odore susceptum, intra paucas horas interimebat, præstat alto silentio suppressere, quam illud ex Orco depromptum denuò in lucem educere. Similem prorsus Catastrophen anno 15. Mediolanum & Genua experta sunt, veneficiorum vt fertur operâ introductam. Certè atrocem illam pesti-

Comprehensio eorum qui pestem seminarent.

*Pestis Fran-
ciae per He-
braeos indu-
cta.*

pestilentiam, quam Historici 1320. Franciam penè exhaustam referunt, ab Hebraeis (in ultionem eius, quo Regno cedere iubebantur, edicti) leproforum mendicorumque opera procuratam fuisse, fontium, puteorum, cisternarumque aquis intoxicatis, ex confessione eorum patuit. Verùm qui plura huiusmodi funesta scelerum monstra desiderabit, is Cardanum adeat, qui Libro de Venenis totus est in ijs singulari industria describendis. At quæres fortassis, quomodo artificiosa pestis, tantâ contagionis efficaciam pollere possit, ut idem possit quod naturalis, & subinde plus eâ præstet. Respondeo si de Dæmonis potentia loquimur, potest is procul dubio ad exemplar naturæ totum id veneni compositum per sacrilegos illos pharmaceutas adornare. Cum enim venenata animalia, viperæ, cerastæ, dipsades, aspides, draconiculi, rubetæ marisque venenosa soboles, quin & ex plantarum familia, cicuta, napellus, elleborus, similiaque originis suæ primordia ex locis virulentis exhalationibus terræ marisque obnoxijis ducant; certum est, quod quemadmodum dictæ exhalationes aërem, sanioraque animalia & plantas inficiunt; ita & potissimum illa venenosa animalia & plantas, quæ ex naturali temperamenti sui cataclasi innatum quendam appetitum habent, ad virus terrestre, si terrestria; ad virus verò aquaticum, si aquatica, attrahendum, idque in substantiam suam conuertendum inficere, nemi-

*Quomodo pe-
stis artificialis
ea præstet,
quæ natura-
lis.*

ni dubium esse debet; sunt enim hæc veluti à natura destinata quædam, in quibus recipiatur venenum, marsupia, quibus collectum habeas, quicquid aliàs longè latèque per aëris latibula disperium fuit. Si itaque diabolicâ arte instructi scelerati homines, animalibus venenosis ad pharmaca funestæ contagionis plena concinnanda vtuntur, certum est, eisdem illos effectus, quos naturalis tum terræ, aquæ, tum aëris putrida & virulenta constitutio producit, præstituros; cum naturæ vis & efficacia per artificiosam applicationem tantum abest, ut deficiat, ut potius maiores vires acquirat; cum verò pestis effluuium contagiosum sit, certè id artis industria promotum ingentes acquirere vires, Theophrastus memorat; testatus suo tempore crudelissimam venenificorum industria pestem excitatam, ex unguento, putrefactis peste extinctorum hominum cadaueribus, ossibus, medullis, bufonumque, & rabie priùs concitatorum, commistione composito. Simile quid de Mediolanensis pestis compositione traditur, quam fufius hic describerem, sed memor verborum Galeni, venenorum compositionem (nisi propriæ scientiæ seruiat) scire malum, docere: deterius, scribere verò, aut in lucem mittere omnium pessimum esse.

Contingit verò, dæmones, pro potestate à Deo ipsis concessâ; etiam subinde per sese atrocissimas pestes terrarum Orbi immittere; siquidem hos in
huma-

Pestis artificialis tempore Theophrasti.

Dæmones sub forma corpora pestis seminatores.

Pestis ab Apol-
lonio Thya-
nao curata.

Pestis tempo-
re Theatrici
lusus excitata
à dæmone.

Pestis tempo-
re Agathonis
Papæ.

humanam formam transformatos in Urbibus peste
disseminata ingentes strages edidisse, Nicephorus
& plerique scriptores Ecclesiastici attestantur. Cùm
Ephesi pestis à dæmone sub piscatoris forma, cum
magno hominum exitio propagata fuisset, Apollo-
nius Thyanæus (si Philostrato hæc narranti credi-
mus) cognito sub laruata persona dæmoniaco ma-
chinamento, cum illum lapidari iussisset, iussaque
philosophi completa fuissent; pestis vnà cum autho-
re suo sepulta Urbem totam à contagione immunem
reliquit. Pari pacto & artificio Pythagoram ab Ur-
bibus Turio & Metaponto pestem profligasse, Iam-
blichus narrat in vita Pythagoræ. Gregorius Nyffe-
nus in vita Sancti Gregorij Thaumaturgi simile quid
narrat in Græcia contigisse: Populo siquidem Thea-
trici spectaculis inhianti, tanto numero hominum,
vt locus ei capiendo, par non esset, ac proinde con-
quererentur de locorum angustijs, dæmonem re-
spondisse, mox homines defuturos, qui Urbem re-
pleant; Et confessum sanè durante adhuc spectacu-
lorum exhibitione, tam sæua, dæmonis operâ, in-
confertam hominum multitudinem pestis immissa
fuit, vt tota Vrbs, intra exiguum temporis spatium
hominibus exhausta, in solitudinem redacta fuerit.
Sub Agathonis Pontificatu, prodigiosæ pestis sæ-
uientis tempore, malus Angelus formâ sensibili vi-
sus est domus contis impetere, tot funerum elatio-
ne, quot ictus dedisset foribus; & tanta fuit veneni
exitia-

exitialis efficacia , vt vel ad oscitationem aut sternu-
camentum homines conciderent exanimes ; vnde &
ab eo tempore mos inualuit, oscitanti aut sternutanti
salutem imprecari .

Cur oscitan-
tibus salutem
preceamur.

Solent & huiusmodi Dæmonum spectra ; in
hunc vsque diem in Oriente homines peste miseran-
dum in modum vexare ; dum derepente à nescio qua
infernali furia inuasi, spiculoque sensibili percussi,
mox occumbunt . Quæ fusissimè hoc loco de-
ducere possem ; sed cum horum pleraque
vulgo nota sint, ijs amplius non
immorabor .

* *
*

CAPVT XI.

*De virtute siderum in peste producenda & Vtrum
certa quaedam signa venturae pestis co-
gnosci possint.*

*Astrologorum
ignorantia.*

SICVTI nihil est exacta diuinandi
prædicendique notitia difficilius,
ita quoque dici non potest, quan-
tis erroribus intellectusque illusio-
nibus huiusmodi studium sit obno-
xium. Neque hoc tantum in hu-
manis euencibus, qui velut instabili fortunæ rota
versantur, neque etiam dumtaxat in supernaturalium
causarum effectibus, ad quæ humana mens non nisi
à Deo subleuata pertingere potest; sed in ijs quoque
uenturis rerum successibus, qui in abstrusis causarum
necessariarum latebris absconditi sunt, atque ab ijs
essentialem habent dependentiam, verum esse, omni
tamen astrologica vanitate deposita, asserimus; cuius-
modi res est, exempli gratiâ, de fame, peste, care-
risque naturæ naufragijs, ex siderum positu nonnihil
determinatè affirmare. Astrologorum vulgus, igna-
rum plerumque genus hominum, cum omnia astro-
rum, varia se configuratione respicientium influxi-
bus, & miris horoscopantium siderum effectibus at-
tribuunt, adeò fucatae huius scienciæ colore super-
biunt,

biunt, vt ijs nihil in diuinandi scientia denegatum esse videatur; vnde nihil adeò in hac rerum humanarum cataclasi exoticum, insolens & inexpectatum est, quod illi fatali cuidam siderum necessitati non subijciant, audaciâ sanè tantò periculosiori, quantò indoctiores rerumque physicarum vt plurimum expertiores sunt. Quare cum instituti nostri ratione sic postulante, de signis, id est, pestiferi fœtus prodromis, non nihil dicendum sit, rem ab ouo, vt dicunt, exordiam, vt quid in prognosticis de peste ventura diuinationibus sectandum, quid fugiendum, constet, quod dum facio, profiteor, solas me physici partes, omni vanitate astrologicâ, vti supra dixi, proscriptâ acturum.

Protestatio
Authoris .

Non nescio nonnullos Medicos in operum suorum de peste argumento fusissimè hoc thema tractasse: quorum aliqui suam tractationem incipiunt à signis in Cœlo, terra, aqua, aëre iuxta quadripartitam anni constitutionem apparentibus. Verùm cum vix vllus annus sit, nec vlla anni portio, dicam amplius, nec vlla Ecclipsium aut siderum constitutio tam infausta sit, quæ non inter determinatas periodos, si non eadem numero, saltem in specie recurrat, & tamen non inde semper pestis sequatur; quibus certè vniuersali quadam ratione consideratis contagionis causa adscribi non potest. Certè ijs temporibus, quibus vniuersa Italia grauissimas calamitates, pestisque sænitiam sustinuit, Germania aut Francia, nihil passa fuit, & hisce laborantibus Italia ab omni

Obiectio.

lue immunis fuit; & sic de cæteris idem iudicium esto; & tamen tam Germania quàm Francia, tam Francia quam Italia eidem infelici siderum ex parte constitutioni suppositæ fuerunt; neque est quod nobis obijciat quispiam, normaliore siderum Italiæ imminentium influxum, eo, quo Germania aut Francia feriuntur; hæc enim falsa esse vel inde patet, quod omnes Pericæci Italiæ, siue sub eodem latitudinis parallelo circumfisi populi, vti eundem siderum aspectum sortiuntur, ita æqualem quoque siderum efficaciam participant; vnde omnes eadem pestis contagione vt infestarentur, necesse foret, quod tamen experientiæ repugnat. Accedit quod pestis semper alicubi in Orbe terrarum dominetur, siue facta sit siderum constitutio, siue infausta. Nihil igitur Astrologi concludunt, dum ex certis siderum constitutionibus futura pestis contagia inscitiùs diuinant. Nos itaque, incongruâ istâ diuinandi ratione neglectâ, tam abditas effectuum causas paulò aliter euoluere cæpimus; & cur nunc in hac parte terræ, modò in alia, iam in plerisque, vti historiæ narrant contigisse, contagio dominetur, & quomodo hæc ex sideribus remotè originis suæ primordia deducat, totum denique propagationis successum vnâ cum signis & prognosticis enucleare tentabimus, in quo si non vsquequaque scopum attigisse videbimur, Lector beneuolus non tam meos conatus, quàm abstrusissimarum rerum vix penetrabilem difficultatem excuset, illius memor, in arduis voluisse tantum, sat esse.

Non.

Non Aristotelis tantum, sed & omnium Scholarum consensu acceptatum dogma nullo non tempore fuit, inferiora supernis latioribus substare; ex caelestium influxuum rationibus omnium inferiorum vitam, mortem, generationem & corruptionem pendere; quomodo verò id contingat, quam multi inquisierunt, tam pauci inuenerunt.

In Itinerario nostro Exstatico primo sat superque tum obseruatione tum clarissimorum virorum auctoritate docuimus, omnia sidera admodum inter se distincta esse, quam quaelibet rerum elementarium mixtorumque species, ita vt nullum astrum siue mundanus globus, siue is sit ex ijs, quas errantes, siue quas fixas vocant stellas, eiusdem prorsus naturæ & proprietatis sit; sed omnia inter se tum constitutione, tum viribus & proprietatibus differant. Et quamuis nemo admodum subtilis sublimisque ingenij sit, qui eas penetrare possit, tantum tamen, constantiam multorum seculorum obseruatione ab excellentissimis Astronomis nullo non seculo facta, nobis diuinâ clementiâ innotuit, vt de planetarum fixarumque nonnullarum natura & proprietate tutò quidpiam asseuerare queamus. Quo quidem supposito, vt ad instituti nostri tramitem reuertamur; sciendum est, omnia mundana corpora, astra dico: haud secus ac terram ex quatuor elementorum miscella, ex chaotica illa rerum primordiali à Deo Opt. Max. Sapientissimo Conditore educta massa, proprijs singula centris in immenso illo aetherei Oceani expanso fluctuata,

Omnia astra specie distinguuntur.

Omnia astra ex quatuor elementis constituta.

Mars & Saturnus malefici pestis feminatores.

Influxus astrorum.

cita, iisque proprietatibus, quæ tum ad propriam, tum ad conseruationem vniuersi cum primis necessaria videbantur, instructa fuisse. Hinc factum est, vt vires suas iuxta prærogatiuas à natura ijs concessas, singula radioso quodam profluuium tum in tellurem, tum in circumiectum reliquorum astrorum comitatum diffunderent; cur verò nonnulla astra, vti Mars & Saturnus tam exitialis virtutis sint, meritò quispiam mirari posset. Irrefragabili enim multorum seculorum experientiâ ab omnibus Astronomis obseruatum fuit, nescio quid virulentæ virtutis in Marte, frigiditatisque oppidò nociuæ in Saturno sub certo situ, dum hic æstu suo bilem in inferiori Mundo cæterasque qualitates perniciosas, ille humorem frigidum & atram bilem mirum in modum concitet; Luna verò & Sol, hic in omnia vitæ Oeconomiam concernentia, illa in humidi fœcundioris substantiam vtraque suas exercent iurisdictiones, reliquis planetis, cum bonis bonam; cum malis malam temperiem in rebus sibi subiectis inducentibus. Quod vt explanetur, notandum est, astra huiusmodi corpora haud dubiè virtutem, quam communicant inferioribus, eandem & in se continere, non dico eminenter, sed formaliter, vt cum Scholis loquar: neque enim tam exotici effectus, quos influxu suo efficere in inferiori mundo obseruantur, solo lumini aut motui adscribendi sunt, cum ex ijs semper vnus & idem effectus in inferioribus resullaret. Aliud itaque præter lumen & calorem in ijs latet virtutis profluuium, quod

quod nos specificam globi dotem & qualitatem corpori peculiarem vocamus; cuius effluxus mox ubi subiectum in terra capax repererit, id virtute pariter sua imbuat, eaque cuius ipse est, proprietate tingat; fit autem hoc plerumque Marte & Saturno eo situ constitutis, ut commodè & sine impedimento radios suos in vnum coniunctos exerere possint, quod maximè & potentissimè tum fit, quando simili virtute, imbutis siue planetis, siue stellis fixis iunguntur. Mars itaque & Saturnus inter cæteros planetas, hanc à natura sibi insitam vim habent, ut sicuti ipsa ex naturali sua constitutione nescio quid perniciosum venenosumque insitum sibi habent, ita illud per luminosos radios veluti vehicula quædam, terrestris Mundi partibus, circumfusisque eisdem elementis communicent. Dixi si oportuno loco constituti sint, & arbitrio suo permittantur; quoniam si Ioui aut Veneri, aut Soli vicinior sese stiterint, tunc vires suas non ita facilè exerere possunt; utpotè à potenti tum Solis, tum Iouis cæterarumque beneficarum stellarum salutifero profluvio victi & subiugati; ut proinde natura non sine causa, inter pessimæ qualitatis astra Martem & Saturnum, Iouem; inter Mercurium verò & Martem, Solem; uti & inter Lunam & Mercurium Venerem benignam & placidam, intermedia esse voluerit, veluti exortarum litium & discordiarum naturæ diribitores: Et quoniam huiusmodi corporum constitutio ita à natura disposita fuit, ut virtutem non ubique in toto globo æqualiter diffusam.

Quomodo
Mars & Saturnus
influant
in inferiora.

Cur Iuppiter
inter Saturnū
& Martem
medius.

Astrorum mo-
tus circa pro-
prium axem,
quid conferat.

Cur natura
tam exitialia
sidera Martē
& Saturnum
constituerit.

Causæ remo-
te pestis Mars
& Saturnus.

sam haberent, sed in vna parte plus, in altera minus, hinc ne terram semper pestiferis suis radijs ferirent, motus circa proprium centrum concessus fuit, ut nunc hanc nunc illam partem telluri obuenterent, & sic plus aut minus nunc hanc nunc illam terræ partem pro subiecti capacitate inficerent, cui multum quoque accedit ex accessu ad terram, & recessu ab eadem in excentrico suo facto. Cur verò natura, quæ bonum semper, & in omnibus intendit, huiusmodi malignis effluuijs dotata corpora, in natura rerum constituerit, meritò quispiam mirari poterit. Verùm qui norit, cur in terrestri globo naturæ Author tot animalia nociua, tot herbas pernicioso toxico refertas produxerit, mirari desinet, cum hæc omnia tantâ naturæ prouidentia constituta sint, ut nihil sit nostro concipiendi modo in natura rerum adeò exitiale, nil adeò pestiferum, quod non altissimos fines suos habeat, in bonum tum proprij corporis, tum vniuersi conseruationem directos, sine quibus Mundus conseruari nulla ratione posset. Vide si placet Primum Itinerarium nostrum Extaticum, vbi omnia hæc variè & fusè exposuimus; nos interim ad rem nostram.

Causæ itaque remotæ malignorum influxuum sunt stellæ Martiæ & Saturninæ indolis, quæ opportunum situm noctæ, radiorum effluuijs obuium primò aërem fuligine sua tinctum virtute sibi propria inquinant; hic tinctus inquinatusque eum aquæ communicat; elementum aqueum Lunæ Solisque

vir-

virtute agitatum conceptæ astrææ sementis nociuam
& spuriam tincturam per terræ poros disseminat ,
vbi aliarum quisquiliarum ad putredinem procli-
uium syngeniâ miscellâ iunctâ , illos quos diximus ,
pestiferos exhalatione sua morbos parit . Cum verò
huiusmodi astræa sementis pestifera terræ visceribus
insinuata , non vbique terrarum semper aut mate-
riem proportionatam , aut rerum sibi congruarum
coniugia ambiat ; hinc quoque in nonnullis locis ,
aut nulla prorsus pestis , aut rarò , in quibusdam ferè
semper , pro natura scilicet loci , cum influxu astræo
symbolizante aut non symbolizante . Atque ex hoc
posito principio omnes pestis causæ partiales suprâ
memorata concurrunt ; & tametsi malignus hic
astræus spiritus ratione aëris , aquæ & terræ diuersus
sit , vnus tamen & idem in se spiritus est , qui tingit
tum aërem tum aquam , tum terrestrium exhalatio-
num indolem , vnus & idem omnia inficit , coinqui-
nat , & ad pestiferæ contagionis genesin perfructus ,
cibos , nutrimentumque tum hominum tum anima-
lium , qui vel terra , vel aëre vitam sustinent , dispo-
nit . Quo disposito , calor externus & spurius , inter-
num iam conceptis seminibus turgidum adöritur ,
vsque dum exulante calore interno , humidum inter-
num iuris externi caloris factum , tandem in putredi-
nem illam contagiosam , quam pestem dicimus ,
abeat . Quoniam verò spiritus astræus malignus , re-
rum elementarium disparatæ naturæ miscetur ; hinc
fit , vt & pestem non eiusdem semper speciei compe-

Quomodo
influxibus
suis terram
imbuant.

Influxus ma-
lignus, pro va-
ria constitu-
tione rerum,
varios effectus
producit:

hanc
causam
causa

riamus, sed pro varia miscella earum rerum, quibus iungitur; vnde spiritus astræus arsenicis halicibus mixtus, alios veneni pestiferi effectus, alios mercurialibus, alios salinis, alios antimonialibus & sulphureis, alios bituminosis naphthæisque vaporibus mixtus producit; radicibus quoque diuersarum herbarum haustus spiritus astræus malignus, herbam pro insito sibi temperamento & substantiæ proprietate tingit, & ad perniciosum nutrimentum hominibus animalibusque exitiale disponit; Aëri verò immixtus, dum auram vitalem inquinamento suo inficit, hic ab hominibus haustus, martiam bilis officinam mouet; vnde incitati Reges & principes, vtpote tenerioris complexionis, in qua plus quàm in cæteris potest, vel ad minimam occasionem, martio spiritu agitati in bella cædesque liberè tamen exardescunt; ex bellis & fame magna hominum animaliumque strages, vnde noua ex putridorum cadauerum exhalatione pestis seminaria resultant; adeòque hoc modo circulus completus videatur.

Astra mouent auram, mouet aura salumque, solumque

Carena causa-
rum.

His homo uiuit, & his planta tenella cibus.

Sana bonos faciunt succos, mælesana putrentes

Hinc putris in liquidum pestis origo venit.

Vides itaque catenam effectuum quos ex vnico maligno influxu astræus spiritus efficit; quæ omnia si ritè tecum contuleris, aliam pestis causam à Cælo deri-

deriuatam non deprehendes, vt proinde hæc ad mentis nostræ sensum propalandum sufficiant.

Poscit modò ordinis ratio, vt ostendamus, num & quænam signa sint astræi huius maligni influxus? & vtrum nonnihil per illa de imminente nobis contagione diuinari possimus? Sunt autem complura signa, ex quibus Physici in notitiam venturæ pestis se peruenire posse putant; sed cum plerumque talia sint, quæ singulis annis occurrant, quæ vti & reliquis morbis producendis pari ratione apta sunt; ita nullam quoque nobis certitudinem adferre possunt. Quare nos paulò penitius signa trutinantes, ea in

Signa venturæ pestis.

Tres classes signorum.

tres Classes dispersiti sumus; quorum prima sunt prodigiosa, quibus Deus Opt. Max. ministerio Angelorum Mundo peccatis immerso horrendas secuturorum temporum ruinas minitari solet; Secundi ordinis sumuntur ex cœlestium corporum meteororumque ominibus; Tertij ordinis ex prodigiosa insectorum, cœterorumque animalium tam terrestrium quàm volatilium actionibus, alijsque frequentibus raris & memorabilibus deducuntur. De singulis solito ratiocinio, nonnulla exempla producemus.

S. I.

Signa pestis à Deo immiffa.

Non est quod pluribus de hisce agamus, cum & Sacer Textus ea sat superque demonstrer; dum Deus Exodi 6. Angelorum ministerio omnia primogenita Ægypti sub Pharaone; & septuaginta millia hominum triduo, vnius Angeli opera, in pœnam Dauidi ob temerariam populi sui numerationem, inflictam extinxit; nec profanæ desunt historiæ, pestis inauditæ cœterarumque secuturarum calamitatum, quas Hierosolyma ex obsidione trienni à Tito facta sustinere debebat; quarum Prodromus teste Iosepho fuit Cometes integro anno imminentibus ærumnis prælucens. Pestem quoque immediatè à Deo, Romano populo tempore Gregorij Magni immiffam; Angelus in Arce in vaginam irati Numinis gladium recondens docuit. Innumeris huiusmodi præuijs funerum in aëre depictorum monstris & prodigijs Historicorum monumenta abundant; quæ vix sunt impio Mundo à Deo ostensa, cum ecce atrocissima pestis homines improvise ruinâ oppressit. Verùm cum de hisce abundè agant Cornelius Gemma, Lycosthenes, & Aldrouandus in Libro vltimæ editionis de prodigijs: & nos in Chronologia calci huius Operis annexa de ijs egerimus; nil restat nisi vt ad ea signa nos accingamus, quæ verissimilem

Cometes Hierosolymano ante exitum eius visus.

Prodigia in Vrbe visa.

lem habent cum mox suboritura peste connexionem.

§. II.

Varia pestis secuturae indicia ex animalibus, plantis insectisque.

Spiritum astræum ex maligno noxiorum siderum effluxu genitum, aërem, aquam, terram inquinare supra asseruimus, & ex consequenti, quæcunque ex his viuunt, maligni effluuij vim participare: hic enim primo aëreum vitio suo tingit elementum; hoc deinde conceptam tincturam aqueo & terreo elemento impertitur, quæ duo, virtute nothra sibi impressa, maligno se in intimis penetralibus latentis putredinis congeriei iunctæ, dum à plantis attrahuntur, & segetes & vineas & reliquam vegetabilis naturæ Oeconomiam inficiunt: quibus in nutrimentum hominibus animalibusque cedentibus, id insite sibi malignitate sanguinem paulatim contaminat; atque adeò hæc proxima pestis origo; cuius luculentum indicium sunt, variæ noxiorum animalium geneses, quæ arborum folijs, segetibus, herbis graminibusque depastis, vti nutrimenti vltterioris inopia extinguuntur, ita extincta contagiosam illam putredinem efficiunt, quæ aëris iam aliàs corrupti insinuata

Quomodo, & quibus medijs astralis influxus inficiat.

Insectorum noxiorum geneses.

nuata poris, origini à qua prius defluerat, non tantum restituitur, sed & virus aëri iam inexistent, augmento suo, veluti scœnore quodam duplicat. Pestis itaque indicia non ex quibuscumque effectibus, sed ex ijs potissimum causis sumenda sunt, è quibus immediate vel mediantibus elementis profluxerunt; generat enim astræus spiritus in elementaribus corporibus non quamvis putredinem, sed spuriam & peregrinam quandam sibi per omnia similem, quam omnia, vti dixi, quæ inde aluntur, participant. Quoniam verò supra ostendimus, non quamvis putredinem, sed potissimum excellenti quadam virulentia præditam in vermes & insecta abire; hinc fit ut spiritus ille astræus monstrorum partuum opifex, terræ marique insolita quadam insecta generet, ut plurimum pestis venturæ indicia.

Quænam insecta generentur, ex perniciosorum astrorum influxu.

Videndum igitur, quænam sint illa animalia pestiferi spiritus progenies; certè nulla alia, quam quæ præter morem ex terra atque ex aqua pestiferi spiritus fuliginè tinctis generantur. Sunt autem eiusmodi: primò vermium colore & figura differentium certis annis scaturientium multitudo, quemadmodum supra de Mediolanensi peste docuimus, quam eiusmodi vermium ebullitio præcesserat. Secundò bufonum præter ordinem vastitate enormium Ranarumque caudatarum mutarumque ingens numerus; serpentes quoque peregrinæ formæ, qui è montium latebris emergunt. Hoc pacto, pestis Bononiensis ante Greg. XIII. serpens alatus, in draconis formam

mam perfectissimè elaboratus, & à venatoribus postmodum occisus, prodromus fuit, teste Aldrouando. Tempore quoque Pelagij II. Pontificis pestem horridam ingens serpentum multitudo æstiuo tempore præcessit, qui deinde hyeme, inundatione Tyberis ex campis abradi, in littora hinc inde eiectione, putrefactique, eam quam legimus horrore plenam contagionem causerunt. Et ne forsitan quis dicat, hoc plurimis alijs fluminum inundationibus contigisse, & tamen serpentes nihil contagionis intulisse. Ad hoc respondeo, serpentes ut contagionem inferant ex vitiosa & notha illa putrilagine nati sint oportet; quasi caruerint, nihil quoque contagionis inferre.

Tertiò. Ex hoc spiritu pestifero herbæ quoque & omnia vegetantis naturæ germina tinguntur, ac proinde plantæ nescio quos mucos stillant, ex quibus pro plantæ cuiusvis proprietate, vermium, erucarum, bruchorum, sericorum, papilionum & locustarum diversæ species nascuntur, à quorum exitiali corrosione segetes consumptæ, arborum fructus in putredinem versi, depasta agrorum holera, præter aëris infectionem, etiam sterilitatem, famem, & tandem pestem inducunt. Nullum itaque apertius signum esse potest, epidemicæ mox secuturæ infirmitatis, quam locustarum per æstatem volitantia agmina, præsertim si colore ex flavo in viridem degenerante constant, hic enim nescio quid pestiferi halitus & nothæ qualitatis ijs inexistentis præfert, qua non solum contagionem hominibus inferunt, sed

Infectum sub draconis figura alatum Bononiam natum.

Que pestem præcesserunt tempore Pelagij II.

Venenum pestiferum ex herbis.

Locustarum exercitus.

sed & eâ per ventos in alienas terrarum oras delatâ, noua fundant contagionis seminaria; experta est huiusmodi, funestissimæ pestis, Africa, Sicilia, Francia, magno suo damno prodromos; quemadmodum memorant historiæ, quas consule, & ante pestem Romanam, refertissima bruchorum locustarumque seminaria.

Araneorum
muscarumq;
examina.

Quartò. Nunciant pestem venturam ut plurimum ingens & repentina araneorum, muscarum, vesparum præuia progenies; hirundines quoque & Ciconiæ aëris incolæ inimicum hospitem præsentientes, quæ nidis desertis melioris auræ afflatui inhiantes, ante statam ijs à natura transmigrationem ad alias purioris aëris oras commigrant; quæ omnia varijs exemplis prosequitur Cornelius Gemma, alijque. In Germania quoque, annis pestis aduentum præcedentibus, passeres magno numero, manifesto exitialis aëris indicio, Agricola teste, exanimis reperti sunt; cum enim præstantissimo sensu polleant, statim nescio quid aëri insitæ virulentæ præsentunt; vnde mirum non est, ex naturali instinctus ductu, eos aut aliò commigrare, aut si permanferint, insita noxiæ fuliginis qualitate extingui. Aquatica verò animalia dum aqueum elementum infectum sentiunt, multorum experimento comprobatum est, pisces extingui, mergos, anates, fulicas, cygnos desertis aquis puriora stagna petere, aut flumina aquarum fluxu defœcatoria incolere; canicros quoque fluuiatiles relictis riuibus in ripas diffusos latentem inquinatæ

Passeres exanimantur.

Agricola lib. de peste.

Aquarum infectio.

quinatæ aquæ lernam fugâ suâ testatos esse, comper-
tum esse. In plantis quoque & fructibus secutororum
malorum signa non desunt; nam & ipsæ fuliginoso
spiritu tinctæ ita à natiua bonitate declinant, vt lu-
culenter appareat, eas occulta morbi indolè occupa-
tas, quas tam macilentas, omnique odoris saporisque
pristinâ gratiâ adeò destitutas spectas. Atque ex his
signis non obscure formari possunt secutoræ mox ali-
cuius contagionis regulæ diuinatoriæ.

Plantæ dege-
neres.

§. III.

Signa ex Cœlo & Aëre.

TRia potissimum nobis circa signa ex Cœlo su-
menda, expendi possunt; & sunt primùm Ecli-
psēs Solis, malignus planetarum confluxus, Come-
tæ, cœteræque impressiones meteorologicæ prodigijs
refertæ. Eclipsēs multa damna causare, præsertim
Sole in dodecatemorijs perniciosus constituto, om-
nium Astronomorum consensus est, quomodo au-
tem & qua virtute tam exotici effectus causentur, ne
& hoc naturæ arcanum præteriisse videamur è funda-
mentis exponam.

Eclipsis quid
conferat ad
pestem.

Suppono itaque primò, Solem totius vitæ fon-
tem esse, qui caloris sui viuacitate omnia penetrat,
animat, fœcundat, conseruat, sine cuius perenni &

M in-

Macularum
in Sole multi-
tudo, labo-
rantis Solis
indicia.

Experientia à
maculis Solis.

incessabili influxu Mundus consistere non posset; patitur tamen & is suos quoque subinde morbos, uti in Itinerario Exstatico patefecimus; qui certo tempore truculenta Martis & Saturni tyrannide inuasus, ingentibus febribus æstuarè incipit, fuliginumque globis ex visceribus eructatis, non sibi solum, sed & sublunari Oeconomia & circumfritis globis contagiosam labem virtute radiorum importat; contingit autem hoc eo potissimum tempore, quo totus Solis discus innumeris macularum eructationibus feruet, quæ aperta sunt intra viscera eius latentis nescio cuius peregrinæ fuliginis indicia; quæ euomita uti superficiem infestat solarem, ita quoque vitalis lucis inferiori Mundo debitæ diffusioni, ingens obstaculum ponit. Terra itaque vitalis huiusmodi lucis nonnullam iacturam passa, vnà cum circumfritis elementis (haud secus ac corde fuliginibus nociuis oppleto, omnia membra languent, & varijs morbis obnoxia sunt) nescio quid malignantis temperamenti acquirunt, quod cætera omnia mixta participant. Rem autem sic se habere experimento iam à 40. annis comprobatum est; nam obseruatum fuit, quod quando-
cunque Sol huiusmodi macularum efflorescentijs exuberare visus fuit; mox & pestis & innumera mala Orbem concusserint; quæ quidem tunc vehementius operantur, quando Luna intercedente Sol deliquium passus fuerit; hoc enim durante, dici vix potest, quantum detrimentum subeat aura illa vitalis, quæ omnia viuunt in inferioribus; mox enim ac peregrina

na cœlestis influxus fuligine tingitur , illa pari pacto in nescio quas degeneres catastas abit , terra , aqua , aër à naturali affectione declinantia in putres & exi- riales partus paulatim disponuntur , qui suo tempo- re ad maturitatem perducti , eas quas paulò ante de- scripsimus , calamitates adducunt .

Sed mirari forsàn quispiam posset , quomodo fu- liginosa hæc Solis eluies aërem inficiat ? Dico , cum fuligo hæc ex solaris corporis partibus nonnulla mali- gnitate imbutis profluat ; certum est , illam vnà cum radijs in inferiorem rerum administrationem propa- gari ; quæ cum subtilissima sit & efficacissima , sta- tim aëris substantiam tingit , non secus , ac si quis in cameram odoribus repletam pessimi fœtoris suffumi- gium inferret ; hic enim mox omnibus odoribus suf- focatis , aërem sui iuris factum subderet , dum ean- dem , qua ipse pollet , qualitatem ei imprimit , tan- tò hominibus perniciosiorem , quantò ipse malignio- ris naturæ est . Ita dico , si solari fuligini lucis per Ec- clipsem priuatio intercitat , certè aër præter lucis , quod patitur , detrimentum peregrina quoque Solis eluie vitiatas malignitatem augebit . Nec desunt historia , quibus mea hæc sententia stabiliri possit .

Quomodo fu- liginosa Solis eluies aërem inficiat.

Anno 334. per 17. dies Sol Cœlo quamuis fe- reno , lumen tamen terris non ostendit , quod sum- mi prodigij loco visum fuit ; hoc statim & bella & fames , & pestilentia vnà cum Constantini Cæsaris morte consecuta sunt ; Solis autem palliditatem non aliunde nisi ex macularum , quibus fœdabatur , exu-

Probatur expe- rientia non- nullorum an- norum .

Solis obscuri- tas tempore Constantini Magni .

Solis languor
& palliditas
tempore Iu-
stiniani Imp.
pestis prodro-
mus.

Eclipsis iun-
cta terræ mo-
tui.

beratione profluxisse, hodierna experimenta luculen-
ter demonstrant. Anno 1547. Sol per tres dies si-
mili macularum foeditate inquinatus apparuit, in-
gentium ijs temporibus currentium calamitatum
nuncius. Narrat Cedrenus, Solem tempore Iusti-
niani Imperatoris instar Lunæ sine radijs lucem tri-
stem præbuisse patienti similem: quod ostentum
crudelissima illa pestis, quam supra adduximus, qua
quotidiè Bizantij decem hominum millia concide-
bant, consecuta, monstravit non vulgarem fuisse
stragem illam, quam vel ipse Sol veluti pulla veste
indutus toto anno luxerat. Occiso quoque Dictatore
Cæsare, & Antoniano bello, fame & peste sociato,
toto anno Solem diro mortalibus omine impalluisse
Plinius refert. Innumera huius loci hîc adducere
possem laborantis Solis prodigia, sed hæc ad confir-
mationem rei sufficient. Quid porrò plura Ecclip-
sium damna referam? Anno 241. Eclipsin Solis ingens
terræ motus mox & hiatus excepit, qui vnà cum ho-
minibus multas Ciuitates absorpsit; ac postremò pe-
stis secuta vix vlli hætenus comparanda. Pari pacto
Eclipses Solis infelici loco constituti semper huius-
modi malorum catastrophæ attulisse, longum foret
hic enarrare; quare qui plura huiusmodi desiderat,
is consulat Lycosthenem, Fritschium, Auentinum,
Cornelium Gemmam, aliosque similium prodigio-
rum commemoratores.

Si porrò maleficorum Planetarum Martis, Sa-
turni, Mercurij confluum consideremus, is certè
fune-

funesta radorum foeturâ ; vnâ terrestribus elementis commistâ , tales effectus producit , quales summa admiratione temporum memoriæ nobis ob oculos posuerunt : vnde mirum sanè non est , tam varias & disparatas rerum geneses , tam repentinas nouorum morborum nunquam aliàs auditorum emersiones , tam exoticam elementorum commotionem , meteororumque luctuosa prodigia suis temporibus , magna animorum suspensione & impendentium malorum augurio coincidisse ; cum ea omnia natales suos in supernis cœlestium globorum domicilijs habeant ; quos vti penetrare plerique philosophi nequierunt , ita sub occultæ qualitatis velamine ea indigitantes , nescio quibus naturæ dissidijs explicarunt ; vnde qui altiora huius naturæ arcana penitus rimatus fuerit , arctissimasque connubij leges , quibus inferiora Superioribus adstringuntur , penetrauerit altiùs , illi sanè nihil in reddendis exoticorum effectuum causis denegatum esse videri poterit . Verùm cum de ratione influxus planetarum suprâ actum sit , non ampliùs his immorabor , sed ad Cometas calamum conuerto , de quibus commune mortalium iudicium est , eos aliquid semper sinistri portendere ; quomodò autem id contingat , & qua virtute id efficiant , nobis iam exponendum incumbit .

Mars & Saturnus malorum Architecti.

Inde exotica rerum progenies .

An Cometæ aliquid efficiant in inferioribus .

Arcanum hoc naturæ mysterium in Itinerario Extatico sat superque exposuimus , vbi & docuimus ; Cometas vt plurimum ex euaporatione solaris corporis , dum vehementiùs æstuans ingentes in æthera fumos

fumos ei aculatur, generari; modum verò, quo producuntur, vide in dicto Itinerario fol. 159. hinc enim reiterata descriptione docere superuacaneum esse ratus sum. Hoc itaque posito tanquam irrefragabili fundamento, facile est ad abditas exoticorum, quos operantur, effectuum causas pertingere. Sicuti è contra, qui eorum geneses incunabula non penetrarint, minimè mirum cuiquam videri debet, eos tantopere in genuina eorum natura assignandâ vacillare; cum fieri non possit, ut non cognitâ causâ, effectus recto ratiocinio determinentur. Hoc tempore Deus Opt. Max. dum nobis aliquousque armati oculi beneficio in altioris naturæ archiuum pertingere permisit, multa sane pro infinita sua prouidentia remoto velo ostendere dignatus est, quibus ad nonnullas veræ & indubitatæ Cometarum genesis causas per-

Cometarum
genesis.

tingimus. Sed rem explico denique. Dixi supra, Solem suos subindè pati morbos, utpote horrendis ebullitionum ignearum tempestatibus & procellis agitatum; vnde fit, ut ingentium fumorum effluvia in æthereos longè latèque exporrectos sinus euomat, quæ uti ex tenaci & glutinosa materia constant, ita non facillè dissipantur, sed in vastissima ætheris spacia dilatando, sese senulatim propagant, atque vnâ cum Sole, tum impulsu, tum tractu, intra solaris motus semitas promouètur; donec à Sole remotiora fluxilis ætheris arbitrio relicta, quò ea fors tulerit, anomalo motu ferantur. Atque hanc exhalationem calidam & siccam è solaris corporis visceribus ei aculatam, &

ab

ab eodem Sole in alto ætheris recessu illustratam, verum Cometem dicimus; hæc enim exhalatio si ex ea parte Solis, qua Firmamentum respicit, eiaculetur tunc supra Solem, si qua terram respicit, egesta fuerit, prope Mercurium aut Venerem Lunamque, infra Solem morari conspicietur; si ex occidua parte; tunc ortum Solis præcedet, si ex ortiua, occasum eiusdem sequetur. Habes quæ fusè in Itinerario descripsimus; at paucis hic repetitam Cometicæ generationis originem; restat vt eos potissimum effectus, qui tantopere mortalium animos percellunt, explicemus.

Vulgus philosophorum vt plurimum futurorum euentuum signa colligit ex Cometarum apparitione, tanquam illis rerum omnium mutuâ sympathiâ, connexa; vt si quis gladium, veru, vel cornutam aciem vel tubam referat; illud bellis significandis signum sit oportunius; qui Solis similitudinem gerit, magni alicuius principis ortum, si lætus fulgor existat; obitum eiusdem, si tristis atque pallidior; funestum ac tragicum finem, si ater aut perfusus sanguine videatur. Sunt etiam qui in acutam pyramidem conformato, ignis prædominia, & ex analogia quadam in Rempublicam tyrannidem significant; si verò in amplitudinem spargantur, ex pari analogia populi notent seditiones & tumultus; si verò æqualiter à capite ad finem, ac maiori latitudine proferantur, terræ motum rectius, famem rerumque penuriam, ciuitatumque subuersiones & legum mutationes aperire

Ex figura & colore Cometae quænam vulgus prognosticat.

rire posse existimant; qui verò multiformem faciem repræsentant, ob aëris analogiam, rectiùs putant, posse ad pestilentiaë strages morbosque id genus insolitos & epidemicos accommodari. Idem de similibus esto iudicium.

Cometes nihil vi sua producit, sed figuram solum est corporis, vnde proflixit male constituit.

Nos verò rem istam ex suis causis ponderantes; dicimus Cometam, qualiscunque tandem is quoad formam, figuram, colorem existat, nihil prorsus virium habere ad effectus suprâ memoratos significandos; non inquam plus posse, quàm nubes, quæ terrestrem superficiem ambientes in multiplices formas transformantur, omni quoque colorum genere tinguntur; quis enim vnquam audivit, nubes in figuram draconis efformatas, regioni alicui ingentia mala influxisse? quis sibi ex maligno virgarum, trabium, gladiatorum, quibus subinde nubes induuntur, influxu metuat? cum pœnè quotidiano aspectu vilescant, ac proinde in animis hominum nullam vim prognosticam obtineant; si pluias, imbres, tonitrua, grandinem, niues excipias, cuiusmodi tempestates ex colore nubium facilè nobis innotescunt. Quapropter sicuti nubes terrestres nihil exotici in terra paruriunt, nisi eo tempore, quo astræo profluvio imbutæ, spuria quædam rerum peregrinarum semina in altum vnà cum vapore elata, ibidemque antiperistaticâ quadam luctâ exclusa vnà cum imbribus mirificam fecuram præcipitant; vnde & pluiæ portentosæ dicuntur, quarum plena sunt omnia Historicorum monumenta. Et si subinde vermibus, muribus,

Pluiæ portentosæ.

bus, sanguine, frumento, ranis, similibusque peregrinis infectis pluuisse legamus, certè id neutiquam nobis naturæ adscribendum est, sed astræi spiritus virulentia, qui elementari massæ dominans, similem rerum genituram ponit, cuius particulæ unâ cum vigore in altum eleuatæ, ibidemque exclusæ, uti diximus, dum pluuia mistæ in terram delabuntur, hominum animos rei nouitate stupefactos & attonitos in infortunati alicuius euentus augurationem sollicitant. Haud absimili ratione Cometes ex se suaque natura nihil potest, cum nihil aliud quàm simplex halitus sit, ex solaris corporis visceribus in ætherem eructatus, ibidemque in amplissimam & immensam nubem condensatus; cum præterea is ab omni solarium fœcium reiectamentis purgatissimus sit, atque ob summam raritatem, qua attenuatus est, vix corpus retineat ad virtutis malignæ ex Sole secum sublatae profluuium diffundendum sufficiens, certè non video, quomodo tam disparatos effectus in Terrigenum regno perficiat. Quænam itaque horum effectuum, quorum Cometa non nisi extrinsecum signum est, causa sit, aperire contendo. Audisti, ni fallor, supra, Solem ex malignorum circumfitorum planetarum influxu sollicitatum suos quandoque morbos pati, morbos dico solari naturæ consentaneos, & ad microcosmi varios infirmitatum confluxus prorsus analogos; cum enim Solem non simplex corpus ex pura luce constitutum, sed mixtum & variâ seminalium rationum miscellâ fœtum assera-

Cometes nubes est à Sole euaporata.

Quomodo
Sol inferiora
intere dici
possit.

mus, quemadmodum hodierni temporis ex obseruationibus deprompta experimenta demonstrant, de quibus Itinerarium nostrum consulas velim: Hinc fit, vt Sol peregrino vapore agitatus ingentes ebullitionum æstus patiatur, quibus intrinsecus latentis feminarij miscella excitata foras protrudit vitiatam foeturam, qua solaris spiritus tinctus vnà cum radio- rum profluuiò in intimam terrestris Mundi Oeconomiam deriuatur, atque ibi, quos diximus, effectus exoticos, pro diuersa spiritus tinctura & virtutis aliter & aliter constitutæ ratione operatur; deficiente, verò Solis morbo, & profluuium funestum cessare, necessè est, vt proinde natura rerum non sine arcano quodam consilio hanc necessariam rerum vicissitudinem constituisse videatur; Nam hoc pacto ab omni vitiata fuligine Sol purgatus, inimicam vim Terrigenis immissam duplicatâ virtutis salutiferæ efficaciam perimit, atque ad eò noua fundat in terrestris Mundo salubritatis secuturæ seminaria. Vides igitur quomodo huiusmodi effectus à solo laborantis Solis paroxismo procedant, minimè verò à Cometa, qui dictæ commotionis peractæ non nisi signum quoddam extrinsecum est, quemadmodum fumus ingens latentis alicubi vehementis incendij indicium est. Quod verò Cometa alio & alio colore imbutus, nunc plumbeo, modò buxco, iam sanguineo, aut ferrugineo spectetur, id non prouenit nisi ex varia solaris liquoris, variâ miscellâ deturpati, constitutione; assumente Cometa colorem eius à qua prodijt, euaporationis
sola-

De colore Cometa.

solaris. Ex his fufius aliquantò deductis luculenter patet, quomodo tum Sol, tum reliqua sidera, si quandoque in infausto situ constiterint, maligno radiosæ virtutis profluxu elementarem Mundum feriant, & quomodo ex hoc influxu elementares virtutes tinctæ eam exoticorum effectuum multitudinem, quam descripsimus, producant; ad huiusmodi enim influxus, omnes, quas supra enumerauimus, pestis causæ, veluti species ad genus quoddam reuocari possunt. Innumera porrò de reliquis tum planetis tum stellis fixis, ad effectus huiusmodi mirum in modum cooperantibus dici poterant; verùm cum argumentum hoc tanta rerum dicendarum copia & vbertate polleat, vt id non dicam huius libelli angustijs, sed vix vastissimo comprehendi queant volumine, ei amplius non immorabor: sufficiat nobis ad maiora altioraque physiologiæ sacramenta, veris artis filijs viam demonstrasse.

§. IV.

Experimenta nonnulla & obseruationes circa contagionem aëris.

Solet nonnunquam pestem præcedere animalium, vti bouum ouiumque interitus, cuius qui-

Quomodo
catenatim per
astrum spiri-
tum inferiora
paulatim infi-
ciantur.

dem rei ratio alia non est, nisi ille astræus, de quo diximus, Solis, Lunæ cæterorumque planetarum spiritus, pestifera quadam qualitate imbutus, quo elementa inquinantur; horum enim vnum in alterum transmutatum virtutem malignam non perdit, sed auget. Itaque cum hac vi pestifera aër & aqua, polluta sint, ea (vti pluribus supra diximus) conceptam qualitatem mox terræ communicant, atque hoc pacto subterraneo aëre putrescente, spiritus vnà cum halitibus perniciosâ virtute imbutis, terræ poros penetrans, plantarum arborumque radices infestat, hæ contagione spiritus infectæ eam, & herbis & fructibus communicant, atque adeò vites, fructiferæ arbores & segetes mox ægritudinem concipiunt, malè se habent, & tandem putredine & noxiâ humore repleta, & se & ex eis alita terræ animantia conficiunt; vnde rectè Abensina de contagione; si corrumpat arbores, & vegetabilia corrumpuntur & animalia, quæ ea comedunt. Quæ & Maro 3. Æneid. pulchrè expressit.

————— *subito cum tabida membris*
Corrupto Cœli tractu miserandaque venit
Arboribusque satisque lues, & lethifer annus
Liquebant dulces animas, aut agra trahebant
Corpora, tum steriles exurere Sireus agros,
Arebant herbe, & spicas seges agra negabat.

Lib. de locis. Certè quæ ex terra proueniunt Hippocrate teste, ipsius terræ naturam sapiunt & sequuntur; vitiatâ itaque

que terrâ, vitiantur & omnia reliqua, quæ ab ea pro-
ducuntur; ex vermium itaque insectorumque vario-
rum genesi, terra putrefactiones conceptas præfagiens
ea producit, quæ & conceptæ putredinis naturam
oleant, fructus videlicet insipidos, odoris incongrui
ac corruptioni perquam obnoxios: quæ & Galenus
notauit; verba eius adducam: *Sata atque plantæ cum
terram subeunt, trahit vnumquodque quod terræ inest,*
sua naturæ consentaneum, cum verò id, quod trahitur.
inquinatum sit, coguntur ea etiam inquinari, fungorum,
putridorumque rerum copia augetur. Germina, arbo-
res, plantæ pereunt, desiccantur frumenta antequam
ad maturitatem perueniant, rubigine vitiantur, tri-
sti colore inficiuntur; quibus si bruta vescuntur, con-
ceptæ virulentæ truculentiam intereunt; moxque in-
gentia pulicum, cimum, muscarum, culicum,
papilionum, araneorum, erucarum, ricinorum, bu-
prestium, scarabæorum agmina pullulant; quæ &
ipsa putredine exitiali infecta pestem quoque in vni-
uersam aliquam prouinciam ventis australibus, aut
à paludibus dispersam, adducunt. Diximus à ventis
austalibus, aut è paludibus eiusmodi pestium semi-
narijs delatam, hinc inde dispersam; sunt autem se-
minaria illa nil aliud, quàm fumosæ & puluerulentæ
quædam adhærentiæ, quæ nascuntur ex tenaci, humi-
da & pessimæ conditionis materia per ventos palu-
stria loca transeuntes dispersa, quæ plantis arboribus-
que obuijs, talem colorem induunt, tali putredine
infi-

Lib. de elem.
cap.9.

Plantarum
morbosa con-
sticutio

Qui venti pesti adducendi oportuni.

inficiunt, quam putrilaginosi venti constitutio præferret; neque tamen omnis australis ventus hæc secum incommoda portat, sed is, qui infecta loca lambens, turbidus, puluerulentus, nebulosus, & superflua humiditate grauidus est; ex hac siquidem & multiplex infecta viridia, vti cantharides, cincindelæ, & crustaceis alis auro fulgentibus diuersæ species, præter morem & consuetudinem producuntur; quæ tædiosa insectorum progenies virulento suo effluuio mox & aërem & alimenta cum alitis inficit. Verùm hæc experimentis comprobabimus.

Experimentum Vespillonum.

Observatum fuit à Vespillonibus fide dignis ijs in locis, vbi pestifera lue extincti sepeliri solent, omnes circumfatas plantas dictis vermibus infectisque ita scaterere, vt qui id non proprijs oculis compererit; vt id credat, induci vix possit; aiunt autem esse æruginem quandam non similem illi, quam singulis annis herbæ statutis temporibus generant, sed degeneris omninò & spuria, siue formam siue colores spectes, naturæ; cuius rei ratio in propatulo est; halitus enim cadauerum venenosus terræ poros penetrans, dum se radicibus herbarum insinuat, eas illa qualitate qua ipse pollet, imbuit, vnde ex peregrina putredine animalia nasci, nihil mirum esse debet.

Vapor è cadaueribus sepulcris plantas vitiat.

Observatum fuit secundò, teste Andrea Gallo, peste Tirolensi Comitatu imminente, subterranea in Alpibus animalia, martes, glires, talpas, taxos, serpentes montium antris & latebris præter morem deser-

desertis, medijs sese campis non sine communi germinum, holerum, fructuumque detrimento infudisse: sed neque hoc mirum cuiquam videri debet; cum enim dicta animalia exitialis spiritus nequitiam inolefcentem optimè præsentiant, imminentisque sibi ex aëre virulentæ tyrannide interitus periculum instinctu quodam naturæ discernant; necessariò ijs desertis purioris aëris haustu extra natiuas stationes vitæ salutique suæ consulunt, quam tamen veluti extra centrum suum constituta non acquirunt, sed ex contraria ijs statione mox infirmata morti cedunt, relicta post se intoleranda hominibus animalibusque putredine.

Animalia subterranea latibulis relictis, plantiæbus se committunt.

Tertiò obseruatum fuit, quod quodocunque stagnorum aquæ ad littora virorem quendam concipiunt, tenui veluti cuticula contentum, vermibus minutis, lendibusque foetidum, culicum præterea, vesparumque nec non ranarum inquietis agminibus circumdatum; pisces quoque supino corpore nantes, aut omninò mortui deprehenduntur; pestis illa imminentis luculentissima signa sint; halitus siquidem peregrina indole imbuti, dum per fundum stagni exspirantur, fieri non potest, ut id quod ipsis inest, cæteris quoque siue piscibus, siue insectis vegetabilibusque non communicent, atque adeò

Viror stagnorum quid portendat.

effectus exoticos parturiant pestis
prodromos

Expe-

Experimenta specialia infecti aëris

1 Quomodo
peste infecti
aëris signa de-
prehendas.

Accipe ex clibano panem filigineum calidum adhuc, quem supra tectum domus loco aperto, aut perticæ ultimo apici alligatum aëri noctem integram expones; si aër putredine pestifera infectus fuerit, panem postero die totum mucidum reperies; & si eum cani aut gallinæ deuorandum proijcias, is ex insitæ qualitatis virulentia, aut eum non attinget, aut si deuorabit, protinus morietur, quod in aëre sano & nullo vitio polluto minimè accidet.

Experimentum 2.

2. Si tempore matutino rorem prope terram è graminibus collegeris, & panem eo maceraueris, si gallinæ aut cani eum proieceris, aut eum non attingent, aut ex comesto mox seua Symptomata experientur.

Experimentum 3.

3. Si in altiori loco domus aprico vasi seu conchæ aquam infuderis, eique vnam libram vitrioli admiscueris, ferrum quoque candens in eo extinxeris, postea vnum atque alterum diem aëri expositam reliqueris, comperies tandem cuticulam quandam pertenuem aquæ superficiem tenere; apertum aëris infecti indicium; aqua enim hoc pacto accommodata, quidquid vitiosum tum intra aquam, tum in aëre fuerit, id in se tractum in huiusmodi viscidam

con-

constringet pelliculam ; qua si panem aut carnem maceraueris , canique deuorandum proieceris , is haud dubiè mox concidet .

4. Si superioribus domus conceptaculis , omnia tabulata muri , lectisternia , mensas præter solum humectatas reperies ; carnes quoque , panes , oua , poma talem mucorem vermibus scatentem conceperint , qualem in locis subterraneis & putrido aëre infectis positæ dictæ res concipiunt , certò concludere poteris , aërem omninò infectum esse . Multa hoc loco similia adducere poteram contagione infecti aëris ex varijs alijs authoribus collecta signa , sed nobis illa tantum hic apponere visum fuit , quæ & experimento comprobata & verissima sunt , alia verò solum ex hominum opinione conficta & nullâ experienciâ fulcita prætermisimus .

Experimentum 4.

§. V.

Signa pestis iam contractæ .

Non in tot se formas transmutat Protheus , in quot morborum genera se pestifer hic Draco transformatur ; vnde nihil difficilius , quàm in principio contagionis veram & genuinam pestis indolem , ob summam Symptomatum diuersitatem , varietatem , morbiq; inconstantiam , cognoscere ; subinde frigore exotico adoritur correptum ; nonnunquam

○ calore

Signa in prin-
cipio ignota
sunt.

Signa pestis
certa.

calore quodam peregrino & spurio, interdum cum
nausea & vomitu, quandoque vigilijs summa inquietudine & sudoris frigidi fluoribus, cordis anxietati iunctis agitatur; in quibusdam vrina optimæ, in nonnullis pessimæ conditionis est. Est quoque ea pulsuum varietas, vt vel ex hoc capite vix rectè quidquam dignosci possit; in quibusdam pulsus à sanissimi hominis pulsibus non differt, in alijs contra turbulentus, feruidus, velox & interruptus; quare ex his & similibus alijs quoque morbis communibus, vix rectum iudicium de peste formamus: sunt tamen nonnulla signa, quæ plerumque in omnibus pestium generibus occurrere solent; vt si dictis signis consocientur comitenturque vlcera maligna, bubones, carbunculi, macularum vbicumque quibus totum corpus deturpatur, varietates, bubones tribus potissimùm locis nidulantes sub axillis, in inguine & circa aures pestiferos foetus edunt cum vibices dorsum, scemora aliasque partes carbunculi occuparint; mortis verò imminentis signa sunt horridus infirmus vultus, pulsus nulla certa lege mobilis, quem Medici formicantem vocant, extremorum membrorum rigor, nasi liuor, frequens cordis deliquium, inquietudo summa sociata amentia, halitus denique foetidus, & summè contagiosus. Verùm de his Medicorum consule obseruationes.

Signa

§. VI.

Signa pestis iam deficientis.

Est & hoc obseruatione dignissimum, quod Thucydides memorat, & experientia dicti veritatem fat superque demonstrat in multis Urbibus pestis contagione afflictis. Refert enim, annum qui præcesserat pestem, fuisse salutiferum, & vix vllum notatum fuisse sporadicorum morborum, id est variarum infirmitatum singulis annis currere solitarum, vestigium. (Cuius quidem rei rationem in sequentibus assignabimus;) Pestem verò sequenti anno, omnibus reliquis morborum copijs veluti proscriptis, solam hominibus durum dominij sui iugum imposuisse; quo finito tandem, mox sporadicos morbos, siue quod idem est, solitas infirmitates omnis generis, veluti à longo quodam exilio reuocatas, stationem suam resumpsisse; luculentissimum proscriptæ iam pestis extinctæque indicium; est enim pesti naturalis & ambitiosa quædam potestas, qua nullum alium sibi morbum conregnare patitur, sed ipsa omnes alios currentes morbos in sui naturam conuersos suæ facit iurisdictionis. Mirum profectò illud, quod de peste Ægyptia Prosper Alpinus narrat; cui nos in Medicina hieroglyphica aditipulamur. Incipit ut plurimum pestis in Ægypto sub principium Septem-

Pestis Atheniensis à Thucydide descriptæ proprietates

bris Nilo iam intra alueum condito, & durat vsque ad Iunium Sole Cancrum subeunte. Et quamuis pestis sit sæuissima, atrocissima & virulentissimi veneni, ita vt anno 1580. quingenta hominum millia illa concidisse citatus paulo ante Author referat: mox tamen ac Sol Cancrum subierit, ecce pestis veluti siderata omnem nocendi facultatem deponit; incipit ordinarius sporadicorum morborum cursus, corpora melius habere, pestiferæ contagionis seminaria prorsus extinguere, ita vt nulla sit vestis, aut alia supellex ita infecta, quæ non sub idem tempus extincto fomite liberrimum innoxiumque vsum omnibus sine vilo metu præbeat. Cuius quidem rei ratio alia esse non potest, nisi aëris omnimoda mutatio per Ethesias, siue ventos Septentrionales Austrinis oppositos facta; atque adeo, quam Austrini venti inæqualem aëris constitutionem, inclementiamque ob ingentem putredinem in corporibus humanis causatam, pestem attulerant, eam Ethesiæ contraria polentes qualitate, sub idem tempus abdita naturæ vi spirare incipientes, mox aboleant, aërem purgent, putredinem in corporibus stabulantem consumant, ac tandem totius Cœli faciem in salutiferum statum restituant. Quoniam verò non sola venti Septentrionalis frigiditas, tam repentinæ mutationis causa esse potest. (Nam pestem non obstantibus Ethesijs, in Europa nihilominus durare, experientia docet.) Aliud huiusmodi venti reconditius quoddam adiunctum habent, quo destructa pestiferæ contagionis foetura

tam

tam mirificum adeoque repentinum effectum præstet . Dico itaque causam huius effectus esse , intermedij maris Mediterranei exspiraciones seu halitus quosdam , qui ventis supradictis in Ægyptiam delati tellurem pestem mox conficiant , qualitatibus pestiferæ sui tota substantiæ similitudine contrarijs cuiusmodi esse potest , acidus quidam vapor , ex vitriolo , sale , sulphure , de quibus illud mare abundat extractus , qui uti penitissimæ subtilitatis est , ita omnia mox subiens , qualitatis contrariæ & inimicæ foetoram è vestigio adurendo exedendoque conficit , summo totius Ægypti bono . Quam ego certè proximam sublata Ægyptiacæ pestis quam descripsimus , causam , saluo aliorum iudicio , esse existimem : sed hæc de signis pestis sufficiant .

SECTIO II.

EROTEMATICA

Siue

De varijs quæsitis, naturam & rationem pestis concernentibus.

C A P V T I.

An sola imaginatione pestis contrahi possit.

Vis imaginati-
uæ facultatis

Opinio Hel-
mentij.

TI magna & stupenda vis imaginati-
uæ facultatis est, ita multi quoque
non incongruum esse existimarunt,
solum tantum imaginatiuæ seu phan-
tasticæ potestatis energiâ, pestem
contrahi posse; haud secus ac mu-
lieres grauidæ fœtibus suis earum rerum, quas aut ve-
hementi vi imaginatæ sunt, aut ardenti desiderio de-
pereunt, in exteriori cutis superficie imprimunt
characterismos; de quibus vide Artem nostram Ma-
gneticam lib. 3. de Magnetismo imaginationis. In-
ter cœteros verò Medicos Ioannes Baptista Helmon-
tius hanc, de qua differimus, imaginationis vi in
peste

de varijs casibus Pestis: III

peste contrahenda doctrinam pro aris & focis defendit. Nos tamen si illi aliquid concedendum putamus, in præcipuo tamen hoc capite, ab illo dissensimus, vti apparebit, cum eius opinionem exposuerimus.

Putat itaque Helmontius pestem non à Cælo, non à terra, aqua, aëre, non ab alijs generari, nisi occasionaliter, & merè per accidens; sed auram vitalem seu spirituum opificem potentiam, quam Archæum vocat, totius vitalis auræ moderatorem, ex idea conceptæ pestis, *gas fracidum* iam (ita enim vocat Paracelsum secutus) & dispositum, quem cruorem tartari vocat (& est spiritus non coagulabilis) pestifero veneno infectum, pestem generare; siquidem ipse Archæus perterritus statim pestiferam concipit imaginem, eamque desertis corporis regendi habentis suis affectis communicat: vnde conturbatâ vitalium negotiationum Oeconomîâ, venenum occasionaliter adueniens expulso profligatoque Archæo totum Microcosmum sibi vendicat, eiusque statum ad interuersionem vsque conficit. Terminus itaque pestem antecedens primus est *gas fracidum*, siue spiritus non coagulabilis peregrinâ tincturâ mistus, qui tamen cum inficere adhuc nequeat sine alio termino correlatiuo, quod est fermentum mumiale; nimirum Archæus pestis susceptor; nam virulenta pestis materia per contagium in nos traducta non contaminat quemquam, nisi Archæus illam apprehenderit, sibi que appropriauerit. Imago itaque pestilens secundum

Gas fracidum
quid?

Cruor tartarus
quid?

Fermentum
mumiale.

Archæus spirituum
vitalium
opifex.

In quo confi-
stat pestis ra-
tio ab Hel-
montio assi-
gnata.

Comparatio
x veneno ca-
nis rabidi.

cundum Helmontium, consistit in aura vitali seu Archæali, ut materia continente, cui impressum est venenum terroris Archæi tanquam efficiens immediatum. Neque verò Archæi pauor, fuga, desperatio, ipsum venenum est; sicuti animantis ira & rabies non est eius venenum; sed pestiferum venenum est ens productum ex imagine pauoris & vestitum ipsius Archæi substantiâ; sicuti ira serpentis imaginem in parte Archæi deponit, illamque ad organa executiua iræ deponit in saliuâ. Est autem virus pestilens in se horridum ac contagionis ratione multò truculentius illo, quod per vitalem perturbationem, quæ est in ira serpentis, alijsque bestijs producitur. Contagio enim pestis serpit in adstantes, nec cum vita animalis perit, ut solent alia bestiarum venena; eò quod venenum pestis non inhæreat vitæ, sed effumanti inde auræ iam infectæ. Quo fit ut quodcumque subiectum, siue aura, vestis, aut aliud quidpiam etiam pauoris terrorisque nescium, quod odore imbui potest, idem sit subiectum idoneum, in quod productum pauidæ imaginis sigillum possit imprimi, non aliter quàm terra calcata ab homine celeris vestigij, non tamen nisi canibus sensibilis imaginem refert. Atque hæc est philosophia de pestis origine ex mente Helmontij ingeniosior fortassis, quàm intelligibilior. Equidem fateor acutum virum in suo quod Tumulum pestis nuncupat, Opusculo nonnulla attigisse, quæ physicam reconditiorem sapiant. Attamen neque in omnibus ei subscribere, præ-

de varijs casibus Pestis . 113

præsertim cum omnium cœlestium corporum influ-
 xum , iam tot sæculorum experimento comproba-
 tum proscribat : dein , quod pestis essentiam & quid-
 ditatem in sola terrefacti Archæi imagine & idea con-
 stituat , neque pestem vlla ratione extra hunc conce-
 ptæ contagionis accessum existere & subsistere posse
 dicat , quod experientiæ pariter reclamatione . Fateor
 igitur phantasiam multum posse in similibus ; vt in
 phantastica grauidarum *visita* seu pica laborantium ,
 affectione patet , dum rei ardentius volitæ caracte-
 rismum in infantis corpore imprimunt ; dum canis
 rabidi virus longo tempore , ceu sub fauillis recondi-
 tum , tandem in apertum & conclamatum hydro-
 phobiæ phrenesiosque incendium exurgit , phanta-
 siâ in ideales canis conceptus transformata ; sed hæc
 cum animantis morte pariter extinguuntur : Estque
 longè in pestis symptomatis tam horrendis , tam-
 que varijs exoticorum paroxysmorum agitationibus
 expositis , dispar ratio ; horum enim omnium effe-
 tricem causam esse solum nudumque Archæalis con-
 ceptus ludibrium , quis conceperit ? præsertim cum
 hanc imaginem non solum in viuentibus , sed etiam
 in mortuorum cadaueribus in contagij propagatio-
 nem perseuerare dicat . Phantasiam vehementem mul-
 tum posse in concitandis humoribus notum est ; vnde
 multi se videre putant , quæ non sunt , æstro libidinis
 percelluntur , infirmitates , quas vehementer imagi-
 nantur , ipsas incurrunt ; sed quomodo concepta pe-
 stifera hæc imago in cadauere perseueret , quis est ,

Opinio Hel-
 montij non
 subsistit, varijs
 ex capitibus.

visita siue
 pica mulierū
 grauidarum
 quid ?

Concipi non
 potest pestem
 in sola imagi-
 natione consi-
 stere .

Imago de pe-
 ste concepta
 in cadauere
 perseuerare
 absurdum est.

P qui

114 Sectio II. Erotematica

*Pestem non
in sola phan-
tasia esse, in-
numera Sym-
ptomata satis
docent.*

qui sibi persuadere possit? Cùm extra naturale suum subiectum consistere non possit. Si verò: transplantata fuerit ex viuentis subiecto in cadauer, vbinam suppositabitur in virulento morticinio dictum imaginis terriculamentum? Cum omnes philosophiæ terminos excedat; quomodò phantastica imago à viuento homine concepta in emortuo corpore transplantata sine naturali facultatis phantasticæ organo existere possit; præterea quomodo pestis ab imagine terrifica essentialiter dependens, cum vnica specie sit, tam mirificos tamen effectus operetur? tam distinctas in humano corpore partes affligat? dum nunc in bubones, anthraces, escharas, vesiculas, pustulas, tumores, vibices sese exerat? modò stomachum tam potenter vexet, iam caput & cor tam dirè premat, subinde acutissimos paroxismos, interdum lentos sensimque micantes, nonnunquam suapte spontè fatiscentes producat: omnibus tamen ab vnica terroris Archæalis imagine procedentibus? quomodo verò in contagionis fomite hærebit euanida illa iam ab Archæo separata idea? Hinc enim sequeretur, hominem in quantumuis saluberrimo aëre constitutum, nulla pestis vicinæ suspitione, sola imaginatione ex horrore pestis sibi tantum malum procreare posse; quod quàm absurdum sit, quis non videt? His igitur omissis: quomodo pestis imaginatione & terrore concipi possit, iam aperiamus.

Docuimus in præcedentibus, pestem, antequam quempiam corripiat, semper alicubi vel in aëre,

aëre , aqua , terra vel alijs in rebus latentes fomitis igniculos continentibus , hospitari ; ita vt non possit quispiam corripì , nisi à præexistente in dictis rebus contagione . Contingit itaque vt nonnemo subito ac sibi de peste suspectum quempiam , aut supellectilem infectionis labe contaminatam attigerit , aut odorem tetrum & virulentum perceperit , mox ingenti horrore concussus , de contagione concepta sollicitus existat , iamque veluti de vita actum suspicans miris modis agitetur ; vnde inquietus , & immensâ percussus tristitiâ mortis semper imaginem præsefert , phantasticæ facultatis violentiâ omnes passim humores conturbante . Tandemque animo ad ea inducti terriculamenti ludibria dispellenda minùs sufficiente , incrassescit spiritus , contrahitur cor ; atque ad extremum vitalis aura ex terrore & melancholicæ fuliginis adspiratione condensata , in intimis recessibus pestiferum semen extrinsecus haustum veluti in materia longè aptissima excipit ; vbi mox furore summo in tranuersum fert omnia , sæuissima præliorum catastrophe totam Microcosmi Oeconomiam in ius suum vertit ; atque hanc stragem nos pestem vocamus imaginatione conceptam genitamque , quam & circumfritis rebus virulento suo halitu , phylacteria sua dilatando , pari pacto communicat . Semina itaque præcedere debent pestis generationem , sine quibus fieri non potest , vt quantumcunque quispiam terreatur , quantumcunque anxia mente pestem sibi imaginetur , peste corripiatur ; præsuppositis verò

Quomodo per imaginationē & terrorem comitantē pestis contrahatur.

Semina pestis semper præcedere debent, vt ea contrahatur.

116 Sectio II. Erotematica

Quomodo
Imaginatio di-
sponat ad pe-
stem.

Imaginaria
facultas non
est effectrix
pestis.

pestis feminibus nil facilius est, quàm pestem vehe-
menti imaginatione rei omnium funestissimæ con-
trahere; siquidem imaginationem terror, terro-
rem melancholia & mœstitia cordis trahit; hæc spi-
rituum ad cor coëuntium sequitur condensatio;
condensatis spiritibus, aura vitalis veluti corpore,
quodam induta, in se tandem recipit extrinsecus ad-
venientis virulentæ contagionis hospites; hi simul
intromissi, qualitate & insita sibi virtute & proprie-
tate vitalem auram imbuunt, quæ non tantum cor-
pus, sed & per contagionem circumstantes primò
inficit, deinde hi alios & alios, donec propagata
spuria sobole, non Vrbes tantum, sed & integra
regna deuastet. Imaginativa itaque facultas ex se
& sua natura minimè pestis effectrix & fabricatrix
est, sed solummodò humores & spiritus dispositione
quadam habiles reddit, quibus dispositis externum
& peregrinum virus in ijs suas, ad totius microcos-
mi ruinam machinas explicat; haud secus ac humor
melancholicus seu hypochondriacus, dum homi-
nem inuadit, præter horrenda symptomata, aptum
quoque crassitie sua habitaculum præparat ad pere-
grina rerum phantasmata & diabolicarum illusio-
num apparatus. Quemadmodum scite sanè & ele-
ganter in doctissimis suis de Hypochondriaco mor-
bo operibus, docet eximius Doctor Paulus Zacchias.
Vides itaque quomodo pestis contagio solâ quidem
imaginatione, non tamen sine externi contagij con-
cursu acquiri possit, quo non existente, nihil quo-
que

que ex sola imaginatione consequi posse eorum effectuum, quos pestis operatur, certum est; vel ipso fidente Helmontio, pestem externam, quam tamen pestem esse non admittit, occasionaliter ad generationem pestis ab Archæo factam concurrere. Nisi itaque ambientis aëris massa sit infecta, nisi fomes pestiferi halitus mihi inhæserit, nullus esse poterit tantus pestis terror, ut inde, ambiente puro & ab omni contagione soluto pestem mihi adsciscam, hoc tamen, si seminibus pestiferis imbutum fuerit, terrorque imminentis mali, atque adeo vehementior fortassis de nonnulla concepta iam labe suspicio accesserit, tum enimvero perturbatis ex mœstitia humoribus pesti ambienti denique aptissimum præparatur habitaculum, ubi sese figat, ubi tyrannidis nequitiam ad ultimam usque hominis perniciem exercent; natura siquidem habenas deserens manus victas morbo tradit, dum scilicet pars continens à contento hoste victa reliquum totum sibi simile reddit, non secus ac gangræna minutula totum mox morbificat; ita & morbosa miasmata materia parte cui adhæret infecta totum integrale mox inficit: neque enim semper ab initio innata morbosa materia semina, nisi ambientis infecti oportunitate datâ, ut diximus, exeruntur.

Quænam cum imaginatione ad pestem contrahendam concurrere debeant.

CAPVT II.

*An venenum pestiferum vel quodcunque aliud
veneni genus in corpore humano na-
turaliter gigni possit.*

VNT non pauci Medicorum, qui affirmatiuam sententiam mordicus, sunt & alij, qui oppositam, teneant. Nos medium inter vtramque sententiam tenebimus. Prioris sententiæ adstipulatores, venenum in corpore humano generari posse, docent ex Hippocrate; qui narrat phreneticum quendam vomitum vitream quandam virulentæ conditionis materiam reddidisse, & ob eam ijsdem prorsus, quibus intoxicati, symptomatis correptum fuisse. Huic pariter sententiæ Galenum subscripsisse luculenter patet ex cap. 5. lib. 6. de locis affect. vbi ex professo quæstionem exagitat, atque ex corruptione humorum maximè in hysteris venenum produci posse decernit. Posterioris sententiæ sectatores asserunt, nullum venenum propriè dictum in corpore produci posse; eò quod veneni actiuitas sit supra omnem agentis naturalis virtutem, vtpote tota substantiæ similitudine calori naturali hominis contrariam: calor autem naturalis cum bonum semper intendat, nil sibi contrarium pro-

de varijs casibus Pests. 119

producere potest. Vtramque sententiam discutimus, vbi prius, quomodo, & quibus modis venenosa qualitates in homine videantur generari posse, exposuerimus.

Suppono itaque primò, vt venenum in corpore humano generetur, aliquid concurrere vel ab extrinseco alimento assumpto; vel à loci conditione, vel ob latentis veneni in extrinsecis circumstantijs energiam, vel à vehementi animi perturbatione; quæ in sex classes diuidemus.

Primò itaque venenum generari potest ex internorum humorum corruptione; sed humores corrumpi posse non videntur, nisi ex putrilaginoso in alimento latente contagio; quod humorum massam fuligine sua tingat, tinctam ad venenosam corruptelam disponat; potest autem id fieri ratione multiplici. Certum est, nonnullis alimentis ita comparatum esse, vt sine noxa sumi vix possint, vt potè occulta & insensibili veneni qualitate in occultis eorum recessibus delitescente; cuiusmodi sunt nonnulli fructus, & fructibus proxima edulia; videlicet Melopepones, poma persica, fructus immaturi, pruna, semiputrida poma, & ex herbis fungorumque generibus innumera: Nam quemadmodum supra ostendimus, cum nullum sit fructuum, nullum herbarum genus, quod non sua putredine insensibili vermes producat pariter insensibiles, qui venenosa proprietate turgidi intus magna quantitate vnà assumpta, virus communicant chilo; hic prauitate
iam

Quænam conferant ad veneni generationem.

Nascitur venenum.
Ex humorum corruptela.

Omne in plantis putridum venenosum quid continere.

Salvia & foeniculum cur-
noxia subinde

Corruptio
optimi pessima.

iam infectus in cœtera vitalia membra per occultos corporis mæandros, eandem propagat, vnde successu temporis spuria morborum genera exurgunt in ultimam hominis ruinam conspirantia; & patet exemplo Salviæ & fœniculi, quæ vermiculorum quoddam genus, vti puro veneno fœtum, ita manducantibus per incuriam oppidò perniciosum & profus exitiale producant; adeo vt quemadmodum ex Botanicis retulimus, multi incauto esu eorum de repente ceciderint exanimes. Idem contingit in Melopepone, qui quantò salubriori substantia constat, tantò deteriore in putredinem iam putrefactus degenerat. Huius farinæ sunt omnis generis fructus, quando ad summam maturitatem iam perducti sensim in insensibiles putredinis portiunculas declinant, qui mox insensibilium vermiculorum (vti nobis smicroscopij experimento constitit) fœtura scatere videntur; & hi comesti, nescio quid virulentum semper secum adferunt, vnde varia & improuisa morborum genera nascuntur; vti experientia hîc Romæ docet in mensibus fructiferis, Iunio, Iulio, Augusto, Septembri, quibus ob continuum & indiscretum vsum fructuum zenodochia mox ægorum implentur turmis febres malignæ increbrescunt, magnâ mortalium strage. Vnde magna cautela & nonnisi quantitate mediocri cum delectu & melioris notæ ab ijs, quibus sanitatis cura est, assumi debent. Ficus etsi sit innocentissimus fructus; nescio tamen quid, cortex eius lacte turgens, causticum intra viscera

scera causet; unde multos noui, esu ficuum ad exquisitam maturitatem necdum perductarum, ex vehementi lactis ficulnei acredine in intestinorum exulcerationem incidisse, non nisi morte solutam.

Secundò. Venenum quoque casu subiade generari potest, dum herbæ venenosæ pro salubribus colliguntur in usum culinæ; cuiusmodi sunt, cicuta cum petroselino, hyosyamus pro boragine, solanum pro attriplice, indiscreto usu comparantur: dici enim vix potest, quàm improuisa stratagemata in corpore humano exuscitent, quàm pauci ex assumptis huiusmodi malis euadant. Noui ego duos ex insigni familia Religiosos, qui quodem die ex euangelicæ iactura sementis redeuntes, dum mensæ vires lassas relaxaturi accumbunt, & cocus ijs primo loco ferculum ex radicibus petroselini carnibus incoctis apposuisset (radices autem, quas ipsi petroselini putabant, cicuta fuerant, quæ petroselino ita similes sunt, vt non nisi odore discerni possint, quas ex inculto horto vnâ petroselino magna quantitate mixtas per summam ignorantiam raptim extraxerat, carnibusque incoxerat.) Patres appetitu stimulati mox adoriuntur plenum toxico ferculum, mortis in olla hospitantis ignari; vix enim in stomachum descenderat cibus, cum ecce virulentæ virtutis copias explicat; siquidem caput vtriusque tam horrendis fuliginum exhalationibus oppleuit, vt vterque protinus mente captus, insignis & exoticæ insanix signa dederit; primus vrgente peregrini veneni furore,

Veneri generis ex esu herbarum noxiarum.

Cicuta incon-
sultò sumptæ
Symptomatumque exor-
torò grauitas.

Q
mox

mox in vicinum lacum se præcipitans, in anserem se transmutatum assererat; alter omnibus spoliatis disruptisque vestibus, in publicum prorumpens, nil nisi flumen ad intestini incendij vehementiam extinguendam appetens in anatem se transformatum, sine aquis viuere se non posse clamabat; cognitis tamen à Medicis ex totius corporis liuore veneni incendijs, tantum catharticis, cardiacis, & bezoarticis remedijs effecerunt, vt veneno aliquousque suppresso, mortem quidem effugerint, totâ tamen vira languidi, & paralytico tremore ex veneni in intimas fibras implantatione perculsi, vitam reliquam summis doloribus exanthlauerint, intra triennium vterque tandem extinctus. Similes strages edidisse Solani varias species, quarum grana inconsultius comedentes in lethargum & horrida symptomata incidisse, fusc Mizaldus, Mathiolus, Fuchsius alijsque narrant. Fungorum esus quot confecerit, experientia quotidiana docet. Fungus qualiscunque sit, semper malignus est, semper exitialium qualitatum apparatu instructus, etsi non statim sentiatur, frequenter tamen comestus, nescio quid successu temporis occultæ machinationis in interiori viscerum administratione molliatur.

Solani perniciofa qualitas.

Fungorû vsus perniciosus.

Genesis veneni ex halitibus animalium. & venenatorum

Tertiò. Nascitur & venenum ex malignis animalium halitibus; cuiusmodi sunt loca serpentibus, rubetis, stellionibus alijsque pestiferæ sobolis animantibus, vligine & putrida humiditate referta, quorum exhalationes venenoso spiritu turgidæ intus per inspiratione-

rationem susceptæ, magnam subinde malorum segetem pariunt. Felis halitus omnibus modis ieiunis vitandus est, siquidem pulmonem petit & exulcerat, ac tandem phisios fundamenta iacit. Ranarum, feliumque esus tam perniciosus est, quàm venenum sub ijs abditum potentius; ranæ siquidem cum ex putrida humiditate limi pessima qualitate imbuti originem trahant, veneno carere non possunt; quod enim limus malignus in ipsis operatur, id hæc esu assumptæ in hominibus. Felis verò rabidæ aut mortuus, aut comestio omnia venena superat, dum non secus ac canis rabidus ad morsum in sui transformatur imaginem, ita & felis in suam; & lugubre superioribus annis exemplum docuit trium Heluetiorum iuuenum, qui patriam repetituri, dum nescio in quam cum caupone tricas circa ciborum conditionem incidissent, is vindicaturus se, felem in rabiem primò actam assatamque hospitibus apposuit, quam illi cucinulum reputantes totam consumpserunt, sed vix itineri se peracto prandio commiserant, dum ecce omnes in rabiem acti, voces simulantes felinas, manibus quoque digitisque in vnguium modum incuruatis obuios quosdam impetierunt, capti tandem constrictique omnes intra paucas horas interierunt. Vidi & luctuosam catastrophem Monasterij cuiusdam in Germania, qua Monachi intra vnius diei naturalis spatium ad vnum extincti sunt omnes incuriâ coci, qui carnes coxerat in lebete immundo, in quam bu-

Felis halitus
noxius.

Felis & canis
rabidi venenū

Historia mi-
rabilis.

Alia historia
de intoxicatis
lebetibus.

fo pinguedini inhians noctu irrepserat, suoque veneno infecerat.

Carnes & pisces frumentū ad putredinē vergentia noxia.

Pestis in exercitu C. Marij Marsiliam obsidentis.

Olla æneæ caustica vi pollens.

Carbones ex nexijs arboribus venenosos vapores continent.

Quartò. Venenum generatur vti plurimum quoque ex prauo alimentorum succo, vti sunt carnes, piscesque in putredinem vergentes, qui vti semper fecum veneni seminarium ferunt, ita mirum in modum humorum massam vitiant in cibum assumpti; huiusmodi quoque sunt frumentum, lolij & æruginis vitio contaminatum; quo nihil ad exitiales popularesque morbos concitandos perniciosius est; & exemplum sat docet Caij Marij, dum Marsiliam obsideret; totus enim exercitus ex marcido alimento inuasus peste ingenti strage concidit.

Quintò. Venenum in corpore humano produci potest, vitio lebetum æneorum; quod, vti venenum minerale est summæ efficacix, ita vis virulenta & caustica, præsertim dum aceto imbutæ carnes in ijs coquantur, excitata æruginem quandam viridem producit, quæ mira in humano corpore ex cibis ibidem decoctis symptomata concitat: Ex carbonibus quoque lignorum veneniferorum, cuiusmodi sunt, taxus, napellus arboreus, similique venenosa, qualitate refertæ arbores, quibus accensis, dici vix potest, quanta in interiori corporis Oeconomia, ex exitiali fuliginis malignitate damna concilient; quod & de Lythanthracibus seu carbonibus fossilibus arsenico & mercuriali spiritum turgidis dictum velim.

Sextò.

de varijs casibus Pestis : 125

Sextò . Credi vix potest , quantum in corpore ad putredinem inclinante , iræ , odij , vindictæ perturbaciones , ad venenosos morbos producendos possint ; biliosus enim humor irâ efferuescens , dum adustione sua omnia torret ; ingens inde homini stragem imminere , omnibus Medicis in confesso est . Atque hæ sunt rationes , quibus in humano corpore virus generari possit . Modò examinandum restat ; num , quod in corpore humano venenum dictis modis producitur , verum & propriè venenum sit ; quod vt decidatur .

Perturbaciones animi , nullum ad malignas qualitates causerunt .

Notandum est , aliud esse , venenum produci in humano corpore propria natiui caloris virtute ; aliud illud ex infecta iam spirituum officina , ex veneno extrinsecus assumpto produci . Priori sensu fieri non potest , vt verè & propriè venenum propria & natiua virtute caloris naturalis producat ; cum enim calor natiuus proprii indiuidui bonum conseruationemque à natura sibi insita proprietate spectet , in hoc vnicè intentus , vt omne naturæ conseruandæ contrarium malum omnibus viribus dispellat ; veneni verò productio fit fini & conseruationi hominis è diametro contraria , nihilque aliud quàm destructionem & exterminium caloris natiui , & consequenter hominis intendat , certè luculentissimè patet , venenum vi caloris naturalis in homine produci minimè posse ; imò tantum abest , vt id generet , vt potius nullum adeò fatalem exitiosumque hostem habeat , quem plus vereatur , cum quo vehementer

An quid humano in corpore generatus , propriè venenum sit .

Calor naturalis venenum producere non potest .

Quomodo
venenum na-
scatur.

hementiori prælio decertet, quàm cum veneno. Contingit autem subinde, quemadmodum in præcedentibus ostendimus, hominem dum extrinseco alimento nociua & pestifera qualitate prædito vitur, sæuissimis morborum speciebus infestari, non quòd is venenum generet, aut id de inde vitalibus membris distribuatur; sed quòd virus externum sub alimentum inuolucro reconditum atque intra viscera receptum, mox apertum nativo calori spirituumque vitalium officinæ bellum indicat, pestiferas virium suarum copias explicet, & sensim omnia susque deque ferat, donec proscripso calore nativo vnà cum vita exterminato, desideratâ tandem victoriâ potiatur; & hoc quidem non contingit in omni venenosa qualitate alimento commixta, sed in virulentissima tantùm & ratione efficaciam suam potentissima; si verò calor naturalis in vigore suo naturali persistat, & veneni potentia non superet caloris nativi efficaciam; fit quidem, ut inde corpus venenosa qualitate vnà cum alimento hausta, varijs & exoticis infirmitatum monstris tentetur, quæ tamen successu temporis calor nativus cardiacorum bezoarticorumque subsidiorum copijs sibi coniunctis, domet & exterminet, homoque à molestissimo hospite liber & immunis pristinae sanitati restituatur. Atque hoc pacto dici potest venenum aliquo modo in corpore humano gigni posse, videlicet per virtutis malignæ in alimento latentis in humorum massam insinuationem, aut aliunde provenientis accessu, quæ sex modis fieri posse supra ostendit.

ostendimus ; neque tamen malignæ qualitatis productio verè & propriè venenum dici potest , sed veneno quid haud absimile . Si verò siue ex vegetabili , siue ex animali aut minerali officina venenum verum & naturale ab homine hauriatur , id sanè non à calore naturali productum dici debet , sed ab extrinsecùs assumpto corpore , quod interiorem hominis statum ea mox , qua ipsum pollet , virulentia , pro ratione veneni imbuit ; ac tandem ingenti ferocia cuncta conficit .

Ex quibus sat superque patet , quomodo huius quæstionis status resoluendus sit ; patet quoque , quomodo pestis venenum dici possit ; quomodo non :

aliæque circa hanc propositionem exorientes difficultates nullo ne-

gotio solui possint .

CAPVT III.

*De prodigiosis pestis effectibus, eorumque
varietate.*

*Diuerſæ con-
ditionis homi-
nes cur à pe-
ſte inuadatur.*

*Mira peſtis
proprietas.*

NON disputabimus hoc loco de mi-
randis pestis effectibus, qui ex sym-
ptomatum, quibus infecti corripiuntur, diuersitate eluceſcit; de his enim in præcedentibus vberri-
mè actum est: sed de ijs, quæ ex-
ternum pestis statum, & exoticas
inuaſionis leges concernit, quæ tantæ & tam insolentes sunt, vt omnium penè Medicorum ingenia variè
torſerint. Mirum sane nonnulli videri poſſet, quo-
modò vnus inter media cadauerum agmina, inter pe-
ſtiferos correptorum pedores mephytimque à peste
immunis; alius vel ad primum halitum correptus
concidat, quantumuis ſaniſſimi & robuſtiſſimi tem-
peramenti; cur pestis ſubinde iuuenes, nonnunquam
mulieres, intrdum virgines & grauidas tantùm in-
uadat, virili verò ſexui parcat. Obſeruatum fuit à
Mercuriali pestem inualuiſſe tempore Iuliani Apoſta-
tæ, quæ tertiam tantùm ordine domum inuaderet,
intermedia ab omni contagione libera; cuius tamen
incolæ, dum deſerta ſtatione pestem vicinam fugiunt,
purioſiorem aërem quæſituri; tunc tandem peste occu-
pati,

pati, vbi minimè putabant, interiere. In America indigenæ certis morbis contagione plenis infestantur, impunibus ab ijs Europæis. Refert Ingrassia Basileæ pestem inualuisse, quæ solos Heluetios infestaret, minimè Gallos aut Italos. Quosdam tempore Gregorij Magni sanos adhuc & viribus robustos veluti fulmine quodam sagittatos, alios sola sternutatione aut oscitatione concidisse memorant. Memorant & Historici Franciæ, pestem quandoque in solos nobiles & diuites sæuijse, non in pauperes & mediocri fortunæ homines. Tempore Cæsaris Maximini pestis in solos Paganos seu Ethnicos, minimè in Christianos suas explicuit vires. Quarum omnium rationes designare, etsi difficile sit, tamen tentabimus singulorum rationes reddere. Quod itaque subinde homines vel ad leuissimam occasionem corripantur, alij perpetuò cum viuis & mortuis conuersantes, nullam contagionis labem contrahant; varijs id modis contingere potest; vel ratione temperamenti hominum, vel ratione veneni illos infestantis; qui enim curam pestiferorum habent, homines plerumque vilis conditionis & projectæ vitæ sunt, naturâ robusti, & omni malorum imminentium apprehensione carent; Vnde fit, vt eo tempore, tum opportuna magnorum lucrorum messe, tum lautioribus copiosioribusque epulis excepti perpetuò gaudeant, contagionem pro nihilo habeant, neque vlla apprehensione de morbo contrahendo laborent; ad pestiferam verò contagionem euitandam nil efficacius sit, quàm animum habere

Pestis solis indigenis lethifera.

Pestes notabiles.

In solos infideles.

Solutiones casuum.

Cur multi
peste nō cor-
ripiantur, in
medio tamen
pestiferorum
constituti.

bere omnis melancholiæ expertem, curisque solum omnimodis; Vinum quoque melioris conditionis, vti & larga dapum instructio lætitiâ cordis auget, robustumque reddit contra malignas pestiferæ labis inspirationes; Vnde mirum non est, hosce reliquis minus tentari. Accedit & temperamenti naturalis constitutio, quod in nonnullis hominibus tantum potest, vt nihil ferè in eo possit contagio, propter naturalem quandam veneni cum ijs aut litem aut amicitiam, & si quid violentius sese apud ipsos insinuaerit, continuis tamen laboribus, sudoribus atque animi tripudio id totum facile euincant; Vnde assuefacti tandem infecti aëris haustu, infirmorumque feruitijs perpetuò distenti, quasi in alteram naturam transmutantur; haud secus ac ij, qui in Subterraneis fœtore aërisque corruptione horridissimis carceribus multis annis vitam sanissimam traduxisse leguntur, cum tamen ij, quibus cibum ijs subministrare incumbebat, halitu illo putente sæpius prostrati sint. Notum est, Coriariorum officinas tanta putrefactarum pellium mephyti imbutas esse, vt nemo non assuefactus impunè in ijs perseuerare, aut Mephytim sine capitis offensa diutiùs sustinere possit, coriarijs tamen in ijs haud secus ac in odoriferis rosarijs cum gaudio, lucrispe, versantibus; idem de cæteris sordidarum artium cultoribus, vti vespillones latrinarumque expurgatores sunt, dicendum est. Idem contingere solet ijs, qui inter palustres aquas degunt; hi enim ad crassum & vliginosum aërem assuefacti, salubrio-

de varijs casibus Pestis. 131

lubriorem montium auram tanquam sibi inimicum, ob nimiam subtilitatem temperamento eorum contrariam experiuntur; Vnde vt viuere possint, ad natium solum remeare coguntur. Hanc itaque ego causam esse puto, cur qui curam infectorum habent, non tam facilè corripiantur, quàm cæteri, quamuis tamen hæc non sit infallibilis regula; Nam in nupera Neapolitana peste tam infirmorum curatores, quàm vespillones cadauerumque conductores ad vnum omnes, nimia putredinis virulentia, magnam quoque partem Romanâ extinctos audiuius. Scribitur in vita Mithridatis, postquam veneno assuetus, omnes inimicorum machinas elusisset, ab eo more sibi solito puellam quoque à iuuentute ita veneni quotidiana sumptione assuefactam fuisse, vt nihil ferè esset adeo venenosum, quod non sine noxa sumeret; Vnde tantam virulentiam è toto corpore exhalauit, vt vel solo aspectu visualiumque radiorum vibratione sibi approximantes inquinaret; Lenones verò procosque suos vix ad congressum admissos, mox extingueret. Quemadmodum igitur homo cum tempore veneno sumendo assuescit, ita cum tempore illi, qui multo tempore & continuata cum pestiferis conuersatione vtuntur, amico veluti inito quodam cum lue pestifera consortio, immunes à contagione fiunt. Mirum & id, quod Ferreolus Locrus narrat in suo Belgij Chronico fol. 354. de Congregatione S. Eligij Bethuniæ iustituta, Ex qua nullum vnquam, quamuis ex vi regulæ dictæ Congregationis pestifera contagione extinctos

Summa pestis
virulentia ne-
mini parcat.

Mithridates
veneno assue-
tus intoxicari
non potuit.

132   Sectio II. Erotematica

sepelire obligentur, peste correptum obijſſe conſtat, ſed hæc potius diuinæ, quam naturali virtuti aſcribenda ſunt.

Cur homines
literati facile
corripiantur.

Cur verò homines litterati, etiam naturâ robuſti, quin & ipſi Medici non aſſuefacti, tam facile corripiantur, cauſa eſt timor peſtis; nouerunt enim occultas veneni vires, & quod æquo pede adoriatur omnes, nemini abditis ſuis ſagittis parcens: hinc vel ad primum peſtiferorum occurſum, vel ad ſupellectilem infectam, de nonnulla contagione in ſe deriuata ſuſpicantur, inquieti redduntur, & melanchonica perturbatione agitantur, ſemper idolum mortis imminens imaginatione voluunt; ſit itaque vt ſanguinis ſpirituumque officina rigefcente, fugiente ob conceptam mœſtitiã calore natiuo, ſanguis aptum conſtituatur peſtis altiùs ſe inſinuandæ ſubiectum, quemadmodum ſuprà quoque oſtendimus. Quod verò pueros, Virgines & grauidas præ cæteris potiſſimum, in nonnullis peſtibus correptas legamus; haud dubiè vnica cauſa eſt, humidum temperamentum, magnis immundorum humorum quiſquilijs inquinatum, quibus nihil peſti contrahendæ magis conſentaneum eſſe poteſt; quibus immunditijs cum viri careant, magnoque virium robore polleant, eorumque temperamentum ad ſiccitatem quàm humiditatem magis inclinēt, non ita facile corripiuntur. Cur verò inter cæteras mulieres grauidæ hoc malo obnoxie ſint, cauſa eſt, phantaſticorum conceptuum exoticæ imagines, humorumque vitioſorum vbertas; quæ ſi vllò alio,

Quomodo
Virgines ſolæ
aut grauidæ,
pueritue, cor-
ripiantur.

de varijs casibus Pestis. 133

alio, hoc tempore maximè ijs dominantur: Vnde veluti ad flammam naphtha, ita pestis ad huiusmodi imagines humorisque positionem dispositionemque accenditur: Sed horum rationes, vti non magnas difficultates habent, ita facilè expediuntur. Sequentia exempla maiorem difficultatem patiuntur; Vnde & paulò ampliùs tam exoticos effectus describendos duxi.

Pestem igitur fuisse referunt Medicorum obseruationes, quæ tertiam quamque ordine domum in platea Urbis corripere, intermedijs domibus saluis & incolumibus, nisi quando fuga è vicinia sibi imminentem pestem declinare satagerunt; tum enim uerò vel in saluberrimo aëre primum à peste inuasi, nil tale quid suspicantes interierunt. Si vera sunt, quæ narrantur, causa tam exoticici effectus disquiritur. Suppono imprimis, non omnia, quæ à scriptoribus narrantur, eo prorsus ordine peracta fuisse, quo relata sunt; neque pestem arithmeticae progressionis leges in adoriendis domibus obseruasse prorsus mihi persuadeo; sed casu id potius in vna atque altera domo aut etiam in pluribus contigisse, verisimile est, vnde postea toti alicui Vrbi huiusmodi prodigiosum effectum, ea lege, quam in aliquot domibus seruauit, adscriptum, ambitiosus calamorum pruritus plus æquo credulae posteritati tradiderit: quod verò in aliquibus domibus pestis saeuierit ad interuersionem cunctorum, in intermedijs verò non item, contingere potuit hac ratione; quòd domus correpta, contagium aliunde in domum suam transfulerint, vel per conuersationem,

vel

Mira pestis
qualitas.

*Pestis falcus
de domo re-
mora in do-
mum.*

vel tactum rerum infectarum, vel alijs quibuscunque modis: intermediae verò domus incolæ cum huiusmodi commercium strenuè vitarint, atque inter domesticos parietes magna cura & prophylacticorum com meatu prouisi se continuerint; pestis quoque nihil in ipsis potuit: quod & in hunc vsque diem Roma experta fuit, dum pestis ingentibus saltibus, nunc vnam atque alteram domum in vna quapiam regione corripuit, mox in altera quàm dissitissima in hoc vel illo angulo se prodidit: quod quidem non factum fuisse dicemus, nisi per contagium, quo cum infectis amicis negotiorum causa inconsultius transigentes, uti in diuersis Urbis partibus domicilia sua constituta habebant, ita reduces ab ægris comite pestilentiam mox domum totam infecerunt, cum totius œconomiae ruina. Vnde ex hoc quoque multi soluuntur casus irregularis istius processûs, quo pestis in inuadendis non vrbis tantum dissitis domibus, sed & vrbibus ipsis diuersis in aliquo Territorio vel Prouincia constitutis, ut plurimum vitur. Sed ut ad initio assumptum casum reuertamur; nimirum, cur intermediarum domuum incolæ, dum deserta statione, in qua sani manserant, salubrioris aëris gratia alio se contulerunt, tum primum peste correpti interierint? Dico id pariter per fomitem contagionis, quem secum gerebant, factum esse: qui enim se ab omni commercio infectorum separant, intus conclusi, ut plurimum metu & terrote imminentis pestis agitantur, vnde cum ob mæstitiam animi aura vitalis facile constringatur & con-

*Causa falcus
assignatur.*

de varijs casibus Pestis. 135

constipatio reddatur, facilè quoque vel leuissimo contagiosi aëris vicini afflatu inficiuntur: quoniam verò metu nimio compulsi fugam ineunt; fit vt agitatione corporis & calore, venenum conceptum ex centro ad circumferentiam cogatur, atque hoc pacto immunes fiant; mox verò vbi desiderij sui portum attigere, tum eccè discussum venenum alicubi adhuc latens vel vestibus reconditum, poris sese cutaneis subtili machinatione insinuans, denuò improuisos adoritur, donec ipsos tandem prosternat; Et in omni pestis currentis tempore similia contingere longa experientia docuit; atque ex hoc capite quoque soluitur dubium illud, cur vespillones infectorumque curatores, tum primum ipsi moriantur, cum pestis cessaerit; quoniam enim spes lucri victusque vbertas peste cessante cessat; feminaria quoque pestis secum ex continuo habito cum infirmis commercio circumferunt; nil facilius est, melancholiâ interueniente & pessimâ dietâ, sui que cura neglecta, eos tandem veluti ex busto rediuiua peste corripere, atque extinguere.

Cur verò in America nonnulli contagiosi morbi solis indigenis sint lethales, minimè verò alienigenis Europæis, alijsque? rationem huius rei non aliam esse dixerim, quàm disparatum temperamentum indigenarum, ad alienigenarum temperamentum comparatum. Quemadmodum enim singulæ nationes endemios morbos nationi alicui proprios generant, ita maximè eæ nationes, quæ toto Cælo, tota diametro à nobis distitæ sunt. Pendetque solutio

Cur nonnulli
vespillones pe-
ste cessante
morian-
tur.

Cur pestis A-
mericæ alie-
nigenis inno-
xiis.

136 Sectio II. Erotematica

Pestis maxime inclinatur in temperamentum sibi simile, dissimile fugit.

tio huius dubij à natura potissimum loci, quæ cum tale atque tale temperamentum constituat, quale est alimentum, quo nutriuntur: alimentum autem prorsus à nostro, siue carniarum insolitarum, siue fructuum exoticorum, siue cæterorum nutrimentorum haud visorum rationem spectes, discrepet; fieri quoque non potest, quin morbi seminaria in alimentis latentia maiorem habeant proportionem & similitudinem ad naturalem hominum indigenarum constitutionem, (ex ijs enim nutrimur, è quibus gignimur, atque ut addit Hippocrates ἐκ τῆτων νοσῶμεν, ἐκ καὶ ζῶμεν, ex ijs infirmamur, ex quibus viuimus,) quàm ad id, quo alienigenæ constant, temperamentum; natura siquidem similibus delectatur: magis itaque morbus connaturale sibi indigenarum temperamentum ambit, quàm alienigenarum, quod uti ipsi dissimile & disproportionatum, ita quoque nihil in eo potest. Innumeris hæc exemplis stabiliri possent, nisi debitos huic tractatui terminos transilire vereremur. Qui plura desiderat, is legat Americæ Historiographos, Iosephum Acoltam, Petrum Martyrem, Lætum, Garciam innumerisque alios, Prosperum quoque Alpinum de Medicina Ægyptiorum, ubi innumera huius farinae exempla reperiet.

Pestis Helvetiorum solos indigenas insectans.

Porro quod ad illius pestis rationem attinet, qua Basilææ durante, Heluetios tantum, minimè Gallos & Italos inuasos fuisse referunt Agricola, Gallus, Cardanus, alijque: Istius rei rationem hanc do. Diximus in præcedentibus, pestem ut plurimum

de varijs casibus Pestis . 137

ex pestiferis exhalationibus primam sui originem trahere; hisce itaque exhalationibus cum herbæ, gramina, fructiferæque arbores per radices attracto succo primùm spuria qualitate inficiantur, hæ verò in nutrimentum cedant animalibus, bobus, pecoribus, pecudibusque, certum est, & lactinia & carnes pariter inde morbosam quandam constitutionem acquirere; Heluetij verò cum lactiniorum carniisque usu fermè perpetuò, vini que potu liberaliùs hausto impleantur; fieri quoque non potest, vt corruptis pestifera qualitate nutrimentis, illi quoque pari qualitate non inficiantur. Quod itaque memorata peste in Heluetia dominante soli indigenæ corrupti fuerint, id totum originem suam à nutrimentis lacte & carnibus animalium pestifera qualitate, vti dictum est, infectis, traxit; quibus nutrimentis cum Galli & Itali non vterentur, neque ciborum intemperanti usu excederent, sanè infici ijs quoque non potuerunt, atque adeò solos ipsos infectos, qui sibi similes à iuventute similibus nutriti, naturale corporis temperamentum simile acquisierant. Quod si quis obijciat, Italos & Gallos tunc temporis hospites communi alimento usos, & ipsos pestem contrahere potuisse: Respondeo, cum Itali & Galli temperamentum haberint, ex alimentis suis regionibus proprijs constitutum, oppidò ab Heluetiorum temperamento disparatum, certè pestem in illud, vtpote sibi disproportionatum non multum potuisse; quemadmodum nonnulli quoque tali subinde & tam robusto temperamento

Obiectio.

S

mente

138   Sectio II. Erotematica

Quantum
possit tempe-
ramentum ex
certa cibi cō-
stitutione ac-
quisitum .

Ægyptij non-
nulli morbi
solos Ægyp-
tios infestant .

Miraculosa
pestis .

mento pollent , vt pænè à peste etiam inter ingentes hominum strages ipsi soli impunes videantur ; ita vsu venisse Gallis & Italis , qui tametsi per transennam communi alimento vsi sint , temperamentum tamen radicale hoc exiguo tempore immutare non valuerunt , vt pestis in ipso impressionem faceret : sicuti suprâ quoque diximus de morbis Americanorum , qui in Hispanis aduenis nihil quidem possunt ; in filijs tamen ibidem natis , & iuxta morem gentis educatis , morbi vis statim in illis ac cæteris indigenis virtutem suam exerit . Totius itaque huius effectus ratio desumenda est , ex peste tunc temporis exorientis consensu & responso quodam mirifico , quem ad temperamentum ex patria viuendi ratione acquisitum habebat , ita constitutum , vt in solos indigenas , minimè in alios ageret . Ita nonnulli morbi Ægypto familiares , teste Petro Vallæo in suo Itinerario , & Prospero Alpino in libro de medicina Ægyptiorum , solos Ægyptios , minimè tamen Europæos infestant ; quod nescio quid occulti dissidij arguit in temperamentorum contrarietate absconditi .

Quod verò tempore Maximiani soli pagani & gentiles peste infestarentur , nullus Christianorum ; id non tam vi naturali , quàm miraculo adscribendum putem : sicuti enim peste ob atrocissimam in Christianos persecutionem à Cæsare excitatam , in pænam à Deo Opt. Max. inflictâ fuit , ita Dei protegente dextera nulli Christianorum , etiamsi in seruitio infectorum toti essent , nocuit .

Quo-

de varijs casibus Pestis. 139

Quomodo verò multi etiam sani & robusti tempore pestis veluti fulmine percussi protinus concidant exanimis; istius causam aliam non assigno, nisi repentinam veneni pestiferi, siue per infecti aëris, siue per cadaueris vicini euaporationem suscepti intra viscera insinuationem; cuius vehementiâ cor constrictum suffocatumque subitanam ijs mortem intulit.

Quæ denique Aymo narrat de peste Franciæ nobiles infestante; id quoque diuinæ vindictæ dictus Authôr ascribit, ob summam, quâ in pauperes pupillosque sauebant, oppressionem. Habes hic Lector

causas prodigiosorum effectuum assigna-

tas; quæ si minùs placeant, meliores

tibi assignanti haud grauatè

me subscripturum

polliceor.

† †

†

CAPVT IV.

De mirandis contagij siue fomitis pestiferi effectibus, & quænam res contagij capaces sint.

DE natura Contagij multa in præcedentibus dicta sunt; at nonnulla tamen ibidem omissa hoc loco euentilanda referuauimus. Contagium itaque ex supradictis, est vis & facultas quædam transmutatiua alterius rei in suam substantiam. Sed quoniam transmutans & transmutabile ex se & sua natura debitam requirunt distantiam, vt effectus contagionis consequatur; hinc contagium tribus potissimum modis contingere potest, vel per contactum immediatum, vel mediante aëre, vel per fomitem in distans. De singulis tribus hoc capite varijs quæstionibus disceptabimus.

Triplici modo contagium acquiri potest.

Quæritur itaque primò, quomodo & quibus quotuplicibusque modis pestis per immediatum contactum acquiratur? Respondeo multis modis id contingere posse: quod vt quàm lucidissimè constet; nonnulla superius explicata paucis hîc recolenda sunt. Dico itaque primò, vel terræ pestiferas expirationes, vel aërem contaminatum atque eo hominem infectum, totius contagij secuturi originem esse: exhalationes enim

de contagijs seu fomite Pestis . 141

enim pestiferæ è terræ visceribus exspirantes primò
aërem inficiunt , ær haustus tandem hominem in-
ficit; hic alios innumeros tandem malo acquisito one-
rat . Dico secundò non tantùm per immediatum in-
fecti contactum acquiri pestem ; sed & per conta-
ctum omnium earum rerum , quæ in loco , vbi de-
cumbit æger , sunt , infirmitatem contrahi posse .
Quæ quomodo fiant , expono . Pestem plerumque
animatam esse suprâ docuimus : æger enim pestifera
ferocia infestatus , mox excellentem contrahit putre-
dinem , quam ad vermes generandos omnium aptis-
simam esse ibidem docuimus : Sunt autem hi ver-
miculi pestis propagatores tam exigui , tam tenues &
subtiles , vt omnem sensus captum eludant , nec non
nisi exquisitissimo smicroscopio sub sensum cadant ,
atomos dices ; tanta verò identidem repullulant
multitudine , vt sub computum non cadant : hi vti ex
putredine concepti & generati fuerunt , ita per om-
nes corporis meatus porosque facilè vnà cum haliti-
bus sudoriferis extruduntur , at cùm vel leuissima
aëris agitatione concitentur , non secus ac atomi in-
tra radiosum solis proiecturam in obscuro loco fa-
ctam , agitantur ; atque hinc inde diffuunt , ita vt
quodcunque obuium incurrerint , illi mox tenacissi-
mè adhæreant , intra intimos rerum poros altiùs insi-
nuati . Rem autem aliter se non habere , ac dixi ,
me sanguis putridus febribus laborantium sat super-
que docuit , quem vna aut altera hora post emissio-
nem ita plenum vermibus inueni , vt penè me atto-
nitum

Contactu re-
rum acquiri-
tur pestis .

Vermiculi pe-
ris propaga-
tores minimi
insensibiles .

nitum reddiderit ; atque adeò hominem tam viuum quàm mortuum innumeris tametsi insensibilibus vermiculis scaterere ex tunc mihi persuaserim ; vt & hïc valeat illud Iobi : *putredini dixi pater meus es : mater mea & soror mea vermibus* . Quod & in dissectione Bubonum innumerabili vermium minutissimorum fatura refertorum , dum Nosodochio præficere-tur , ad meam instantiam non semel se offeruasse , testatur eximius & doctissimus Iulius Placentius Medicus Romanus . Videbuntur fortassis nonnullis Medicis hæc paradoxa ; sed nouerint , multa latere in natura rerum antiquis & modernis incognita , quæ tamen summa horum temporum sagacitas armati oculi beneficio detexit , & ad oculum , vti dici solet , demonstrauit . His itaque positis modò filum derelictum assumamus . Insectus itaque pestifera putredine , non tantum verminosam pullulaginem per dictos corporis meatus extrudit , sed & cadauer eius quàm maximè caloris putredini inexistentis virtute in aërem , & deinde eam in circumfita corpora egerit ; quæ cum tenacissima sit & subtilissima , mox intra intima linteorum pannorumque penetralia se recipit ; eòdemque vermes humido vaporoso , ex quo fuerunt , illomet & nutriuntur . Atque hoc est primum & principale totius contagionis seminarium , vti docebi-mus .

Modus quo
foris propa-
gatur .

1. Quandocunque ita infirmus inuisitur à sano, aëri incluso non affuefacto, fit, vt vel ex corporis infecti, vel lecti linteaminumque verminosa eluuie sca-
tentium

de contagio seu fomite Pestis. 143

tentium contactu, illa non manibus tantum, sed & ex morione aëris in vestes visitantis funesta foetura diffletur; quæ occulta machinatione tandem poros dum subit, serpendo tandem etiam vitalibus membris communicatur; iisdemque symptomatis mox, quibus ex insita sibi vi infectos vexare solet, exagitat; Vnde tandem, nisi naturæ robur aut bonitas forti pugna venenum ad exteriora dispellat, mortem consequi necesse est. Hic autem per immediatum contactum acquisitam pestem eadem ratione vicinis communicat, qua ratione eam ab altero acceperat: tandem integræ domus primum, & deinde vrbes, tandem regiones etiam serpentis paulatim contagionis propagatione, magna mortalium strage inficiuntur.

2. Sunt autem omnes res huius pestiferæ foeturæ capaces: lintea, panni, vestes, pelles, tapetes, corium, spondæ lecti, scamnâ, mensæ, vasa cuiusque generis vsque ad ipsâ cochlearia, cultros, orbis, pocula, calceos, cingula &c. Cum enim verminosa pullulago vel ad minimam aëris agitationem (quæ fieri potest, vel dum infirmus intra lectum, hinc inde se ex solita inquietudine iactitans, stragula linreamaque nunc in hanc, nunc in illam partem distrahit, vel dum assistentes curatores infirmi aut lectum stragulaque dissipata componunt, vel ægrum ad naturæ necessaria medicationisue opportunitatem collocant; eleuant, in omnem partem versant) diffletur; ex hac verò distillatione, virulenta propago, haud

Quæ nam pestiferæ foeturæ capacia sint.

haud secus ac atomi flatu commotæ , in omnem partem se diffundat fumi adinstar; omnia infici necesse est: siquidem hæc fætura diffusa cum tenacissima sit, omnibus mox adhæret, profundius intra corporum poros intromissa; vnde per contactum, non secus ac per contactum olei, mox manus nouam nidulantis fæturæ propaginem acquirit, quam postea pro data occasione distribuit.

Feles, canes,
galliuq; pestife-
ræ fæturæ pro-
pagatores.

3. Hinc animalia, feles, canes, columbæ, gallinæ & similes intra infectæ domus latibula hospitantes, vel ad primum infectarum rerum contactum, fæturam contagiosam recipiunt; & etiam si ex contrarietate quadam naturæ eâ non inficiantur intrinsecè, eam tamen alijs vicinis domibus important; & per urbem contractam labem disseminant. Hinc tempore pestis canum, cattorum, similibusque animalium domesticorum occisio & exterminatio præscribitur. Innumera sanè exempla, quantum ab hisce animalibus periculum infectis domibus imminet, docent. *Historia mira.* Refert Orengeus in suo de peste libello historiam sanè consideratione dignissimam de Moniali quadam Mediolanensis Monasterij, quæ terrore pestis in ista urbe exorientis percussa, toto monasterio in optimo adhuc sanitatis statu constituto, prorsus sese ab aliarum fororum consortio intra cubiculum remotum separauerat, nulli se conuersationi immiscebat, occursum omnium singulari studio vitabat, fumis & odoriferis rebus cubiculo ab omni aëris introëuntis virulentia muniendo distinebatur. Accidit itaque, vt rerum
neces-

de contagio seu fomite Pestis. 145

necessariarum comparandarum gratia (cubiculo aperto manente) quodam tempore egressa, dum reuertetur, selem lecto incumbentem reperiret, quâ fugatâ, dum lecto se committit, mox peste correpta ad ultimam mortis metam deducta fuit, quæ & post tri-duum secuta fuit, mirantibus omnibus, quomodo ab omni hominum consortio separata Sanctimonialis tam subitaneam labem acquirere potuerit; Inuentum tandem fuit ex narratione ipsius infirmæ, selem contagionem aliunde hauistam cubiculo Monialis intulisse; ex lecti verò infectione Monialem pariter infectam tandem funesta morte interiisse. Quare occisis felibus Monasterium postea ab omni contagione immune fuit. Noui Ianitorem Religionis nostræ, qui solo calce cani infecto impacto, pestis contagium acquisierit; imò muscas tum infirmorum, tum cadauerum succo saturatas, mox in alias domos vicinas transmigrantes, dum sordibus suis comestibilia inficiunt, hominibus ijs vescentibus contagium attulisse Mercurialis refert. Nobilis quidam in nupera Neapolitana peste, cum nescio quid ad fenestram obseruaret, ecce crabro quidam aduolans naso insedit & promuscidis spiculo eidem infixo tumorem quendam effecit, quo sensim crescente & intra viscera serpente veneno, intra biduum (haud dubiè ex contagioso humore, quem musca ex cadauere suxerat,) cōtracta peste extinctus fuit. Refert Forestus mirum quid ad nostri instituti rationem pertinens, araneorum telam in domo ob homines in ea peste mortuos clausâ, post mul-

Muscæ pestis
feminatores.

Historia.

Historia.

T

tum

tum temporis apertâ , primò ingredientem attactu suo infecisse , extinxisseque .

An vinû oleum aliaque
esculenta pestem
contrahant .

Anceps quoque inter Medicos quæstio agitur , utrùm vinum , oleum , butyrum , adeps & similia , metalla item omnis generis , contagionis expertia sint . Dico itaque , quod nulla res sit , quæ contagionis subiectum esse non possit ; in alijs tamen plus , in alijs minùs contagium posse . Si vinum cæterique liquores qualescunque tandem sint , optimè intra sua vasa claudantur , contagionis incapacia sunt : secus ijs liquoribus contingeret , si in vasis apertis continerentur . Ratio est , quia liquores clausi , aditum omnem contagiosis effluuijs intercludunt ; contrà vinum , aqua , mel , faccarum , oleum , lac , non strictè clausa subtilissimis huiusmodi effluuijs infici possunt : quorum omnium exempla hoc loco adducere possem , si opusculum hoc similibus referre vellem : sunt enim huiusmodi contagiosa effluuia adeò tenuis & subtilis substantiæ , vt nihil ferè sit , nisi quàm astrictissimè clausum fuerit , quod non penetrent , & tenacitate sua conspurcent : quemadmodum enim omnes supradictæ res veneno ordinario intoxicari possunt , ita & multò magis veneno hoc pestifero : Si enim in aquâ limpidissimâ vitreo vase contentâ , statim minutissimi puluisculi , qui in illud aperto ore sub insensibili forma cadunt , cuticulam mox tenuem efficiant , sedimentum ponant , vermiculos generent , vti ex superius memorato experimento constitit ; quantò magis corpusculorum minutissimorum contagiosa pu-

Nihil ab infectione pestifera immunè .

de contagio seu fomite Pestis. 147

credine pollentium effluuia , vbi liquorem aut quodcunque corpus siue molle, siue durum inuenerint, illa inficient; vt proinde perperam nonnulli oleum, vinum & aromáticas quasdam species à contagione immunes faciant: Est enim veneno pestifero ita comparatum, vt quemadmodum specificum est, & à totius substantiæ similitudine procedit, cum nullo altero veneno ob contagij sui violentiam, quicquàm commune habens; ita nulla quoque dictarum rerum eius nequitiam effugere possit, quin vel ipsa bezoartica & pretiosiora cordis spirituumque prophylactica, si quandoque inualuerit, in sui naturam vi contagionis conuertat. Monetam quoque infici quotidiana docet experientia, dum eam contagionis suspectam, non nisi aceto priùs quàm optimè lotà admittant: addo tamen, metallica corpora, yti ob soliditatem pororumq; angustias non ita facilè ab effluuijs penetrantur, ita exigua quoque lotura abstergi posse; solum adamantem ob indomabilem duritiem & politissimam superficiem difficilè infici posse existimo.

5. Restat modò altera ratio discutienda: vtrum bestiæ à pestifera cadauerum halitu infici, & pestem contrahere possint? Quod vt enodetur, sciendum est; aliud esse, contagionem ab extrinseco, aliud ab intrinseco acquirere: omnia siquidem animalia contagionem pilis corporis, aut in pennigero habitu reconditam aliò transferre, & hoc pacto ferali contagionis commercio ingentes strages, vti suprà ostensum fuit, edere possunt: quod est extrinsecum contagium.

Animalia pestis capacia sunt.

Vtrum verò intrinsecè pestem acquirere possint, iam dicendum. Certè Thucidydes id apertè docet, historiâ de peste Atheniensi, his verbis: Aues & quadrupes quæcunque hominum carnes attingunt, cum multa essent insepulta cadauera, vel ad ea non accedebant, vel si gustassent, moriebantur, quæ & asserit Lucret: lib. de rerum natura.

*Multaq; humi cū inhumata iacerent corpora supra
Corporibus; tamen aligerum genus atque ferarum
Aut procul absiliebat, vt acrem exiret odorem,
Aut vbi gustarat, languebat morte propinqua.*

Et paulò post.

*Nec tamen omninò temerè illis sedibus vlla
Comparebat auis; nec tristia secla ferarum
Exibant syluis; languebant pleraque morbo
Et moriebantur.*

Vbi apertè docetur, animalia pestis Atheniensis virulentiâ infecta fuisse: quomodo autem id contigerit, aperiamus. Habent omnia animalia hunc à Deo Opt. Max. sibi insitum instinctum, vt pabulum noxium sibi à salutifero naturali quadam sagacitate distinguant: vnde vbi in herbam aliquam venenosa qualitate imbutam, aut cadauer peregrina putredine imbutum inciderint, illud tanquam cōtrarium naturæ suæ nutrimentum minimè attingunt: contingit tamen subinde, vt rabiosa fame stimulante, obuia quæuis ad ventrem saburrandum inuadant: atque hoc pacto

Quomodo animalia infectantur,

de contagio seu fomite Pestis. 149

pacto ne quidem virulentissimis cadaueribus parcant ;
quæ cum putredine polleant , naturali animalium
constitutioni prorsus contraria : hinc vix ijs gustatis ,
languescentibus ex infectione viribus paulatim conci-
dunt exanimata ; quemadmodum in Neapolitana pe-
ste contigisse audiimus magna cattorum canumque
strage. Aues quoq; peste & intrinseca & extrinseca infi-
ci posse historia nescio cuius in Italia vrbis (varij enim
varia referunt ; quidquid sit , relata refero , fides sit pænes
Authorē) docet : Quodam enim tempore pueris in pla-
teis ludentibus , vnus ex coruorum superuolantium
agmine in forum incidens , magnâ puerorum lætitiâ
exceptus fuit , & cum cuiusnam præda foret , inter
se contenderent , vnusquisque extractâ pennâ fatali ,
in domum suam se contulit : & eccè pueri protinus
malè habere varijsque symptomatis agitari occipiunt ,
atque vnâ omnes , qui curam infirmorum habuerant ,
contracto iam per contagium morbo ; multiplican-
tur funera non in vna tantùm domo , sed & in omni-
bus , in quas pueri fatales corui pennas intulerant .
Itaque malum de die in diem tanta serpit ferocia ,
vt vniuersa ciuitas paulatim inuasa , inuitabili depo-
pulationis exterminijque periculo exponeretur . In
tanta itaque desolatione vnicum antidotum fuit , ad
Deum Deiparamque refugium ; quæ tot piorum ho-
minum supplicationibus , corporumque afflictationi-
bus mota , misericordiæ sinum tandem aperuit pe-
steque profligata pristina vrbem prosperitati restituit .
Hanc historiam multi Senis contigisse putant ; Vn-
de

Aues pestis
capaces : hi-
storia .

Zon. Hist.
Ger. Nic.

An canes pe-
ste corripiantur.

de in hunc vsque diem nomen manserit, la Madonna del coruo; verum cum Senensium rerum Chronologi nihil de hoc dicant, qui tamen factum tam memorabile subtricare non debebant, neque ego fidem ei adhibendam existimem. Non ignoro tamen, simile quid in Asia minori contigisse, pestemque per coruum introductam apud Zonaram me legisse memini, cui & Nicetas astipulatur. Quomodo verò coruus pestem intulerit vrbi, facile coniecturari poterit; haud enim dubiè ex virulento quodam pessimæ conditionis cadauere, vbicunque tandem id fuerit, sumperat; cuius pestifera contagione infectus, vnà & sibi mortē, & vrbi memoratam calamitatem attulerit. Quidquid sit Aues infectionis capaces ex hisce argumentis cōstat, quod moris sit vt quotquot aut gallinæ aut columbæ in domibus infectis reperiuntur, mox occidantur, vt hic Romæ eo quo hoc scribo anno vidimus. Hinc itaque patet, sæpe communem esse pestem singulis animalibus & ab hominibus in bruta, viceque versa à brutis in homines propagari: Canes enim cum primis suspectos fuisse in omnibus pestibus, primosque aduentantis luis sagittas expertos, ex illo Homeri colligunt commentatores: *Strage canum primo*: & Naso metam: l. 8. *Vim primi sensere canes*. Et cur hoc? Causam refert Eustathius in odoratum; quod & Æliano forsan placuit. Alij culpant pestilentes terræ halitus, quibus canes ob propinquitatem, & tentato narium sagacitate solo, maxime sunt expositi. Thucydides rem acu tetigit, cui & subscribo; videlicet

de contagio seu fomite Pestis. 151

licet canes magis sensisse effectum, ob suum cum hominibus perpetuum contubernium conuictumque, infecto siquidem cibo pasci, dum pannis linteisque incumbunt, effluuia in se contagiosa non possunt non deriuare. Fatendum tamen est bruta si à cadaueribus abstinerint, solo aëre, aut attractu rerum infici non posse, cum contrariam homini constitutionem habeant. Solum itaque hominem veluti sympathico quodam naturaliq; consensu appetit pestis; Bruta verò per accidens tantum, in quantum nutrimentum quod sumpserint venenosum, ipsis contrarium est. Non vero per contagionem ipsis insitam; uti enim similia similibus gaudent, ita dissimilia dissimilibus non afficiuntur. Quod verò alij obijciunt, venenum pestilens vnà cum vita desinere; falsissimum est, & contra omnem experientiam: remanet enim in cadauere, vbi vel maximè efferatur, dum putrilaginosus calor vices subit naturalis caloris, excitatq; perniciofa in ambiente *pidopata*. Quod verò quidam existiment, venenum illud, quo priuatim nonnulli intoxicantur, contagione post mortem non propagari: Verum est, si nonnulla venena spectemus; uti in venenoso serpentum morfu, aut in mineralium venenorum sumptione: in nonnullis falsum est: Nam, ut in præcedentibus diximus, fuerunt nonnulli venefici, qui varia venenorum confectione integras vrbes depopularunt, de quibus vide superius tradita; quod quidem fieri nunquam potuisset, nisi venenis quibusdam contagiosa vis inesset. Verùm hæc contagio non nihil à contagio pesti-

Venenum
non deficit cū
vita hominis.

pestifero differt; siquidem in peste artificiosa soli illi seu infici videntur, qui ex unguento pestifero participarunt, non item alij: in peste vero naturali ipsa vis contagiosa, per effluvia sua propagata nulli parcens, omnes æquo pede inuadit; quam proprie pestem dicimus epidemicorum morborum matrem. Venenorum itaque artificialium misturam intereunt quidem, at non nisi eam intoxicati, aut unguento illito, aut aquarum infectarum haustu; Unde per contagium non propagatur, sed quotquot illo infecti fuerint, moriuntur, nulla fomitis propagatione, ijs plerumque, qui id non participarunt, immunibus; nisi tamen ex nimia corporum vitulentorum putredine, non nihil pesti simile disseminet, aut in pestem apertam degeneret.

Verum pestis visu, auditu acquiratur.

Mulieris fasciatio.

6. Vtrum pestis visu, auditu, odore contrahi possit, recte à Medicis queri solet. Et de odore quidem nulla prorsus difficultas est, cum odor nihil aliud sit, quam effluuium corpusculorum teterrimo fæore imbutorum, qui tunc verè & proprie percipitur, cum effluuium virulentum nares opleuerit; quod quidem effluuium, pestis necessario, nisi aliud obtiterit, consequitur. De visu & auditu maior difficultas est. Dico itaque contagionem contrahi non posse visu, nisi per modum fascini: quemadmodum enim mulier menses patiens, inficit speculum, & lippi oculorum radiantium virulentia & vitiliginea humorum colluie polluti purulento halitu solo obuios inquinant; ita & pestiferum hominem solo oculorum fixo intuitu alium contaminare posse, nihil dubi

de contagio seu fomite Pestis. 153

dubito. Cuius quidem rei ratio alia non assignatur, nisi quod subtiles quidam spiritus, qui è virulenta sanguinis massa exhalantes, vti in lippis fieri assolet, neruorum visualium concitatione per hircos in vicinum obiectum, vibrati, virus natiuum vicino communicant; aut vti in leprosis exhalationes purulentæ & putrilaginosæ, sic in pestiferis spiritus excellenti putredine infecti, in disito quoque aliquousque spatio contagionis fabricam moliuntur.

Visu contrahi
potest pestis.

Vtrum verò auditu pestis contrahi possit; Respondeo dupliciter auditum hoc loco sumi posse: vel pro organo acustico, vel pro effectu dicti organi, in quatum videlicet sonorum faber est: quo ad primum, dico contagionis capacem esse posse, non quo ad secundum: quia si pestifer halitus aurium concavitibus se altius insinuaret, certum est, non secus ac in alijs quibuscunque partibus suæ fundaret contagionis seminaria, non tamen quo ad sonum, quia sonus nullius qualitatis siue noxiæ siue innoxix capax est, nisi forsân concitatus aër quod sonoræ qualitatis vehiculum quoddam est, contagione infectus vnâ vsque ad obiectum, cui siltitur, contaminationis labem promoueat; & hoc pacto non ratione soni, sed ratione aëris impulsî contaminatique nonnullam infectionem conciliari posse non abnuo.

Quomodo
per aures pe-
stis contrahi
possit.

7. Quomodo verò contagio remotas regiones inficere possit, meritò quis dubitare posset. Respondeo, multipliciter id fieri posse: cum enim vti in præcedentibus dictum fuit, contagionis eluuius quælibet

Distantia lo-
ca quomodo
pestem con-
trahant.

Per litteras
infectas .

Historia .

Per merces
aliunde adue-
ctas .

Per Medicos
& Chirurges .

libet obuia apprehendat quàm tenacissimè , fit nonnunquam , vt quis litteras in infecto loco exaret , quæ litteræ mox intimis fibris conceptam luem diuissimè , vt paulò post dicitur , foueant ; Certum est , illas igne & aceto non prius ritè expurgatas in regiones etiam remotissimas labem asportare posse ; quemadmodum Helmontius de quodam refert , qui litteras in infecta vrbe exaratas , vix dum aperuit , cum eccè in digitis veluti puncturas quasdam acicularum sensit , manifestum ferocientis veneni iam iam insinuati indicium : deinde totis tremere artubus , tandem aperto cum intromisso hoste bello confligens , intra paucos dies extinctus , testamenti loco conceptæ à se labis hæredem totam vrbe[m] cum magna mortalium strage constituit . Merces quoque variæ infectæ & in alias regiones transportatæ , variam subinde quoque , vt in præcedentibus dictum fuit , funestæ mortalitatis catastrophem exhibuerunt ; & Roma experta est , quæ , dum hæc scribo , varia in diuersis vrbus partibus Seminaria sensit ; & cum origo serpentis contagionis strictiùs examinaretur ; inuentum fuit , mercatorem quendam acceptis Neapoli varijs mercibus infectis , ijs vnà omnes , qui eas coëmerant , infecisse .

8. Contrahi quoque contagium potest ex Medicis & Chirurgis , qui in visitatione infectorum contractam labem contulerunt in eos febrientes , quorum pulsum explorarunt : Nam vt supra diximus , corpusculorum virulenta exspiratio vel ad primum
infe-

de contagio seu fomite Pestis . 155

infecti tactum manibus tenacissimè, in intimis pororum recessibus adhæret, quam & ad alterius non contagioso morbo laborantis tactum mox conferunt; Vnde fit, vt pestifera contagione altiùs se insinuante, tandem febrem ipsam in sui naturam conuertat. Vnde multi casus soluentur, quorum alioqui ratio difficilè reddatur. Contigit ante non paucos annos simile quid Valentia in clarissima Hispania vrbe, in qua pestis nonnullas domus inuaserat, omnibus reliquis, vti & tota ferè ciuitate à peste libera: decubuerat iam dudum Religiosus è Societate nostra febribus continuò multò iam tempore æstuans, & post Medici visitationem peractam continuò febris in pestem degenerauit, vnde & paulò post extinctus fuit. Mira res visa fuit & inconceptibilis: conclusum tandem fuit, Medicum latente contagione infectum, dum corpus ægri confidentiùs tractaret, putridos febris humores in pestem conuertisse. Chirurghi quoque luem non pestifera contagione infecto conciliare possunt, si vel phlebotomiam ferro in pestiferorum aperiendis venis, aut sectione virulentorum vlcera vsurpato exercent. Quemadmodum enim Chalybs recipiendo veneno capacissimus est, & ex venenatis sagittis sat superque patet; ita tenacissimum contagionis venenum dum aut sanguis educitur, aut vlcera pestifera secantur, phlebotomo tenacissimè adhæret; Vnde mox aut sanguis, aut in vlcerebus succulentus carnis humor contaminatur in apertum exitium: neque defunt huius rei exempla. Refert Forestus, Chirurgum

Historia.

Ph'ebotomus
infectus pe-
stem conciliat.

Historia.

quendam instrumenta sua, quo tempore pestis ulcera secabantur, seorsim ad multos annos seposuisse; Vnde iam inducijs cum peste per multum temporis constitutis, instrumenta sporadicis morbis sanandis vix corporibus infirmorum adhibuerat, cum eccè denudò malum iam multò tempore sopitum veluti ex fauillis resuscitatum, in nouum idque horrendum incruduit pestis incendium, & vt cum Lucretio dicam:

*Funeſtos reddidit agros,
Vaſtauitque vias exhausit cinibus urbem.*

Vtrum ventorum impulsu pestis propagari possit.

9. Quæri quoque solet, vtrum pestis ex loco infecto in alium non infectum ventorum impulsu deferri possit: Certè nulli dubium esse potest, qui Thucydidis de peste Atheniensi historiam attentius legerit: Docet enim apertè pestem memoratam originem suam vel ex ipsa Æthiopia ventorum australium impetu Athenas delatam, tantam stragem mortalium egisse, quantam non sine horrore & intima mentis consternatione legimus. Innumera huius rei exempla adducere hoc loco possem, sed cum res perse pateat, ijs non immorabor: quam verò ratione id contingat, nobis ostendendum incumbit.

Notandum itaque Regionem quandam contagione infectam ex contracta putredinis labe ob aëris continuationem aliam vicinam inficere posse, & hanc aliam & aliam, pro ratione ventorum nunc in hanc, nunc in illam virus aëreum impellentium: vt ex dicta peste Atheniensi patet, quæ cum in Æthiopia magna ferocia sæuisset, vicinam, mox Ægyptum & Lybiam

de contagio seu fomite Pestis. 157

biam inuasit, æquã truculentia omnia deuastans, & hinc tandem ex australibus regionibus in vltreamarinam Græciam delata, inter cæteras vrbes in Athenas tum magnitudine, tum populorum frequentia celeberrimas, primam impetus sui violentiam fecit; Quomodo verò ventus virulenta pestis seminaria non dissipet, aut impetu suo dissoluat, multis videtur inconceptibile. Dico itaque, cùm virus aëreis poris insitum sua natura tenacissimum sit, & partes partibus firmiter connectantur, sit vt putredinis vehiculo, qui aër est, à ventis agitato, atque in anteriora semper propulso, etiam contagiosa vis vnà promoueatur, quæ obuia quæuis carpens in sui similitudinem transformat, atque vnà peste inquinat: haud fecus ac odorifera ventis delata magno nobis interuallo disitis sensum mouent. Memorant historiæ Indicæ, Maluccas Insulas Cynamomi, caryophylli feraces, tantum de se odorem spargere, vt illum à ventis delatum nauigantes ducentorum miliarium interuallo sentiant: Vultures quoque tantum odoratu valent, vt ad 500. miliaria cadauerum fœtorem, si Plinio credimus, sentiant: Sicuti itaque qualitates odoriferæ ventis agitata in longinqua terrarum spacia sine dissipatione deferuntur; ita & pestiferæ contagionis vis. Accedit, quod hæc multò cæteris sit lentior, glutinosior, & aëri magis connexa, vnde non facile dissipari potest.

Quomodo
venti pestife-
ra effluvia
non dissipent.

Odores in lō-
gè disitis lo-
cis sentiuntur
per ventos de-
lati.

10. Potest & pestis quoque contrahi ex fructuum comestione, hoc pacto: Contingit nonnunquam

Ex fructuum
comestione
pestis.

quam in loco cadaueribus pestiferis non ritè sepul-
 tis, ingentem exhalari putredinis virulentiam, quæ
 aëri commissa, ventisque in obuias arbores etiam re-
 motissimo spatio dissitas depulsa, fructus funesta pro-
 prietate sua imbuat, quos quicumque comederit, is
 haud dubiè certissimum vltimi exitij morbum sibi
 accumulabit: Virulentum enim effluuium fructuum
 poros intimè ob subtilitatem tenacitatemque penetra-
 bit, ac consequenter comestorem, eodem quo ipse
 pollet, morbo inficiet.

Quanto tem-
 pore durare
 possit pestis
 fetura.

II. Quæritur, quanto tempore pestis se con-
 seruare possit in rebus infectis seu fomite? Dico mul-
 tò longiori tempore eam conseruari in rebus inani-
 matis, quàm in rebus animatis. Ratio est, quia
 calor naturalis magno statim impetu se hosti adue-
 næ opponit, donec his mutua velitatione collisis, aut
 externus calor vincat internum, aut hic illum: po-
 test tamen subinde contagium remanere sine vlla il-
 lius, qui id portat, læsione & nocumento; cuius ra-
 tionem suprâ fusè exposuimus, & longo tempore in-
 tra vestes absconditum conseruari. Chordam, qua
 cadauera ligata in fossas deijciebantur 25. annos pe-
 stem conseruasse suprâ dictum fuit. Pelliceâ veste
 in Veneta peste abscondita, & post septem annos re-
 pertâ, quotquot ea vsi fuerant, peste correpti mortui
 sunt, teste Fotesio. Certè si venenum à cane rabioso
 homini inditum, subinde per 1. 2. 3. 4. vsque ad 40.
 annos intra fibras occultum sine affectu habitat: Et si
 lues venerea teste Fracastorio ad 20. annos intra cor-
 pus

in fine
 quod
 . 29

decontagio seu fomite Pestis . 159

pus conseruari potest , quantò longiori tempore pestis ? quæ animatâ sâturâ tamen infensibili referta , uti non nisi humidi suctu viuit , ita longissimo annorum interuallo , uti suprâ dictum fuit , nisi illa ex aëris benignitate , aut contrariarum qualitatum luctâ superata tandem extinguitur , conseruatur . Cessat autem pestis vel cessante maligna influentia , vel deficiente pestifera terræ exhalatione , aut vrbibus igne expurgatis , fomite in mobilibus rebus , nisi igne , aceto , sulphure priùs perpurgentur , restante : Vnde alia quæstio mouetur , num panni , verbi gratia , infecti alios pannos non infectos inficere possint ? Dico , quod vel ad minimum motum , qui fit , per contactum inficiantur ; calore enim satura pestifera concitata se dilatat ; dilatando , mox alijs se sua diffusionem communicat ; quod tamen de rebus mollioribus , non item de duris dictum velim . Cur verò pestis cesset summo caloris æstiuu incrementum , aut frigoris hyberni maximo augmento : Causa est , quod calor excellens & summè æstuans consumat humidum , vnde satura alitur : frigore verò summo illa penitus exanimetur ; haud secus ac omnia infecta , ut Muscæ , Cyniphes , similiaque hyeme frigoris vehementia extinguuntur .

12. Ad quantum verò spaciū contagium in alterum effectum suum fortiri possit , meritò quæritur à Medicis . Ego quantum colligere potui , non de omni peste similiter censendum putem ; Sed rationem & efficaciam venenosæ qualitatis attendendam

Quibus de
causis pestis
cesset .

Ad quantum
spaciū pestis
inficere possit .

dam existimem : Si enim halitus pestiferi effluuium
 efficax , & aër inquietus fuerit , ventusque rectà in dis-
 situm feratur ; dico 30. aut 40. palmorum spacium
 remotum infici posse : vento siquidem vecta pestiferi
 halitus contagione , facile etiam multò plus remotum
 inficere poterit : Secus fiet , si aër quietus fuerit ; Si
 verò virus pestiferum inefficax fuerit , pro gradibus
 remissionis , minùs semper dissitum inficiet ; hac ta-
 men lege , vt semper aut 5. aut 6. pedum inter illa sit
 interuallum . Facilius quoque inficiuntur , qui in al-
 tioribus locis habitant , ab ijs , qui inferiori aliquo
 loco consistunt V.G. infectus ex platea facilius infi-
 ciet nonneminem per altiorem fenestram prospicien-
 tem , quàm contrario modo : Ratio est , quia vapor
 pestifer ob leuitatem tenacitatemque ex se & sua na-
 tura sursum fertur , non contra . Vnde colliges , eum
 qui immediatè supra cubiculum cuiusdam infecti ha-
 bitat , magno contagionis periculo exponi ; quia cu-
 biculi inquinati vapor , dum sursum eleuatur ; proxi-
 mum sibi obuium contaminabit : Vnde semper con-
 sultius foret , pestifera contagione infectos in altiori
 domus contignatione collocare : hoc enim pacto auræ
 liberiori commissus vapor , inferioris contignationis
 cubicula ab omni contagione (nisi fomes in mobi-
 libus rebus iam conceptus obstet) immunia red-
 det .

Pestis effluuiū
 facilius supe-
 riora quam
 inferiora loca
 inficit.

Cur quaran-
 tenæ institu-
 untur .

Quæri quoque hoc loco solet , cur de peste su-
 spectis vt plurimum 40. dierum à communi homi-
 num consortio in separato loco commoratio præscri-
 batur ,

de contagio seu fomite Pestis. 161

batur, quam vulgò quarantenam vocant. Respon-
deo, id ideo factum esse, quod omnium seculorum
obseruatione notatum sit, venenum pestiferum circa
horum dierum terminum tandem consumi, & tabe-
scendo destrui; siquidem vi elementari, venenato fer-
menti semine spoliatur: Nam rerum in aëre conce-
ptarum semina, in aëre paulatim deficiunt, in quan-
tum conclusa aëris cauitatibus tanquam vteris, ad vl-
timam corruptionis dispositionem, primamque aqueæ
materiæ generationem retrocedunt. Sed forsân
nonnemo me parum memorem asseret eorum, quæ
de contagionis fomite 25. annis conseruato, supra
diximus: Siquidem ex varijs historijs constat, ad plu-
rimos annos funes, telas, lineas, laneas, pelliceas ve-
stes, &c. contagij fomitem conseruari posse. Quod
vt enodetur, notandum est; aliud esse contagium,
conseruari in rebus liberiori aëri expositis; aliud in
locis clausis, in quæ nulla purioris aëris mica pertin-
gere potest. Hoc posito, Dico cum in 40. dierum
separatione, suspecti vt plurimum liberrimo aëre
fruantur, pestisque (si qua per fomitem contracta
sit) abolendæ per frequentes indusiorum, vestium-
que mutationes, dietamque ritè institutam, curam
maximam habeant; certum est, virus pestiferum ali-
cubi intra intimas pororum fibras absconditum, con-
tinuo liberioris puriorisque aëris afflatu vel exsiccari
tandem, vel deserto veneno in aliud elementare mix-
tum degenerare; quod tamen non fit, si panni, te-
læ, vestes, stragula intra murorum concauitates con-

Tollitur fæ-
tura ex rebus
libero aëri ex-
positis.

dantur, aut intra alia receptacula qualiacunque tandem illa fuerint, concludantur; sic enim certum est, fomitem compluribus annis conseruari posse; quia quemadmodum suprâ indigitauimus, cum effluuium illud pestiferum, seu animata sætura utpote, intra abditissima loca vnâ cum pannis recondita sit, certum est, illam solutioris aëris adspiratione dissipari minimè posse, vnde illam humido illo putrilaginei aëris Cryptæ inclusi vapore viuere necesse est; deficiente verò putrido illo aëris inclusi statu, funestam illam contagionis sæturam non pariter deficere; imò durare tam diu, quàm diu aëre extrinseco non dispellitur, adeo certum est, quàm certa est rerum magistra experientia; & exemplo docent, vti diximus, cista in Babylone à tribus militibus spe thesauri reperiundi aperta; quæ post immemorabile tempus tantum foetorem exspirauit, vt eo & milites infecti pestilentia labe, & vnâ secum vniuersa circumsita regna infecerint, cum innumerabilium hominum iactura.

Quæri denique inter alia solet, cur referente Alpino in Ægypto multo sæuior & violentior sit pestis, si ex Lybicus oris inferatur ab illarum orarum incolis, quàm si ex Græcia, aut Syria, Asiaue Minori transporterur. Respondeo hoc fieri ob putredinis differentesq; virulentia gradus; Certum enim est, & experientia constat, pestem in frigidioribus regionibus multo mitiorem esse, eâ quæ in calidæ & æstuosæ regionis plaga exoritur. Hinc in Germania accedente brumali solstitio, ob intensum frigus pestis amplius

de contagio seu fomite Pestis. 163

plus subsistere non potest, sed vel ad primum niuium aduentum mox destruitur. Contra fit in Italia, vbi & hyeme & æstate æqua datur pesti sæuendi potestas; frigus enim intensum sæturam pestiferam non in aëre tantum stabulantem, sed in ipsis corporibus latitantem mox destruit, secus fit in calidioribus locis. Cur itaque Lybica pestis tantæ truculentia fit, in Ægyptum per ventos australes, quos Campsin vocant, delata? Cur quæ ex Græcia, Asia minore, Syria, mitior, causa est, quod Lybia deserta Sole perpetuo torrefacta, ex nocturno rore arënæ misto, innumerabilem certis temporibus vermium noxiarum, serpentum draconumque copiam producat, fit vt virulento horum animalium halitu mox aër infectus, atque in vicinas habitabilis regionis oras translatus ibidem ingentem & summæ excellentiæ putredinem in humanis corporibus efficiat, ex qua tandem tanquam ex seminario quodam pestis illa virulenta, in corporibus bile refertis enascitur. Siquidem nihil pesti venenorum truculentissimo producendo aptius esse potest, quàm feruidus sol, tum in solum aëremq; iam præuijs pestiferarum exhalationum dispositionibus adaptatum, tum in humanum corpus bili vtrique subiectum, & prauo ciborum victui suppositum dominans. Quæ omnia cessant in peste mitiori à cælo genita. Siue itaque Ægyptia pestis ab aëris Lybici à subterraneis expirationibus inquinati, siue à venenosorum serpentium halitu contaminati vitio, siue denique per fomitem ea iam hominum

164   Sectio II. Erotematica

infectorum transportetur; Semper illa maioris virulentiae censetur, quam illa, quæ ex frigidiori cælo Ægyptum adflante traducitur. Lege si placet, quæ de huiusmodi non minus doctè quam elegenter adfert Cardanus l. de Venenis -

SECTIO III.
THERAPEUTICA,
ET PROPHYLACTICA

Siue

De cura & præseruatione à pestis
contagione.

CAPVT I.

De difficultate curandæ pestis.

TANTVM omni tempore difficilis
visa fuit cura pestis, vt complures
quoque ex nobilioribus Medicis ip-
sam tanquam humano ingenio im-
peruiam existimauerint, neque
spem fore putarint, vt verum, ge-
nuinum & appropriatum pestis remedium quando-
que reperiatur; ipso testante Thucydide, qui dicit
in peste Atheniensi nullum prorsus inuentum fuisse
antidotum tanto malo vincendo aptum; quin potius
ipsum omnia porrecta medicamenta in sui substan-
tiam

*Varie opinio-
nes de reme-
dio pestis.*

tiam conuertisse, obseruatum fuit; quod & in nonnullis alijs pestibus accidisse referunt Medicorum monumenta. Fuerunt, qui arbitrarentur, pestem uti venenum est sagittæ iræ Dei, hominibus ob peccatorum grauitatem, in pœnam immisæ, ita nullum quoque remedium in vniuerso naturæ penuario, quod in diuiniùs immisso morbo propulsando operetur, assignari posse putant. Pessimum sanè ratiocinium, quasi verò diuina bonitas hominem omni naturali auxilio in malorum omnium atrocissimo destituisse videatur. Sunt hi prorsus similes Mahumetanis, qui fatali quadam necessitate pestem hominibus immitti putant, ac proinde neque fugiunt eam, neque correpti medicinam adhibent, sed temerè sese contrahendæ contagionis periculo exponunt, ea opinione freti, ut si fatale tempus vrgeat, moriantur; sin minus, euadant: nullum siquidem naturæ antidotum fato præualere posse putant, sed omnibus & singulis mortis terminum constitutum, qui nulla medicamentorum efficacia præteriri possit. Hæc est opinio Turcarum; Cur verò in alijs morbis statuta alexipharmaca sumant, capere non possum; cum tamen tam in sporadicis, quàm epidemicis morbis idem argumentum currat: febri enim laborantem, si hora fatalis adsit, tam sine medicamentis, quàm cum medicamentis, quantumcunque efficacibus, mori necesse foret. Doctrina sane tantò periculosior, quanto heterodoxis dogmatis impensius fauet; Ad quid enim

Turce pestem
fatali necessi-
tate homini-
bus inimiti
putant.

& Antidotis Pestis. 167

enim sapientissimum rerum Conditorem tantam salubritatem herbarum, tanta virium præstantia præditarum varietatem, si in nullius usum cedant, procreasse existimabimus? Cum enim Deum Opt. Max. Vniuersum, adeoque omnia, quæ in eo continentur in solius hominis gratiam condidisse credamus; homo verò innumeris, ob corruptibilis sarcinæ, qua grauat, pondus, morbis obnoxius sit; necessarium erat, & diuinæ prouidentia prorsus congruum, illi ea quoque adminicula subministrare, quibus si quandoque ex sanitatis statu decidisset, sese in eundem restituere posset; Vnde nullum morborum genus esse putes, cui non appropriata remedia parata esse voluerit: nullum in microcosmi œconomia membrum esse scias, cui non analogum quoddam in vegetabili Republica remedium respondeat dicti membri morbo profligando aptum: nullum veneni genus est, cui non suum apposuerit antidotum: Et quoniam diuersæ regiones diuersis morbis naturali vi loci laborant, illis statim certum quoque vegetabile produxit, istiusmodi morbis dispellendis proportionatum; vt proinde quandoque superfluum videri possit, innumera medicamenta ex India accersere, cum plerumque vel in domestico horto, quin & passim obuia, quibus morbo resistere valeas, medicamenta reperias. Cum itaque pestis morborum omnium atrocissimus sit, si nullum antidotum, quo curari posset, existeret, certè Diuinam prouidentiam merito

Deus non sine causa sed sã. mo sine planis summas virtutes indidit.

Nullum membrum sine planta ei analogâ.

Nullum venenum sine antidoto.

ritò accusantes excusaremur, quòd hominem tanto malo oppressum omni auxiliij naturalis spe destituere voluisse videatur. Sunt itaque varia in natura rerum pesti profligendæ aptissima antidota; Sed vel nesciuntur, vel si cognoscantur, non adhibentur.

Contra pestem antidotum appropriatum non omnibus notum est.

Quænam autem illa sint, in hac Sectione tum

oportune manifestabo, vbi prius de prophylaxi seu præseruatione nonnulla præmiserò.

G A P V T II.

De cura prophylactica seu præseruatiua.

DVPLEX à Medicis cura præscribitur prophylactica ; prima ijs , qui sano adhuc sunt corpore & valido , ne à contagione inuadantur , atque ab omni contagionis pollutione seruentur immunes : altera ijs , qui iam

Duplicia præseruatiua :

pestifero halitu facti , ne malum vltius in intimos Oeconomix recessus serpendo omnia cum vltima hominis ruina conficiat , vsurpanda : seu quod idem est , Præseruatiua duplicia sunt. Quædam ad futuram , alia ad præsentem pestem succidendam assumi debent : vbi dici vix potest , quantum inter se Medicorum turba discrepet : quantum alij in amuletis etiam supersticiosissimis spei ponant : sensatiores tamen vt plurimum bezoartica & cardiaca ad cor contra contagiosi draconis insidias animandum præscribere solent ; quæ & ego approbo : nonnulli catalogos integros ingredientium ad prophylacticum maiori forsitan iactantia , quàm scientia compositionem contexunt : Et quoniam probè agnosco , meum non esse , falcem in alienam messem iniicere , aut professionem medicam exercere : tantum tamen tum assidua meliorum Medicorum lectione , tum propria obseruatione , & acri inuestigatione memorandorum euen-

Auctoris in Medicis euoluendis studiū

Y tuum ,

170 Sectio III. De Antidotis

tuum, nec non in botanica & anatomica naturalium-
que arcanorum notitia, quibus à puero addictus fui,
profecisse me puto, ut nonnihil quoque de proposito
instituti argumento tradere à scopo meo minimè alie-
num esse existimem.

*Pestis antido-
tū non datur
non prius co-
gnita natura
& essentia pes-
tis.*

Exordior itaque, & in primis apertè asseuero;
tam diu apta pesti antidota siue prophylactica siue
therapeutica præscribi non posse, quàm diu pestis
quidditas & essentia lateat; latet autem illa, & nisi ab
eo, quem Deus Opt. Max. singulari luminis sui radio
perfuderit, difficulter attingitur, ut proinde non mi-
rer, tantam de natura & proprietate pestis inter ple-
rosque velitationem & inconstantem variumque de
ea animi conceptum esse. Prodiere tamen hoc secu-
lo nonnulli Medici excelso ingenio, nec non vario re-
rum vsu & experientia instructi, qui reiecta om-
ni inferioris subsellij Authorum sarragine, pestis
naturam & proprietatem tandem olfacientes, ea con-
stituerunt tum prophylactica tum therapeutica, quæ
suum cum admiratione omnium effectum intra bre-
ue tempus sortita, non exiguam sibi de ingenio &
solertia qua pollent, in rebus adeò arduis penetrandis
existimationem pepererunt, de quibus in sequenti-
bus. His præmissis.

Suppono, pestem veneni quoddam genus esse,
à cæteris omnibus venenis distinctum, quod uti con-
tagio comite ad instar velocissimi incendij ingentem
mortalium stragem agit, vrbes viduatis incolis &
regna populis consumptis in solitudinem conuertit;
ita

ita non facilè ad proprietatem eius penetrandam accessus datur. Siquidem modò sub febris specie sæuit; mox peripneumoniæ veste se condit; deinde mumiali se insinuans fermento horrenda paroxysmorum portenta exhibet; postea capitis arcem inuadens, simiam agit omnium eorum symptomatum, quæ in capitis doloribus excogitari possunt; Morpheum dices morbificum, adeò vt vix pestis labem præsentem suspiceris, donec prostrato Archeo, rerumque in vitæ spirituum officina potente Antagonista, serò nimis eius exitiale machinamentum cognoscas. Si quis itaque pestis intimam naturam probè non cognòrit, certum est, eius antidotum specificum & appropriatum dare minimè posse. Siquidem venenosa qualitas pro varia subiecti constitutione, variaque humorum combinatione varia est; ideoque sagax & peritus Medicus non theorico duntaxat ratiocinio, sed vario experimentorum apparatu instructus, indiuiduales complexionum differentias potissimum perspectas habere debet, vt Medicinam singulis congruam applicare possit; vti rectè contra Empyricos Medicastròs concludit Galenus, Medicinam frustraneam fore, si omnibus & singulis, idem vti dici solet, applicaretur calepodium. Quapropter antequam vltèrius progrediamur, visum fuit hoc loco de venenorum natura nonnihil disserere, vt inde vera pestis essentia & quidditas pateat, eique adeò consentanea antidota applicari possint.

CAPVT III.

*De venenorum natura & proprietate, &
quod pestis peregrini quadam
veneni species sit.*

PORRO, vt hoc loco exoticas & monstrosas pestis causas paulò profundius eruamus; id cum primis, quod haud infrequenter supra inculcauimus, obseruandum est: pestem videlicet sordida & contagiosa putredine præditi veneni genus quoddam esse, in varias species easque tanto differentiores, quanto prodigiosiores effectus prodit, diuisum. Ac proinde indubiè asseueramus, pestium differentium species ad climatum regionumque diuersitatem multiplicari. Quemadmodum enim prouida rerum Natura iuxta diuersam, tum soli terrestris constitutionem differentemque cæli astorumque positionem, tum iuxta abditas subterrestrium halituum vnicuique regioni ferè peculiare transpirationes, alia & alia benigna naturæ munera tum in vegetabili tum sensitiua natura producit; ita & morbosas aëris constitutiones venenorumque ex tot tantisque putredinum differentijs natorum geneses, apposuisse videtur, vt mundi cursus absolutissima quadam ex consonis dissonisque harmo-

nia

*Diuersitas
morborum
epidemicorum
ex differenti
cæli situ.*

nia completeretur: adeoque , quod in febris fieri so-
 let , saniores orbis partes contracta putredine pestis,
 pestem , veluti expurgata iam elementarium mi-
 stionum , qua grauabantur lue , incorrupta sanitas,
 mira quadam vicissitudinis alternatione consequere-
 tur . Et tametsi sit summa pestium differentia , in hoc
 tamen vno omnes conspirant, vt quantocyus correptos
 enecent , conceptumque latentis veneni fomitem in
 alios aliosque propagent . Hisce præmissis , vt ad ve-
 nena reuertamur: Notes velim Lector , quod omne
 venenum quaecumque tandem illud sit , duplici qua-
 litatum dote à natura instructum sit , vna quidem
 quæ à temperamentis ex qua venenosa substantia coa-
 luit dependet; quæ quidem qualitates elementares pri-
 mæ , & quæ has consequuntur , secundæ aut tertiæ di-
 cuntur . Altera verò immediatè ab essentia seu forma
 subiecti seu compositi emanat , & tales qualitates spe-
 cificæ , vulgò occultæ , tametsi perperam vocantur .
 Primarum qualitatuum proprium est , humores sibi
 consimiles mox ac intra corpus susceptæ fuerint , vel
 mouere , alterare , rarefacere , condensare , vel asym-
 bola affectione vitare, corrumpere . Specificæ verò qua-
 litatis proprium est , per abditas semitas , antipathica
 quadam machinatione , principalium membrorum
 vitæ motusque officinas inuadere , apertum humori-
 bus bellum indicere , horrendisque symptomatum
 stragibus vniuersam Microcosmi Oeconomiam con-
 uellere , conuulsam exterminare . Atque hisce om-
 nis pestium differentium truculentia veluti duobus

Quibus qua-
 litatibus ope-
 ratur venena.

174 Sectio III. De Antidotis

Historia pe-
stis .

versata cardinibus , agit quod agit . Inter quas pri-
mum locum occupat pestis illa , quam à tumoribus
vel in inguine , vel sub axillis , vel circa aures pro-
tuberantibus buboniam appellant , triplici inguina-
riæ , axillariæ & paroticæ nomine insignita : cæteris
vti communior , ita notior . Hanc sequitur illa bu-
bonibus quidem expers , quæ tamen nunc carbuncu-
lis , anthracibusue , modò maculis nigris , liuidis ,
rubris , subirescentibus , iam vibicibus plagisque
corpus humanum conscribillandò mirum in modum
sæuit : pessima omnium illa , quæ omnibus & singulis
notis signisque in conspectum prodit . Sequuntur has
pestes nonnullæ , vti reconditoris proprietatis ita rario-
res quoque ; harum quædam putrefactiuo suo veneno
vti supra quoque cap. 9. retulimus correptos mox in-
tabum dissoluunt ; aliæ sudorifica seu hydrotica qua-
dam virtute , totam humorum massam in sudorem
resoluunt , vti Anglicus ille sudor , quo intra diei
naturalis spacium ea peste correpti enecabantur ; fue-
runt & aliæ stupefactiua quadam vi pollentes , quæ
correptos veluti sideratione quadam percussos omni
mox motu priuarent . Refert Cardanus sub Impe-
ratore Iustiniano in Asia pestem quandam inualuisse
ea proprietate imbutam , vt quos corripuisset , ij nul-
lum aliud antidotum expetere viderentur , quàm ver-
beribus ad sanguinem vsque inflictis , rigore naturæ
oppidò contrario , cruciari continuò , torquerique ;
causam huius fuisse existimo insolens & exoticum
quoddam veneni genus , quod cum ingentes per ex-
ter-

Mira pestis
proprietatis .

ter-

ternam corporis superficiem pruritus, ex adustiuæ
 bilis cfferuescentia, spirituumque æstuantium vel-
 licatione in humoribus intercutaneis causatos, exci-
 taret; neque vllum contra pruriginosam virulentiam
 remedium superesset, præter hoc vnicum, vt vide-
 licet, postquam corpus proprijs vnguibus dilaniat-
 sent, insuper & verbera ab alijs, acutissimis flagris
 inflicta succederent; vt hoc pacto doloris vehementiâ
 intolerabilis pruriginis impetus mitesceret. Fuit &
 alia ab Authoribus supracitatis notata pestis quæ cor-
 pus caustica quadam facultate ad ipsa vsque ossa,
 eroderet exederetque; Alia quæ homines ridendo
 mori compelleret. Sed hæc ex multis supra quoque
 relatis pauca sufficiant; restat modo vt portentoso-
 rum huiusmodi effectuum causas ampliùs explicemus;
 quod quidem non adeo difficilè futurum spero, vbi
 abditam prius nonnullorum venenorum naturam
 penitiùs expenderit.

Suppono itaque primo vti supra, elementorum
 substantiam sub certo maleficorum astrorum situ,
 spuria quadam & peregrina facultate imbui, quæ pri-
 mò aëri, deindè aqueo elemèto communicetur; & hoc
 tandem nothâ fætum miscellâ, terrestribus portioni-
 bus varia mistione coalitis eam inferere. Quæ deindè
 peregrina facultas, vel mineralibus deleteriæ quali-
 tatis succis, vel stirpibus syngenia qualitate præditis
 concredita, mox ac putredinem conceperint, vel in-
 fectum quoddam, vel virulentum anguem exclu-
 dat, ea, qua ipsum mixtum pollet, qualitate instru-
 ctum.

Prima pestis
 fundamenta .

176 Sectio III. De Antidotis

Omnis pu-
tredo, vel ve-
getabile aut
infectum vel
reptile ex-
cludit.

ctum . V. G. si putrilaginosum primigenium mix-
tum stupefactiua facultate imbutum fuerit ; pro re-
missione aut intensione virtutis , iam plantam , cuius-
modi Opium, Mandragora, Hyoscyamus, solanum
stramonium & similes hisce herbæ sunt, narcotica &
stupefactiua quadam vi, qua cerebri conceptacula
oppilentur, eaque ceruicis pars quam nucham vo-
cant, conuellatur, pollentem producet. Vel certè ani-
mal quoddam reptile, cuiusmodi Aspis, Afilus, ce-
raustes esse feruntur, quorum virulentissimus non
morsus duntaxat sed & vel halitus solus hominem
veluti attonitum, omni motus facultate priuat;
Quod si mixti virulenta substantia fuerit vel corro-
siva vel putrefactiua, aut humorum resolutiua, tunc
planta emerget eiusdem virtutis, cuiusmodi sunt
napellus, aconitum, cicuta &c. vel infectum quod-
dam, aut anguem eadem vi pollentem excludet. Idem
de omnibus alijs exoticis virtutibus præditis siue
plantis, siue serpentibus iudicium esto. Quod
enim Apium, quem Sardonicum risum vocant,
facit in homine, idem Cenchris virulenti serpentis
morsus in eodem præstat, idest ferali risu mori com-
pellit. Et quod stupefactiua vis in hyoscyamo,
solano, stramonio, hoc idem Aspidis morsus vel si-
deratiuus afflatus facit in homine. Adeoque quæ-
cunque venena similes effectus præstant, siue ea ex
vegetante siue sentiente natura emanauerint, illa
omnia eandem originis suæ causam habere censenda
sunt.

Risus Sardo-
nicus.

Ex quibus luculenter patet omnia illa siue vegetantia siue sentientia, quæ ex putri malignæ & delictiæ facultatis mixto sponte nascuntur, vti sunt omnia insecta & reptilia, exceptis tamen ijs, quæ in cæseo, lacte, aceto similibusque innoxijs vermibus innoxiaque putredine nascuntur, virulenta malignitate scaterere. Ex plantis eas quoque, quas natura ad malorum euitamentum vt plurimum in locis desertis putredine & fæore refertis, in quæ vel morticina aut cadauera conijci solent, consultò abdidit, venenatas esse; manifesto scæ argumente, venenatae quæcunque tandem illa fuerint, non nisi ex virulento mixtorum terrestrium contemperamento sub tali & tali putredinis combinatione coalito, tam in stirpibus, quàm animantibus oriri. Vt proinde qui hæc paucis insinuata potius, quàm explicata, sagaciori mentis oculo intropserit, ille sibi certò persuasum habeat, nullum tam exoticum veneni genus esse, cuius causas & rationes non sit assignaturus. Sed ad pestium differentium genesin reuertamur.

Dico itaque ex analogia quadam genesis venenorum, nos ad causam veneni in corpore humano, siue intrinsecùs, siue extrinsecùs geniti peruenire posse, tot tamque exoticorum symptomatum genitoris. Siquidem contingit nonnunquam, vt putredo virulenta & stupefactiua quadam virtute prædita primùm e terrestrium mixtorum quilibet, variaque sordidarum rerum illuic nata, quæ dum lætifero mineralium spirituum sætu turgent, vel in angues anima-

Z

ta,

Pestis eandem originem habet cum venenatis plantis & reptilibus.

Haec ex putri nascuntur ferè omnia venenata sūt.

Quam arte causas pestium inuestigare possimus.

178 Sectio III. De Antidotis

ta, vel in stirpes deriuata, memoratas res eadem qua ipsa pollet virtute imbuat; In homine verò siue huiusmodi herbis per incuriam sumptis, siue maligni aëris anguiumque virulento afflatu vitiati haustu, mox intra corpus putredinem similem ei à qua profluxit generet. Quoniam verò putredo summè contagiosa, verminosa sua fatura omniã inficit; tum enim, verò inde nascetur pestis illa siue erosiua, siue putrefactiua, siue denique stupefactiuã vi pollens, qua homines veluti siderati stupefiunt, tetanoque percussi tandem repentina propagatione ad alios traducta, conficiantur. Similem pestem in Ægypto subindè vigere Prosper Alpinus narrat, cuius quidem aliam causam non esse putat, quàm malignæ post Nilii incrementum putredinis reliquias; quæ solis æstu percussæ, Aspides innumeras excludat, è quorum virulento siue viuarum, siue putrefactarum halitu aër infectus & ab hominibus haustus, eam quam descripsimus pestem disseminet; cui & in hoc vnice subscribo. Vide quæ supra Sect. I. cap. 9. de peste Neapolitana vulgò malè in canna, hisce non incongrua recitauimus. Pari pacto Anglicus sudor putredine quadam pollebat eius facultatis, qua tota humorum massã in sudorem resoluta, copioso contagiosoque sudoris profluuiio homines breui expediret, qua & Hydrum, quem & chelydrum vocant certum serpentis genus instructum esse refert Plinius, & Aldrouandus; pestis verò illa quæ apertis totius sanguinæ massæ cataractis, incessabili cruoris profluuiio homi.

Pestis in Ægypto narcotice vi pollens & causa eius.

Sudoris Anglici causa.

homines, teste Cardano, conficiebat, eadem id vir-
 tute præstitisse censei debet, qua Hæmanthes her-
 ba, vel Hæmorrhoidis serpens, quorum illa incautè
 sumpta, hic inflictò morfu vulnere hominem irreme-
 diabili sanguinis cataclysmo enecat. Quæ & ex an-
 nalibus Americanis Prouinciæ Noui regni Soc. no-
 stræ scitè comprobantur. Ferunt enim in Quitensi
 prouincia cælo sereno nonnunquam in ipso aëre ver-
 mes quosdam excludi, qui in terram lapsi in angues
 vertuntur bicaudatos, ea qualitate imbutos, vt quem-
 cunque momorderint, eum statim resolutis sangui-
 nis ostijs, non tantùm ex omnibus naturæ orificijs, sed
 & per ipsos poros cruorem profundere vsque ad vlti-
 mum hominis exitium cogant, nullo adhuc contra
 tam immane malum inuento remedio.

Pestis resolu-
 cius sanguinis

Mira angui-
 natura.

Hiscæ coronidis loco addendum censui exem-
 plum ad propositum nobis argumentum stabilien-
 dum mirè opportunum. Ab annis circiter triginta
 vti ex relatione fide dignorum percepi, Puella quæ-
 dam Duacensis, cum insolito quodam & prorsus exo-
 tico tumore, qui tergori eius infederat, aggrauata diu
 multumque ingenti doloris sensu conflictata fuisset;
 ac nil proficientibus medicamentis demùm in tantam
 atrophiam incidisset, vt vix ossibus amplius hæreret;
 ecce mirum dictu tumor dorsualis fætu iam dudum
 animato grauidus mox ceu ex ouo quodam ruptâ te-
 stâ, virulentum bufonem omnibus præsentibus rei
 nouitate attonitis, exclusit. Hoc verò editum exitia-
 lis partus monstrum non ita multo post tempore su-

nesta recompensatione mortem intulit ei, quæ eidem
 alimenta subministrando vitam dederat. Historiam
 non eleganti minus quàm arguto decastico descri-
 psit eximius Soc. nostræ philologus P. Hieronymus
 Petruccius quod subiungo.

Duacensis intra dorsum Puellæ genitus Bufo

Lecca fuit Virgo : genuit sub tergo Ranam :

Ranarum genitrix Lecca , lacuna fuit .

Enecat exsuctam tumefacta Rubeta parentem ;

Nata ferox , matri parcere debueras .

Sic Matrem perimit Nero ; non è Virgine nata hac ;

Nata tuo , Nero , de corde Rubeta fuit .

Agrippina suum scelus est confessa ; Neronem

Quæ peperit Mater , debuit illa mori ;

Nullum impune malum paritur . Lex certa . Rubetam

Quæ peperit Virgo , digna perire fuit .

Sed vt ad institutum reuertamur . Quæritur unde-
 nam hic Bufo ? aut ex quibus suis intra humanam
 carnem natales sortitus sit ? dices forsan ea ratione ,
 qua intra stomachum nonnullorum serpentes ranas-
 que ex aquæ eorundem animalium fetura infecto potu
 enatas Schenkius enarrat . Certe hoc vti facile conci-
 pi potest, ita abstrusioris causæ scrutinio non indiget .
 Sed alterum torquet, quomodo intra intercutaneum
 videlicet dorsi recessum rubeta nasci potuerit ; quod
 modò paucis explicandum duxi .

Indusium puella forsan à fordibus iam elutum
 exter-

extersumque in herbescentem humum insolationis
 causa, more lotricibus solito, extenderat, siue verò
 gramen substratum ex virulento bufonis cuiusdam
 incubitu halituque, aut spermatico humore, siue
 eiusdem supra indusium irrepentis emissa fœtura in-
 sectum fuerit, perinde est, certè utroque modo inte-
 rula veneno bufonio imbui, contaminarique potuit.
 Quod deinde corpori appositum indusium, uti viru-
 lento rubetæ toxico spermatica vi pollente infectum
 erat, ita sese per poros calore apertos concepta fœtura
 altius insinuante, successu temporis tandem intra-
 cutim veluti iacto semine in proximè dispositam ma-
 teriem, eiusdem speciei cum bufone, è cuius emana-
 rat seminario, animal exortum est. Atque hanc ego
 nati intra dorsum puellæ Bufonis causam, saluo alio-
 rum iudicio existimem?

Verùm de venenorum omnium genesi morbo-
 rumque differentiis inde resultantibus, ex professo,
 Deo dante, & quam vberimè in mundo subterraneo
 tractabimus. Quare ex hisce ita deductis, luce meridia-
 na clariùs patet, omnes prorsus morbos, vel ex pro-
 priorum humorù corruptela, vel ex diuersi nutrimen-
 ti latente quadam & variè combinata pultredine con-
 taminati assumptione oriri; Quæ quidem si conta-
 gionis fuerit expers, pro diuersa peccantis humoris
 constitutione sporadicos omnis generis morbos ge-
 nerabit; Si vero ex loci peculiari proprietate proue-
 nerit Endemios. Si denique summè contagiosa
 fuerit, tum ecce pro diuersa putredinis statu, diuer-
 sos

182 Sectio III. De Antidotis

hos quoque epidemios morbos quas pestes appella-
mus, causabit. Iam verò superest, ut num-
contra tantam malignantis naturæ in-
clementiam antidotum ap-
propriatum assi-
gnari
queat, & quodnam il-
lut sit, aperia-
mus.

CAPVT IV.

*Galenus curanda pestis methodus breuiter
descripta.*

MAGNÆ in re medica consideratio-
nis esse temperamenti cui vis proprij
exactam notitiam, nemo nescit qua
deficiente, omnis merito Medicorum
labor & industria in irritum cadit,
Hinc Galenus sublimis ingenij vir
summa sane ratione & iudicio hominibus tempore
pestis, si quod eius iam vestigium appareat, sangui-
nis per phlebotomiam emissionem subueniendum cen-
suit, præmissa tamen corporis à superflua humorum
perniciosorum, quibus ad pestem contrahendam
nihil magis opportunum esse potest, euacuatione. Si
itaque corpora dicta humorum superfluitate grauen-
tur; illa appropriatis catharticis purganda; sanguis,
non è venis tantum, sed & intercutaneus per cucur-
bitulas, quin & per venas, quas hæmorrhoidales vo-
cant, hirudinum tractu, suctuque eliciendus. Hoc
tamen te notare velim, corpori iam pestifera lue in-
fecto, sanguinique dominante truculento hospite,
tantùm abesse, vt phlebotomia quicquam ad sanita-
tem conducat, vt potius ex perturbatione sanguinis
tantocys, vtpote tota sanguinis massa per luem ad-
uen-

Purgatio.

Sanguinis
emissio.

Infectis iam
peste phlebo-
tomia noxia.

184 Sectio III. De Antidotis

uentitiam vitiata, mortem acceleret. De statu itaque hominis, quo pestis necdum maturuit, sed nonnulla tantum sui vestigia demonstrat, hæc dicta velim, quod & de corporis euacuatione intelligat. Lector. Cauteria præpotens esse ad vitandam pestem remedium omnes ferè fatentur Galeni sectatores; ita quidem, vt quod Mercurialis de peste Veneta, id ego de Romana, quantum ex Medicorum fide dignorum relatione mihi innotuit, asseuerare queam, nullum huiusmodi naturæ signatum spiraculis, peste inuasum fuisse, nisi forsitan nonnullos dissolutionis vitæ, Epicuri de grege Porcos. Quosdam tamen inuafos continuis inguinum, femorum, brachiorumque frictionibus adhibitis, insidiantis veneni impetum, per cauteria tandem eduxisse. Noui Medicum, dum Nosodochio in pestiferorum curam deputaretur, quinque sibi prius cauterijs inuafis, alijsque præseruatiuis instructum, iuncta imperterriti pectoris magnanimitate, inter medios morientium cætus, integrum incolumemque semper constitisse. Sunt & Medici qui peste iam infectis vltimum remedium existiment, Cantharidum applicationem, compluresque hoc medio, potentique medicamento efficacia, veneni pestiferi vi à cordis arce auulsâ, pristinae sanitati restitutos; quod non improbo. Sed ad cathartica remedia reuertor. Corpori itaque euacuando oportunam nonnulli Galenici triferam persicam putant, alij Pilulas Abensinae; Quidam Rusi pilulas ex myrrha & Aloe compositas, quorum vtrumque & putre-

Causticorum
utilitas.

Cantharidii
vsus vulgum
prodest.

Remedia ca-
thartica.

putredini resistere , & vitiosos humores attractos, per secessum euoluere nouimus : semper tamen respectu ad temperamentum habito; calidioris enim constitutionis temperamentis dari non expedit, sed humidioris duntaxat, vti fæminis, pueris, idque tempore hyberno, alijsque inter æstatem hyememque, intermedijs temporum stationibus.

His succenturiantur à melioris notæ Galenicis prophylactica maximè proficua; conseruæ ex radice, quam Scorzaneram vocant, aut ex oxali, pimpinella, Angelica, saccharoue conditis rosis vnà cum bolo Armena; Aqua Theriacalis, confectio hyacinthi, & similia innumera. Galenus magnam vim scordio contra pestiferam luem tribuit, siquidem drachmæ pondere prius in pollinem redactum, & vino, iuri, decoctoue eiusdem mistum, putredini siquid aliud, resistere historia quadam confirmat; qua quotquot ex cadaueribus hominum in prælio occumbentium herbæ huiusmodi incubuisse reperta fuerant, ab omni putredinis violentia immunia fuisse refert. Hisce accenset Theophrastus Spiritum vitrioli vnà cum aqua ex oxali seu acetosa extracta, sudandi gratia assumptum; sunt enim tria in vitriolo consideratione dignissima, quibus virulentus hospes omnino proster-nitur, extinguiturque. Siccitate sua naturæ peregrina putredo exeditur; astringendi verò vi laxatarum partium colligatio roburque ad externam vim propulsandam conceditur, tandem vi caloris natiui, externus adueniens calor prorsus superatur.

Prophylacti-
ca.

Scordium pe-
sti contrariū.

Spiritus vi-
trioli.

186 Sectio III. De Antidotis

Allium pesti
resistit.

Singulare à nonnullis habetur remedium semen Hederæ in puluerem redactum, & vnius drachmæ dosi cum appropriatis aquis cardui benedicti, aut pimpinellæ assumptum, quibus alij iungunt allium non ab Hippocrate tantum & Galeno, sed & omnibus modernis medicis, veluti pesti propulsandæ opportunissimum remedium omni laude celebratum; nec immeritò, quantum enim venenum persequatur, vel ad primum eius odorem venenatorum animalium fuga sat superque testatur. Vnde haud incongruè eam ob causam Rusticorum Theriaca nuncupata est. Addimus hisce Colophonis loco Granorum Iuniperi extractum vera Borealium regionum Theriaca; sic autem fit; accipiunt ex quam optimè maturis Iuniperi granis octo vel decem libras, quas in vino potenti & generoso 12. horarum intervallo macerant; excepta ad ebullitionem coquunt, deinde in puluerem redacta per setacetum cribrant, hoc peracto quotidie ex ijs 2. aut 3. drachmas in vino assumunt, insigni sanè (vti experientia docuit) in suspectis temporibus emolumento.

Iuniperi ex-
tractum.

Pestis duplex
interna & ex-
terna.

Notandum hoc loco duplicem à Galeno pestem statui, internam vnã, alteram externam, illa intra corpora grassatur, hæc foris negotiatur, clam enim prorumpens, sub cute pustulas, furunculos, apostemata, carbones, bubonesque pestiferos generat. Vtriusque cura quomodo auspicanda sit iuxta Galenicorum placita, paucis aperio. Pestis interna cura in duobus potissimum consistit, primo vt concepto veneno
fræ-

frænum Bezoarticorum antidotorum efficaciâ ini-
 ciatur, quibus virus & cohibetur, & foras dispelli-
 tur. Secundo symptomata, quæ sunt deliquia, ar-
 dor, angina, laterum punctiones, dispnæa seu anhe-
 litus difficultas, deliria, vomitus & ventris solutio,
 compesci debent singula appropriatis remedijs, quæ
 scitè in suo Bezoarticorum Ternario descripta, & à
 nobili medico Angelo Sala præscripta Lector con-
 sultat.

Porro in peste externa aposternatum extrinseco-
 productrice dux curationis species occurrunt, vna
 physica interna concernit viscera, & cordis officinam
 ab imminente veneno defendit, illudque à centro ad
 circumferentiam, vel quorsum natura voluerit, ex-
 pellit. Altera Chirurgica, quæ in externis vlcerum
 supramemoratorû exanthematis curandis occupatur,
 vt venenum à topicis attractum remedijs à regressu
 intercipiatur, pars affecta ab humorum confluxu præ-
 feruetur, materia cruda adhuc & contumax ad matu-
 ritatem reducatur, matura vero aperiat, peccantis
 materiæ supputatio promoueatur, digestaque tandem
 mundetur consolideturque, & sic tandem omnia ad
 perfectam sanationem Chirurgica manu perducan-
 tur.

Quomodo
 Chirurgi ope
 externa pestis
 curanda.

E quibus patet, curationem Chirurgicam pro
 varijs externorum affectuum differentijs variandam
 esse; quorum 3. potissimum in infectis sese sistunt,
 primò, glandulæ inter cutem & carnem mobiles.
 Secundò tumores maiusculi duri renitentes absque

188 Sectio III. De Antidotis

Quomodo eu-
randa apofte-
mata pestife-
ra.

suppuratione . Tertio apoftemata fordida , excrementitia quadam , malignâ , virulentaque materiâ tumida , quæ anthraces , carbones bubonesque pestiferi passim vocâtur . Pro primi generis glandulis & tumoribus ; emplastris vtendum , quæ duritiem difficulter supputabilem ad mollitiem maturitatemque sectioni aptam disponant . In Anthracibus , & carbunculis , bubonibusque ijs emplastris subueniendum , quæ excessiuum partis affectæ calorem & dolorem mitigent ; scarificatio circumcirca ad suppurationem promouendam adhibenda est ; Quanam verò industria , aut ex quibus ingredientibus dicta emplastra conficienda sint , vti meam excedit professionem , ita ijs diutius describendis superuacaneum esse ratus sum ; qui

verò horum arcanorum desiderio tenen-

tur , hi memoratum à nobis Ange-

lum Salam eximium Medi-

sum , qui in tractatu , qui

Ternarius Bezoar-

dicorum di-

citur ;

si quis alius , scite sanè & pe-

ritè ea descripsit , con-

sulant.

CAPUT V.

De prophylacticis nonnullis confortantibus.

PROPHYLACTICA siue præferuatiua ea dicuntur medicamenta, quæ hominem contra morborum insultus muniunt & defendunt; quorum munus est, cor vitale spirituum regnum contra omnes malignantium humorum technas corroborare, eidem nouas semper & nouas spirituum copias subministrare; hoc enim suo in regno generosè persistente, inimica potestas tanto muniminum apparatu repulsa, mox statione cedit sua, palmasque generoso Archæo concedet: vbi tamen notes velim, in homine solidæ & validæ constitutionis prophylactica nullum locum habere, cum non habeat, contra quod nitatur inimicum agmen; imò talibus subinde adeò nociua esse, vt qui prius quàm optimè valebat, is per continuatum prophylacticorum vsum naturalis constitutionis temperiem facile peruertat; ijs verò, qui humorum prauorum colluue exuberant, iamque prodromas pestis immaturæ copias sentiunt, prophylacticorum subsidium omninò necessarium putem, vt cor contra tot insidias corroboratum, & ijs resistere, & eas penitus exterminare possit.

Quibus prophylactica conducant.

190 Sectio III. De Antidotis

Prophylactica
publica & pri-
uata.

possit. Sunt porrò prophylactica adhibenda in duplicem vsum; quorum prior spectat priuatum, alter publicum bonum. Finis prophylacticorum in priuato homine est, conseruatio indiuidui à pestis contagione: finis in publico est expurgatio aeris pestiferi, ex quo veluti ex seminario quodam malorum omnium germina repullulant, de quibus omnibus ordine nonnihil dicendum.

Gal. de ratio-
ne virtus.

Non ignoro varia à Medicis præscribi præseruationis contra pestem munimina incomparabilem Galenam secuti, quæ plerumque in tribus consistunt: primò in moderata dieta; Secundò in variarum plantarum aromatatumque *αιτιλιμων* compositione. Tertiò in varijs pentaculis & amuletis, quæ brachijs, pectoris aut cordis regioni applicare contra pestem solent. Moderatam dietam plurimum ad pestem vitandam Galeno teste conferre, nullus est, qui dubitare possit, cum nemo ferè ex melioribus Medicis sit, qui eam non approbet, tanquam necessariam non solum ad vitandam pestem, sed & ad omnis generis morbos eliminandos: Corpus enim per intemperantiam plethorâ turgens, dici vix potest, quàm aptum se dispositumq; subiectum ad pestem contrahendam exhibeat; quemadmodum enim fomes ignem ex scintillis è silice excussis mox concipit, ita tempore pestis corpus malignis humoribus refertum, Vnde vnanimi Medicorum consensu, corpora, vti supra, in Galenica doctrina ostendimus, appropriatis purganda catharticis & diaphoreticis; cauteria inurenda,

Cura pestis
ordinaria.

ut malitiosus vapor veluti per caminos quosdam & spiracula eductus à vitalibus membris imminentis virulentiae periculo circumdati diuertatur : Munditiei tum corporis proprii, tum cubiculi cura summa, habenda, & hisce similia, de quibus Medici integra contexuerunt volumina; ut proinde superfluum iudicem, ijs diutiùs immorari.

Secundò sunt variae prophylacticorum compositiones, quibus cum plena sint omnium eorum, qui de peste scripserunt, monumenta, rem actamagam, si me in rem adeò tritam immisero. Verùm compositiones, quando non summo iudicio & artis Medicæ peritiâ fiunt, nonnunquam plus nocenti, quàm adiuventi contulisse experientia docuit. Sed obijcies.

Cardiaca pleraque sunt & bezoartica, ergo non possunt non summum habere vigorem ad cor contra inimicas potestates corroborandum. Fateor, ita esse, si iuxta naturalem subiecti constitutionem & temperiem accommodata præbeantur: sed ut omnibus promiscuè exhibeantur, nullo, certè ad illis vtentium temperamentum habito respectu, sicuti inutilem ita etiam periculosam existimem; cum quod vni prodesse potest, id alteri obsit, & contrà.

Cardiaca subinde profunt subinde nocent.

Quare ego consultiùs simplicia medicamenta adhibenda putem; Cùm enim natura, ea in fines eiusmodi creauerit; certum est, illa ritè sumpta effectum suum sine vlla aliorum commistione naturaliter consequi posse: siquidem vti benigna mater natura omnibus prodesse voluit, ita summa quoque prouiden-

Simplicium autilitas innoxia.

192 Sectio III. De Antidotis

uidentia vbique locorum produxit ea, quæ & facile reperirentur, & hominem in necessitate constitutum ab imminente malo liberarent. O quàm infelicem sortem nacti fuissent rerum omnium inopes, si non nisi longo pretiosissimarum specierum catalogo, à tanta inimicæ potestatis sæuitie, ijs immunitas promitteretur. Sicuti enim natura in vnum tendens perpetuò vnitatem sectatur, ita & simplicitatem amasse videtur, iuxta illud, *frustra fit per plura, &c.* in Scholis notum. Simplicia itaque præ reliquis in prophylactica assumenda esse, saluo meliorum iudicio, existimo. Quænam verò illa sint, & quomodo vsurpanda, tempus est, vt aperiã.

Simplicia pestis antidota.

In Classe simplicium vegetabilium, appropriatâ contra pestem virtute pollentium, potissimum septem magnæ virtutis esse probantur à melioris notæ Medicis; scilicet, Hypericon, Vincetoxicum, Enula siue Helenium, Dictamnus, Aristrologia, Laureola, Raphanus syluestris. Quæ omnes herbæ mira sanè ex insita illis quadam & specifica qualitate venena arcent & repellunt; & tametsi hæ quouis modo sumi queant, meliorem tamen effectum præstabunt, si in salem chymica arte præparatum resoluantur; hic enim virtute tota sibi concentrata, in iusculo, ieiuno stomacho sumptus, quantitate, quam apex cultri contineat, mirum est contra venena & potissimum pestem antidotum. Hisce succedunt aliæ, quæ ad præcedentes virtute proximè accedunt, & sunt: Ruta communis, aut altera species ruta Capraria

præria dicta, tormentilla, pimpinella, zedoaria, scordium, angelica, seu quam Carolinam vulgò vocant, & Scörzonera: quæ vel in salem elaboratæ, vel in pulveres contritæ, vel in succos coactæ, in iusculo, vel in aqua propria ab vnoquoque sumi poterunt.

Ex terrestribus verò mira quadam contra pestem proprietate pollent, Terra sigillata, siue bolus Armena, cornu cerui vstum, spodium & similia.

Ex Terrestribus prophylactica.

Ex Aromaticis Aloë, cinnamomum, nux myristica, myrrha; quæ tamen non tam contra pestem appropriata remedia sunt, quam quod cordi robur & resistendi virtutem addant: Si enim virus pestiferum intus sumptum sui vigore veneni præualeat, tantum abest, vt quicquam subsidij conferant, vt potius omnia dicta in sui substantiam conuertat.

Ex Aromaticis.

Quodnam verò illud potentissimum efficacissimumq; pestis antidotum esse possit, varij variè tradiderunt. Quidam existimauerunt, illud esse debere quidpiam ex mineralis aut vegetabilis sentientisue naturæ penuario depromptum.

Pestis etiam bezoartica in sui naturam mutat.

Nonnulli pentacula siue amuleta quædam excogitarunt, vt zenexeton Paracelsi, cui magnam pesti propulsandæ virtutem inesse multi putant; sed quoniam id ipsum immensis superstitionibus refertum est, ei quoque à nemine fidem adhiberi velim; cum similia vix vnquam sine expresso aut implicito pacto Diaboli effectus suos fortiantur.

Quodnam sit antidotum pesti appropriatum.

Quidam confugiunt ad nescio quæ amuleta sacra, varijs litteris, characteribus, crucibusque intricata, quibus Deum Opt. Max. tanquam ab insubili signa cogi posse

Amuleta supersticiosa vitanda.

194 Sectio III. De Antidotis

posse arbitrantur: Sed hæc vti impia sunt, sic à S. Romana Ecclesia merito tanquam innumeris diaboli illusionibus exposita, proscripta sunt. E quibus hic in gratiam Lectoris vnum sat superque iam notum vulgatumque apponam, vt fraudibus cognitis ab huiusmodi maleficatorum hominum inuentionibus quisque abstineat.

Sic igitur se habet

† Z † D. I. A. † B. I. Z. † S. A. B. † Z † H. G. E. † B. E. R. S.

Quorum characterum hanc aiunt esse explicationem.

- Amuletum su-
perstitiosum.*
- † *Cruce Christi salua me.*
  - Z. *Zelus domus Dei libera me.*
  - † *Cruce Christi vincit & regnat, per lignum Crucis libera me Domine ab hac peste.*
  - D. *Deus Deus meus expelle pestem de loco isto & libera me*
  - I. *In manus tuas Domine commendo animam meam, & corpus meum.*
  - A. *Ante calum & terram Deus erat, & Deus potens est liberare me ab hac peste.*
  - † *Cruce Christi potens est ad expellendam pestem à loco isto.*
- Et ita de reliquis.*

Hoc itaque est celebre illud amuletum contra
pe-

pestem, quod à nescio quo Græco Archiepiscopo, tanquam sacrosanctum, & mirificæ virtutis arcanum euulgatum aiunt; quod quicumque portauerit, illum infallibili diuinæ gratiæ protectione ab omni pestifero afflatu immunem futurum, perperam sibi persuadent.

Verùm cum id scriptum eiusdem omnino formæ sit, cum innumeris alijs, quæ hominibus maleferiatis & cum Dæmone pactum habentibus, ad alios effectus similes, impiè cuduntur & supersticiosè adhibentur: dicendum id prorsus suspectum atque scandalum plenum esse, eaque propter, eius usum cauendum esse. Nec refert quod eius amuleti characteres sic explicari possint, ut sint versuum quorundam psalmodum, similibusque precum initiales litteræ. Nam præterquam quod iidem characteres per se ipsos ad id indeterminati sint, possintque à Demonis ministris eiusmodi amuleta cudentibus in sensum prorsus oppositum detorqueri; adhuc tamen ex hoc talis amuleti usus reprobandus est, quod eo modo nudis characteribus & crucibus consignatum, & in corpore gestatum, exinde insignem & singularem, aut certam vim ad effectus suos habere supersticiosè existimetur. Vti vberime in *Magia Egyptiorum* tom. 2. ostendo, & scitè quoque comprobatur in suo *Medico politico catholico*, fol. 150. doctissimus Hieronymus Bardius Theologiæ & Medicinæ vtriusque Doctor.

CAPUT VI.

*Nonnullorum CHYMICA pestis
curanda ratio.*

Natura in
perpetua cō-
trariorum lu-
cta versatur.

Sympathia &
antipathia re-
rum.

PROPRIVM Naturæ est, uti supra dicere cœpimus; contrariorum lucta gaudere; litibus & dissidijs rerum operationes suas ad insignes effectus producendos instituire: Hinc posito vno contrariorum, alterum poni necesse est, uti Scholæ loquuntur. Nullum latet in natura rerum toxicum adeò truculentum, quod non statim antagonistam reperiat ferocienti naturæ contrarium, venenique destructivum; quæ quidem non tantum considerari possunt in rebus specie differenti- bus; uti in thora & anthora, in filice & arundine, in simia & testudine, in agnō & lupo; similibusque rerum dissidentium viribus operationibusque; Sed vel ipsum animal toxicum turgidum secum portat & intra se continet seminaria quædam veneni proprii destructiva. Hinc vipera à se morfu intoxicatos, proprio substantiæ suæ vigore sanat; scorpius intritus vulneri, quod morfu effecerat, venenum, quod vulneri infuderat, ad se retrahit. Canis rabidi vulnus alijs inflictum, tutius non curatur, quàm hepatis canini esu; & sic de singulis idem iudicium esto. Quoniam igitur

igitur pestiferum virus omnium, ob summam sibi
 semper adiunctam contagionis necessitatem, perni-
 ciosissimum est; fieri sanè non posse videtur, quin
 prouida natura huiusmodi veneno singulare quod-
 dam & appropriatum antidotum contrapofuerit; qua-
 le tamen illud sit, quam multi quæsiuerunt tam pauci
 inuenerunt. Nonnulli illud in mineralibus inueniri
 posse putarunt: Vnde illud primò in Mercurio &
 Arsenico tentarunt, ob nescio, quam rationem, qua
 insita quadam sibi vi pestis venenum trahere sibi per-
 suadent: pessimum sanè consilium. Qui nouit ma-
 lignam Mercurij indolem vel post exiguam calefa-
 ctionem, is plus illam damni adferre, quàm emolu-
 menti asserere cogetur; & experientia docet, Mercuri-
 um calamo iclusum, ac supra nudam carnem ge-
 statum, simul ac rarefactus incaluerit, malitiam suam
 mox furtiua quadam negotiatione prodere, quarum
 prima est, ventrem soluere; secunda conuulsionem
 neruorum causare: gingiuas inuadere & rosua sua
 virtute omnia infestare. Si quis tamen nobis oppo-
 nat, Mercurium calamo inclusum, virtutem suam
 diffundere non posse; is valdè hallucinabitur; Cùm
 adeò subtilis exhalationis sit, vt per insensibiles etiam
 calami poros virtutem suam intra ipsa viscera propa-
 get. Ac si illud detur transpirationem scilicet per cala-
 mi poros fieri non posse; pari ratione assero, nullum
 quoque eum in trahendo pestis viru effectum sortiri
 posse; cum duo corpora sympathica aut antipathica
 effectum suum obtinere nunquam possint, nisi ita sibi
 inui-

Natura om-
 nibus morbis
 medium con-
 stituit.

An Mercuri-
 us pesti p o-
 stigandæ ap-
 tum remediū.

198 Sectio III. De Antidotis

Effectus Mer-
curij.

Arsenicale
amuletum
perniciosum.

inuicem applicata fuerint, vt vnum radijs virtutis suæ, alterum contingat reciproca radiorum communicatione; esset enim cæteroquin otiosa vis & euanida: Aget itaque Mercurius calore natiuo gestantis rarefactus, & in vaporem quadantenus resolutus, & agendo ea in corpore humano efficiet, quæ eius naturæ & proprietati congrua & quàm maximè consentanea sunt; proprium autem est ei, relaxare intestina, neruos conuellere, siccare medullas ossium, & tandem giugiuas similiaque hisce putrefacere; quæ vt naturæ inimica sunt, ita omnibus velis remisque vitanda. Nemini itaque suaserim, vt huiusmodi plenum alea antidotum siue calamo inclusum, siue sericis inuolucris vestitum, siue quacunque alia ratione adornatum inconsultiùs gestet; quamuis enim primis statim diebus effectum perniciosum quispiã non sentiat, frequenti tamen vltu & successu temporis, vera esse, quæ dixi reperiet. Peius autem id, quod ex Arsenico conficitur amuletum, antidotium est, ob insignem veneni sub eo latentis deleteriæ virtutis magna interimendi facultate pollentis virulentiam; Cordi enim quàm maximè obest, spirituum officinam potissimum virulento suo æstu infestans respirandi difficultatem inducit, vertiginem efficit & scotomiam, vt proinde mirari satis uon possim, quod eorum fuerit Medicorum incitamentum; vt hominem, tam phanatico antidoto, tot ac tantis periculis & symptomatis forsan peste peioribus exponerent. Metallica, itaque venena pesti remouendæ nullum efficax remedium

dium præbere possunt, cum nulla cum vitals morbo innanimatis similitudo intercedat : gaudent enim omnia suis similibus intra eosdem naturæ gradus constitutis ; quemadmodum qui vegetabili naturæ in arte chymica ad fixationes vtuntur, nunquam ad desideratum scopum, repugnante naturæ diuersitate, pertingent : sed vaporibus metallicis ad arcanam naturæ similitudinem, vt effectus consequatur, operatio instituenda est. Sed iam ad nostrum institutum reuertamur.

Videamus itaque, quodnam illud appropriatum contra communem & ordinariam pestem antidotum, & quidnam aut quam tandem virtute ferociæ draconis virulentissimi, cuiusmodi pestis est, resistere possit. Nonnulli ingeniosi, & libris editis non ignobiles Medici, dicunt hoc antidotum non aliud esse quàm Bufonis substantiam: quibus ego multis rationibus inductus etiamsi subscribam; minimè tamen naturam rerum tam arctis claustris restrictam puto, vt præter hoc non alia in occulto eius sinu hominum saluti cum primas necessaria condita teneat contra pestem antidota. Verum vt natura & proprietates xenexeti Bufonij luculentius patefiant paulo altius de ijs ordiri visum est, sic tamen, vt in eius xenexeti conficiendi ratione tradenda, non tam meam, quàm eorum quos indicaui, sententiam exponam; rem omnem (vt par est) peritiorum ac melius sentientium iudicio subijciendo.

Bufo, vel quod idem est, Rana venenosa, ex

eo-

Antidotum
specificum
contra pestem
Bufo est.

Bufonis de-
scriptio.

eorum est genere, quã è putrido terræ mucore generã-
tur, animal est plenum veneno, vt non immeritò ter-
restris toxici & contagiosæ virulentix bursa magnetica
dici possit; Vnde vel ipso horrido suo aspectu, tu-
mido membrorum ductu, oculorum truculentia, &
funesto faucium hiatu, nulli non formidinem vel ad-
primum aspectum incutiat; tardissimum est ad am-
bulandum, vnde Saturni se sobolem esse demonstrat;
tumida & tuberosa pelle, veneni quod continet, vi-
rulentiam signat; fætore lethifero, halituque suo abo-
minabili, dum & plantas & animalia conficit, nescio
quid cum peste commune habet; tanto in hominem
odio est, vt suspensus & verberatus ab homine præ-
nimia in illum rabie moriatur; Vnde homini maxi-
mè insidiatur, dum eum oculorum halitiosa viru-
lencia afflatuque exitiali omnibus modis siderare niti-
tur; & quoniam dissitum non semper oportuno aspe-
ctu adoriri potest, hinc naturali sibi insito liquore,
lotioque virulentissimo, quod in disditos vibrat, ho-
minem aggreditur, vt vel hoc pacto rabiem suã satiet;
proindeq; maximè admirari liceat abditum naturæ
consilium, dum vel maximè pestiferum animal, pestis
tamen antidotum ritè præparatum hominum neces-
sitati constituerit, atque adeò occultis naturæ chara-
cterismis signaturisq; in eo pestis naturam & proprieta-
tes expresserit. Hinc sequentia formant confectaria. Est
pestis morbus epidemicus, quem ranarum bufonum-
que pullulantium multitudo vt plurimam præannun-
ciat: luculentum sanè indicium, bufones ex pestife-

Analogia pe-
stem inter &
bufonem.

ra materia mucosaque; siue ex influxu caelesti, siue
 alijs de causis terræ insitis, nasci, & veluti in quan-
 dam veneni bursam animari, eiusdemque attractu
 continuo nutriri & viuere: Efficit pestis nescio quæ
 exanthemata, tubera, bubones, vibices, maculas, quæ
 omnia in tuberosa bufonis pelle vibicibus & maculis
 variè distincta expressè signantur. Pestis generat
 vermes omnium Medicorum testimonio, propter
 excellentem putredinem; generat & eos bufo in pro-
 prio suo corpore, potissimum in capite. Cuius rei
 vt veritas luculentius pateat; hîc testimonium Hel-
 montij adducemus, qui remi ita se habere, vario ex-
 perimento comperit; & est res notatu dignissima.
 Dein, inquit, Iulio mense, decrescente Luna, veteres
 bufones cepi, quorum oculi albis scatebant vermibus, ni-
 grisque capitibus prominentes, adeo vt vterque oculus
 totus in vermes transformatus esset, fortassis 50 nume-
 ro. In vtroque oculorum foramine vermes erant den-
 sè compacti, quorum capita foras prominebant, & quo-
 ties aliquis egredi vel prominere conaretur, statim bufo
 apposita manu egressum vetabat; hos autem bufones ad
 vomendum coactos, vti dixi, per suspensionem, re-
 peri dare excellentissimum genexeton siue amuletum;
 vermes autem in patinam ceream deciduam, simulque quod
 per vomitum reiecit in trochiscos paruos redegi; additò
 bufonis caduere è cerea patina; gestati autem trochisci
 ad mammam sinistram, arcebant contagium; & loco
 infecto alligati, statim virus extrahabant, erantque
 trochisci promptiores, & validiores, si in usum aliquo-

Bufo macula-
 rus est & ver-
 mes generat.

In tract. de pe-
 ste qui & eu-
 mulus pestis
 dicitur.

Historia me-
 morabilis.

202 Sectio III. De Antidotis

ties venissent, quam recentiores; reperi autem hoc amuletum pro peste longè validissimum. Hæc Helmontius.

Terrorem incutit Bufo.

Antipathia pestis, curandæ fundamentum.

Quanam actione bufonis substantia pestem curet.

Porro sicuti pestifera lue infecti ingentem terrorem obuiantibus incutiunt, ita bufo hominibus obuius: est enim naturale quoddam bufonis in hominem odium, quo eum modis omnibus perditum vult, tantò quidem vehementius, quantò is ab homine asperius fuerit tractatus, ac verberatione sæuius exagitatus; atque hoc est sympathicæ actionis fundamentum, quo ex appetitu naturali bufo homini per veneni sui diffusionem nocere desiderat, & dum sibi prorsus simile iam in homine per pestem infecto, in mumiali fermento hospitans reperit, illud is humano corpori applicatus, ea præparatione, quam paulò post exponemus, tanquam sibi *ουξένιον* & appropriatum mox iterum in se per attractum deriuat; terrorem ex peste conceptum, & in Archæi idea latentem destruit, terrore hominis sibi proprio; atque hic appetitus insitus non in viuo tantum animalis, sed & eandem hanc sibi insitam vim in mortuo & variè præparato conseruat. Hinc admirandum fanè arcanum & paucis notum illud putant; Quòd sympathica quadam vi, haud secus ac magnes ferrum sub debita distantia positum mox commouet, & commotum ad se trahit; ita bufonis amuletum, homini quidem inimicum, amicum verò sibi, mox ac vim pestis in corpore alicubi stabulantem sentit, illam subitanea actione ad se trahit, atque adeo hominem à molesto & læthifero hospite, terrificâ

ficâ Archæi ideâ destructâ, liberat seruatque. Ex qua expositione luculenter pater, præ omnibus alijs maximè specificum & appropriatissimum antidotum Helmontio (quod & nos approbamus) esse amuletum ex bufonis substantia desumptum; cum nullum veneni genus, quàm pestiferum venenum toxico bufonis similis sit, contagione enim sua non homines tantum; sed & plantas & animalia inficit; & experientia docet, hominem vel in ipso loco, vbi bufo confederit, mox infici & vehementibus symptomatis agitari. Funesto sanè euentu virulentum bufonis contagium expertum est quoddam in Germania Monasterium (quemadmodum supra narrauimus) in cuius culinam bufo noctu irrepserat, & cum lebetem reperiret necdum purgatum, pinguedine allectus eum ingressus, virulento lotio halituque ita infecit, vt quoque ex carnibus in eo per Cocci socordiam necdum emundato, & coctis comederant; ad vnum omnes eodem statim die extincti sint. Sicuti itaque ipsa Vipera sui per morsum in hominem diffusi veneni medela est; vulnèri ritè applicata: & scorpius puncturam inflictam vulnèri intritus sanat; & hepar canis rabidi à demorsis deuoratum summo & vnico contra hydrophobiam remedio est; ità & bufo pestiferi halitus è terrestri mucore expirantis soboles pestem quoque præ omnibus sanat; mox enim corpori peste infecto applicatus; statim id ex quo coaluit, tanquam sibi summè congruum appetit, & in se deriuat; simulque hominem lethifero hospite elimina-

Historia.

Vipera cur veneni antidotum sit.
Scorpius, canis rabidus.

204 Sectio III. De Antidotis

to à peste liberat. Quibus positis, nihil hoc loco aliud restare videtur, nisi vt iam modum, huiusmodi amuletum ritè præparandi ex eorundem auctorum sententia doceamus.

Applicatio bu-
fonij antido-
ti eiusque præ-
paratio.

Certum est, in Borealibus Regionibus magnum esse usum bufonis tempore pestis; si quidem memini me haud infrequenter in Germania rusticos quosdam obseruasse, qui quotquot in campis bufones deprehenderent, eos mox strigibus infixos solis æstu torrefacerent, pellemque feruarent; Cum itaque facti rationem instantiùs vgerem, dixerunt, se pelles bufonum exsiccatas in tempus pestis conseruare; hoc enim vnicum ijs domesticum contra pestis virulentiam remedium superesse; siquidem vlscri pestifero applicatis pellibus bufonijs, statim se extracto veneno à morte liberari. Verùm cum huiusmodi remedium horridius sit, quàm vt ab hominibus delicatioribus adhibeatur; hinc Medici per experientiam doctiores delicatiorem efficacioremque eos præparandi modum inuenerunt. Buclerus Hybernus quidam Chirurgus, vtii Helmontius narrat, primus huius antidoti author, Londini aliquot millia hominum peste curauerat, hoc pacto; bufones magnos mense Iunio post meridiem captos cruribus suspendi propè focum aut carbones succensos, illisque patinam è cera flaua confectam subtendi iusserat: tandem à triduo suspensionis bufonem inuenit mucosam quandam materiam vnà cum nonnullis insectis, videlicet muscis nitentibus alijs subuiridi colore ve-
luti

Alia præparatio
antidoti
bufonij.

luti deauratis, & euomuisse; à vomitu verò bufo veluti iam animata sobole priuatus mox obiit, quamuis dicta infecta, licet pronus penderet, ante triduum non vomuerit; asseuerauit autem Helmontio amico, se pro quadraginta millibus hominum peste infectorum curandis remedium communicare. Helmontius verò subolfaciens id quod erat, sordes vomitu reiectas, itemque exsiccatum bufonis cadauer seorsim in puluerem tundi iussit, & cum tragacantho, siue quod idem est, gummi arabico trochiscis formatis feliciter se tam ad præcautionem pestis, quam eiusdem sanationem, vsum esse scribit.

Petrus Ioannes Faber haud incelebris Medicus lib. 5. sui Panchymici, ita bufones præparari iubet: [In bufone inquit etiam ipso latet arcanum & secretum veneni cuiuscunque extinguendi: oportet comburere bufones, & in cineres conuertere forti & potenti igne, & ex cineribus eorum, aqua Cardui benedicti maceratis ter vel quater rectificatis extrahere salem, & ipsum purificare calcinando & soluendo ipsum multoties in aqua ipsa Cardui benedicti, donec clarum & liquidum sal fiat, cuius dosis est 3. Scrup. in ipsa aqua Cardui benedicti, ad pestem omnem eliminandam è massa sanguinis, idque beneficio sudoris, quem potentissime elicit hic sal, & sic purificat totam sanguinis massam & vindicat eam tum à peste, tum ab omnibus venenosis morbis, & sic bufones sunt maximo homini emolumento.] Vide etiam quæ de bufonis præparatione in suo zenexeto

Sententia Petri Ioannis Fabri de Bufone, eiusque præparatio.

206 Sectio III. De Antidotis

Crollius. contra pestem; adducit Crollius in sua fabrica chymica. [In Germania in pulveres resolutas bufonum pelles, prius ad solem exsiccatas, bubonibus pestiferis in modum emplastri, aqua scorzaneræ ut vocant, rutæ capraræ aut Cardui benedicti, prius maceratis, imponere ut plurimum solent; quo plerisque si tempestiue malo occurrerint, à peste liberatos experientia docuit:] trahit enim sibi simile adeo potenter, ut multi putauerint, mustelam reali quodam magnetismo à bufone ad se in escam trahi, quod tamen nos in Arte Magnetica falsum ostendimus: est enim astutia bufonis, qua se propius accedentem mustelam halitu suo infatuatam interimit, interemptam in escam sibi destinat. Quidquid sit, si vera sunt, quæ hi Authores narrant, singulare contra pestem remedium illud bufonis esse facile crediderim, dummodo legitime & dicto modo præparetur pestique laboranti tempestiue applicetur. Obstrepet forsitan nonnemo ex eorum numero, qui non nisi odoribus & bezoarticis & ingenti compositionum sylua pestem se curare sibi persuadent: bufo horridum oppidò animal; atque æquè toxico pernicioso turgens, tantum ab est; ut pestem curet, ut eam potius, ubi non existit, adducere videatur. Respondeo, hosce nescire leges naturæ sympathicas & antipathicas, nescire occulta naturæ miracula, quæ maximè vel in similitudine vel dissimilitudine naturæ fundantur. Fatemur bufonem animal esse plenum abominationis & horrois; sed scimus etiam pestem esse omnium malorum &

atro.

Quomodo
mustela à bu-
fone trahatur.

Obiecto cō-
tra dicta.

acrocissimum & maximè formidabile, cui medela sit bufo, magnetica quadam actione, qua suum sibi simile, id est, pestiferum virus trahit, peractâ: neque enim quispiam sibi persuadeat, amuletum bufonium eo modo, quo cætera agentia suas operationes, perficere; vti enim pestis virus prorsus est insolens & vix notum, ita & dicti amuleti actio; dum scilicet non agit virtute aliqua elementari, sed prorsus magnetica, sympathica & veluti immateriali, qua pestis radicem sub prætextu quodam furtivæ amicitiae ad se attrahit, reuera tamen tanquam contrariam sibi ac humani consortij odorem referentem, insito sibi impetu mox interficit: Quæ est causa, cur huiusmodi amuleta corpus non inficiant, nec alios sibi præsentés ex attractu pestis; quia videlicet radijs suis antipathicis propagationem pestis non permittunt; Sed mox itineri iam accinctam adoriuntur, & interficiunt.

Quæ quidem dum asserimus, nullius ingenio vim inferimus, sed liberam unicuique iudicandi potestatem relinquimus. Non ignoro, pestes nonnullas esse, quemadmodum supra estendimus, prorsus differentis proprietatis à peste ordinaria, quam buboniam vocant, quæ varijs carbunculis, exanthematis, maculis vibicibusque corpus humanum signat; hinc bufonium forsitan antidotum similibus parum proficuum esse posse non nescio. Quare, si ea quæ supra de venenorum genesi retulimus, exactè obseruentur; Medicus sagax & solers ex causæ tam insolitarum pestium, venenorumque inuentione,

faci-

208 Sectio III. De Antidotis

facile in antidoti notitiam se peruenturum norit ;
Si iuxta intentam analogiam operetur . Ex Gr. si
peftis ingruat narcotica vi pollens ; tum enim verò
herbis infectisque folis eadem vi pollentibus antido-
tum constitutum esse sibi persuadeat . Dum enim si-
mile simili delectatur ; illa ritè prius præparata appli-
cataque abditum venenum narcoticum præter natu-
ram in humano corpore hospitans , veluti sibi ^{con-}
^{gru-} seu connaturale mox attrahent ; hominemque
à lethifero hospite liberabunt . Idem de reli-

liquis omnibus rarioribus pestis euen-

tibus iudicium esto . Vt pro-

inde paucis verbis in-

gens in natu-

ra ar-

canum detexisse suffi-

ciat . Quare ad

alia .

C A P V T VII.

Hippocratica pestis curanda ratio.

ERV M hoc loco omittere non possum, quin adiungam eam, quæ summa Mundum admiratione affecit, rationem ac methodum, qua Hippocrates, Græciam olim vniuersam à peste liberauit tanto aplausu, vt inde

diuinos impiè licet honores consecutus sit. Prima ratio pertinet ad prophylacticam siue aëris emendationem; secunda ad Therapeuticam, quas, quoad poterimus, paucis Deo dante absoluemus.

Græciam à peste Hippocratis ope liberatam extirpatamque omnia Historicorum monimèta testantur. Qua verò arte id præstiterit, non perinde omnibus compertum. Certum & indubitatum est, *Τὸ θείον* (vocabulum ab Hippocrate vsitatum) non diuinum tantum quid, sed & apud linguæ Græcæ auctores nihil aliud quam sulphur significare; Hippocratem verò omne virus abditum & insolens occultumque, diuinum quid in morbis appellasse constat: quod & excellentissimus & Ioannes Benedictus Sinibaldus scitè sanè explicat in suis Antiphonis; cum verò sulphuris ope omne virus pestiferum seu pestem ipsam venenorum malorumque contagiosorum insolentissimum

Hippocrates.

θείον

210 Sectio III. De Antidotis

Sulphuris
præstantia.

sanaret; hinc factum fuit, ut sulphur ob admirandas in pestis contagione dissipanda exterminandaque vires veluti *Τὸ θεῖον* seu diuinum quiddam respiceret, & quasi à Dijs immediatè in humani generis subsidium cælitus inspiratum antidotum. Nam flores sulphuris Hippocrates præscripsit, potentissimum contra pestem medicamentum, cui vix in natura rerum simile reperiatur, eo quod sulphur intra abdita naturæ suæ cimelia præter miras virtutes, resinam quoque mineralem, balsamumque terrestris magnos putredinis antagonistas contineat; neque enim corrumpitur vnquam, aut vires suas perdit, quod alijs resinis balsamisque vegetabilibus commune est; inest ei ignis quidam potentialis, qua omnia facultate sua ignea, tum in elementari, tum microcosmi regno abdita venena consumit; hoc cum pice mixtum lignis oblitum, ea contra omnes temporum iniurias defendit, putredinemque humiditate contractam, verminosamque in ijs stabulantem sobolem mox destruit. Vapor seu fumus ipsius debito instrumento in aquam corruptam iam, penitusque sæcum commistione vitiatam immissus, eam intra paucas horas ita fermentat, ut omni terrestrium impuritate partium fundo concrevit, aquam mox limpidam, ac claram ab omni terrena illuue depurgatam relinquat. Quia vel ipsa vasa vinaria sulphuris suffumigio medicata, vinum ab omni corruptione immune præseruare notius est, quam ut dici debeat. Tinctores serico crudo splendorem puritatemque argenti serè
amu-

æmulam sulphuris ope conciliant. Huius subsidio
 vaporis multi capillos albos splendorumque reddunt.
 Ex quibus luculenter patet sulphuris in depurandis
 corporibus quibuscumque præstantia; ut proinde
 non sine causa & ratione illud $\tau\omicron\theta\epsilon\acute{\iota}\omicron\nu$ Hippocrates
 appellandum censuerit; utpote quod aptissimum ad
 pestis virulentas sordiditates, tum in aëre, tum cæteris
 elementis humanisque corporibus conditas; profligandas
 extinguendasque, in omnibus seculis memo-
 randa Græciæ pestis truculentia, assumpserit. Rur-
 sum omnia contagionis capacia sunt, ut supra osten-
 sum fuit, metalla, moneta, vestes, charta, chordæ &c.
 Solum sulphur hoc sibi à natura inditum habet, ut
 non tantum contagionis incapax sit, sed & quidquid
 pestifero halitu infectum est, corrigat, extrahat, ab-
 stergat, eradiceat, ac penitus destruat; fracedini enim
 ac putredini insitâ sibi naturâ resistit, & præcipue
 pestis contagiosæ aporrhæa; scabies contagiosa est,
 at hæc sulphur præ cæteris tollit, tanquam conta-
 giosæ virtutis inimicum; ut proinde mirum non sit,
 pestem in pellem ab interno principio derivatam,
 per sulphur quoque extrahi; est enim ignis minera-
 lis, cuius proprium est omnia comburere, nec conta-
 gio affici. Quale autem sulphur illud sit aperte
 docet Hippocrates, dum illud $\tau\omicron\theta\epsilon\acute{\iota}\omicron\nu \acute{\alpha}\pi\epsilon\tau\epsilon\gamma\omicron\nu$, id est
 diuinum, ignem non expertum dicit, & quod simul
 accensum, nihil factum post se relinquit, sed to-
 tum auolet, inde haud incongrue $\phi\lambda\gamma\iota\sigma\tau\omicron\nu$ di-
 ctum.

Sulphur con-
 tagionis inca-
 pax.

212 Sectio III. De Antidotis

Aer qui pur-
gatus ab Hip-
pocrate.

Aërem itaque emendaturus Hippocrates, & ab omni pestifera fuligine vindicaturus, in publicis platearum angulis struem excitabat, ex Lauri, Cypressi, Rosmarini, Iuniperi lignis & folijs, quibus commiscebat sulphur, picem, salem; salem; quia contra pestiferæ fracedinis exhalationem excellens remedium: picem; quia aëris *pestifera* congelat & sibi adhærere facit: sulphur verò, quod si quid remansisset miasmatum, prorsus consumat: & hisce non solum publica urbium compita lustrabat, sed & intima domorum receptacula suffiri iubebat, ibi potissimum, ubi infectionis labe correpti decubuerant: norat enim pestis miasmata vel ad primum sulphuris odorem, veluti ad potentis summæ & inimicæ potestatis præsentiam mox destructum iri: atque hoc pacto vniuersam Græciam per edictum publicum mundatam pristinæ suæ integritati restituebat; hanc quoque ob causam *ἡρώδης* donatus. Atque hæc erat Hippocratica mundandi aëris, & pestiferorum miasmatum consumendorum ratio. Sequitur modo Therapeutica methodus, siue quod idem est, cura pestis, quam hoc pacto adoriebatur.

Therapeutica
ratio Hippo-
cratis.

Pice, sale, sulphure pariter utebatur, sed singulari methodo præparatis. Sulphur prius cote leuigatum cum aqua exficari curabat, donec depositis terrestrium sæcium quisquilijs ad debitam reduceretur, tum subtilitatem, tum puritatem; deinde salem pariter in igne decrepitatum ignique liquefactum seponerat ad partem; per hanc enim decrepitationem ab

omni

omni heterogeneæ sôbolis mistione depurgabatur .
 Porrò vinum huiusmodi præparato sale condiebat ,
 cui grana sulphuris 24. ad sudores proliciendos adde-
 bat ; vinum verò hoc in pice oblito vase conseruabat :
 Cum enim ex symptomatis peste correptorum intue-
 retur appetitum prostratum , stomachoque mox sub-
 nasci fracidas & nidorosas impuritates , vnde dolor
 intensus capitis , vomitus , nausea , delirium , sopor ,
 quæ desideratæ curæ summo forent impedimento ;
 vt his incommodis mederetur , carnes communes bal-
 famo salis conditas præbebat ægris , quibus exitiale
 virus putredinesque per vim quandam absterisiam
 euerterentur , vinumque supradictum sale , pice , sul-
 phure conditum præbebat calidum & feruidum , mi-
 nimè tepidum , tum ad nauseas cohibendas , tum ad
 sudores potentiùs eliciendos ; salem enim abstergere ;
 & à putredine conseruare , sulphure verò virus pesti-
 ferum cohiberi optimè norat ; sudores verò ad mini-
 mum triduo præscribebat , bis de die , & singulis vi-
 cibus per sextantem diei , si virium imbecillitas per-
 mittebat , primis diebus plus , reliquis minùs , potu
 omni sudantibus negato . peracto sudoris termino ,
 vinum græcum picëatum supra descriptum porrige-
 bat . Bubonibus verò pestiferis folia Asæ fætidx aceto
 macerata calida , eademque plantis pedum manuum-
 que palmis superimponebat . Præterea ad bubones
 & vibices linthea calida generoso vino macerata , cui
 sulphur incoxerat , applicabat , adeoque totum cor-
 pus huiusmodi composito vino lauabat , sudantique
 passim

Salis iures .

Bubonũ cura .

214 Sectio III. De Antidotis

Viperarum
vſus.

paſſim ſulphuris pollinem iubebat aſpergi, frictionibus additis. Præterea alio antidoto Hippocratem peſtem adortum reperio: Viperas accipiebat, quibus excoriatis capiteque & cauda reſectis, inteſtinis quoque abiectis, vti & medulla ſpinæ, cor ſolum & hepar reſeruabat: Carne itaque, oſſibus, corde & hepate in mortario contundi iuſſis tepidoque furno tam diu exſiccari, donec aptè in pollinem reduci poſſent; hunc puluerem deſæcato coctoque melli commiſcebat in electuarium, cuius vſu omnes à peſte liberabat. Atque hæc ſunt remedia à ſummo Hippocrate contra peſtis ſæuitiam præſcripta & poſteritati relictæ, quæ hic vtpote parum cognita, aut vſurpata ad commune bonum, nè quicquam huic tractatui deſſe videretur, apponenda duxi.

* *
*

G A P V T V I I I .

De alijs Antidotis pesti contrarijs.

DIVVLGANTVR passim fauientis pestis tempore nonnulla remedia & antidota, quæ magnum quiddam sibi promittunt ad pestis à corpore humano expulsionem; sed tantum præseruatiua quædam sunt, id est, quæ nonnullum quidem in præseruando corpore effectum fortiuntur; sed vbi pestis semel interiorem Oeconomiam plenè inuaserit, nihil proderunt huiusmodi antidotaria medicamenta, cum nihil sit, quod pesti plene resistat, nisi specifica quædam antidota, totius substantiæ similitudine ipsi contraria; Hæc enim vti ex penitissima quadam sympathia aut antipathia veneno pestifero opponuntur, ita sola illud destruunt & ob cæca naturæ vtriusque diffidia in nihilum abducunt. Sunt etiam nonnulla, quæ naturalem contrarietatem ad pestem possideant; vti sunt, ruta, zedoaria, os ceruinum, bolus armena, quinta essentia contra herbæ & alia supra enarrata: quia tamen essentialem pestis rationem non attingunt, ita peste semel inuasis, vix aut ægrè emolumento aliquo esse possunt: cum enim essentia pestis dependeat à terrore, quo tantum pestiferi

*Sola specifica
antidota curant
pestem.*

216 Sectio III. De Antidotis

feri vis imaginatiua inuaditur, & ex hoc mox spirituum officina turbatur, & inde mumiale fermentum pestifero odore inficitur, certè nulla tam potens rerum bezoarticarum compositio, nullum tam scitè præparatum alexipharmicum ad virus è loco suo exturbandum sufficiet, nisi tale fuerit, quod ex-vi naturali & ratione contrarietatis specificæ ita pesti opponatur, vt hoc posito alterum subsistere non possit, cuiusmodi sunt antidota quæ supra descripsimus. Quæcunque ergo Medicis passim præscribuntur, hoc solum efficere posse videntur, vt à peste præmuniant, vitalia membra contra inimicum corroborent, sudorem prouocent, quo vis exitialis hausta per sudorem, confortato cordis vigore, exturbatur: arque hoc pacto plerosque medicamentis tempestiuè exhibitis sanatos nouimus. Dixi tempestiuè exhibitis; quia quam primum pestiferus halitus spirituum officinam sui iuris fecerit; tunc parum aut nihil ea remedia profuisse compertum fuit.

Difficultas in
curâda peste :

Quoniam verò domus ab extrinseco quodam incendio inuasa facilius à combustionis periculo liberatur, quàm si iam interiora viscerum receptacula depascat luculentus ignis; ita quoque facilius est, pestem à corporibus humanis arcere confortatiuis quibusdam & prophylacticis antidotis, quàm postquam pestis iam interiorem viscerum Oeconomiam inuaserit. Ijs tamen laudabili sanè sollicitudine quispiam, uti poterit, duplici ratione, vel ad intra insceptione, vel ad extra applicatione facta: primus modus vitalium

talium membrorum siue aëris intrinseci , altera extrinseci emendationem respicit . De hac paucis differemus .

Ad vitandum pestifero halitu infectum aërem , commune hoc omnibus præscribitur antidotum , *longè , citò , tardè* , id est , vt sub prima nascentis pestis incunabula in remotissimas saluberrimi aëris spiraminibus obuias te sedes conferas , & hoc citò , id est , sine vlla moræ dilatione , nè aëris miasmatis iam infectus , vnà tecum ea portes in tui tuorumque ruinam ; tardè quoque reuertaris , ne liberiori salubriorique aurâ assuetus , dum citiùs reuerteris , polluti aëris reliquias reperias ; & hoc pacto , qui pestem fugeras , eam tandem redux incurras . Quoniam verò non vniciue extra urbem excedendi licentia data est , nec expedit , vt Magistratus relictis in tanta necessitate constitutis subditis , fuga sibi cum maximo Reipublicæ detrimento consulant ; quibus hi sese conseruare possint aut debeant , iam paucis dicendum pro mea sparta existimaui .

Remedium
cōtra pestem
optimum .

Dixi suprâ , præseruatiua duplici ratione assumi posse , ad extra applicatione facta , & deinde ad intra . Vtraque paucis expediam . Et prima quidem aëris extrinseci , altera intrinseci emendationem spectant .

Si itaque effugiendi locus non datur , vndique & vndique sæuiente peste ; primò de habitatione ampla , amæna , puraque , quæ sit in loco

E e

al-

218 Sectio III. De Antidotis

Preferuatiuū
aliud.

Aëris emen-
dandi ratio.

alto, & ventorum septentrionalium flatibus expo-
sito cogitandum est; sitque locus remotus ab omni-
bus sordium, latrinarum, cloacarumque quisquilijs,
& sordidis coriariorum, saponariorum, lanionum,
& salsamentariorum officinis: dici enim vix potest,
quàm facillè pestifera infecti aëris miasmata hisce sese
insinuent; Deinde ad aëris emendationem acceda-
tur obseruatâ semper temporis conditione, & si qui-
dem verno tempore in hoc te necessitatis articulo
repereris; optimum erit, domum totam saluia, lèn-
tisco, vitium surculis, myrto, santalo albo, alijsque
calidioris qualitatis lignis suffire. Idem de æstiuo
tempore dicendum est; hyberno tempore, per cun-
cta domus cubicula ex folijs & lignis lauri, auran-
tiorum corticibusq; limoniorum, odoriferarumq; rerū,
vti, cypresso, cinnamomo, iunipero, rosmarino,
lauendula alijsque aromaticis flamma fiat, foco lucu-
lento semper in patentibus locis accenso; præte-
rea etiam fumus ex Benzoino, styrace, laudano,
thymiamate, ambra, muscho alijsque odoriferis ca-
lidis excitandus est. Præ cæteris verò præstantissi-
mum emendandi aëris remedium, experientia docuit
id, quod sequitur.

Fiat ex floribus sulphuris, Benzoini, myrrha,
caryophyllis, pari ex singulis quantitate, puluis sub-
tilissimus; quem cum substantia baccarum Iuni-
peri per ebullitionem extracta, subactum in trochi-
scos formabis; eoque carbonibus iniecto fumum
exci.

excitabis ; omnibus aëris quisquilijs dispellendis oppidò aptum , purgandoque aëri si quid aliud oportunum . Si quis forsàn hoc loco miretur sulphur nos hisce miscuisse , & odore tetrum , & omnibus ob mephytim execrabile ; is in memoriam reuocet , quæ suprà de sulphure ab Hippocrate adhibito diximus : reperietque odorifera & aromatica etiamsi aëri occluso emendando plurimum conducant , ad pestis tamen eluuiem minimè specificum & appropriatum remedium esse : neque enim hic de quolibet fæto-
 re dispellendo agimus , sed de virulento pestis effluuio propulsando ; quod quidem fieri non potest , nisi per vaporem , vaporis pestifero totius naturæ substantiâ contrarium , cuiusmodi sulphur est , quod innata sibi virtute instar ignis omnem humiditatis nidorem , cui pestiferum venenum tanquam subiecto suo proprio insidet , perimit ; omnem quoque corruptionem ex pestis miasmatis aëri prouenientem destruit non tam virtute caloris sibi innati , quàm acido quodam spiritu , quem exhalat , in aërem diffusio , quo propriè pestis inquinamenta conficiuntur . Si verò quispiam fætoris ingentis molestiam formidet ; is norit , ipsum , positus à nobis suprà speciebus , ita emendari , vt suppressâ omni mephyti , non salutiferum duntaxat , sed & peracceptum odorem omnibus exhibeat . Alterum aëri emendando remedium , acetum est , quo nihil , meo iudicio , pestiferi halitûs in aëre existentis virulentiam citiùs con-

Sulphuris vis.

220 Sectio III. De Antidotis

Aceti vis.

Medium domesticum.

sumit : habet enim acetum nescio quid acrimoniae & frigiditatis ab elementari distinctum ; quo fatu-
 ram pestiferam aëri insinuatam è vestigio conficit ;
 & tantò quidem hoc acetum erit ad id præstandum
 opportunius , quantò nonnullis alijs rebus , quæ pesti
 contrariantur huic committis fuerit magis appropria-
 tum . Romana peste , dum hæc scribo , dominan-
 te istiusmodi remedium confectum fuit ; & quotquot
 illo vsi fuerunt (siquidem compluribus externis te-
 nuioris substantiæ id communicatum fuit) ij nul-
 lum , etiamsi cum peste correptis intra eadem ædium
 gurgustia vnà commorarentur , eorumque curam
 haberent , peste intestatum fuisse , facti sunt . Com-
 ponitur autem ex speciebus domesticis obuijs , vti
 sunt , acetum exquisitissimum , Ruta , pimpinella ,
 betonica , nuces iuglandes , allium , baccæ iuniperi ;
 quibus additur , si suppetat , paululum camphoræ , si
 non suppetat , paululum spodij ceruini ; quæ per in-
 fusionem in aceto 40. horarum spacio digerantur ad
 solem , vel intra hypocaustum . Deinde percolatum
 reponitur ad vsum ; cuius matutino tempore stoma-
 cho ieiuno assumatur tantum , quantum Cochlear
 tenere potest ; & habebis antidotum pro eo die cer-
 tissimum & securissimum ; Nec te terreat ingrati sa-
 poris acrimonia , sciasque tantò esse huiusmodi an-
 tidota pesti magis contraria , quantò ingratoris
 fuerint saporis , cum omnia dicta ingredientia ne-
 scio qua occulta antipathia pesti , cæterisque vene-
 nosis

nosis aëris infectionibus contrarientur ; neque so-
 lum ad intra susceptione conferunt ; sed & odore ;
 naribus , temporibus , pulsuum locis illita mirum
 in modum conducunt . Sed mos hoc tempore apud
 multos ita inualuit ; vt nisi antidotum ex innume-
 ris aromaticis , bezoarticis , preciosissimisque spe-
 ciebus conficiatur , nullum cæteroquin vigorem ha-
 bere sibi persuadeant : qui , meo sensu , ingens er-
 ror est . Neque enim aromatica aut bezoarsica vl-
 lam ad pestem profligandam specificam vim habent ;
 sed illa solùm ad cordis robur firmandum , hæc ad
 malignos humores in corpore latentes & pesti co-
 gnatione affines per sudores dispellendos valent ;
 quæ tamen peste interiora iam possidente nihil pro-
 sunt : acetum verò , ruta , pimpinella & suprâ iam
 adductæ species , nescio quid cum peste dissidij ha-
 bent ; & vim præcipuam miramque ad malum istud
 exterminandum ; & vt diuina prouidentia deesse
 non solet in necessarijs ; ita ad tam atroci hosti resi-
 stendum , nullius non conditionis hominibus pau-
 peri , diuiti , nobili , ignobili , principi , subdito
 parabilia quoque medicamenta esse voluit , eaque
 passim obuia ad humanæ infirmitati in tanta neces-
 sitate constitutæ citiùs subueniendum . Agnouit id
 Mithridates , qui in testamento suo reliquisse fer-
 tur , quatuor pesti propulsandæ opportuna ; quæ
 sunt , ruta , allium , nuces iuglandes , & pimpinel-
 la aceto macerata . Verùm nè in alienam messem
 fal-

Prouidentia
 Dei .

222 Sectio III. De Antidotis

falcem ulterius immittam, hic cesso. Qui plura desiderabit, is Medicos Authores, quorum innumerabilis multitudo de hoc argumento fusè egit, consulat, vbi de ijs quæ ad prophylacticam, tum ad therapeuticam doctrinam publicam- que pestis tempore rerum agendarum administrationem pertinent, copioso præscriptionum apparatu actum reperiet.

**

CON.

CONCLUSIO OPERIS.

HAbes hic Lector, meum de pestis natura, proprietate, causis, occultisque effectibus iudicium; habes meam de vera pestis, tum prophylaxi, tum therapeuti sententiam, rationem, & methodum. Quæ tamen uti sunt humanæ necessitatis subsidia, arte & experientia comprobata; ita nihil conducere possunt, nisi diuinæ pietatis & misericordiæ adminiculo fulciantur. Quemadmodum enim pestis, inter omnia, quibus humanum genus miserè diuexatur, mala, longè maximum atrocissimumque est, verum Dei percutientis flagellum, ob peccatorum enormitatem hominibus per mortis angelum inflictum; sic quoque hoc tam funesto tempore, ubi non nisi plurima mortis imago magnam hominum portionem ad ipsas usque mortis angustias adigit; ante omnia ad diuinæ misericordiæ tribunal recurrendum, relictisque antea vitæ sordibus, per veræ penitentia, pietatis & misericordiæ opera, conceptus diuinæ iustitiæ rigor placandus. Quod fiet, si in mortem & vitam ex æquo parati, diuinæ nos voluntati summa constantia & fortitudine resignemus, ac fiducia pleni humilique contriti cordis effusione, animas nostras, ante misericordiæ fontem explicemus; hoc vnicum à Deo Opt. Max. contendentes; ut si superstites futuri simus, vitam Deo acceptam impostero agamus; si morituri, ut deletis per immissæ castigationis

Nihil profunt
omnia sine
Dei gratia.

224 Sectio III. De Antidotis

tionis medelam peccatis, tandem ei reddamur, de quo
Apostolus; *Mihi viuere Christus est, mori autem lucrum.*
Quod nobis omnibus concedat misericordissimus
Deus, per intercessionem Deiparæ Virginis SS. Ca-
roli, Sebastiani, & Rochi, Ignatij, Xauerij, Ro-
salix, cæterorumque cælitum, quos vti di-
uina bonitas inter homines Deum-
que in pestis negotio veluti Me-
diatores quosdam ac
Proxenas con-
stituit,
ita quoque eorundem patrocinio
confisi ab omni periculo pe-
stisque contagione
liberemur.

† †
†

F I N I S .

I N-

CHRONOLOGIA

Pestium magis insignium ce-
lebriorumque

Q V Æ

Post Diluuium ad præsentem vsque an-
num Orbem terrarum infestarunt,
ex plurimis quâ sacris, quâ
prophanis Authoribus
concinnata.

AD LECTOREM.

Π Ρ Ο Ο Ι Μ Α Τ Ι Ο Ν .

D complurium preces Chrono-
logiam hanc, in quâ memora-
bilium tantum, Historicorum-
que monumentis celebriorum
pestium Catastrophæ describun-
tur, tum ad eruditionis aug-
mentum, tum ad instructio-
nem Lectoris, annectendam
dixi. Et quoniam nullo non tempore pestis Mun-
dum infestare consuevit, neque annus fere vllus

F f elabi-

elabitur, quo non alicubi terrarum suas pestilentia
 funestas explicet merces; Hinc ne Chronologiam
 immensa, quæ per vniuersum terrarum Orbem ac-
 cidunt, pestiferorum euentuum congerie refercire-
 mus, eas tantum, quas inuenimus celebriores, & à
 grauissimis Authoribus summo studio obseruatas,
 iuxta locorum temporumque conditionem exhibe-
 bimus, ijs, quæ particularibus locis, ac prouincijs,
 & præterlapsis temporibus acciderunt, & in hunc
 vsque diem accidunt, cum earum non sit numerus,
 consultò intermissis. Discet ex his Lector, quanto,
 quamque diro flagello Deus Opt. Max. iniquitates &
 delicta Mortalium per omnes seculorum ordi-
 nes & punierit, & in hunc vsque diem
 punire non desinat. Vale.

& faue.

Anni post diluuium.

H T S I de peste aliqua celebriori post diluuium vsque ad Moysem, magnum sit apud Historicos silentium, verisimile tamen est, & ante & post diluuium humano genere in imensam multitudinem propagato, summisque belli, famisque calamitatibus attrito veluti prodromis quibusdam, consequentes pestilentias nullo vnquam tempore defuisse, quas tamen, ne ab Authoribus monumentis suis consignarentur, ætatum nobis temporumque inaccessa vetustas inuidit, conijcere id licet ex illo Exod. 3. dum enim Moyse & Aaron ad Pharaonem clamant: *Dimitte populum, ut sacrificet in deserto, ne forte nobis accidat pestis & gladius*; hoc vtique experiendi docti dicebant; sicuti enim ex Deo debita sacrificiorum oblatione, religionisque cultu intermisso, in similes, Deo vindice, poenas plagasque præteritorum temporum mortales quandoque inciderant, ita & se, si Deo vocanti non obedirent, easdem incurfuros metuebant, gladium videlicet & pestem. Sed hisce indigitatis tantum, iam ad eas pestes autoritate fultas, quas sacra nobis oracula exhibent, describendas procedamus,

Prima pestilentia Orbi, per sacras literas contestata, fuit celebris illa in Ægypto, tum iumentorum, tum primigenitorum mors, quam nobis exhibet

Ab orbe condito 1696.

Anno post Diluuiū 827. sub Moyse.

cap. 9. vers. 3. Exodi ; quamque Deus Pharaoni in dimittendo populo Israëlítico obstinatori, efficacissimis verbis tanquam malorum omnium maximum intentat his verbis : *Quod si renuis, & retines eos, ecce manus mea erit supra agros tuos, & supra equos & asinos & camelos, & oves & boves, pestis gravis valde.* Hanc verò mox consecutam, cap. 9. vers. 13. narratur his verbis : *Factaque sunt ulcera vesicarum turgentium in hominibus & iumentis, mox secuta primogenitorum pestis seuissimã.* Nam uti habetur cap. 12. *Percussit Dominus omne primogenitum in terra Ægypti, à primogenito Pharaonis, qui in solio eius sedebat, usque ad primogenitum captiue, quæ erat in carcere, & primogenitum iumentorum; neque erat domus, in qua non erat mortuus.* Habemus hic prima pestis à Deo Ægyptijs immissæ præludia.

Post Diluuiũ
1203. sub Semele Prophe-
ta.

Contigit inter Philistæos Azotios horrenda illa pestis, ob Arcæ detentionem à Deo hostibus immis-
sa; de qua ita Sacer Textus. *Reg. 1. cap. 5. Aggrauata autem est manus Domini super Azotios, & demolitus est eos, & percussit in secretiori parte natium Azotios & fines eius; & ebullierunt villa & agri in medio Regionis illius, & nati sunt mures, & facta est confusio mortis magnæ in Ciuitate.*

Post Diluuiũ
1282. sub Dauides.

Hanc secuta pestis altera tempore Dauidis, à Deo illi ob inconsultam populum Dei numerantis temeritatem immissa, quæ lib. 2. *Reg. cap. 24.* hisce verbis describitur : *Immisitque Dominus pestilentiam in Israël, de mane usque ad tempus constitutum, & mortui*

mortui sunt ex populo à Dan usque Bersabee septuaginta millia virorum, cumque extendisset Angelus Domini manum suam super Ierusalem, ut disperderet eam, misertus est Dominus super afflictionem populi, & ait Angelo percutienti, sufficit, nunc contine manum tuam. Atque hæc sunt tres pestilentia: Aegyptiaca, Azotio-philitæa & Davidica, quas nobis exhibent diuinarum literarum oracula. Fuisse tamen alijs quoque hisce intermedijs temporibus postea, tum in terram Israel, tum in alias Orbis partes, ob frequentes bellorum, famisque ærumnas introductam, constat ex *lib. Levit. 26. Numeror. 14. Deut. 28.* & ex Prophetis Ieremiæ *cap. 21. 29. 31. Ezech. 5. 7. 12. 14.* Vbi Deus per Prophetas mortalibus, nisi resipuerint, sterilitatem, famem, pestem, gladium horrendis verbis minatur, quam & populo durioris ceruicis, ob neglectas à Deo intentatas minas obtigisse, haud vero absimile est.

Vidimus pestilentias è Sacris literis erutas; iam quanam calamitates ex peste temporibus posteris consecutæ, reliquis gentibus obtigerint, videamus.

Narrat Plato & ex eo Eusebius, tempore Cecropis primi Regis Atheniensium, ingentem pestem exhaustisse pœnè Aegypti & Ethiopiæ Vrbes, quam præcesserat diluuium Deucalionis in Attica.

Post Diluuiū
787.

Ingens in Italia pestis inuasit Pelasgos & Aborigenes, quam Dionysius Halicar. & ex eo Eusebius fusè describunt.

1012.

Pestis inuasit totam Græciam, Thraciam, Cretam,

1150.

tam, Herodorus author est; contigit illa sub Acrisio
ultimo Argiuorum Rege; quo Archinautæ suam or-
diebantur expeditionem.

1254.

Post Troiæ excidium pestis totam infestavit
Græciam, & vicinas Asiæ regiones Hesiodus author
est, & Herodorus in vita Homeri, ex occasione bel-
li Troiani natam refert.

Ab excidio Troiæ vsque ad Olympiadum prin-
cipium anni 407. & inde ad Palilia, siue Romam
conditam 432. anni computantur. Ita vt
Romæ condita sit 7. Olym-
piade.

INITIVM OLYMPIADVM

Anno post Diluuium 1571.

ANte & post Olympiadum initium Græcia varias calamitates a pestis truculentia perpeffa est. *Herodotus, Eusebius.*

Romæ condita à Romulo, quo regnante, gratis nouam à se conditam Vrbem inuasit pestis; Oraculum consultum respondit, non cessaturam, nisi Tatij Regis Sabinorum occisores debito supplicio afficerentur; *vide Liuium dec. 1.*

Sub Tullio Hostilio Rege III. Rom. pestem Romæ sæuientem præcesserat in Albano monte pluuia lapidum; Oraculum consultum Nouemdialia instituenda præscripsit, quod factum fuit.

Pestem ingentem excitatam Turij & Metaponti, curatam fuisse à Pythagora; Iamblichus & Philostratus referunt.

Sub Amasi Rege Ægypti diram pestem exortam Cæsar Rhod. narrat lib. 24. cap. 22. præcesserat eam aer adeo spissus, vt tenebræ Ægyptiacæ innouatæ viderentur; & quoniam difficultate spirandi laborabant, è lectulis se proripientes corpora resina sufficiebant, vt sic aërem expurgarent disgregatione, & innatum spiritum aliquo modo tabescentem odoris vehementia instaurarent.

Veturio Gemino, & Abutio Helua Coss. ma-

gna

Olympiades . Ab Vrbe condita .

15
08

7. I
852

84

27

213

68

226

69

254

70

Ab Vrbe condita. Olympia des.

gna Urbem inuasit pestilentia, ingenti hominum animaliumque interitu; nata erat ex colluue mistorum metu populationis omnis generis animalium, quæ intra arcta tecta conclusa, ex foetore insolito & pœdore, æstu Solis maximo interueniente, & aërem & homines infecerunt, cum summo Reipublicæ detrimento; Hænicis Volscisque, dum Urbem strictè obsident, luem serpentem insuper argentibus. *Linus cit. loco*

278

80

Pestis Xerxis in Græciam mouentis exercitum innumerabili hominum multitudine confatum extinxit. Hippocrates à Xerxe vocatus, ad tantæ calamitati succurrendam eâ, qua pollebat medicæ artis peritiâ; negauit se subuenire posse, ijs, quos Patriæ exitium moliri nosset. *Herodot.*

284

79

Hoc anno, omnium penè Medicorum Historicorumque veterum monumentis celeberrima illa pestis Atheniensis, sub initium belli Peloponnesiaci contigit, quam Thucydides istorum temporum *ὄψα* summo sanè studio descripsit, nec non Hippocrates & ipse Thucydidi contemporaneus in Epidemicis suis, in eius natura inuestiganda egregiam operam præstitit, quam & Lucretius scitè & eleganter in Libro de natura rerum descripsit. Nata fuit partim ex bello Athenienses inter & Lacedæmonios intercedente, vt Thucydides vult; partim ex peste in Ægypto & Æthiopia tunc sauiente, per ventos in Græciam translata, vt vult Hippocrates, quam denique Ioannes

Nardius

Nardius Commentarijs in Lucretium doctè sanè & subtiliter exposuit; ad quos Lectorem remittimus; nullam enim hâc maiori symptomatum varietate correptos exagitasse, recensiti Authores dicunt.

Olympia
des. Ab Vrbe
condita.

L. Ebutio . P. Seruilio Cofs. Urbem inuasit pestilentia cum ingenti hominum strage.

P. Curiatio . & Sex. Quintilio Cofs. noua pestis adorta Romam, eam & hominibus & pecoribus exhâusit; Vrbs assiduis vacuata funeribus, multis ijsque clarissimis domibus extinctis luxit. Mortui inter alios, Flamen Quirinalis, Seruius Cornelius Augur. C. Horatius Puluillus, Consul Quintilius. Quatuor Tribuni plebis. *Liuius.*

92

290

C. Iulio & Lucio Virginio Cofs. alia pestis inuasit Urbem, quæ (verba sunt Liuij) tantum metu vastitatis fecit; vt non modò prædandi causa quispiam ex Agro Romano non exiret, sed terrore percitus quisque suæ vitæ salutique tantummodò intentus, sese intra priuatos parietes contineret, non obstante Fidenatum obsidione, quâ Urbem cinxerant. *Liuius dec. 4. lib. 4.*

96

342

Cn. Genutio . & L. Attilio Cofs. tristem hyemem sine tamen intemperie Cœli, subitanea mutatione in contrarium facta sine aliqua apparente causa, grauis pestilensque omnibus & hominibus & animalibus æstas excepit, cuius insanabilis pernicie, quando nec causa, nec finis iuueniebatur. Libri Sibyllini ex Senatus Consulto super-

101

380

Gg

stitutione

- Ab Vrbe Olympia
condita . des . . .
- 402 107 *Liuius* . . .
L. Valerio IV. A. Maio III. Cofs. pestis exor-
ta, vti Augures interpretabantur, ex eo, quod
Capitolium sanguine Seruatoris violatum esset;
hanc insequenti anno crudele bellum excepit.
Liuius . . .
- 420 111 Cn. Genutio & Emilio Mamerte II. Con-
sulibus, ex repentina, vti *Liuius* recitat, exorta
pestis causam dedit notæ superstitionis de clauo
lateri ædis Iouis infigendo, L. Manlio primo eius
ritûs Authore . . .
- 460 121 M. Valerio Coruino . M. Popilio Lena IV.
Cofs. pestilentia Urbem adorta fuit, de qua
Libri Sibyllini Consulti à Decemuiris, eorum-
que monitu Lectisternium constitutum fuit.
Liuius . . .
- 480 126 Q. Fabio Maximo Ædile Curruli Urbis peste
infestata plerosque Proceres absumpsit, quam Ro-
manæ Pharmaceutriæ Matronæ non ignobiles, in
nonnullorum Procerum odium procurarant, qui-
bus per ancillam quampiam ad Senatum delatis,
dum medicamenta, quæ coxerant, pestifera esse
negassent, coactæ potu eorum periculum facere,
mox suamet ipsæ fraude omnes interierunt; dein-
de comprehensis sceleris sociabus, ex ijs ad 170.
morti traditæ sunt. *Liuius dec. 1. lib. 3.*
- 491 129 Appio Claudio . & L. Volumnio. Cofs. Fe-
licem rerum statum grauissima lues excepit, præ-
uijs

uijs frequentibus tota hyeme pluuijs; æstas verò Olympia des. Ab Vrbe condita.

fulminibus truculenta plerosque ex exercitu Appij fulmine percussos consumpsit: frustra libris Sibyllinis Consultis, ex more gentilium. *Liuius*.

Grassata fuit, & hoc anno pestis in Ægypto, Lybia, alijsque vicinis locis. *Dionys. Halicar.*

Quinto Fabio & Iunio Bruto Scæua Cofs. 135 514
dum multis rebus lætus ageretur annus, pestis subsecuta clade portento simili, & Urbem & agros vastauit. Cuius occasione Æsculapius, serpens inquam, ab Epidauro impio cultu Romam accersitus est. *Liuius*.

Dum Marcellus Consul, Syracusas obsidebat, pestis sæuissima Castra Romana inuasit; quæ tempore Autumni è locis grauiore halitu perniciosis emerfit tum intra, tum extra Urbem, accedente intolerabili æstuantis Solis violentiâ, quâ plerique, verba sunt Liuij, tum temporis tum loci vitio ægri erant & moriebantur; postea curatio ipsa contactusque agrorum vulgabat morbos, vt aut neglecti desertique, qui incidissent, morerentur, aut असidentes curantesque eadem vi morbi oppletos secum traherent, quotidianaque funera, & mors ob omnium oculos esset, & vndique dies noctesque ploratus audirentur; postremò ita असuetudine mali efferauerant animos, vt non modò non lachrymis iustoque comploratu prosequerentur mortuos, sed ne efferrent quidem aut sepelirent, iacerentque strata exanima corpora in-

Ab Vrbe Olympia
condita. des. 236

- conspetu mox similem quoque mortem expe-
ctantium, mortuique ægros, ægri validos tum
metu, tum labe ac pestifero odore corpora confi-
cerent; huic calamitati parem habebat Carthagi-
nensium exercitus exitum. *Liuius lib. 5. dec. 111.*
- 576 150 Q. Fulvio. Appio Claudio Cofs. P. Corne-
lio Sulla Prætoꝛe, haud infrequentia prodigia sæ-
ua secuta fuit pestilentia; ludi eius causa Apollina-
res per Licinium Varum Prætoꝛem institutos. *Li-
uius tradit lib. 7. dec. 111.*
- 608 158 P. Licinio Consule exercitum Romanum
denuò pestis adorta fuit. Ex Oraculi præscripto
Matrem Pelsinunciam Romam aduectam refert.
T. Liuius lib. 9. dec. 3.
- 628 163 M. Plauto Hypsæo, & M. Fulvio Flacco Cofs.
Africam inaudita serè omnibus seculis pestis in-
uasit; nam cum per totam Africam immensa
locustarum examina confluxissent, frugibusque,
quin & folijs, corticibusque arborum, omnibus-
que herbis consumptis, vento abreptæ repentino,
atque in globos coactæ, portatæque diu per æe-
rem, Africano tandem in Pelago submersæ sunt;
hæ verò denuò ad littora appulsæ, teterrimum
atque prorsus abominabilem fectorem, tabidâ &
putrefactâ suâ congerie caufarunt; vnde omnium
pariter animalium pestilentia consecuta fuit, tum
vel maximè auium, pecudum, ac bestiarum
corruptione aeris dissolutarum, putrefactis cada-
ueribus vitium corruptionis mirum in modum
augen-

argentibus. In sola Numidia octingenta hominum millia; circa oram verò maritimam Carthagini & Uticæ vicinam plusquam 20000. perierunt. Uticæ triginta millia militum extincta dicuntur; ac quotidie per vnam portam ex iunioribus plusquam 1500. mortuos elatos fuisse narratur. *Oros. lib. 3. Diod. Siculus.*

Olympia
des. Ab Vrbe
condita.

T. Minutio. Cl. Calpurnio Coss. Italiam Urbemque triennis inuasit pestis; quam ortam fuisse opinantur ex veneficio; ad quam sedandam solita superstitione ex præscripto Librorum Sibyllinorum Æsculapio vota facta fuerunt. Hæc eadem & Africam & vniuersam ferè Europam peruagata ingentem Mortalium stragem edidit; ita *Epitomator Liiij.*

167

641

Contigerunt & aliæ pestes memorandæ sub Consulibus Romanis: cuiusmodi illa erat sub Ionico Rege Carthaginensium, quâ frueniente totus in Sicilia exercitus absumptus fuit. *Oros.*

Fabio quoque Gurgite, & C. Cornelio Clesina Coss. pestis in Vrbe sauijt omnibus, sed potissimum mulieribus pecudibusque infesta; enectis in vtero foetibus tantâ strage, vt vitalis partus legitimo ordine adempto, humanum genus mox defecturum videretur. *Oros. lib. 4.*

Mummio item Consule Androgyni monstrôsâ natiuitate præcedente, Urbem pestis adorta fuit tanta, vt Ministri curandis funeribus non sufficerent, deinde non essent; magnæ domus vacuæ

Ab Vrbe
condita. Olympia
des.

cua viuis, plena mobuis remanserint, largiffimæ
hæreditates relicta, fed nulli tantarum opum hæ-
redes. *Orof. lib. 4.*

Fuerunt & aliæ pestes tum Romæ, tum alijs
in partibus Orbis, sub diuersis Consulibus exortæ,
quas hîc apponendas duxi. Anno Urbis conditæ
282. 304. in Syria 337. in Græcia 321. in Æ-
thiopia, Græcia. 317. Incendium Æthiæ, ingens
peftis secuta. 333. 337. in Italia. 446. in Mace-
donia. 446. 455. & sequentibus partim Romæ,
partim in Tuscia & vicinis locis. 634. Androgy-
nus natus Romæ pestis prænunciatus. 732. sub
Augusto Romæ; quarum accidentia, damna, cau-
sæ si describenda forent, consilium noui operis su-
scipere oporteret. Quare qui maiorem de his in-
structionem desiderat, is adeat Liuium, Thucidi-
dem, Halicarnas: Orof. aliosque vicinorum tem-
porum Scriptores.

Habes Lector paucis descriptas eas pestes,
quæ ab initio Olympiadum siue conditæ Urbis ad
Imperium Augusti in Orbe contigerunt: nunc

ad Historiam Ecclesiasticam procedamus; ex
qua, quanta hæc dira lues damna Mun-
do intulerit, facile co-
gnosces.

Anni à Christo nato .

V. B. Cléto Papa . Tito Vespasiano Anno Christi.

Imperatore ; peste infestante Vr- 80

bem quotidie decem millia cadaue-

ra efferebantur . Eusebius . Ann. 92. 92

Pestis Ephesi à Dæmone sub for-

ma piscatoris disseminata , quem

cum Apollonius lapidari iussisset , pestis cessasse dici-

tur . *Herostrotus in Vita Apollonij .*

Sub Aniceto Pontifice , & M. Aurelio , & Lucio 170

Vero Imperatore ; lues magna , inquit Eusebius , Pro-

uincias occupauit , Romam magna ex parte vexauit ,

tempore expeditionis Marcomannicæ à M. Aurelio

susceptæ . Exorta dicitur in Babylonia primùm , vbi

de templo Apollinis ex arcula aurea , in quam mili-

tes fortè inciderant , spiritus pestilens euadens , inde

Parthos , Orbemque compleuit à Lucio Imperatore

in eas omnes Prouincias delata , per quas redijt , Ro-

mam vsque . Galenus eandem appellat maximam ac

similem Atheniensi , quam descripsit Thucydides ;

quando & ipse Galenus Romæ agens , eius vitandæ

causa in patriam redijt ; adeo enim sæuijt , vt cum

depasta esset innumeram Romanorum multitudi-

nem , ad bellum Marcomannicum oportuerit ser-

uos , & gladiatores , & latrones , aliosque præter

usum armare . Diuinitus ob Christianorum sangui-

nem à Tyrannis effusum immissa traditur ; quâ ta-

men

men tantum abest, ut Gentiles mouerentur, ut potius sauius crudeliusque in Christianos, utpote quos omnium malorum causas esse dicerent, insurrexerint. Quam ob causam, illatam Christianis calumniam Tertullianus, Arnobius, Cyprianus, Orosius, Augustinus eluendam susceperunt.

189

Sub Eleutherio Pontifice, & Commodo Imperatore, postquam fulmen in Capitolium incidisset, & ingenti incendio Bibliothecam, & vicinas aedes concremasset, magnam pestilentiam subsecutam esse, eaque tum vniuersam Italiam, tum maxime Romam fuisse afflictatam, adeo ut duo millia mortuorum corpora quotidie efferrentur. *Dionysius Halicar.*

255

Sub Cornelio Papa, & Gallo & Volusiano Imperatoribus, inualuit immanis illa lues, quae vniuersum ferè confecit Orbem, omnium tam sacrorum, quam prophanorum Scriptorum libris celeberrima: exortam primùm ferunt in Aethiopia, ac in vniuersum Orbem progressam vix intra decennium quiescisse tradunt, nullamque, teste Orosio, ferè Prouinciam Romanam, nullam Ciuitatem, nullam domum fuisse, quae non illa correpta atque vattata fuerit. Sanctus Gregorius Nyssenus in Vita Gregorij Thaumaturgi, eam in Neocæsares per Dæmonem introductam dicit: cum enim Theatricis ludis intenti, locum capiendis hominibus dolerent non sufficere, Iouem ipsum inelamare ausi sunt, his verbis: Iuppiter fac nobis locum; unde confestim plausibus

sibus & ludis in luctus & calamitates conuersis, morbus ignis instar ita illos depastus est, vt superstites feliendis mortuis non sufficerent, cognita tandem magno suo bono, vindice Dei dexterâ, dum ad Sanctum Gregorium Thaumaturgum accurrunt, eius precibus liberati vnâ omnes Christo nomen dederunt. Hæc eadem pestis dum in Africa grassaretur, occasionem dedit S. Cypriano Librum illum insignem de mortalitate ad tantæ calamitatis solatium conscribendi.

Sub Dionysio Papa, & Gallieno Imperatore, Romanus Orbis peste, fame, bello, terræmotibus, alijsque cladibus dirissimè vexatus fuit, teste Pollione & Trebellio. Alexandriam pariter hoc anno cum dirissima lue conflictatam Eusebius testatur, quæ ob fusi sanguinis Christianorum immanitatem immisa diuinitus creditur. In ea mirificè Christianorum in Gentiles malo infectos indefessa charitatis officia eluxerunt. Vide Dionysium Alexandrinum. Secutæ sunt annis 312. 377. 446. aliæ pestes diuersis prouincijs dominatæ.

Sub Leone Papa, & Marciano Imperatore tanta imbrium paucitas in Asia Minori fuit, vt homines, ob sterilitatem inductam, rerum necessariorum penuriâ coacti putrida quæuis ad victum assumerent; quam humorum ex deprauato victu intemperies; & hanc pestis atrocissima consecuta magnam stragem edidit; siquidem homines intumescensibus corporibus mox oculis lue infestatis, cæcitatem incurrebant;

bant; tussi verò accedente, tertiâ die peribant. Palæstinam quoque eadem lues peruagata fuit; & Boreales oras teste Euagrio, potissimum Fabianas, (quæ est Vienna Austriæ) afflixit, à qua precibus S. Severini liberatæ dicuntur.

484

Sub Felice Papa, & Zenone Imperatore post famem incredibilem, secuta est pestis sæuissima, quæ in vltionem offensæ diuinitatis totam Africam vnâ depopulatione vastauit; qua & infectus, confectusque crudelissimus Tyrannus Hunericus phthiriasi pestiferâ periit. Diuinitus immissa traditur ob Wandalorum, Arrianorumque in Catholicos sæuissimam persecutionem; ita Gregor. Turon. Annis 496. 520. alia in diuersis locis exorta est.

544

Sub Vigilio Papa, & Iustiniâno Imperatore, lues ingens in Oriente grassari cœpit; ab Ægyptijs Pelusiotis progressa creditur immissa per Cacodæmones humanâ specie hominibus apparentes, percutientesque, cuius multos & mirandos effectus describit Procopius. Euagrius, ait, illam 52. annos durasse, & postquam totum terrarum Orbem peruagata esset, multas Ciuitates habitatoribus penitus orbatas reliquisse; Constantinopolim verò precibus Deiparæ ab eâ lue liberatam esse; & in præstiti beneficij memoriam, festum Purificationis Beatæ Virginis institutum fuisse. Gelasium verò illud idem festum, in locum Lupercalium suffecisse, supracitati Authores narrant.

165

Sub Ioanne III. & Iustiniâno Imperatore vehemens.

mens & formidabilis illa pestis, quam Inguinariam
 vocant, inualuit: quæ primò in Liguria exorta, vni-
 uersam vastauit Italiam, peruasitque Galliam & Ger-
 maniam, cæterasque Boreæ subiectas regiones; quam,
 antequam locum aliquem occuparet, præcedere so-
 lebant signacula quædam sparsa per domus, ostia, va-
 sa, vestimenta, quæ tanto reddebantur illustriora,
 quanto quis maiori conatu illa extegeret; cuius mi-
 rabiles effectus descripsit Paulus Diaconus in gestis
 Longobardorum; eiusdem meminit S. Gregorius
 Papa, miraque narrat de puero rustico, qui ea lue
 percussus; & in Cælum raptus donum accepit lingua-
 rum; qui tandem occulto Dei iudicio in furorem
 versus, postquam manus, brachia lacertosque denti-
 bus laniasset, decessit. Gregor. Turon. recruduit an-
 no 583. dicta pestis.

Sub Pelagio II. Tiberio II. ingens pestis Romam
 inuasit; qua & Pelagius consumptus fuit; Cometa
 præuio

Sub Gregorio Magno, post immensam Tyberis
 inundationem, & congestam putrefactorum serpen-
 tum in littora multitudinem 15. Ianuarij, teste Gre-
 gor. Turon. lues inguinaria Romam inuasit, immis-
 sa ex irâ diuinâ: Nam S. Gregorio teste, visæ sunt
 sagittæ cælitus delabi in homines, ijque mox peste
 improuisâ percuti, quæ eadem primò S. Pelagium
 Papam confecit, cui cum Gregorius Magnus successis-
 set, pestisque modus non esset, Sanctus Pontifex mox
 processionem suæ Litaniæ Septiformes instituit in

qua Deiparæ Sanctæ Mariæ Maioris imago à S. Luca depicta, ad Sancti Petri Basilicam delata est, & simul ac illa Pontem ad Molem Adriani pertigit, in signum reconciliati Numinis Sanctus Gregorius Angelum supra ipsam Molem nudatum gladium in vaginam recondere vidit, eoque Symbolo morbum cessasse, intellexit, quemadmodum eidem per sagittas cælitus fuerat præsignificatum, tanta autem fuit atrocitas pestis, ut vel in ipsa processione multa millia hominum solâ sternutatione caderent exanimés; vnde postea mos inoleuit, ut sternutanti salutem præcarentur. Attriuuit & hæc pestis Hispaniam, Galliam, Germaniam, ita *Gregor. Turonen.* Inualuit denuò anno 640. Constantinopoli alia haud absimilis pestilentia.

680 Sub Agathone Papa, & Constantino Pogonato, ingens lues per tres continuos menses Urbem, cæterasque Italiæ Vrbes vastauit, Paulo Diacono teste, fertur multis Romæ sub aspectabili forma apparuisse bonus & malus Angelus, qui noctu per Ciuitatem obirent, & quot ictibus ex iussu boni Angeli malus venabulo ostium domus alicuius percuterét, tot de eadem domo die sequenti homines morerentur. Fertur, reuelationem cuidam factam, pestem non prius cessaturam, quam in Basilica Sancti Petri ad Vincula poneretur Altare Sancti Sebastiani Martyris, eoque præstito pestem mox cessasse. *Paulus Diac.* atque hinc cultus Sancti Sebastiani tempore pestis; Altare verò in hunc vsque diem integrum, vnâ cum imagine

ne dicti Sancti Musiuo opere expressa, in memorata
Ecclesia, prope Ianuam cernitur. Recruduit pestis
anno 760. in toto Mundo.

Sub Zacharia Papa, & Impio Constantino Co-
pronimo Imperatore, post ingentem aëris caliginem
secutus terræ motus formidabilis per totam Palæsti-
nam & Syriam; hunc pestis excepit ingens, quam
buboniam dicunt, in Calabria & Sicilia primum
exortam; quæ Constantinopolim adorta, ita eam per
tres annos depasta est, ut planè desertam reddiderit;
repletis cadaverum aceruis omnibus monumentis,
lacubus, vineis, hortis, ut vix locus sepeliendis mor-
tuis supereslet; accessit & hoc, mirum dictu, quod
in lue correptorum vestimentis maculæ insensibili
manu impressæ cernerentur, quibuscum protinus
vitam finirent; nec defuere spectra & phantasmata,
quibus lue tacti miserandum in modum vexabantur;
ut aperte cerneretur, has à Deo clades immisas esse.
Nihil tamen hisce motus impius Constantinus, iam
in reprobum sensum datus. Ita Theophanes & Theo-
dorus Studita in Oratione de S. Platone. Iterum pes-
tis sæuijt 811. in toto Mundo 829. in tota Græcia,
Thracia, Bulgaria.

Sub Benedicto III. Papa, & Michaële III. Ty-
berim in immensum excrecentem Urbem vehe-
menter affixisse Anastasius tradit; secuta est pestilen-
tia, quæ quod fluxione guttur obsirueret, pestis fau-
cium dicta est; cuius & meminit Ioannes Diaconus.
Anno dein 877. in tota Asia. 892. 898. 910. Con-
stanti-

746

856

stantinopoli . 937. 940. in Germania . 946. in Fran-
cia . 986. in Hispania, Francia, Germania . 986.
in Italia . 989. Venetijs aliæ insignes strages edide-
runt.

1006

Sub Ioanne XIX. Papa, Basilio & Constan-
tini Imperatoribus, ex fame validâ Germaniam ex-
hauriente pestis erupit, quæ adeo Orbem terrarum
concussit, vt sepelientium tædio viui adhuc spiritum
trahentes obruerentur cum mortuis; ac tunc maxi-
mè enituit Sancti Odilonis Cluniacensis Abbatis
charitas, quem vasis sacris, omnique suppellectile
aurea & argentea diuenditâ, afflictis & acerbissimâ
peste pressis subuenisse, tradit Petrus Diaconus. Po-
stea iterum incruduit in Italia anno 1022. deuasta-
uitque 1042. Constantinopolim; 1054. Germaniam
1057. Macedoniam 1084. Europam & Asiam.

1167

Sub Alexandro III. & Friderico Barbarossa Im-
peratore. In exercitum Friderici ingens pestis cæli-
tùs immissa fuit; quâ Episcopi, Archiepiscopi, Co-
mites, Marchiones, Duces, alijque nobiles atque
ignobiles infinito numero subitanè mortè perierunt;
causam allegant sacrilegia & horrenda scelera ab exer-
citu, tum Vrbi, tum Ecclesijs, sacrisque locis illata.
Anno 1201. præuijs terræ-motibus Græciam; in Sy-
ria exercitum Balduini confecit. *Blondus, Naucle-*
rus.

1217

Sub Honorio III. & Friderico II. Exercitus Da-
miatam obsidens peste extinctus fuit. Et anno 1225
Franciam inuasit.

Sub

- Sub Innocentio IV. & Friderico II. Exercitus Gallorum in Cypro, dum in Syriam tenderet, extinctus est; & alius in Ægypto Christianorum exercitus. Italia & Burgundia peste vexata. 1247
- Clemente IV. Pontifice Sanctus Ludouicus Rex Franciæ in Africam profectus vnà cum maritima classe pestilentia confectus est; deinde Sicilia præuijs terræ-motibus parem pestis fauitem experta est. 1269
- Sedente Honorio III. & Rödulpho I. Imperante Italia pestis inuasit; deinde Flandriam. 1285
- Clemente V. Pontifice, Alberto Imperatore, in Anglia feua pestis ex sulphureis exhalationibus emerfit, quæ deinde 1307. totum orbem infecit. 1302
- Sub Ioanne XXII. Ludouico Bauar. pestis transijt Vniuersam Europam. Villanius. Anno 1333. Florentia & Hetruria penè exhausta, vnà cum Germania. 1317
- Clemente VI. Pontifice, & Carolo IV. Imperatore, truculentissima omnium per totum terrarum Orbem feuijt pestilentia, vix tertiâ Mortalium parte superfite. Quæ adeo vbique locorum inualuit, vt vnâ Deus ruinâ populos prostraturus, vti olim in Cataclysmo, videretur; nata illa primò dicitur, Ioanne Villanio teste, in Asia superiore & Regno Cathay anno 1346. ex teterrimo odore cuiusdam ignei corporis, quod siue è Cælo labens, siue è terrâ erumpens horribili ac terrificâ mole adeo se per circuitum extendit, vt quindecim serè dierum itinere cun-

cuncta obuia consumpserit, animalia, domos, arbo-
res, lapides, &c. ac inde enata turpissimæ quædam
bestiolæ pedibus & caudis refertæ, nec non & vermes &
anguiculi immensâ multitudine ex aëre in terram de-
ciderint, quorum corruptio & foetor totam infecerit
regionem. Hinc pestilentia nata proxima loca inua-
sit, deinde remotiores Vrbes & prouincias; atque
ad eò vniuersam Asiam depopulata est: post in Ægy-
ptum, Africam, Græciam & Italiam penetrauit;
hinc in Galliam, Hispaniam, Angliam commigra-
uit; tandem Germaniam, Poloniam, omnesque Bo-
reæ subiectas Prouincias cum innumerabili hominum
ruina oppressit. In sola Florentina Vrbe hac peste
60000. vti Ioannes Villanius, vel vt Sanctus Anto-
ninus memorat, 100000. hominum extincta fuisse;
& tametsi vindice Dei dextrâ, tanta lues ob scelerum
enormitatem inflictâ fuerit, homines tamen post tan-
tas calamitates, dum optimas hæreditates auidius adi-
rent in peiores sceleratioresque quàm vnquam de-
generarunt. Præcesserant hanc multa in Asia prodi-
gia; voragines prodigiosæ pestiferum ventum ex-
spirantes, & alia huiusmodi. *Ioannes Villanius.*

1357 Sub Innocentio VI. & Carolo IV. In Hetruria
& Foro Julio inualuit pestis, præuijs terræ motibus,
& igneis impressionibus; & deinde 1359. in Italia
& toto quasi Orbe, ingenti strage hominum. *Blondus*
lib. 10.

1361 Innocentio VI. Pontifice, & Carolo IV. Impe-
ratore, præuijo Cometa pestis recrudit toto Orbe
sæ.

ſæuiens tanta atrocitate , vt Deus , dum tot calamitatibus immiſtiſ exerciti homines , irâ Dei non mouerentur ; vnâ omnes denuò extinguerè voluiſſe videretur ; de qua vide Petrarcham *rer. ciu. lib. 3. cap. 1.* ex qua peſte Auenione nouem Cardinales , & 70. alios Prælatos cum populo innumerabili occubiſſe tradit *Ioannes Villanius.*

Sub Urbano V. Carolo IV. præuijs locuſtis Italia denuò peſte infeſtata fuit , potiffimum , Mediolanum , Venetia , Genua , & deinde tota Italia ſequentibus annis . *Blondus.* 1369

Sedente Bonifacio IX. Wenceslao Imperatore peſte laboratum eſt in tota Italia , præuijs terræ-motibus , & Cometa Genuenſis peſtilentiæ indice . *Blondus* anno 1418. alia peſtis exarſit in Italia ſub Martino V. Papa . *Naucero teſte.* Succellit 1421. peſtis Neapoli . *Nauc.* 1445. 1397

Sub Eugenio IV. peſtis vniuerſalis per Europam , præuijs terræ-motibus ex apertura Montis Salò , & prænuncio Cometâ . *Nauc.*

Sub Bonifacio IX. & Wenceslao Imperatore , vniuerſalis iterum peſtis afflixit Mundum , & potiffimum Romam anno Iubilæi , quæ magnam hominum eò religionis cauſa confluentium partem abſumpſit . 1400

Sub Eugenio IV. Pontifice , & Alberto II. peſtis Baſilæam inuaſit eo ipſo tempore , quo Concilium ibidem celebrabatur , quæ complures tum ex Patribus , tum ex alijs magni nominis viris Concilio aſſenti-

stentibus extinxit; ex quibus Æneas Syluius, postea Pius huius nominis II. Pontifex, correptus, diuini tamen Numinis prouidentia conseruatus, egregiè eius atrocitatem postea Libro descriptam posteritati reliquit.

1448

Sub Nicolao V. & Friderico III. Imperatore, Italia noua pestiferæ contagionis lue infecta est, quæ biennium durauit, paucis è multis superstitionibus; præcesserat hanc terræ-motus, & Solis Eclipsis 29. Augusti tantarum calamitatum, uti Chronologi referunt, indices: prædicta quoque fuit per minas secuturæ pestis ea calamitas à Roberto Ordinis S. Francisci Concionatore.

1460

Sub Pio II. & Friderico III. Imperatore. Hoc anno post festa Christi Natalitia pestis in Germania inualuit prorsus insolita, quâ maximè viri robustissimi extinguebantur, pauca mulieres, pueri rarissimi. Ea tamen breui desijt sæuire, piorum hominum supplicatione per ieiunia & voluntariæ afflictionis opera placato Deo.

1489

Sedente Innocentio VIII. Friderico III. Imperatore Anglia peste crudelissima vexata fuit. *Naucleus.*

1522

Sub Hadriano VI. & Carolo V. Roma peste atrocissima laborauit, quam nonnulli impio Tauri magico carmine mansuefacti sacrificio cessasse referunt, veriùs continuatis ab Optimo Pontifice institutis processionibus dextra iustitiæ diuinæ flexa tandem cessauit. Genuam dein inuasit & alias Italiæ Vrbes.

Sub

Sub Paulo III. Carolo V. Constantinopoli gra- 1541
uissima debacchata est pestis .

Sub Gregorio XIII. Maximiliano Imperatore, 1570
pestis truculenta totam inuasit Italiam, ex Tridenti-
na Vrbe primum Veronam illata, hinc Venetias ad
10000. hominum ibi sustulisse fertur; inde reliquas
Vrbes peruagata Mediolanum irrepsit; vbi cum pri-
mis enituit Sancti Caroli Borromæi in tam miseran-
do rerum statu quouis modo subleuando pietas &
misericordia, qui ne relicto quidem sibi lectulo, vt
infectis succurreret, nudâ impofterum tabulâ decum-
bebat.

Sub Gregorio XIV. Rodulpho II. Ex fame Ro- 1591
mæ pestis exorta ad 60000. hominum extinxit. Vi-
de hoc anno *Spondanum*.

Sedente Urbano VIII. & Ferdinando II. Impe- 1630
ratore, Italia & Francia ingenti peste laborauit, præ-
fertim Lugduni & Mediolani; putatur veneficio com-
parata.

Alexandro VII. Pontifice, & Ferdinando III. 1656
Imperatore, Neapoli pestis illa omnibus seculis me-
moranda contigit, quâ ad trecenta millia hominum
spacio quinque mensium extincta referuntur, & to-
tum Regnum Neapolitanum vsque ad vltimum exi-
tium laborauit. Romam etiam irrepsit, sed Ponti-
ficis Sanctitatem & pietatem quasi reuerita mitius
egit; Genuam tandem adorta tantam hominum stra-
gem edidit, quantam posteris peculiaribus libris de-
scriptam mirabuntur.

Habes hîc Lector coronidis loco , præcipuos pestium per Orbem terrarum euentus Chronologicâ methodo descriptos; in qua tamen pleraque , quæ in Opere ipso , de particulari quarundam pestium natura ab Historicis singulari studio obseruata sunt , consultò , nè bis ea repetijse videremur , omisimus .

Vale Lector , Deumque ama & time , qui cum iustus sit , nullius iniquitati parcit .

I N D E X

Rerum notabilium.

A

- A**EGYPTIOS non-
nulli morbi solos in-
festant. fol. 138
Aër quomodo inquinetur.
14
*Aëris diversa ratio in di-
versis locis.* 15
Allium pesti resistit. 186
Amuletum superstiosum.
194
*Amuleta superstiosa vi-
tanda.* 193
*Analogia pestem inter &
bufonem.* 200
Anguim mira natura.
179
*Animalia quanam pestis
capacia sunt.* 147
*Animalia quomodo infician-
tur.* 148
*Animalia subterranea lati-
bulis relictis planitiebus
se committunt.* 103
*Animalium generatio ex
brutorum cadaveribus.*
47
*Animalium generatio ex
stirpibus.* 48
Antidota simplicia pestis.
192
*Antidoti bufonij applicatio
eiusque preparatio.* 204
*Antidoti bufonij alia præpa-
ratio.* 204
*Antidotum appropriatum
contra pestem non omni-
bus notum est.* 168
*Antidotum specificum con-
tra pestem bufo est.* 199
*Antidotum pesti appropria-
tum quodnam sit?* 193
*Antipathia pestis curanda
fundamentum.* 202
*Antra lethifera halitu vici-
num*

nuus aërem inficiunt . 16
Apostemata pestifera quomodo curanda . 188
Aquarum infectio . 88
Aranearum muscarumque examina . 88
Archeus spirituum vitalium opifex . 111
Arsenicale amuletum perniciosum . 198
Artis Magicæ abominatio . 67
Astralis influxus quomodo & quibus mediantibus inficiat . 85
Astra omnia specie distinguuntur . 77
Astra omnia ex quatuor elementis constituta . 77
Astrorum motus circa proprium axem quid conferat . 80
Astrologorum ignorantia . 74
Astrorum influxus . 78
Atmosphæra Astrorum & Telluris . 29
Auctoris in Medicis evolvendi studium . 169

Aues pestis capaces . Historia . 149

B

B *Alena in littus eiecta & putrefacta , pestis causa .* 11
Boves non ritè sepulti in Gallia pestis causa . 11
Bufo maculatus est & vermes generat . 201
Bufonis descriptio . 199
Bufonis substantia quam actione pestem curet . 202
Bufo terrorem incutit . 202

C

C *Adauera ad littus maris eiecta pestis causa .* 11
Cadavera in prelio occisorum hominum pestis subinde causa . 10
Calor naturalis venenum producere non potest . 125
 Ca-

<i>Canes an peste corripian-</i> <i>tur .</i>	150	<i>cur .</i>	134
<i>Canis rabidus cur veneni</i> <i>antidotum ?</i>	203	<i>Causatum aliquid pestis</i> <i>latet in homine .</i>	10
<i>Cannabis & linum aquis</i> <i>maceratum pestis causa .</i>	13	<i>Cauteriorum utilitas .</i>	184
<i>Cantbaridum vsus multum</i> <i>prodest .</i>	184	<i>Chirurgi ope quomodo exter-</i> <i>na pestis curanda .</i>	187
<i>Carbones ex noxijs arbori-</i> <i>bus venenosos vapores</i> <i>continent .</i>	124	<i>Cibi omnes alicui subinde</i> <i>putredini obnoxij fiunt .</i>	56
<i>Cardiaca subinde profunt</i> <i>subinde nocent .</i>	191	<i>Cicutæ inconsulto sumptæ ,</i> <i>Symptomatumque exo-</i> <i>ticorum grauitas .</i>	121
<i>Carnes & pisces , frumen-</i> <i>tum ad putredinem ver-</i> <i>gentia noxia .</i>	124	<i>Cometæ an aliquid efficiant</i> <i>in inferioribus .</i>	93
<i>Caro rancida vermibus ple-</i> <i>na .</i>	42	<i>Cometarum genesis .</i>	94
<i>Catastrophe horrenda pestis</i> <i>tempore .</i>	3	<i>Cometæ color .</i>	98
<i>Catena causarum .</i>	82	<i>Cometes Hierosolymæ ante</i> <i>exitium eius visus .</i>	84
<i>Causa pestis ex putrefactio-</i> <i>ne .</i>	10	<i>Cometes nubes est à Sole</i> <i>evaporata .</i>	97
<i>Causas pestium quoniam ar-</i> <i>te inuestigare possimus .</i>	177	<i>Ex Cometæ figura & colo-</i> <i>re quoniam vulgus pro-</i> <i>gnosticat .</i>	95
<i>Causæ remota pestis Mars</i> <i>& Saturnus .</i>	80	<i>Cometes nihil vi sua produ-</i> <i>cit , sed signum solum</i> <i>est corporis , unde pro-</i> <i>fluxit , male constituti .</i>	96
<i>Causa saltus pestis assigna-</i>		<i>Comparatio ex veneno canis</i> <i>rabidi .</i>	112

Com-

Comprehensio eorum qui pe-
 stem seminarant. 69
 Contagio quid sit? 19
 Contagio pestifera qua ti-
 bias, pedes & os inuade-
 bat. 60
 Contagium triplici modo
 acquiri potest. 140
 Corpuscula quomodo diffun-
 dantur. 30
 Corpuscula istiusmodi quid
 sint? ibid.
 Corpuscula quomodo propa-
 gentur. 50
 Corruptio optimi pessima. 120
 Cruor tartareus quid? 111
 Cura pestis ordinaria. 190
 Cur homines literati facile
 corripantur. 132
 Cur multi peste non corri-
 piantur, in medio tamen
 pestiferorum instituti. 130
 Cur subinde tantum boues,
 nonnunquam equi, aut
 pecudes peste innadan-
 tur. 23

Cyniphum origo. 46

DE

Dæmones sub forma
 corporea pestis semi-
 natores. 71

Deus non sine causa, sed
 summo fine plantis sum-
 mas virtutes indidit. 167

Deus utitur naturâ ad
 Mundum castigandum. 9

E

Eclipsis iuncta terre mo-
 tui. 92

Eclipsis quid conferat ad
 pestem. 89

Effluvia corpusculorum
 minimorum pestis semina-
 ria. 29

Effluvia odorifera. 31

Effluvia pestifera ex cada-
 veribus peste extinctorū
 emissa, contagij causa. 37

Effluuium est animata fe-
 tura

Cura vermium. 51
Endimion quid sit. 6
Epidimion quid sit. 6
Experientia à maculis So-
lis. 90
Experimenta varia infecti
aëris. 104
F
Fasciatio mulieris.
 152
Felis, canes, gallina pesti-
feræ, fœturæ propagato-
res. 144
Felis halitus noxius. 123
Felis capis rabidi vene-
num. 123
Fermentum mumiale
quid. 111
Flagella tria Dei, quibus
peccata hominum punit.
 2
Fœtoris grauitas 31
Fœtura pestis quomodo exa-
nimetur. 55
Fruentum degenerans quid
mali adferat. 26
Fungorum vsus perniciosus.
 122

Funis infectus post annos
 25. *pestem resuscitat.*
 64

G

G *As fracidum quid?*
 III
Genesis Veneni ex halitibus
animalium Venenatorû.
 122

H

H *Alitus pestifer quid?*
 50
Historie de propagatione
pestis. 145. 154. 155
Historia de bufone. 203
Historia pestis. 174
Historia de aperto sepul-
chro. 54
Historia memorabilis de
bufone. 201
Historia mirabilis. 123
 144
Historia alia de intoxicatis
lebetibus. 123
Homines diuersæ conditio-
nis cur à peste inuadan-
tur. 128

Kk Ima-

Imaginativa facultatis
 vis 110
 Imaginatio quomodo diſpo-
 nat ad peſtem 116
 Imaginativa facultas non
 eſt effectrix peſtis 116
 Imago de peſte concepta in
 cadavere perſeuerare ab-
 ſurdum eſt 113
 Infectis iam peſte phleboto-
 mia noxia 183
 Inferiora quomodo catena-
 tim per aſtraum ſpiri-
 tum paulatim inficiantur 100
 Influxus malignus pro va-
 ria conſtitutione rerum
 varios effectus producit 82
 Inſectorum noxiorum gene-
 ſis 85
 Inſecta, quanam generen-
 tur ex pernicioſorum
 aſtrorum influxu? 86
 Inſectum ſub draconis fi-
 gura alatum Bononie
 natum 87
 Iuniperi extractum peſti

contrarium 186
 Iuppiter cur inter Satur-
 num. & Martem me-
 dius 79
Kia ſive pica mulie-
 rum gravidarum
 quid? 113
L
 Ac, caſeus, acetum
 Vermibus plena 143
 Ligna carie exefa plena
 vermibus 45
 Loca diſtancia quomodo pe-
 ſtem contrahant 153
 Locuſtae in littore Africe
 putrefactae peſtis inaudi-
 tae cauſa 12
 Locuſtarum exercitus 87
 Lolij effectus in corpore hu-
 mano 26
 Ma-

M

- M** Acularum in Sole
 multitudo, laboran-
 tis Solis indicia. 90
- Male in canna, dicta con-
 tagio Neapolitana. 60
- Mars & Saturnus malefici
 pestis seminatores. 78
- Mars & Saturnus malo-
 rum Architecti, inde
 exotica rerum progenies.
 93
- Mars & Saturnus quomo-
 do influant in inferiora.
 79
- Mars & Saturnus cause
 remota pestis. 80
- Mars & Saturnus quomo-
 do influxibus suis terram
 imbuant. 81
- Mediolanensis pestis artifi-
 cialis. 68
- Membrum nullum sine plan-
 ta ei analoga. 167
- Mercurius an pesti proslig-
 ganda aptum remedium?
 197
- Mercurij effectus. 198
- Miaopula quid? 111

- Mithridates Veneno assue-
 tus intoxicari non po-
 tuit. 131
- Modus quo pestis foris pro-
 pagatur. 142
- Morbi triplex genus. 5
- Morborum exoticorum se-
 mina intra nos gerimus.
 58
- Morborum epidemicorum
 diuersitas ex differenti
 Caeli situ. 172
- Musca pestis seminatores.
 145
- Mustela quomodo a basone
 trahatur. 206

N

- N**atura cur tam exi-
 tialia sidera Mar-
 tem & Saturnum con-
 stituerit. 80
- Natura in perpetua contra-
 riorum lucta versatur.
 196
- Natura omnibus morbis
 medium constituit. 197
- Nihil ab infectione pestifera
 immune. 146

Nutrimur illis tantum,
quæ aliquando vitam
habuerunt. 25

O

Objectio contra Anti-
dotum busonium. 206.

Odores in longè distitis locis
sentiuntur per ventos
delati. 157

Olla aeneæ caustica vi pob-
lent. 124

Opinio Helmontij de imagi-
natione. 110

Opinio Helmontij non sub-
sistit varijs ex capitibus.
113

Opiniones variæ de remedio
pestis. 165

Oscitantibus. cur salutem
precemur. 73

P

Passeris exanimantur
ex infecto aëre. 88

Perturbationes animi mul-
tum ad malignas quali-

tates conferunt. 124

Pestis definitio. 6

Pestis cur maximè conta-
giosa. 7

Pestis duplex diuina & na-
turalis. 8

Pestis Ægyptiaca Moysis &
Dauidis tempore. 9

Pestem in sola imaginatione
consistere, non potest
concipi. 113

Pestes nonnulla etiamsi à
Deo immissa, naturali-
bis tamen causis non ca-
rent. 4

Pestis artificialis Magister
diabolus est. 66

Pestis cur in maritimis Vr-
bibus plerumque domine-
tur. 12

Pestis in Ægypto causa. 12

Pestis antidotum non datur
non prius cognita natu-
ra & essentia pestis.
170

Pestis Atheniensis à Thucy-
dide descriptæ proprie-
tas. 107

Pestis ex esu fructuum.
53

Pe-

- Pestifera foetura quomodo daret.* 51
Pestis animalium unde? 23
Pestifero halitu quenam inficiantur? 33
Pestis alia causa. 13
Pestis cur subinde de repente oriatur? 55
Pestis ex terra motu & piscium mortuorum putrefactione. 11
Pestis in quibus potissimum corporis partibus bubones causet? 33
Pestis in Aegypto narcotica vi pollens & causa eius. 178
Pestis stupefaciua. 61
Pestis resoluens corpus in vermes. 61
Pestis diuersa est ratione diuersitatis temperamentorum. 61
Pestis ex animalium morbosorum constitutione. 11
Pestis Sutorum. 63
Pestis Siciliae ex mercibus Africanis. 63
Pestis Americae cur alienigenis innoxia. 135
Pestis maxime inclinatur in temperamentum sibi simile, dissimile fugit. 136
Pestis duplex interna & externa. 186
Pestis etiam bezoartica in sui naturam mutat. 193
Pestem non in sola phantasia esse, innumera Symptomata satis docent. 114
Pestis quomodo per imaginationem & terrorem concomitantem contrahatur. 115
Pestis semina semper praecedere debent ut ea contrahatur. 115
Pestis in exercitu C. Marij Marsiliam obsidentis. 124
Pestis Heluetiorum solos indigenas infectans. 136
Pestis quomodo propagetur? 132
Pestis specifica qualitate inficit corpora. 21

- Pestis contactu rerum acquiritur.* 141
- Pestis contrahitur per litteras infectas, per mercas aliunde aduectas, per Medicos & Chirugos.* 154
- Pestis ratio ab Helmontio assignata in quo consistat.* 112
- Pestis ex fructuum comestione.* 157
- Pestis foetura quanto tempore durare possit.* 158
- Pestis quibus de causis cesset.* 159
- Pestis ad quantum spacium inficere possit.* 159
- Pestis effluuium facilius superiora quam inferiora loca inficit.* 160
- Pestis mira proprietates.* 128
- Pestis Solis indigenis lethifera.* 129
- Pestis notabiles.* 129
- Pestis in solos infideles.* 129
- Pestis quomodo contrahitur.* 32
- Pestis miraculosa.* 138
- Pestis resolutiva sanguinis.* 179
- Pestis visu contrahi potest.* 153
- Pestis quomodo per aeres contrahi possit.* 153
- Pestis foetura tollitur ex rebus libero aëri expositis.* 161
- Pestis utrum visu, auditu acquiratur.* 152
- Pestis puerorum tantum, & foeminarum grauidarum.* 62
- Pestis summa virulentia nemini parcat.* 131
- Pestis mira qualitas.* 133
- Pestis saltus de domo remota in domum.* 134
- Pestis tempore cur nonnulli apoplexiâ concidant.* 32
- Pestis eandem originem habet cum venenatis plantis & reptilibus.* 177
- Pestis Francia per Hebraeos inducta.* 70
- Pestis artificialis quomodo ea praestet, quae naturalis.* 70

Pestis artificialis tempore
Theophrasti . 71
Pestis certae species . 174
Pestis mira proprietates . 174
Pestis prima fundamenta .
175
Pestis ab Appollonio Thya-
nao curata . 72
Pestis tempore Theatrici lu-
sus excitata à Demone .
72
Pestis tempore Agathonis
Papa . 72
Petri Ioannis Fabri de buso-
ne sententia eiusque præ-
paratio . 205
Pharma eutriæ Romane
Vibem inficiunt . 67
Phlebotomus infectus pestem
conciliat . 155
Plantæ degeneres . 89
Planta nulla est, ex cuius
putredine non differentis
speciei insectum nascat-
tur . 44
Pluvie portentosa . 96
Plantarum morbosa consti-
tutio . 101
Præservatiua duplicia con-
tra pestem . 169

Processio instituta mitigat
rigorem diuinæ iustitiæ .
168
Prodigia in Vrbe visa .
184
Prophylactica contra pestem .
185
Prophylactica ex Terrestri-
bus . Ex Aromaticis .
193
Prophylactica quibus con-
ducant . 189
Prophylactica publica &
privata . 190
Protestatio Auctoris . 75
Pulsis terra in vermiculis
animatus . 52
Putredinis propagatio . 58
Putredo causa omnium mor-
borum exoticorum .
57
Putredinis vis exotica &
essentia eius . 22
Putredo peregrina plantis
insita pestis causa . 27
Putredo in vermiculos ani-
mata . 37
Putredini omnia viuentia
obnoxia sunt . 38. &
41

Putrefactio in quo consistat.

119

Putrida omnia plena vermibus.

42

Putridum in plantis venenosum quid continet.

119

Q

Quenam pestifera factura capacia sint.

143

Quenam cum imaginatione ad pestem contrahendam concurrere debeant.

117

Quenam conferant ad veneni generationem.

119

Quae pestem præcesserint tempore Pelagij II.

87

Quarantena cur instituta.

160

R

Ratio differentium effectuum pestis.

63

Remedia Cathartica.

184

Risus Sardonicus.

176

Aluia & feniculum

17

Aluia & feniculum cur noxia subinde.

120

Salvia plena araneolis.

44

Sanguinis emissio.

183

Sapientia conditoris in minutissimis rebus.

45

Scientia Diaboli circa res naturales.

66

Scopus Authoris.

3

Scordium pesti contrarium.

185

Scorpiones & cimices in cerebro humano nati.

57

Scorpius cur veneni antidotum sit.

203

Serpentes putrefacti pleni vermibus.

43

Serpentes putrefacti pestis causa.

12

Sidera quae potissimum pestem causent.

22

Simplicium utilitas innoxia.

191

Simplicia pestis Antidota.

192

Signa

*Signa pestis iam contracta
 in principio ignota sunt.* 106
Signa pestis certa. 106
Signa venturae pestis. 83
Signorum tres classes. 83
*Signa peste infecti aëris quo-
 modo deprehendas.* 104
Solani perniciofa qualitas.
 122
*Solis fuliginosa eluies
 quomodo aërem inficiat.*
 91
*Solis obscuritas tempore
 Constantini Magni.* 91
*Solis languor & palliditas
 tempore Iustiniani Impe-
 ratoris pestis prodromus.*
 92
*Sol quomodo inferiora infi-
 cere possit.* 98
*Solutiones casuum quorun-
 dam pestis.* 129
*Spiritus vitrioli pesti con-
 trarius.* 185
Sporadicum quid sit. 6
*Sterilitas quomodo nasca-
 tur.* 26
Sudor Anglicus. 61
Sudoris Anglici causa.
 178

*Sympathia & antipathia
 rerum.* 196
*Symptomata ex quibus cau-
 sis nascantur.* 34
Symptomata alia pestis. 35
Symptomata pestis quanam.
 33
*Symptomatum singulorum
 causa.* 35

T

T *Arantule vis.* 61
T *Temperamentum
 ex certa cibi constitutio-
 ne acquisitum quantum
 possit.* 138
*Terra virulentos fetus ex
 putredine educit.* 39
*Turca pestem fatali necessi-
 tate hominibus immitti
 putant.* 166

V

V *Apor è cadaveribus
 sepultis plantas vi-
 tiat.* 102
*Venera quibus qualitati-
 bus operentur.* 173
 Vene-

- Venenata sunt fere omnia,*
que ex putri nascuntur. 177
- Veneri genesis ex esu herba-*
rum noxiarum. 121
- Venenum nascitur ex hu-*
morum corruptela. 119
- Venenum non deficit cum*
vita hominis. 151
- Venenum nullum sine anti-*
doto. 167
- Venenum pestiferum ex her-*
bis. 87
- Venenum quomodo in cor-*
pore humano nascatur. 126
- Venenum pestis pro varia*
putredinis ratione va-
rium est; variosque ef-
fectus producit. 62
- Venti, qui pesti adducenda*
oportuni. 102
- Venti quomodo pestifera ef-*
fluvia non dissipent. 157
- Ventorum impulsu vtrum*
pestis propagari possit. 156
- Vermes quomodo subinde*
intra saxa generentur. 41
- Vermes in ipsis vitalibus*
membris nascuntur. 57
- Vermiculi pestis propagato-*
res minimi, insensibiles. 141
- Vespillones nonnulli cur pe-*
ste cessante moriantur. 135
- Vespillonum experimentum.* 102
- Vicius deprauatus pestis*
causa. 27
- Vinum, oleum aliaque escu-*
lenta an pestem contra-
hant. 146
- Vipera cur veneni antido-*
tum sit. 203
- Virgines sole aut grauida*
puerine, quomodo corri-
piantur. 132
- Viror stagnorum quid por-*
tentat. 103
- Viuens omne ex putredine*
sua generat animal quod-
dam natura viuentis
congruum. 46

Errores .

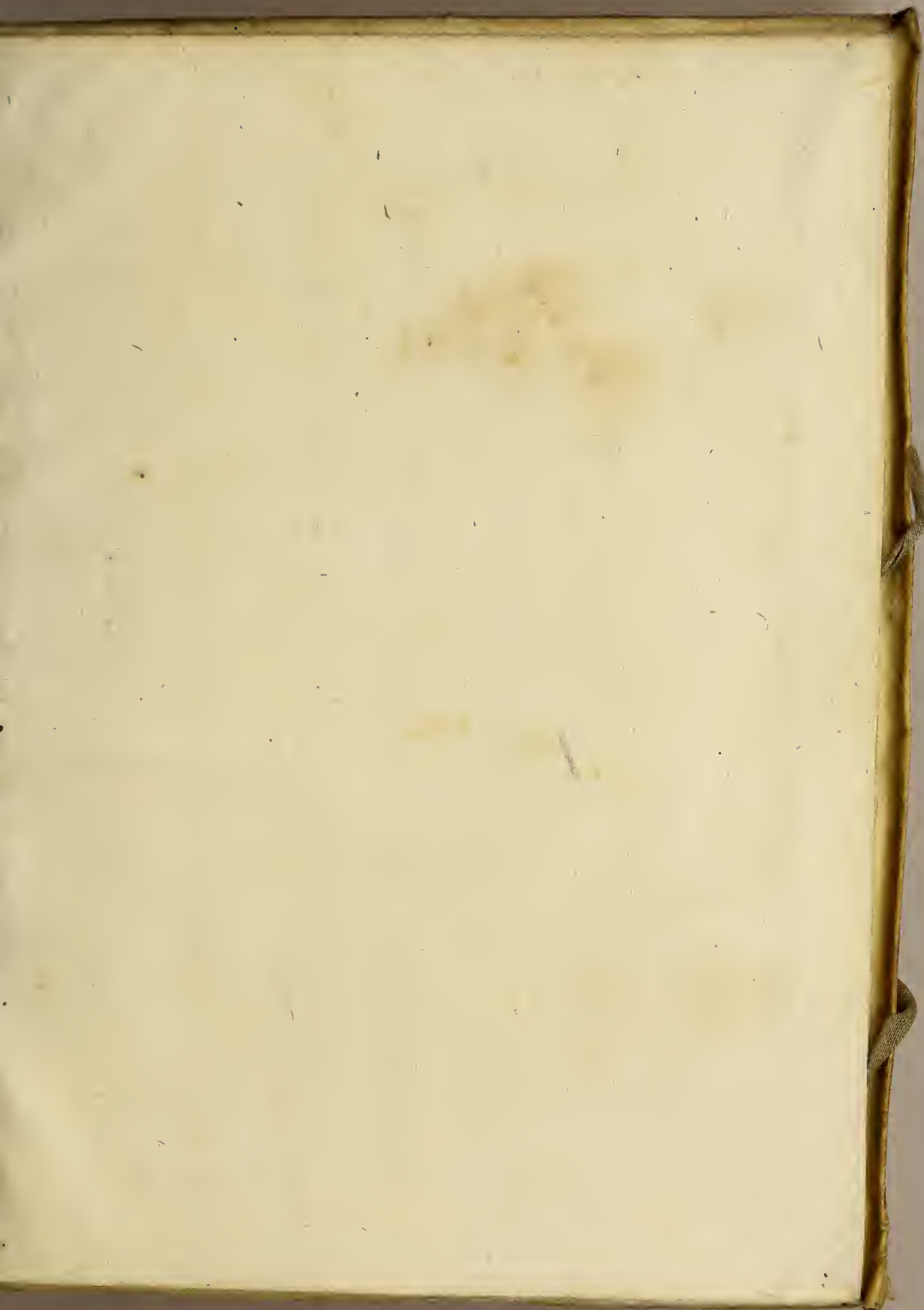
fol. 48. linea 20. comparebunt pro compareunt
f. 72. l. 20. confestint pro confessum
f. 131. l. 13. elusisset pro elusisset
f. 199. l. 21. primis pro primas
f. 200. l. 1. quæ pro qua

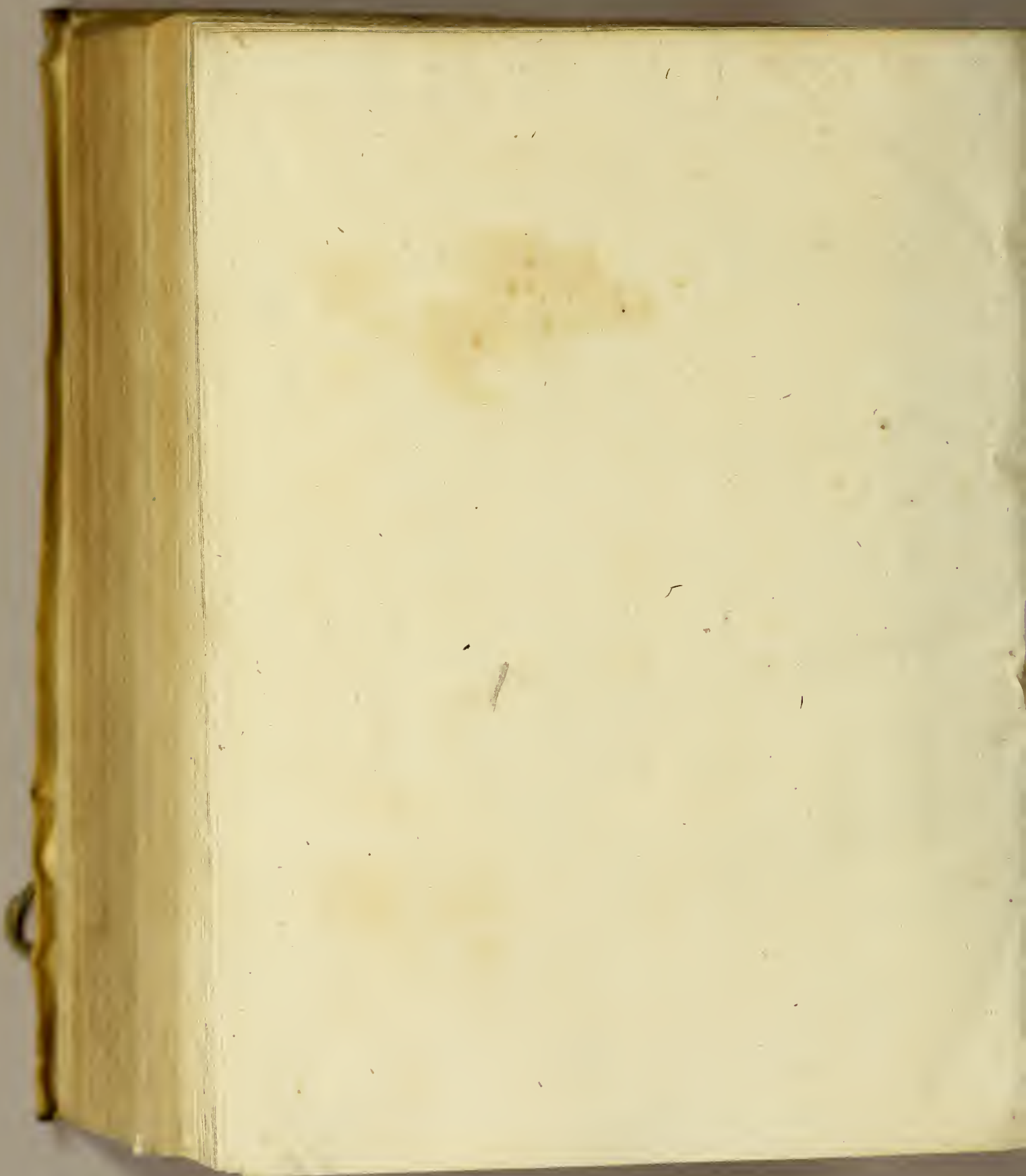
13192-2

1901

... ..
... ..
... ..
... ..

13192

right side

Sept 192

J 656

- K 581

Hta

Kircher, S.J., A., Itinerarium exstaticum quo mundi id est coelestis expansio, siderumque tam errantium, quam fixorum natura, vires, ... et structura... exponitur... Iter extaticum II qui et mundi subterranei prodromus dicitur. Quo geocosmi opificium s. terrestris globi structura, etc.- Romae, 1656, 57. 2 vols.- Id., Scrutinium physico-medicum contagiosae luis, quae pestis dicitur. Romae, 1658.- Together 3 vols. in 1. 4to. vel.

Gld. 35.-

Kircher, S.J., A.,

Vol. II of the first work contains a. o. :
Liber meteorologicus; liber metallos copus;
liber phyto-zoographus; liber magicus; liber
mechanicus; etc. It treats a.o. : Africae sub-
terranea; Americae montes omnium maximi; Com-
municatio Oceani Australis cum Athlantico;
Detectio terrae Australis; Fluminum Americae
origi; Mare Subpolare inaccessum; Monstra
oceanii; Oceanus sub polo Arctico absorbetur
et in polo Antartico regurgitatur; etc.

